శ్రీరస్తు.

శ్రీలీలా శుకయోగీంద్ర విరచితంబగు

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము

ఇయ్యది.

వెలగపూడి- వెంగళామాత్య రచితాంధ్ర

పద్యములతోడం జేర్చి టీకాతాత్పర్యసహితంబుగ

—*[*]*—

గుజిలిబజారు నెం ౧౩ అంగట్లోయుండు

బుక్ సెల్లర్ బెంగుళూరు - రత్ననాయకర్ చే

రామానంద ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపం బడియె.

చెన్నపట్టణము.

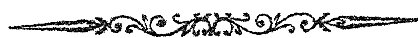
౧౯౦౫.

శ్రీరామాయనమః.

—(*)—

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - ప్రథమాశ్వాసము,

క॥ హృద్యానవద్యకిన్నర విద్యాధరవాద్యమానవీణాద్యుతికిన్। ఖద్యోతసమద్యుతిచక్రాద్యాయుధతతికి వేంకటాచలపతికిన్॥

క॥ భండనముఖతాండవితా। ఖండితకోదండచండకాండోద్ధతికిన్। మండలితపిచండగతా। జాండావిష్కృతికి వేంకటాచలపతికిన్॥

క॥ సంభద్ధోస్తంభగదా। స్తంభితమదజృంభమాణ సాంభకధృతికిన్ సంభృతకనకాంబరతటి। దంభోదాకృతికి వేంకటాచలపతికిన్॥

ఉ॥ ఈ సుహనీయమూర్తికి త్రయీగృహపతికి। శేషభూధర స్వామికి దార్క్ష్యగామికి। భుజంగమశాయికి నిష్టదాయికిన్ మామకవాఙ్మరంద రసమాధురికి। న్మదిసొంపునం పుకర్ణామృతమాంధ్రవైఖరిం సమర్పణమొనానరింతు వేడుకన్॥

శ్రీరస్తు-

శ్లో॥ చిన్తామణిర్జయతి సోమగిరిర్గురుర్మే శిక్షాగురుశ్చ భగవాన్ శిఖిపిఞ్ఛమౌళిః। యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు లీలాస్వయంవరరసం లభతే జయశ్రీః॥ ౧

శా॥ శ్రీచింతామణియోగి సోమగిరియున్ శ్రీకృష్ణదేవుండుం దా। రాచార్యస్థితిం జెందఁదద్వరింగా కల్పాంకురారవిందముల్ మౌళిపై। దాం చంగల్గినవాంఛాచితవయంతం బానలీలన్ శుభ। శ్రీచాతుర్యముతో వరించు జయలక్ష్మీకన్య ప్రౌఢాకృతిన్॥ ౧

టీక॥ చిన్తామణి - చింతామణియను మాత్రము, జయతు - సర్వోత్కర్షముగానుండుగాక - చిన్తామణిః - చింతామణియను వేశ్య, జయతు, చింతామణిః. చింతామణివలెనభీష్టములనిచ్చునట్టి. సోమగిరిః - సోమగిరియను - మే - నాయొక్క - గురుః - ఆచార్యుండు, జయతు, శిక్షాగురుః, శిక్షా - ప్రవృత్తినివృత్తులకు. గురుః - గురుండును, భగవాన్ - ఐశ్వర్యాదిషడ్గుణసంపన్నుండైన, శిఖిపిఞ్ఛమౌళిశ్చ, శిఖిపిఞ్ఛ - నెమలిపురి, మౌళిః శిరస్సునకలిగిన శ్రీకృష్ణస్వామియు. జయతు, యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు, య

తే-ఎవరియొక్క, పాద-పాదములనెడు, కల్పతరుపల్లవశేఖరేషు-కల్పవృక్షముయొక్క
శ్రేష్ఠమయినచిగురుటాకులయందు-జయశ్రీః- జయలక్ష్మి, లీలాస్వయంవరరసమ్, లీ
లా-విలాసముతోడ, స్వయంవర-తానేవరించుటయందు, రసం-అభిలాషను, లభతే-
పొందుచున్నదో-అట్టిగురువులనియన్వయము, యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు అను
చోట-యత్పాదకల్పతరుపల్లవములు-శేఖరేషు-శిరోభూషణములుగాగలిగినవారల
యందు అనియు నర్థముగలదు-

తాత్పర్యము-కవి-తానారంభించినగ్రంథము నిర్విఘ్నముగా నెరవేఱు
టకొఱకు ఈశ్లోకముచేత మంగళము నాచరించుచున్నాడు-అదియెట్లన్నను-
తనకు సద్విషయమందు నుపయోగింపదగిన విద్యను గలుగఁజేసిన చింతామణి
యను మంత్రమును కేవలవిషయప్రవణుఁడగు తన్ను భగవద్విషయమందు ప్ర
వర్తింపఁజేసిన చింతామణియను వేశ్యయు భగవత్సాక్షాత్కారసాధ
నమగు నుపదేశంబు నొసంగి తనకోరికలనన్ని యీడేర్చినసోమగిరియను
నాచార్యుండును సదాచారానుగ్రహమువడసినతనయొక్క హృదయంబు
నవసించినసత్కార్యములఁ బ్రవర్తింపఁజేయుటంబట్టి యుదుష్కార్యముల
నివర్తింపఁజేయుటంబట్టియు బరమగురుఁడై సకలజనులచేత నుపాసింప
దగిన బ్రహ్మము దానేయగుటకు నిరూపకంబులైనట్టి జ్ఞానవీర్యవైరాగ్యై
శ్వర్యయశశ్శ్రీలను షడ్గుణంబులుంగలిగి యస్మదాది దీనులు జీవించుటకు
మూలమైనసౌలభ్యంబను మహాగుణంబునకు సూచకమైన శిఖిపింఛాద్య
లంకారములతోడఁ గూడిగోపవేషముతోడ విలసిల్లు శ్రీకృష్ణమూర్తియును స
ర్వోత్కృష్టులై వర్తింతురుగాక యని వారియందలి ప్రేమాతిశయము చేవ
చించుటవలన నిదియాశీస్సును మంగళమాయెను-కల్పతరుపల్లవము వలెసక
లార్థములనివ్వఁజాలినట్టి వారిపాదములను, జయలక్ష్మి తనంతఁగోరి వరించు
చున్నది అనఁగా ఆపాదములనుపాసించువారికి సర్వకార్యములయందు జ
యముగలుగునని ముఖ్యతాత్పర్యము- ఇదియునుంగాక ఈశ్లోకమందు ఉత్త
రార్థపదములస్వారస్యముచేత లోకమందు చక్కని భూషణంబులుగల
పురుషులయందు కన్యకలాశపడునట్లుగా నీజయలక్ష్మియనుకన్య పల్లవ
ములను శిరోభూషణములు గలవారలయందు నభిలషించెననియు తా
త్పర్యము ఈలాగున నీశ్లోకమందుగాని తక్కినశ్లోకములయందుగాని తరుచు
గాఁ దాత్పర్యవర్ణనము సేయఁదగును-అయినను గ్రంథవిస్తరభీతిచేత బాలు
రకు దురూహమవునను భీతిచేతను నిష్కృష్టతాత్పర్యమునే చెప్పంబూనితిమి ఇ

దియుగాక కొందఱు ఈశ్లోకమందు మఱికొన్ని యర్థముల వర్ణనము జేయుచున్నారు. అవి యతిక్లిష్టకల్పనముగాన నుపేక్షింపంబడియె-

శ్లో॥ అస్తి స్వస్తరుణీకరాగ్రవిగళత్కల్పప్రసూనాప్లుతమ్।
వస్తుప్రస్తుతవేణునాదలహరీనిర్వాణనిర్వ్యాకులమ్।
స్రస్తస్రస్తనిరుద్ధనీవివిలసద్గోపీసహస్రావృతమ్।
హస్తన్యస్తనతాపవర్గమఖిలోదారంకిశోరాకృతిః॥

శా॥ కోకల్జాఱఁగ గేలబూనిగుములై గోపాంగనల్గొల్వ నా।కౌ
కస్త్రీతతినుండి కల్పసుమముల్నిండారవర్షింపగాఁ। లోకస్వేణువి
నోదనాదలహరిం జొక్కించుచుం జొక్కుచున్। శ్రీకైశోరముబూ
ను దేవుని నతశ్రీముక్తిదుం గొల్చెదన్॥ 3

టీక-ప్రస్తుత—నిర్వ్యాకులమ్-ప్రస్తుత=కొనియాడబడిన, వేణు- పిల్లనగ్రోవియొక్క-నాద=ధ్వనియొక్క, లహరీ=ప్రవాహముచేతనైన, నిర్వాణ-సుఖముచేతను నిర్వ్యాకులమ్= నిశ్చలమైన-స్వస్తరుణీ—ఆప్లుతం=స్వస్తరుణీ-దేవతాస్త్రీలయొక్క-కరాగ్ర=చేతికొనలనుండి, విగళత్ =జారుచున్న-కల్పప్రసూన-కల్పవృక్షపుష్పములచేత, ఆప్లుతమ్= వ్యాపింపబడినట్టి, స్రస్త-ఆవృతం, స్రస్తస్రస్త= అడుగడుగుకుజాఱుచున్నవానితో సమానమగుచు, నిరుద్ధ=నిరోధింపబడిన-నీవి-పోకముళ్ళచే విలసత్-ప్రకాశించుచున్నట్టి, గోపీ-గోపికలయొక్క, సహస్ర-వేలచేత-ఆవృతమ్-చుట్టుకోబడినట్టి, హస్త—వర్గం, హస్త-చేతిలో-న్యస్త-ఉంచబడిన, నత- శరణాగతులయొక్క-అపవర్గం- మోక్షముగల్గినట్టి, అఖిలోదారమ్, అఖిల - సకలదేవతలకంటెను ఉదారమ్, మహోదాతయైనట్టి, కిశోరాకృతిః, కిశోర-బాలునియొక్క-ఆకృతిః-ఆకారముగలిగిన, వస్తు-వస్తువు- అస్తి, ఉన్నది. ఈశ్లోకముచేత కవిగురుపూర్వకముగా ప్రార్థింపబడిన దైవము లేదనువారలను ధిక్కరించి శ్రీకృష్ణరూపంబై బ్రహ్మము విలసిల్లుచున్నదియని చెప్పి నందునవస్తునిర్దేశమంగళంబు నాచరించినవాఁడాయెను.

తా. సకలవ్యామోహకమయిన వేణుగానము జేయుచు ఆనాదవైఖరిచే తాను నానందనిర్భరుండయి ఆకాశమందు ప్రేమపరవశలై దేవస్త్రీలు కల్పకుసుమముల వర్షింపగా గోపికలు కామాతిశయముచే వీడెడి పోకముళ్లను చేతులనడచిపట్టుకొని చుట్టుకొనియుండ నీలాగున జగమును తనచరణారవిందప్రవణము జేసి అపవర్గమునిచ్చుటవలన సకలదేవతాశ్రేష్ఠంబైన సకలాశ్రయణీయత్వహేతువగు సౌలభ్యంబునకు నిరూపకంబగు బాలభావంబుచే విలసిల్లుచు పరత్వము చేసినట్టిదియని నిరూపింపగూడక కేవలవస్తువని మా

త్రము చెప్పఁదగిన శ్రీకృష్ణరూపబ్రహ్మంబు వ్రేపల్లెయందున్నదియనుట॥ స్మృ
తిః॥ ఏవం విన్యస్తదేహస్సన్। ధ్యాయేత్కృష్ణం హృదంబుజే కళాయకుసు
మశ్యామ మంభోరుహనిభేక్షణమ్। వేణుగానరతం దేవం బర్హిబర్హావతం
సకం। దివ్యపీతాంబరధరం పూర్ణచంద్రనిభాననమ్। వన్యైర్న్యస్తమాలపు
ష్పైశ్చ శోభితం వనమాలయా। నేత్రోత్పలైశ్చ గోపీనా మర్చితం సుందరా
కృతిమ్ ।హారకేయూరమకుట కుండలోదరబంధనైః। విరాజమానం శ్రీవ
త్సకౌస్తుభోద్భాసితోరసం గోపాంగనా పరివృతం మూలే కల్పతరోస్థిత
మ్। హేమపీఠే సువిమలే సర్వగత్నోపశోభితే ।రుక్మిణీసత్యభామాభ్యాం
పార్శ్వస్థాభ్యాం విరాజితే। గోపాలైర్గోసమూహైశ్చ వన్యసత్త్వైర
మత్సరైః । ఆవృతం దేవతా భృంగైః పుష్పవృష్టికరైర్దివి। వేణునాదస
మాకృష్టచిత్తవృత్తిభిరర్చితమ్।దివ్యేన వేణునాదేన నయంతం స్వవశం జగత్
ఏవం గోపాంగనానాథం ధ్యాత్వా హృదయపంకజే । సమాహితమనా
భూత్వా జపేదస్త్రమనుత్తమమ్॥

శ్లో॥ చాతుర్యైక నిధాన సీమ చపలా పాఙ్గచ్ఛటా మన్థరమ్।
లావణ్యామృత వీచి లాలితదృశం లక్ష్మీకటాక్షాదృతమ్।
కాళిందీపులినాఙ్గణప్రణయిన కామావతారాఙ్కురమ్। బాలం నీల
మమీ వయం మధురిమస్వారాజ్యమారాధ్నుమః॥ 3

శా॥ బాలున్మంజుల తాలవాలచపలాపాంగోల్లసల్లీలునిం। గాళిం
దీపులినాంగణప్రణయశృంగారయుకఖేలుఁ శుభ। శ్రీలోలుంగరుణావలో
కన సుధాశీలున్నినీలప్రభా । జాలుంగొల్చెద రామణీయక రసస్వారాజ్య
పాలున్మదిన్॥

టీక॥ చాతుర్య___మన్థరమ్, చాతుర్య-చమత్కారమునకు, ఏక-అద్వితీయమయి
న, నిధాన-నిక్షేపముయొక్క, సీమ-మేరలయినట్టి, చపల-చంచలములైన, అపాఙ్గ-కడ
గన్నులయొక్క, ఛటా-సమూహముచే మన్థరం, భారముగలిగినవాఁడగు-లావణ్యామృ
తవీచిలాలితదృశం, లావణ్య-ముత్యపుతేటవంటి కాంతియను, అమృత-అమృతము యొ
క్క, వీచి-అలలచేత, లాలిత- కొనియాడఁబడిన-దృశం- చూపుగలవాఁడగు-లక్ష్మీక
టాక్షాదృతం- లక్ష్మీ-శ్రీమహాలక్ష్మియొక్క, కటాక్ష-కడగంటిచూపులచే, ఆదృతం
ఆదరింపఁబడినవాఁడగు, కాళిన్దీ-ప్రణయినం' కాళిందీ=యమునానదియొక్క-పులి
న=ఇసుకదిన్నెలయొక్క-అంగణ, ప్రదేశములయందు, ప్రణయినం=ప్రేమగలవాఁడ
గు, కామావతారాఙ్కురం-కామ-మన్మథునియొక్క, అవతార-అవతారమునకు, అ

ష్పూరం-మొలకయియున్నవాఁడగు-మధురిమస్వారాజ్యం-మధురిమ-సౌందర్యమునకు, స్వారాజ్యం-స్వర్గరాజ్యమువలెనతిశయోత్పన్నుఁడయినవాఁడగు- నీలం-నీలవర్ణుఁడు నగు,బాలం-చిన్నవానిని,అమీ- ఈసంసారులగు,వయం. మేము-ఆరాధ్నుమః ఆరాధింతుము గాక॥

*

తాత్పర్యము- పూర్వంబుకలదని ప్రతిపాదించినబ్రహ్మమగుశ్రీకృష్ణుఁడనుబాలుడే సంసారనివృత్తికాముల కుపాస్యుఁడు గనుకవానినారాధించెదము-వాఁడెట్టివాఁడంటే - దీనికతిశయించినచాతుర్యములేదనిచెప్పదగిన చాతుర్యముతో చంచలించుచున్నకడగన్నులనునిగనిగమెఱయు తళుకుక్కరను చూపులునుగలిగి యమునాపులినములో కామోద్రేకముగలుగునట్లుగా నీలమణివన్నెతో వతిఱంచుచు శ్రీదేవిచే ప్రేమతోఁ విలోకితుండై దర్శనమాత్రంబున సకలజనులకు విశ్వాసంబుబుట్టించునట్టిసౌందర్యాతిశయంబును బాల్యంబునఁబూనియుండువాఁడనుట-

శ్లో॥ బర్హోత్తంసవిలాసికుంతలభరంమాధుర్యమగ్నాననమ్।
ప్రోన్మీలన్నవయౌవనం ప్రవిలసద్వేణుప్రణాదామృతమ్।
ఆపీనస్తనకుట్మలాభిరభితోగోపీభిరారాధితమ్।
జ్యోతిశ్చేతసినశ్చకాస్తిజగతామేకాభిరామాద్భుతమ్॥ ౪

ఉ॥ చకటానిముద్దునెమ్మొగము చందమునందవుమందహాసముం।జోకటౌవుజవ్వనంబు సిగఁజుట్టినబర్హము వేణుగానము। నెక్కొనుఁజొక్కి-గోపికలు నిండుతమిన్గుచకుట్మలాలిచే । నొక్కుచుఁ గారవించినమనోహర తేజము వాల్చె నామదిన్॥

టీక- బర్హా—భరమ్- బర్హ-శిఖిపింఛములను,ఉత్తంస, శిరోభూషణములచేత, విలాసి-ప్రకాశించుచున్నట్టి, కుంతల=ముంగురులయొక్క, భరమ్-భారముగలిగినట్టి, మాధుర్య - సౌందర్యవిశేషమందు, మగ్న-మునిఁగిన, ఆననమ్ - ముఖముగలిగిన, ప్రోన్మీలన్నవయౌవనమ్, ప్రోన్మీలత్ = వర్ధిల్లుచున్న,నవ-నూతనమయిన, యౌవనమ్- యౌవనముగలిగిన. ప్రవిలసత్—అమృతమ్ - ప్రవిలసత్-మిక్కిలి విలసిల్లుచున్నట్టి, వేణు = వేణువుయొక్క, ప్రణాద - ధ్వనియను , అమృతమ్ - అమృతముగలిగిన , ఆపీన - స్తనకుట్మలాభిః , ఆపీన = పొంగిన , స్తనకుట్మలాభిః- మొగ్గవంటి స్తనములుగల , గోపీభిః - గోపికలచేత, అభితః=నలుప్రక్కలను,ఆరాధితమ్ - ఉపచారముచేయబడిన, జగతామ్-లోకములకు ఏకాభిరామాద్భుతమ్ , ఏక - అద్వితీయమయిన, అభిరామ= సుందరవస్తువుగా

పున, అద్భుతమ్ =ఆశ్చర్యకరమయిన -జ్యోతిః- తేజస్సు,నః- మాయొక్క, చేతసి- చిత్తమందు- చకాస్తి- ప్రకాశించుచున్నది,

తా- కవి- పూర్వశ్లోకముచే నారాధింపంగోరిన దేవుండు ధ్యానరూపంబగు నారాధనంబుచేయ హృదయంబున సాక్షాత్కరించినప్రకారంబు ననుసంధించుచున్నాడు- శిఖిపింఛాలంకృతంబయిన కేశభారముతోడ సౌందర్యపూర్ణంబగు మొగముతోడ ప్రతిక్షణవిలక్షణమైనయావనముతోడగూడి అమృతమువలెనత్యంతమధురముగా వేణుగానముజేయు,తదాకారరసంబునం బొడముకామము చేనొప్పెడి స్తనములతోగోపికలుచుట్టుకొనితమ కోరికలు నెఱవేర్చుకొన నుపచారములు సేయగా లోకంబాశ్చర్యమగ్నంబగునట్లు మనోహరుండై భగవంతుఁడు తేజోరాశిగా తోచెననుట

శ్లో॥మధురతరస్మితామృతవిముగ్ధముఖామ్బురుహమ్మదశిఖిపిఞ్ఛలాఞ్ఛిత మనోజ్ఞకచప్రచయమ్। విషయవిషామిషగ్రసనగృధ్నునిచేతసి మే విపులవిలోచనఙ్కిమపిధామచకాస్తిచిరమ్॥

చ॥వదల కసహ్యమౌవిషయ వాంఛకు లోనయి సంచరించునా। మదశిఖిపింఛభూషణ సమంచితకుంతలభవ్యవేషముఁ । మృదుమధురస్మితామృత సమృద్ధముఖాబ్జములోలదృష్టులిం । పొదవినదివ్యతేజము సమున్నతి నున్నది నిత్యసిద్ధమై॥ ౫

టీక, మధుర——అమ్బురుహమ్- మధురతర - అత్యంతమనోహరమయిన ట్టి- స్మిత-చిరునవ్వనే, అమృత-అమృతముచేత,విముగ్ధ - మిక్కిలిసుందరమయిన,ముఖామ్బురుహమ్-కమలమువంటిముఖముగలిగిన,మద——ప్రచయమ్- మద-మదముగలిగిన శిఖి- నెమలియొక్క, పిఞ్ఛ బర్హము చేత,లాఞ్ఛిత- గురుతుగలదిగాఁ జేయఁబడిన, మనోజ్ఞ - మనోరంజకంబయిన, కచప్రచయమ్- కేశపాశముగలిగిన, విపులవిలోచనమ్,విపుల-విశాలములయిన,విలోచనమ్- నేత్రములుగలిగిన,కిమపి-అనిర్వచనీయమయిన, ధామ, తేజస్సు, విషయవిషామిషగ్రసనగృధ్నుని. విషయ- శబ్దాదివిషయములనెడి, విష-విషముగలసిన, ఆమిష -మాంసముయొక్క, గ్రసన- మ్రింగుటయందు, గృధ్నుని - ఆశపడియున్న, మే- నాయొక్క, చేతసి -హృదయమందు,చిరమ్- చిరకాలముగా, చకాస్తి ప్రకాశించుచున్నది-

తా సుఖమునకంబో లేదుఃఖమునకుఁ గారణములగుటవలనవిషముతోడఁగూడిన మాంసముతో సమానంబులగు శబ్దాదివిషయంబులనింద్రియ

ముల తెరువునందగులువడిననాదుహృదయమందువిలక్షణములయినయప్రా
కృతవిషయములకాస్పదమయినభగవంతునిదివ్యమూర్తినాదు భాగ్యవశ
మునదోచుచున్నది-తన్మూర్తియెట్టిదియంటే సేవించువారిచిత్తమురంజిల
జేయుదరస్మితంబుగలమొగంబుతో-పలువన్నెలుగల నెమలిపురిచేతనలంక
రింపబడిన నల్లనికురులతో - మోహముంతయునెఱయబొలసి మురయొక
న్నులతోడంగూడి- యిట్టిదియనినిరూపింపంగూడని పొలువుమీఱిన తేజోమ
యమయివిలసిల్లుచున్నది యనుట-ఇచ్చట కొన్నివిశేషణములుపూర్వోక్త
ములయిననుభక్తిపారవశ్యముచేత వేఱువేఱుగాఁజెప్పుటచేతఁపౌనరుక్త్య
శంకకు అవకాశంబు లేదు॥

శ్లో॥ ముకుళాయమాన నయనాంబుజం విభో ర్మురళీనినాద మక
రన్ద నిర్భరమ్ । ముకురాయమాణ మృదుగణ్డమణ్డలం ముఖపఙ్కజం మన
సి మే విజృమ్భతామ్॥ ౬

మ॥మురళీనాదమరంద బిందులహరీ మోదంబుచే లోచనాంబు
రుహంబుల్ముకుళింపనోష్ఠ మణిసొంపుల్మీఱనాదర్శభా ॥ సురగండస్థలియొ
ప్పుప్రసక్తచికురస్తోమంబుఫాలంబుపై । మురువుల్పొల్పఁజెలంగు కృష్ణవద
నాంభోజంబు భావించెదన్॥ ౬

టీక ॥ ముకుళాయమాన- అమ్బుజం - ముకుళాయమాన - మోడ్చినట్లు
న్న-అనఁగా ముకుళించిన వానివలెనాచరించుచున్న, నయనామ్బుజం- తామరలవం
టికన్నులుగలిగిన-మురళీ—నిర్భరం, మురళీ-వేణువుయొక్క, నినాద, ధ్వనియనియెడి
మకరన్ద-తెనెచేత, నిర్భరం-సంపూర్ణమయిన, ముకురాయమాణ—మణ్డలం-ముకురా
యమాణ-అద్దములవలెనాచరించుచున్న, మృదు-మెత్తనయిన, గణ్డమణ్డ ం-చెక్కిలితా
వులుగలిగిన, విభోః-శ్రీకృష్ణదేవునియొక్క, ముఖపఙ్కజం - మోము దామర-మే-నా
యొక్క, మనసి-హృదయమందు, విజృమ్భతాం-ప్రకాశించుగాత॥

తా॥ ముందు-ప్రకాశించినవస్తువుమఱియుం బ్రకాశించుగాకయ
నిప్రార్థించుచున్నాడు-వేణుగానముచేయునపుడు తామరరేకులవంటిక
న్నులు కొంచము మూసుకొని వేణువు నూదుటచేత నుబ్బి యద్దములవ
లెనున్నగా మెఱయుచున్నచెక్కిళ్లతోఁగూడిమకరందమువంటి తియ్యనిధ్వ
నిగలిగిన శ్రీకృష్ణునిముఖారవిందమునాహృదయంబునందోచుచున్నదనుట॥

శ్లో॥ కమనీయకిశోరముగ్ధమూర్తేః కలవేణుక్వణితాదృతాననేన్దోః॥

మమవాచివిజృమ్భతామ్మురారేర్మధురిమ్ణఃకణికాపికాపికాపి॥

మ ॥కలవేణుక్వణితాదృతాననము రాకాచంద్ర సాంద్రద్యుతిన్। దిలకింపంగమనీయముగ్ధశిశుమూ ర్తిస్ఫూ ర్తివ ర్తిల్లును।త్పలపత్త్రోజ్జ్వలనీలవ ర్ణగుణసంధామాధురీసాగను। రీతులలోనించుకమైన నావచనసందోహం బులం జెందెడిన్॥ ౭

టీక॥కమనీయ——మూర్తేః-కమనీయా,యిచ్ఛగింపదగినట్టి,కిశోర,బాల్యముతో గూడిన-ముగ్ధ-సుందరమయిన-మూర్తేః-దేహముగలిగిన,కల-ఆననేన్దోః.కలఅవ్యక్తమధురమయిన వేణుక్వణిత-వేణుధ్వనిచేత,ఆదృత-ఆదరింపబడిన.ఆననేన్దోః-చంద్రునివంటిముఖముగలిగి, మురారేః-శ్రీకృష్ణునియొక్క,మధురిమ్ణః-సౌందర్యముయొక్క-కాపికాపి.అతిసూక్ష్మమయిన-కణికాపి-లేశమయినను,మమ-నాయొక్క.వాచి,వాక్కునందు-విజృమ్భతాం-ప్రకాశించుగాక॥ *

తా॥ యెల్లవారును మాటిమాటికిఁ జూడనాశపడునట్టి చక్కదనమునుం బాల్యమునుంగల దివ్యదేహముగలవాఁడై చంద్రునివంటిముఖమందు అమృతమువంటి వేణునాదము విలసిల్లుచున్నట్టికృష్ణునియొక్క తాత్కాలికవిలక్షణసౌందర్యమనుతేనెయొక్క చిన్నబిందువైనా నావాలికయందుపడుగాక అనఁగా ఆసౌందర్యమందుఁ యించుకంతైన నేనువర్ణింతుగాక యనుట-

శ్లో॥మదశిఖణ్డిశిఖణ్డవిభూషణమ్।మదనమన్థరముగ్ధముఖామ్బుజమ్ వ్రజవధూనయనాఞ్చలవఞ్చితమ్। విజయతాం మమవాఙ్మయజీవితమ్॥ ౮

ఉ। చక్కనిముద్దుమోము సుమనాయకు పెక్కులధిక్కరింపగాఁ। జొక్కపునెమ్మిబోదనుమ సోగరసంబు శిరంబునందుఁబెం। పెక్క వ్రజాంగనాజన నిరీక్షణ వంచితమైన నాదుస। మ్యక్కృతవాక్యజీవిత మజాండకటాహము నిండియుండెడిన్॥ ౮

టీక॥మదన——అమ్బుజమ్-మదన-మన్మథునిచేత-మన్థర-మాంద్యముగలిగిన-ముగ్ధ సుందరమయినట్టి-ముఖామ్బుజమ్- ముఖకమలముగలిగిన-వ్రజ-వఞ్చితమ్,వ్రజవధూ-గోపికలయొక్క-నయన-కన్నులయొక్క- అంచల-కొనలచేత.వఞ్చితమ్-వంచింపబడిన,మదశిఖణ్డిశిఖణ్డవిభూషణం-మదశిఖణ్డి-మదముగలనెమలియొక్క- శిఖణ్డ పింఛమును,విభూషణం-భూషణముగలిగిన,వస్తువు-మమ-నాయొక్క-వాఙ్మయజీవితం - వాఙ్మయకవితకు జీవితం_జీవనమయి,విజయతామ్ సర్వోత్కర్షముగానుండుగాక-

తా॥మన్మథావేశముచేత విలాసముబొంది మనోహరమైన ముఖ

ముతోఁగూడిగోపికల కనుకంటిచూపులచే - తద్వశమయి తిరుగుచున్నట్టి శిఖిపింఛభూషణమగు వస్తువు - అనఁగా- శ్రీకృష్ణుఁడు నాకు విశ్వమునకుజీవనమయి- అనఁగా- నాకే ... పంచబడువాఁడై-వర్ధిల్లుగాక యనుట.

శ్లో॥ పల్లవారుణపాణిపఙ్కజసఙ్గివేణురవాకులం ఫుల్లపాటలపాటలీపరివాదిపాదసరోరుహమ్ । ఉల్లసన్మధురాధరద్యుతిమఞ్జరీసరసాననమ్ । బల్లవీకుచకుమ్భకుఙ్కుమపఙ్కిలం ప్రభుమాశ్రయే॥ ౯

ఉ॥ పల్లవకోమలంబులగు పాణులఁ బూనిన వేణువాదిఁ బల్లెదు మోముందమ్మిపయి జేర్చిన వేణుప్రమోదమొసఁగుచు । స్వల్పవకాపిసీజనఘనస్తనకుంకుమపంకభాసురూ । పల్లిత పాటలాటవి నవీనపదాబ్జవిభుం దలంచెదన్॥ ౯

టీక॥ పల్లవ... ఆకులమ్, పల్లవ-చిగుళ్లవలె, అరుణ-యెఱ్ఱనైన, పాణి-హస్త-ములనియెడి, పఙ్కజ-కమలములలో, సఙ్గి-చేర్చబడియున్న, వేణు-వేణువుయొక్క, రవ-నాదముచేత, ఆకులమ్-ఆసక్తిగలిగిన, ఫుల్ల... సరోరుహమ్, ఫుల్ల-వికసించిన, పాటల-కలుగొట్టుపూవుయొక్క, పాటలీ-సమూహమును, పరివాది-దూషించుచున్న-పాద-పాదములనియెడి, సరోరుహం-తామరలుగలిగిన, ఉల్లసత్—సరసాననం ఉల్లసత్-ప్రకాశించుచున్నట్టి, మధుర-మాధుర్యముగల, అధర-మోవియొక్క-మఞ్జరీ-సమూహముచేత, సరస-సరసమైన, ఆననం-ముఖముగలిగిన, బల్లవీకుచకుమ్భకుఙ్కుమపఙ్కిలం బల్లవీ-గోపికలయొక్క, కుచకుమ్భ-కుంభములవంటిస్తనములయొక్క, కుఙ్కుమ-కుంకుమచేత, పఙ్కిలమ్-మలినమైయున్న, ప్రభుమ్-ప్రభువైనకృష్ణుని, ఆశ్రయే-సేవించుచున్నాను.

తా॥ కలుగొట్టుచిగురులవంటి పాదములఁ బొలిచి వేణువునుచిగురువంటిచేతులచేపట్టి వాయించునప్పుడు పుష్పగుత్తులవలె ముఖయుమోవికాంతులు ముఖమందు ప్రసరించుచుండగా ... కామప్రేమ పరవశలైగోపికలు ఆలింగనము సేయఁగా వారిస్తనములందంటియుండెడికుంకుమపంకము మేనెల్లవ్యాపించియున్నట్టి నాశ్రితరక్షణ సమర్థుఁడైనట్టికృష్ణుని యాశ్రయించెదననుట. ఇదిగాక నిండుగువిశేషణముచేతను వేణుగానముసేయు నాకసమయంబునభగవంతుఁడు యెట్లునిల్చియుండెనో ఆలాగునలీలతోఁ జెప్పబడియున్నదని చెప్పవచ్చునది. ౯

శ్లో॥ అపాఙ్గరేఖాభి రభఙ్గురాభి రనఙ్గలేఖా రసరఞ్జితాభిః।
అనుక్షణం వల్లవసున్దరీభి రభ్యర్చ్యమానం విభు మాశ్రయామః॥

ఉ॥ ఇంచుకనైన జాలునని యెంచక ప్రేయలమించుచుబోండ్లగ్రొ। మ్మించులమించులీనెడు నపేయుసునోభ వమూఁధురీరసో। దంచితగారుచం చలదృగంచలధారలసారెపూజఁగా। వించఁగఁ జెల్వు మీఱు విభు వేణువినోదవినోదుఁగొల్చెదన్॥ ౧౦

టీ॥ వల్లవసున్దరీభిః - గోపస్త్రీలచేత, అనఙ్గలేఖారసరఞ్జితాభిః, అనఙ్గ-మన్మథుని యొక్క, లేఖా- పత్రికలయొక్క, రసః రసభూతమైన సామర్థ్యముచేత, రఞ్జితాభిః- ప్రకాశింపఁజేయఁబడినట్టి, అభఙ్గురాభిః- దీర్ఘములైనట్టి, అపాఙ్గరేఖాభిః - కడకంటిచూపులపంక్తులచేత, అనుక్షణమ్ - మాటిమాటికి, అభ్యర్చ్యమానమ్-పూజింపఁబడుచున్న, విభుమ్- విభుడైనకృష్ణుని, ఆశ్రయామః- ఆశ్రయించుచున్నాము. ... ...

తా॥ వేణుగానావసరమందు గోపస్త్రీలు కామాతిశయముచేక డకన్నులతోఁ జూచునట్టి సర్వలోకేశ్వరుఁడయిన - శ్రీకృష్ణస్వామి నాశ్రయించెదము - అక్రేగంటిచూపులెట్టివన్నను - మన్మథుడు పంపించినచీటివలె కామోద్రేకముగలుగఁజేయునట్టి సామర్థ్యముతోఁగూడి దీర్ఘములై వెలుగుచున్నవియనుట వీనిచేతనర్చింపఁబడుచున్నవిభుని యనఁగా అట్లు చూచుటయేభగవంతునకారాధనమౌనని తాత్పర్యమౌచున్నది.

శ్లో॥ హృదయే మమ హృద్యవిభ్రమాణాం హృదయం హర్ష
విశాలలోలనేత్రమ్। తరుణం వ్రజబాలసున్దరీణాం తరళం కిఞ్చన
ధామ సన్నిధత్తామ్॥ ౧౧

ఉ॥ మంజువిలాసవిభ్రమ సమాశ్రయమున్వ్రజభామినీ మనో
రంజకయౌవనాకరము రాజితహర్షవిలాసదృక్ప్రభా। పుంజము పింఛభూషణవిభూషితధామము నెమ్మినామనః। కంజనివాసమై మనుచుఁగా వృత సత్కరుణాధురీణమై॥ ౧౧

టీ॥ తరుణం - యౌవనముతోఁగూడినదిగనుకనె -తరళం - చంచలమైనట్టి, హర్షవిశాలలోలనేత్రం, హర్ష - సంతోషముచేత, విశాల - వెడల్పైనట్టి, లోల- చంచలించుచున్న, నేత్రమ్ - నేత్రములుగలయట్టిన్ని-హృద్యవిభ్రమాణా - హృద్య - మనోహరములైన, విభ్రమాణా - విలాసములుగల - వ్రజ

బాలసున్దరీణాం, వ్రజ - వ్రేపల్లెయందుండిన, బాల - లేప్రాయముగల, సున్దరీణాం - స్త్రీలయొక్క, హృదయం - హృదయమునందున్న, కిఞ్చన - చెప్పనలవిగాని, ధామ - తేజము, మమ - నాయొక్క, హృదయే - చిత్తమందు, సన్నిధత్తాం - ఉండుగాక.

తా॥ కవి పూర్వశ్లోకములచే భగవంతుని ననేకవిధములుగా ధ్యానించి మనోవాక్కాయంబులను త్రికరణములచే నారాధించి మఱికొన్ని విధములుగా ధ్యానించి యారాధించుచున్నాడు యౌవనముచేత తరతరలాడుచు నిత్యమయిన సంతోషముచేత మిక్కిలి వికసించి విశాలము లైన నేత్రములుగలవారై కామాతిశయముచేత చాంచల్యము పోలడము మొదలగు సొగసులుగల గొల్లజవరాండ్లచేత హృదయంబున తమకింపైన విధముగా భావింపఁబడినట్టి తేజోవిశేషమై విలసిల్లుచున్న కృష్ణుఁడు నామనంబునతో పుచునుండుగాత యనుట॥

శ్లో॥ నిఖిలభువనలక్ష్మీనిత్యలీలాస్పదాభ్యాం కమలవిపినవీథీగ
ర్వసర్వఙ్కషాభ్యామ్। ప్రణమదభయదానప్రౌఢిగాఢోద్ధతా
భ్యాం కిమపి వహతు చేతః కృష్ణపాదామ్బుజాభ్యామ్॥ ౧౨

మ॥ లలితాశేషదిశాధినాథనగరీ లక్ష్మీవిలాసాస్పదం। బులు నీరే
రుహగర్వసర్వవిభవ ప్రోన్మూలనశ్రీపదం। బులు వంచారుమనోరథార్థ
ఘటనాపూర్ణానుకంపాస్పదం। బులు శ్రీకృష్ణపదంబులూనిమనమామో
దంబునం బొందెడుఁ॥ ౧౨

టీ॥ నిఖిలభువనలక్ష్మీనిత్యలీలాస్పదాభ్యాం, నిఖిల - సమస్తమయిన, భువ - లోకములయందలి, లక్ష్మీ - కాంత్యధిదేవతకు, నిత్య - నిరంతరమును - లీలాస్పదాభ్యాం - విహారస్థానములైనట్టివియు, కమలవిపినవీథిగర్వసర్వఙ్కషాభ్యాం - కమలవిపిన - పద్మవనములయొక్క, వీథీ - సమూహముయొక్క, గర్వ - అహంకారముయొక్క, సర్వఙ్కషాభ్యాం - నిర్మూలకములైనట్టివియు, ప్రణమదభయదానప్రౌఢిగాఢోద్ధతాభ్యాం - ప్రణమత్ - నమ్రులైనవారలకు, అభయదాన - అభయంబునిచ్చుటచేతనైన, ప్రౌఢి - ఆధిక్యముచేత, గాఢ - దట్టమైనట్టుగాను, ఉద్ధతాభ్యాం - అతిశయించిన, కృష్ణపాదాంబుజాభ్యాం, కృష్ణ - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, పాదాంబుజాభ్యాం - పాదకమలములవల్లను, మమ - నాయొక్క, చేతః - చిత్తము, కిమపి - చెప్పనలవిగాని సంతోషమును, వహతు - వహించుఁగాక.

కవి ఈశ్లోకముచేత సంసారసాగరమును దాటించునావఁబోలు భగ

వక్షస్స్థలారవిందములనాశ్రయించుటంమ శక్యోపాయంబనిదలంచి శ్రీకృష్ణ
పాదములనుస్మరించి ప్రార్థించుచున్నాడు॥

తా॥ సకలలోకంబులంగల కాంతులను, శోభ-డనే విహరించుచున్నవి
యనునట్లుగా సాంద్రమైన తామరపుష్పములకంటె నతిశయము గల
వై సేవకులకభయమొసంగెడి ప్రౌఢిమగలిగి విలసిల్లుచున్న కృష్ణుని చర
ణారవిందములను ధ్యానించి నామనంబు సంతసిల్లుగాత యనుట.

శ్లో॥ ప్రణయపరిణతాభ్యాం ప్రాభవాలమ్బనాభ్యాం ప్రతి
పదలలితాభ్యాం ప్రత్యహం నూతనాభ్యామ్। ప్రతిముహురధి
కాభ్యాం ప్రస్నువల్లోచనాభ్యాం ప్రభవతు హృదయే నః ప్రా
ణనాథః కిశోరః॥

చ॥ ప్రతిదినము న్విలాసరసభాసురమై నిరతంబు జూచినన్। మతి
హితమై ప్రభుత్వమహిమంబున కెల్లను బట్టుగొమ్మనై। యతులదయా
కలోదితములై విలసిల్లెడు కన్నుదోయితో। సతతము ప్రాణబంధుడగు
చక్కనిబాలుడు దోచుగావుతన్॥ ౧౩

టీ॥ ప్రణయపరిణతాభ్యాం - స్నేహమయములైనట్టి, ప్రాభవాలమ్బనా
భ్యామ్, ప్రాభవ - ప్రభుత్వమునకు, ఆలమ్బనాభ్యామ్ - ఆశ్రయములైనట్టి, ప్రతి
పదలలితాభ్యాం - ప్రతిపద - ప్రతిక్షణమును, లలితాభ్యాం - సుందరములైనట్టి, ప్ర
త్యహమ్ - ప్రతిదినమును, నూతనాభ్యామ్ - క్రొత్తలైనట్టి, ప్రతిముహుః - మాటి
మాటికి, అధికాభ్యాం - విశాలములగుచున్న - ప్రస్నువల్లోచనాభ్యామ్ - ప్రస్ను
వత్ - ఆశ్రితాభీష్టములవర్షించుచున్న, లోచనాభ్యాం - నేత్రములతోడ, కిశోరః -
బాలుడైన - ప్రాణనాథః - ప్రాణనాథుడైన కృష్ణుడు, నః - మాయొక్క, హృద
యే - చిత్తమందు - ప్రభవతు - తోచుగాక.

తా॥ స్నేహమయములై దొరతనంబున కెల్లం బట్టుగొమ్మలై ప్ర
తిదినము క్రొత్తలై ప్రతిక్షణమును విలాసంబులచే నెక్కువలై యాశ్రయిం
చిన వారల కభీష్టంబుల నొసగుకన్నులతో ప్రాణబంధుడగు బాలుం
డు నామనంబున దోచుగావుత యనుట. *

శ్లో॥ మాధుర్యవారిధి మదాన్ధతరఙ్గభఙ్గీ శృఙ్గారసఙ్కలిత
శీతకిశోరవేషమ్। ఆమన్దహాసలలితాననచన్ద్రబిమ్బ మానన్దసంప్ల
వమనుప్లవతాం మనో మే॥ ౧౪

చ॥ కెంపళితస్మితాస్యవికాసముఖాబ్జముమాధురీవిని । వృందతరంగభంగినవయౌవనవిభ్రమగోపవేషమా।నందరసైకరూపమగునందకుమారసుధాబ్ధిలోన నా। డెందము దేలియాడఁగఁగడెందియుఘంబును పంకమంటు నే॥   ౧౪

టీ॥ ఆమన్దహాసలలితాననచన్ద్రబిమ్బమ్, ఆమన్దహాస - చిఱునగవుచేత లలిత-మనోహరమైన, ఆనన - ముఖమను, చన్ద్రబిమ్బమ్ - ఇందుబింబముగలయట్టి మాధుర్యకిశోరవేషమ్, మాధుర్య-సౌందర్యమను, వారిధి-సముద్రముయొక్క, మదా న్ధ - మదప్రయుక్తములైన, తరఙ్గ- అలలయొక్క, భఙ్గీ - వఙ్కులచేతనైన, శృఙ్గార- శృంగారరసముతోడ, సఙ్కలిత - కూడినట్టి, శీత - చూచెడివారలకన్నులకు సుఖకరమయిన, కిశోరవేషమ్ - బాలునియాకృతిగల, ఆనన్దనన్దనమ్ - ఆనందస్వరూపుఁడగుకృష్ణుని, మే-నాయొక్క, మనః - మనస్సు, అనుప్లవతామ్ - అనుసరించుగావుత-

తా॥ చిఱునగవుచేసొగసునెమ్మోము చందురుంగలిగిసౌందర్యంబనియెడి సముద్రము నలలచేనయినసింగారంబుతోఁగూడి - సేవించెడివారలకన్నులకుసుఖంబుఁజేయుచు బాలభావంబుచేఁ దేజరిల్లుసత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడగు శ్రీకృష్ణుని నామనం బనుసరించుగాకయనుట.

శ్లో॥ అవ్యాజమఞ్జులముఖామ్బుజముగ్ధభావైరాస్వాద్యమాననిజవేణువినోదనాదమ్।ఆక్రీడతామరుణపాదసరోరుహాభ్యామార్ద్రేమదీయహృదయే భువనార్ద్రమోజః॥   ౧౫

మ॥ హసదవ్యాజమనోహరాననముతో నాలోలదృక్పాళితో।
నసకృల్లీఢనిరూఢవేణులతతో నాత్రాసుకమ్రాంఘ్రిసా।రసయు
గ్మంబునచెంపుసొంపులుదలిర్పంచాండవంబాడుచు। న్వసియించుక్
భువనార్ద్రితేజము మహానందంబునన్నామదిన్॥   ౧౫

టీ॥ అవ్యాజ—ముగ్ధభావైః-అవ్యాజ-నిరుపాధికమైన, మఞ్జుల - సౌందర్యముగల, ముఖామ్బుజ-ముఖకమలముయొక్క, ముగ్ధ- సుందరమైన - భావైః-చేష్టలచేత, ఆస్వాద్యమాననిజవేణువినోదనాదమ్-ఆస్వాద్యమాన- అనుభవింపబడుచున్న, నిజ- స్వకీయమైన, వేణు - పిల్లనగ్రోవియొక్క, వినోద- వినోదార్థమయిన నాదం ధ్వనిగలయట్టి, భువనార్ద్రమ్ - భువన - లోకములయందు, ఆర్ద్రమ్- (చూచువారలచూపులకు) సుఖమును జేయుచున్న, ఓజః - తేజము, అరుణపాదస

నోరుహాభ్యాం- అరుణ -ఎఱ్ఱనయిన- పాదసరోరుహాభ్యామ్-పాదకమలములచేత- ఆర్ద్రే- ఆర్ద్రమయిన, మదీయహృదయే - మదీయ-నాసంబంధియగు, హృదయే చిత్తమందు, ఆక్రీడతామ్-విహరించుగాత.

తా॥ స్వతస్సిద్ధసౌందర్యంబుచే నమరియున్న ముఖకమలసంబంధియైనభ్రూవిక్షేపాది శృంగారచేష్టలచేతను సేయుచున్న వేణుగానమును మెచ్చుచును లోకంబులవారలు చూపులకుసుఖముం జేయుచున్న తేజంబుఎఱ్ఱనగునడుగుందామరలచేత - భక్త్యతిశయముచేగరగుచున్న నామనంబందు విహరించుగాతయనుట॥

శ్లో॥ మణినూపురవాచాలం వన్దే తచ్చరణం విభోః। లలితాని
యదీయాని లక్ష్మాణి వ్రజవీథిషు॥ ౧౬

చ॥ హలకులిశాదిలక్షణసమాహితముద్రసచంచలస్థితిన్। వెలసిసిరింజెలంగువ్రజ వీథులనూపుర రత్నకింకిణీలలితఝుళంఝుళారవములన్నలుదిక్కులు పిక్కటిల్లఁగాఁదలవరినాఁబ్రవర్తిలు పదద్వయిఁగొల్తుహరిన్భజించెదన్॥ ౧౬

టీ॥ యదీయాని-ఏనాదసంబంధములైన-లక్ష్మాణి-పద్మాంకుశాదిరేఖారూపములైన,) చిహ్నములు- వ్రజవీథిషు, వ్రజ - వ్రేపల్లియొక్క, వీథిషు-వీథులయందు, లలితాని- మనోజ్ఞములయినవో, విభోః-వ్యాపకుండైనశ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, మణినూపురవాచాలమ్- మణి- పద్మరాగాదిమణులతోఁగూడిన, నూపుర-కాలియందియలచేత, వాచాలమ్- మ్రోయుచున్న, తచ్చరణమ్- తత్- ప్రసిద్ధమైన; చరణమ్- పాదమునుగూర్చి, వన్దే- నమస్కరింపుచున్నాను॥

తా॥ హలకులిశాంకుశాదిరేఖాలక్షణంబులచే వ్రేపల్లియవీథులనలంకరించుచు నందియలమ్రోఁత నలుగడల నిండంజేయుశ్రీకృష్ణునిచరణంబుల భజియించెదననుట. *

శ్లో॥ మమ చేతసి స్ఫురతు వల్లవీవిభోర్మణినూపురప్రణయి
మఞ్జుశిఞ్జితమ్। కమలావనేచరకళిందకన్యకాకలహంసకణ్ఠకలకూ
జితాదృతమ్॥ ౧౭

మ॥ దినము న్నాదుహృదంతరాళమున వర్తిల్లుంగళిందాత్మజా।
వనజాళి న్విహరించునంచకలరావంబు న్విడంబించునవ్వనజ తేక్షణుపా

దనూపురమణి ధ్యానంబు గోషింగనా । జనరాసోత్సవ నృత్తగీతకలి
నాసాచివ్యధారేయమై॥ 2

టీక॥ కమలా—అదృతమ్, కమలా - లక్ష్మీదేవియొక్క, పద్మ
మైనపద్మవనమందు, చర - సంచరించుచున్న యట్టి, కళిందకన్యకా - యమునా న
దియందుండెడి, కలహంస - హంసములయొక్క, కణ్ఠ - కంఠములయందలి, కల-
అవ్యక్తమధురములగు, కూజిత - ధ్వనిచేత, ఆదృతమ్-ఆదరింపబడుచున్న (ఇక్కడ-
ఆదృతం.. అనిపాఠాంతరముగలదు ఈపక్షమందు - కూజితముతో - ఆదృతం-
సమమైనదియనియర్థము - ఇట్లనివ్యాఖ్యాతృదభిప్రాయము) విభోః శ్రీకృష్ణమూ
ర్తియొక్క, మణి—శింజితమ్, మణి - రత్నమయములైన, నూపుర - కాలియందియ
లయొక్క, ప్రణయి - స్నేహయుతమైనట్టి, మంజు - మనోజ్ఞమైన, శింజితమ్-
ధ్వని, మమ - నాయొక్క చేతసి - చిత్తమందు, స్ఫురతు తోచుగాక.

తా॥ యమునానదీకమలవనమందువిహరించునంచలయొక్క-అవ్య
క్తమధురములగుకంఠధ్వనులకుసమానమైన శ్రీకృష్ణునికాలియందియలమ
నోజ్ఞంబగుమ్రోత యింపగుచునామనంబునదోచుగావుతయనుట.

శ్లో॥ తరుణారుణకరుణామయ విపులాయతనయన కమలా
కుచకలశీభరపులకీకృతపులకమ్ । మురలీరవతరలీకృతమునిమాన
సనలిన మ్మమ ఖేలతి మమ చేతసి మధురాధర మమృతమ్॥ ౧౮

మ॥ తరుణాబ్జారుణలోచనద్వయి గృపాధారేయమైయొప్ప
సా।గరకన్యాకుచకుంభపాళిఁబులకల్గన్పట్టమానేంద్ర హ్మా। త్స
రసీజంబులు సంచరింప మురళీసంజాతగీతామృత । స్ఫురణన్
బ్రాల్గరఁగంజరించుహరిక్రైశోరంబు భావించెదన్॥ ౧౮

టీక॥ తరుణారుణ - —నయనమ్ - తరుణారుణ - కెంపుమగానైనై
నట్టి, కరుణామయ - దయాస్వరూపములైనట్టి, విపుల - వెడల్పులైనట్టి, ఆయ
త - పొడవులైనట్టి, నయనం - నేత్రములుగలయట్టి, కమలా-పులకం - కమలా-
లక్ష్మీదేవియొక్క, కుచకలశీ - కలశములసంటి స్తనములయొక్క, భర-భారము
చేత, పులకీ - గగ్గురుచేత, కృత - చేయఁబడిన, పులకం - గగ్గురుపాటుగలయట్టి.
మురళీ-నలినం - మురళీరవ-వేణునాదముచేత, తరళీకృత - చంచలముగాఁజే
బడిన, ముని - మునులయొక్క, మానస - మనస్సులను, నలినం - కమలములుగా
లయట్టిన్ని, మధురాధరం- మధు-మనోజ్ఞమైన, అధరం- అధరోష్ఠముగల, అమృ

తం - మోక్షస్వరూపమగు శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, మమ - నాయొక్క, మదచేతసి - మత్తచిత్తమందు, ఖేలతి - క్రీడించుచున్నది.

తా॥ లేతయెఱ్ఱదనంబమర వెడలుపుత్రై నిడుపులై కృపారసంబు గురియుకన్నులచేఁ జెజరిల్లి బంగరుకుండలంబోలిన భరంబులగు మెఱుఁగుచన్నులు గగుర్పొడవ ననురాగంబు చేయుచున్న సిరింగాంచియప్పుడ మొల్కలెత్తు ననురాగంబునందోఁచు గగ్గురుపాటు చేనొప్పెడి నెమ్మోముఁ గల్గి మనోహారంబగు నధరంబు మోక్షస్వరూపంబగు శ్రీకృష్ణాఖ్యమైనవస్తువు నామదించిన చిత్తంబునం గ్రీడింపఁగాతయనుట.

శ్లో॥ ఆముగ్ధ మర్ధనయనామ్బుజచుమ్బ్యమానహర్షాకుల
వ్రజవధూమధురాననేన్దోః। ఆరబ్ధవేణురవ మాదికిశోరమూర్తే
రావిర్భవన్తి మమ చేతసి కేపి భావాః॥ ౧౩

మ॥ మురళీగానసుధాపయోనిధి మదిఁ బొంగన్ దరంగావళుల్ । ద్రికిన్ మీఱి తెనంగటీతటమకూలంబు ల్వడిన్ జాలన।
బ్బురపుం గొల్లమిటారినీటు లరమోడ్పుం గన్నులం గాంచుబి।
త్తరపున్ ముద్దులగోపబాల కువినోదప్రౌఢి భావించెదన్॥ ౧౪

టీక॥ అర్ధ—ఆననేన్దోః - అర్ధ - అర్ధనిమీలితములైన నయనామ్బుజ - కమలములవంటికన్నులచేత, చుమ్బ్యమాన - చుంబనముఁ జేయబడుచున్నట్టి, హర్ష - సంతోషముచేత, ఆకుల, వ్యాకులమైనట్టి, వ్రజవధూ - గోపస్త్రీలయొక్క, మధుర - మనోజ్ఞమయిన, ఆననేన్దోః - ముఖచంద్రుఁడుగలిగిన, ఆదికిశోరమూర్తేః - బాలకృష్ణమూర్తియొక్క - కేపి - యిట్టివియని చెప్పనలవిగాని, భావాః - చేష్టలు - ఆముగ్ధమ్ - అంతటను సుందరమౌనట్టుగాను - ఆరబ్ధవేణురవం - ఆరబ్ధం ఆరంభించబడిన, వేణురవ - వేణునాదముగల్గునట్టుగాను - ఆవిర్భవంతి - స్ఫురించుచున్నవి.

తా॥ వేణుగానంబును వినిన యంతన సంతోషంబుపిక్కటిలమనోజ్ఞంబులగు చంద్రుని బోలి వెలుంగు గోపికల లెమ్మొగంబులనరమోడ్చిన కన్నుదామరలచే జూచుచుండు బాలకృష్ణుని చెప్పనలవిగాని మనోహారంబులైన చేష్టలు నామదింపోఁచుచున్నవి యనుట.

శ్లో॥ కలక్వణితకంకణం కరనిరుద్ధపీతాంబరం క్రమప్రసృతకుంతలం గళితబర్హభూషం విభోః। పునః ప్రకృతిచాపలం ప్రణయినీభుజాయంత్రితం మమ స్ఫురతు మానసే మదనకేళిశయ్యోత్థితమ్॥ ౨౦

చ॥ అడివిరిబాఱుకుంతలము లట్టిట్టు విడిన పింఛముం గరవ
లయంబు ఘల్లురనఁ గైకొను పట్టుపుట్టచేలముం బరగఁగ సెజ్జ డి
గ్గుతఱిఁ బ్రియవెలందిఁ గౌఁగిలించుచుం దిరుగ రమింపఁగా దను
గు జేష్టలు నామది నాశ్రయించెడిన్॥ ౨౦

టీక॥ కలక్వణితకంకణమ్ - కల - అవ్యక్తమధురమైన, క్వణిత - ధ్వనిగలిగిన, కంకణమ్ - కడియములుఁ గలదియు, కరనిరుద్ధపీతాంబరమ్ - కర - హస్తముచేత, నిరుద్ధ - ఆడ్డగింపబడుచున్న, పీతాంబరమ్ - పీతాంబరముఁ గలదియు, క్రమప్రసృతకుంతలమ్ - క్రమ - క్రమముగాను, ప్రసృత - జాఱుచున్న, కుంతలం - కేశములుగలదియు, గళితబర్హభూషమ్ - గళిత - పడిన, బర్హభూషమ్ - పింఛభూషణముఁ గలదియు, పునఃప్రకృతిచాపలమ్ - పునః - తిరిగి, ప్రకృతి - జాతిసహజమగు చాపలమ్ - ఇచ్ఛాకేళిఁ గలదియు, ప్రణయినీభుజాయంత్రితమ్ - ప్రణయిని - ప్రియురాలియొక్క, భుజా - బాహువులచేత, యంత్రితమ్ - ఆలింగనము సేయబడుచున్న, విభోః - కృష్ణమూర్తియొక్క, మదనకేళిశయ్యోత్థితమ్ - మదనకేళి - రత్యర్థమయిన, శయ్యా - శయ్యనుండి, ఉత్థితమ్ - లేచుచున్నశరీరము, మమ - నాయొక్క, మానసే - చిత్తమందు, స్ఫురతు - ప్రకాశించుఁగాత. ... ...

తా॥ అవ్యక్తమధురంబగు కడియంబుల రవళిచేఁ గనుపట్టు కరంబున జాఱుచున్న పీతాంబరము నడ్డగించుచు క్రమంబున జాఱుచుండెడు కుంతలంబులను - పింఛపు నెమలిదండల నెప్పటియట్ల సవరించుకొనుచు- ప్రణయినీ రతికొఱకై ప్రియురాలిచేఁ గౌఁగిలింపఁబడుచు శయ్యనుండి లేచుచున్న శ్రీకృష్ణుని దివ్యవిగ్రహంబు నామనంబునం బ్రకాశించుఁగాతయనుట.

శ్లో॥ స్తోకస్తోకనిరుధ్యమానమృదులప్రస్యందిమందస్మితం ప్రేమోద్భేదనిరర్గళప్రసృమరప్రవ్యక్తరోమోద్గమమ్। శ్రోతృశ్రోత్రమనోహరవ్రజవధూలీలామిథోజల్పితం మిథ్యాస్వాపముపాస్మహే భగవతః క్రీడానిమీలద్దృశః॥ ౨౧

చ॥ పలప్రలఁగుల్కు [illegible] కలవారిసొంపు కాఁగుకోడనాడుమా

టులఁ జెవికింపుగాఁ బిసదొడంగి తనర్చిన మందహాసముల్। బలుపు
జనాగి మేను గరుపాఱఁగ నూరక కన్ను మోడ్చునర్। జలరుహ
పత్రనేత్రుని యుపస్యపు నిద్దుర నేను గ్రమొకటదల్॥ ౨౧

టీక॥ స్తోకస్తోక- కొంచెము కొంచెముగాను, నిరుధ్యమాన- నిరోధిం పఁబడుచున్నట్టి, మృదుల - కోమలము గనుకనట్టి గాన, ప్రస్యన్ది - ప్రవర్తించుచున్న, మందస్మితమ్ చిఱునగవుగలయట్టి, ప్రేమ—ఉద్భేదమ్- ప్రేమ-ప్రేమయొక్క, ఉద్భేద-ఆవిర్భావము చేత, నిరర్గళ-అడ్డము లేనట్టిగాను, ప్రస్ఫుర- ప్రవర్తించుచున్నయట్టి, ప్రవ్యక్త-మిక్కిలి తెలియుచున్న, రోమోద్గమ్- గగ్గురుపాటుగలయట్టి, శ్రోతృ—జల్పితమ్- శ్రోతృ- వినువారలయొక్క- శ్రోత్ర- కర్ణములకు, మనోహర- మిక్కిలి వినదగిన, వ్రజవధూ- గోపస్త్రీలయొక్క, లీలా - విలాసములతోఁ గూడిన, మిథోజల్పితమ్ - అన్యోన్యవచనములుగలయట్టి- భగవతః - శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క, క్రీడానిమీలద్దృశోః- క్రీడా- విలాసార్థమయి- నిమీలత్ - మూసికొను, దృశోః- నేత్రములయొక్క, మిథ్యాస్వాపమ్- కపటనిద్రను, ఉపాస్మహే- ఉపాసించుచున్నాము, క్రీడానిమీలద్దృశః అని పాఠాంతరముంగలదు- ఈపక్షమున నీపదము, భగవతః అనుశబ్దమునకు విశేషణముఁ జేయవలెను, క్రీడానిమీలద్దృశః- క్రీడా- పరిహాసార్థముగ- నిమీలత్- మూసికొను, దృశః- నేత్రములుగల, భగవతః- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, అని యన్వయము. ... ...

తా॥ కొంచెముతో సముగునట్టుగా నడ్డగింపంబడుచు గోమలంబుగ నుండెడి చిరునగవును-ప్రేమావిర్భావంబుచేఁ బొడమి యెల్లరకుం దెలియు గగ్గురుపాటును-వినియెడివారల చెవులకింపగు గోపికల యుపాలంభవచనంబులుం గలిగి వెలయు నరమోడ్పుగన్నుదోయిగల శ్రీకృష్ణుని కపటపు నిద్దుర నుపాసించుచున్నాననుట॥

శ్లో॥ విచిత్ర పత్రాఙ్కుర శాలి బాలా స్తనాన్తరం మానిను నోన్తరంవా। అపాస్య బృందావనపాదపాస్య ముపాస్య మన్యాన్నవిలోకయామః॥ ౨౨

చ॥ లలితవిచిత్రపత్రమహాళాకుచపాళిగళిందజా వన। స్థలల వలీలతాగృహ వితర్దికలుల్ మునిమానసాబ్జముల్। జలరుహపత్రనేత్రుని విలాసనివాసము లిందుఁదక్క- నే। నెందును నైనఁ గన్గొనగ నేతుణమె ఘూర్ణిభావతంసుఁడన్॥ ౨౩

టీక॥ చిత్ర—అనుకరమె. విచిత్ర- నానావిధములయిన, పత్రాంకుర- మకరికాపత్రవిశేషములచేత, శాలి- ఒప్పుచున్న, బాలా- శ్రీరాధాప్రభృతులయొక్క, స్తన- చన్నులయొక్క, అన్తర- మధ్యప్రదేశమును, మానినీనాం తరంగా- మానినులయొక్క, మనః- మనస్సుయొక్క, అన్తరంగా- మధ్యమును, బృందావనపాదపాశ్రయమ్, బృందావన- బృందావనమందలి, పాదప- వృక్షముయొక్క, ఆశ్రయం- ఊపికిపట్టునదు, ఉపాస్య- విడిచి, ఉపాస్యం- శ్రీకృష్ణునివాసస్థానమును, అన్యత్- ఇతరమును, నవలోకయామః- చూడము.

తా॥ నానావిధంబులగు మకరికాపత్రవిశేషంబులచేనొప్పు తేజస్వినంపు చేడియల కుచమధ్యంబులను- మానులమనంబులను - బృందావనంబుతరువుల మొదలను దక్క దక్కిన నెలవులు గృష్ణమూర్తిని గనుఁగొనన రిదియనుట. ... ... ❋

శ్లో॥ సార్ధం సమృద్ధై రమృతాయమానై రాధ్మాయమానై ర్ము
రళీనినాదైః। మూర్ధాభిషిక్తం మధురాకృతీనాం బాలం కదా
నామ విలోకయిష్యే॥ ౨౩

ఉ॥ చక్కనివాకిఁ జెల్లి నెకసక్కెములాడెడు చక్కనయ్యనై
చొక్కుచుఁ దానమానలయశోభితగానరసామృతంబున। ద్రిక్కు
లం బిక్కటిల్ల మురళింబలికించెడి బాలునెన్నఁడో। గ్రక్కునఁ గాం
చి నెత్తుకొని కన్నులనొత్తుదుం దప్పదాజ్ఞముల్॥ ౨౩

టీక॥ ఈశ్లోకంబు మొదలు నాలుగుశ్లోకములచేత మనంబునఁదోఁచిన శ్రీకృష్ణమూర్తిని గన్నుల గనుఁగొనఁగోరి ప్రార్థించుచున్నాడు - ఆధ్మాయమానైః- ముఖవాయువుచే సంపాదింపబడుచున్నట్టి, సమృద్ధైః- సంపూర్ణములైనవగునట్టి, అమృతాయమానైః- అమృతమువలెనాచరించుచున్న, మురళీనినాదైః స్సార్ధమ్- వేణునాదములతోఁగూడ, మధురాకృతీనాం- సుందరజనులలోపల, మూర్ధాభిషిక్తం- సార్వభౌముఁడగు, బాలం - బాలుఁడైన శ్రీకృష్ణమూర్తిని, కదా నామ - ఏసమయమందు విలోకయిష్యే- చూడగలను. ... ...

తా॥ వేణుస్వనంబులు ఇంపుగ నాదంబులచేనతిశయిల్లినకతంబున నమృతంబువలె నాచరించుచున్నవియై ముఖమారుతంబున సంపాదింపబడియెడి వేణుధ్వనులతోడ వన్నెకాండ్రకెల్లఁ బ్రాఁదైన యెలుఁగుబాలుఁడైన కృష్ణమూర్తి నేఁటికిం గాంచెదననుట. ❋

శ్లో॥ శిశిరీకురుతే కదా ను నః శిఖిపింఛాభరణః శిశుర్దృశోః।
యుగళం విగళన్మధుద్రవస్మితముద్రామృదునా ముఖేందునా॥ ౨౪

మ॥ తలఁదుగ్ధప్రభమాద్రకప్రసుధఁజెందంగ మందహాసంబు
వె। న్నెల గ్రక్కం దళుకొల్ల నెన్నొసరి వన్నెచ్చేగుల్లన్ మీఱ ని। ర్మ
లుకల్ క్రీడనవరశోవిలాసమునఁ జేరన్వచ్చి కందోయి శీ। తలముం
జేయఁగ నందనందనుని యాస్యాంగాంబుధింకెన్నఁడో॥ ❋

టీక॥ శిఖిపింఛాభరణః శిఖిపింఛ - నెమలిపురి - ఆభరణః - భూషణముగా గలిగిన, శిశుః - బాలుఁడగు కృష్ణుండు, విగళన్మధునా, విగళత్ - జాఱుచున్న, మధుద్రవ - తేనెయుఁగాఱుచుండు, స్మిత - చిఱునగవుయొక్క, ముద్రా - ముద్రచేత, మృదునా - కోమలమైన, ముఖేందునా - చంద్రునివంటిముఖముతోడ, నః - మాయొక్క, దృశోః - నేత్రములయొక్క, యుగళం - ద్వంద్వమును, కదా ను - ఎప్పుడుయనుచు, శిశిరీకురుతే - చల్లగాఁజేయును.

తా॥ శిఖిపింఛాభరణముగలిగి తేనెవలె సన్నంపు మందహాసులై, మందహాసముతోఁగూడె చంద్రునివలె ప్రసన్నమైనట్టి ముఖముచే కృష్ణుడు నాకన్నులు నెన్నడు చల్లగాఁజేసునో యిట్లుగా నాయందుదయఁజేసితన ముఖమును జూపునో యనుట ఇచ్చట చల్లగాఁజేయుటకు కారణంబుగా ముఖమందు చంద్రసాదృశ్యంబు జెప్పి యాసాదృశ్యము స్పష్టపడుటకై చంద్రుని యందమృతమువంటిదైన వెన్నెల ప్రసరించునట్లు ముఖమందు తేనెయుకారుచున్న చిఱునగవు ప్రసరించుచున్నదియని నిరూపించెను. ❋

శ్లో॥ కారుణ్యకర్బురకటాక్షనిరీక్షణేన తారుణ్యసంవలితశైశవవైభవేన। ఆపుష్ణతా భువనమద్భుతవిభ్రమేణ శ్రీకృష్ణచంద్ర శిశిరీకురు లోచనం మే। ౨౫

శా॥ కూడెంగూడని ప్రాయపు న్నొసగు చెన్నుల్మిక్కిలై చక్కఁగా। నీడం జోడుసుతేజ పీయూషసుధావృష్టిన్ జగత్పుష్టికిన్। దోడున్నైడగు గోపలాంబుధిచంద్రుంగాంతిసాంద్రుండమిన్। జూడం జూడఁగ దృక్చకోరికను గాంచున్ సంతతానందమున్॥ ౨౫

టీక॥ అద్భుత విభ్రమేణ - అద్భుత - గోవర్ధనోద్ధరణాది కార్యములచేత నాశ్చర్యకరములైన, విభ్రమేణ - విలాసములఁగలదిగనుక నైన, భువనం - లోకమును

ఆవృష్టతా- పోషించుచున్నట్టి కారుణ్య—నిరీక్షణేన- కారుణ్య- దయచేత, కరు ర-చిత్రవర్ణముతోఁగూడిన, కటాక్ష- కడకన్నులయొక్క-నిరీక్షణేన- చూపులుగల, తారుణ్య—వైభవేన, తారుణ్య - యౌవనముతోడ, సంవళిత- కూడుకొన్న, శైశవ- బాల్యముయొక్క, వైభవేన - సంపదచేత, శ్రీకృష్ణచన్ద్రి- చంద్రసదృశుఁడవైనయో శ్రీకృష్ణస్వామి, మే-నాయొక్క, లోచనం- నేత్రమును, శిశిరీకురు- చల్లగా జేయుము. ... .

తా॥ గోవర్ధనోద్ధరణంబుమొదలగునాశ్చర్యకరంబులగు విలాసంబులంగలిగి- జగంబునెల్లఁబోషించెడిదై- కృపారసంబుచేనైన చిత్రవర్ణంబుతోఁగూడినకడకంటిచూపులఁగలిగి-జవ్వనంబుతోడంగూడినబాల్యంబుగలిగి- తేజరిల్లు దివ్యమంగళ విగ్రహంబుచేత ఓ కృష్ణస్వామి- నాకన్నులం గానంబడుమనట- ❋

శ్లో॥ కదా వా కాళిన్దీకువలయదళశ్యామలతరాః కటాక్షా
లక్ష్యన్తే కిమపి కరుణావీచినిచితాః। కదా వా కన్దర్పప్రతిభటజటా
చన్ద్రశిశిరాః కమప్యన్తస్తోషం దదతి మురళీకేళినినదాః॥ ౨౬

ఉ॥ ఎన్నఁడొ యామునోత్పలసితేతరలోలదయార్ద్రదృగ్విలా।
సోన్నతి నాపయిం గనికడియుండుట శంభుజటాటవీతటా। సన్నసు
ధాంశుశీతలసమ్మురళీనినదామృతంబుచే। వెన్నుఁడు నాదువీనుల
కుపిందొనరింపఁదలంచు టెన్నఁడో॥

టీక॥ కాళిందీకువలయదళశ్యామలతరాః, కాళిందీ- యమునయందలి, కువలయ-నల్లకలువలయొక్క-దళ-రేకులవలెను, శ్యామలతరాః - మిక్కిలి శ్యామలవర్ణముగల, కటాక్షాః-కడకన్నులు, కిమపికరుణావీచినిచతాః-కిమపి-చెప్పనలవిగాని, కరుణా- దయయొక్క, వీచి- అలలచేత, నిచితాః - వ్యాపింపంబడినవియై, కదా వా- ఎప్పుడు, మయా- నాచేత, లక్ష్యన్తే- చూడబడుచున్నవి, కందర్పప్రతిభటజటాచంద్రశిశిరాః, కందర్ప-మన్మథునియొక్క, ప్రతిభట- శత్రుఁడగుహరునియొక్క, జటా- జడలయందుండెడి, చంద్ర- చంద్రునివలె, శిశిరాః- ఆహ్లాదకరములగు మురళీకేళినినదాః, మురళీ- వేణువుయొక్క, కేళి- క్రీడార్థమైన, నినదాః- నాదములు, కిమపి- చెప్పనలవిగాని, అంతస్తోషమ్- అంతఃకరణాహ్లాదమును, కదా వా-ఎప్పుడు, దదతి-ఇచ్చుచున్నవి-

తా॥ యమునయందలి నల్లకలువరేకులకైవడి నల్లనగుచు జెప్పనల

విగాహికరయుతాంతరంగంబులనిండింపంబడుకటకన్నులు నాచేనెన్నఁడొగాంచనం బడును- శివునిజడయందలిచంద్రునికరంపి ఆహ్లాదంబు నొసంగంజాలిన వేణువినోదనాదంబులెన్నఁడు నామనంబునకు సంతోషంబు జేయునోయనుట.

శ్లో॥ అధీర మాలోకిత మార్ద్రజల్పిత గతఞ్చ గమ్భీరవిలాసమన్థరమ్। అమన్ద మాలిఙ్గిత మాకులోన్మదస్మితఞ్చ తే నాథ వదన్తి గోపికాః॥

ఉ॥ అందముగుల్కునీచుపులసయ్యనముమాటలతేనెసోనమే। జెం
దమ్మృదుస్మితంపుసుధఁజెందుఁగటాక్షములౌరమించుకున్। విందు
లుగాఁగిలింతకడుచింతయొటంచునుగోపకాంతలా। నందముతోడఁ
బల్కెదరు నాథ భవన్మహిమానుభావమున్॥ ౨౭

టీక॥ హే నాథ- ఓకృష్ణస్వామీ, తే-నీయొక్క, ఆలోకితమ్, చూచుటను, అధీరమ్- చపలమునుగాను, గతం-నడచుటను, గమ్భీరవిలాసమన్థరమ్- గమ్భీర-తెలియనశక్యమైన, విలాస- విలాసములచేత, మన్థరమ్- మందమునుగాను, ఆర్ద్రజల్పితం- సరసంబుగా మాటాడుటను, ఆకులోన్మదస్మితం, ఆకుల- వ్యాప్తములు, ఉన్మద- మిక్కిలిమదముతోఁగూడిన, స్మితం-నగవునుగలదానిగాను, ఆలిఙ్గితం - కౌఁగిలించుటకును, అమన్దమ్- గాఢమయినదానిగాను, గోపికాః - గోపికలు, వదన్తి- చెప్పుచున్నారు. ... .

తా॥ ఓశ్రీకృష్ణమూర్తి- నీచూపునతిచపలంబుగను - గమనంబునతిమందంబుగ, నాలింగనంబునతిగాఢంబుగను, వచనంబునతివిలాససరస దరహాసంబుగ నెల్లగోపికలుంబల్కెదరుగావున నాకన్నుఁగవ నీదర్శనంబు గోరుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ అస్తోకస్మితభర మాయతాయతాక్షం నిశ్శేషస్తనమృదితం వ్రజాఙ్గనాభిః। నిస్సీమస్తబకితనీలకాన్తిధారం దృశ్యాసం త్రిభువన సున్దరం మహస్తే॥

ఉ॥ మబ్బుజిగిన్నగందగుసమంచితకోమలనీలదేహమున్। గు
బ్బచిటారిచన్నవలఁగ్రొత్తిసివ్రేతలుగాఁగిలింపఁగా। నుబ్బుచు మందహా
సరుచి యొప్పఁగఁ గొప్పగుకన్నుదోయిచే। నబ్బురమైనచక్కని
యొయారపుతేజముఁ గాంచెద న్మరిన్॥ ౨౮

టీక॥ అస్తోకస్మితభరం, అస్తోక - అధికమయిన, స్మిత - చిఱునగవుయొక్క, భరమ్ - భారముగలట్టి, ఆయతాయతాక్షం, ఆయతాయత - దీర్ఘములైన నయనములతో సమములయిన, అక్షిమ్ - నేత్రములుగలట్టి, వ్రజాఙ్గనాభిః - గోపస్త్రీలచేత, నిశ్శేషస్తనమృదితం - నిశ్శేష - మిగులనట్టుగాను, స్తన - స్తనములచేత, మృదితం - పీడింపఁబడినట్టి, నిస్సీమస్తబకితనీలకాన్తిధారమ్, నిస్సీమ - హద్దులేనట్టుగాను, స్తబకిత - సంజాతపుష్పములుగాఁ జేయఁబడిన, నీల - నల్లనిదియైన, కాంతి - కాంతులయొక్క, ధారం - ధారలుగలట్టి, త్రిభువనసుందరం - త్రిభువన - మూఁడులోకములయందుండెడివారలకంటెను, సుందరం - సుందరమైన, తే - నీయొక్క, మహః - తేజస్విశరీరము, పశ్యాసమ్ - చూచెదఁగాత.

తా॥ అతిశయించుచున్న హాసంబును మిక్కిలిగొప్పలగు కన్నులుం గలిగి గోపికలవాలిండ్లచే నధికంబుగ పీడింపంబడుచు మేరలేని నల్లనైన కాంతిప్రవాహంబు గలిగి లోకత్రయంబు నందుండు సోయగంబులకుం బ్రకయి పడి వెలుంగు నీ తేజశ్శరీరంబు చూచెదం గాతయనుట.

శ్లో॥ మయి ప్రసాదం మధురైః కటాక్షై ర్వంశీనినాదానుచ
రైర్విధేహి। త్వయి ప్రసన్నే కిమిహాపరై ర్న స్త్వయ్యప్రసన్నే
కిమిహాపరై ర్నః॥

ఉ॥ నీవు ప్రసన్నదృష్టిఁ గరుణించిన నాకు నమెట్టి దేనియుక్।
పావనమాను నీకృపకుఁ బాత్రము గాక చరించు వేళ న। న్నావగఁ
జాలరెవ్వరునుఁ గాన సు వేణురవానుసారి లీలావహమౌ కటా
క్షమున లాలనఁ జేయుము నందనందనా॥

టీక॥ వంశీనినాదానుచరైః, వంశీనినాద - వేణునాదమును, అనుచరైః - అనుసరించుచున్నట్టి, మధురైః - మనోజ్ఞములైన, కటాక్షైః - కడకంటిచూపులచేత, మయి - సంసారిబద్ధుఁడనైన నాయందు, ప్రసాదమ్ - అనుగ్రహమును, విధేహి - చేయుము, త్వయి - (సర్వేశ్వరుఁడవైననీవు) ప్రసన్నే సతి - ప్రసన్నుఁడవగుచుండఁగ, ఇహ - ఈలోకమందు, అపరైః - ఇతరులతోడ, నః - మాకు, కిమ్ - ఏమిప్రయోజనము, త్వయి - నీవు, అప్రసన్నే సతి - ప్రసన్నుఁడవుగాకుండఁగ, ఇహ - ఈలోకమందు, అపరైః - ఇతరులతోడ, కిమ్ - ఏమిప్రయోజనము,

తా॥ నీవు ప్రసన్నుండవైనప్పుడీలోకంబున నితరులతో నేమి ప్రయోజ

జనంబు- నీవప్రసన్నుండవు గాకయుండిన నీలోకంబున నితరులతోడ నేమి కార్యంబు కావున సంసారబద్ధుండనగు నాయందు వేణుగానంబు ననుసరించు మనోహరంబులగు కడకంటిచూపులచే ననుగ్రహంబు జేయుచునుట.

శ్లో॥ నిబద్ధమూర్ధాఞ్జలి రేష యాచే నీరన్ధ్రదైన్యోన్నతముక్తకణ్ఠమ్ । దయామ్బుధే దేవ భవత్కటాక్ష దాక్షిణ్యలేశేన సకృన్నిషిఞ్చ॥.

ఉ॥ వేమఱుఁగేలు మోడ్చి నిను వేఁడెద నేనెలుఁగెత్తి యుత్తరీక్ । వామెఱుయాలకింపు కరుణానిధిదీనశరణ్య సంతతో।ద్దామ భవత్కృపారససుధామధురాబ్ధితరంగపాళిలో । నేమికొ అంతె నాపయి నొకించుక నించిన నందనందనా॥ ౩౦

టీక॥ ఏషః- ఈ నేను- నిబద్ధమూర్ధాఞ్జలిస్సన్- నిబద్ధ- కూర్పఁబడినయట్టి మూర్ధ- మూర్ధమయిన, అఞ్జలిస్సన్- కేల్మోడ్పుఁగలవాఁడనై- నీరన్ధ్రదైన్యోన్నతముక్తకణ్ఠమ్- నీరన్ధ్ర-దట్టమయిన, దైన్య, దీనతచేత, ఉన్నత-ఎత్తఁబడిన - ముక్త-గద్గదముగాఁ జేయఁబడిన, కణ్ఠమ్- కుత్తుకఁగల్గునట్టుగాను, యాచే- యాచించుచున్నాను, దయామ్బుధే- దయాసముద్రుఁడవైన, హేదేవ - ఓశ్రీకృష్ణస్వామి- భవత్కటాక్షదాక్షిణ్యలేశేన, భవత్ - నీయొక్క, కటాక్ష - కడకన్నులయొక్క, దాక్షిణ్య- వితరణముయొక్క, లేశేన- కొంచము చేత, సకృత్ - ఒకమాఱు, నిషిఞ్చ- తడుపుము.

తా॥ ఓదయానిధియయినకృష్ణస్వామి, నీవాకపాయినాయందు మన ర్వార్థములవివ్వఁజాలిన కడకంటిచూపుల ననచి తాపత్రయంబును పోఁగొట్టవలయునని శాస్త్రోక్తవిధులేమియు నెఱుంగక నూరకే చేతుల మోడ్చుకొని దైన్యాతిశయంబుచే గలుగుగద్గదస్వరముతోడ నినును వేడెద ననుట.

టీక॥ పిఞ్ఛావతంసరచనోచితకేశపాశే పీనస్తనీనయనపఙ్కజపూజనీయే । చన్ద్రారవిన్దవిజయోద్యతవక్త్రబిమ్బే చాపల్యమేతి నయనం తవ శైశవే నః॥

మ॥ పొగరుఁ జెసిబ్బెపుఁగుబ్బలిబ్బఁగఁ దమిఁ బూబోణ్లు గం దోయిదమ్మికమిఁ బూజలొనర్ప నెమ్మిపురి [illegible] నిమ్ముంచుట సిగ దట్టనై। [illegible]

సొగసుం బ్రాయముఁజూచినానయనముల్ సొంపొందఁగాఁగో
రెడిన్॥

టీక॥ పిఞ్ఛ—పాశే-పిఞ్ఛ- నెమలిపురియను- అవతంస- భూషణముయొక్క, రచనా- అలంకారక్రియకు, ఉచిత- తగిన, కేశపాశే- సిగగలయట్టి, పీనస్తనీ—పూజనీయే- పీనస్తనీ- జవ్వనులయొక్క, నయన- నేత్రములనియెడు, పఙ్కజ- కమలములచేత, పూజనీయే, పూజింపఁదగినయట్టి, చన్ద్రారవిన్ద—వక్త్రబిమ్బే- చన్ద్ర- చంద్రునియొక్క, అరవిన్ద- కమలములయొక్కయు, విజయ - జయించుటయందు, ఉద్యత, ఉద్యుక్తమయిన, వక్త్రబిమ్బే- ముఖమండలముఁగల, తవ- నీయొక్క, శైశవే- బాల్యమందు, నః-మాయొక్క, నయనమ్- నేత్రము, చాపల్యమ్- చపలత్వమును, ఏతి- పొందుచున్నది.

తా॥ నెమలిపురియనుభూషణంబుచేఁగై సేయందగినసిగగలిగి జవరాండ్రకన్నుఁదామరలచేఁ బూజింపందగి - చంద్రునికమలంబును జయింపనుద్యుక్తంబగుచున్న ముఖమండలంబునుంగలిగిన నీబాల్యంబందు- నామనంబాసఁజేయుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ త్వచ్ఛైశవ న్త్రిభువనాద్భుత మిత్యవైమి యచ్చాపల
మ్మమ వాగవివాదగమ్యమ్। తత్కిఙ్కరోమి విరణన్మురళీవి
లాస ముగ్ధంముఖామ్బుజ ముదీక్షితు మీక్షణాభ్యామ్। ౩౨

మ॥ పరమాశ్చర్యము నీదు శైశవము సెప్పన్ రాదు లో
కంబునన్। వరుస న్నాచపలత్వ మట్టిద యనిర్వాచ్యంబు చర్చింపు
మా। మురళీనాదసుధామనోహరముఖాంభోజాతమీకన్నులన్।
బరిశీలింపఁగఁగోరినాఁడ సులభంబాలారతవ్యజ్ఞతల్॥

టీక॥ త్వచ్ఛైశవమ్ - త్వత్ - నీయొక్క, శైశవమ్ - బాల్యము, త్రిభువనాద్భుతమ్ - త్రిభువన -మూఁడులోకములకును, అద్భుతమితి - ఆశ్చర్యసంపాదకమని, అవైమి - ఎఱుంగుదును, మమ-నాయొక్క, చాపలమ్- చపలమనునది, యత్ - ఏదిగలదో, తత్ - అది, అద్భుతమ్ - ఆశ్చర్యసంపాదకమని, అవైమి- ఎఱుంగుదును, వాగవివాదగమ్యమ్ - వాక్ - వాక్కులచేత, అవివాద - వివాదములేనట్టుగాను, గమ్యమ్ - తెలుసుకోఁబడినయట్టి, విరణన్మురళీవిలాసముగ్ధమ్- విరణత్ - మిక్కిలిమ్రోయుచున్న, మురళీ-వేణువుయొక్క, విలాస - గానవిశేషములచేత, ముగ్ధమ్ - సుందరమైన, ముఖామ్బుజమ్ - ముఖకమలమును, ఉదీక్షితుమ్-చూచుటకొఱకు, కింకరోమి - ఏమిచేయుదును.

తా॥ నీబాల్యంబు ముల్లోకంబులకు నాశ్చర్యంబుఁ బుట్టించెడిదియ
ని యెఱుంగుదు - విషయంబుల వెంటనంటు నాచాపల్యంబు నట్టిదయ
ని యెఱుంగుదు నెఱింగియు నిర్వివాదంబుగ నావాక్కులకు విషయుమై వే
ణుగానామృతంబుచే సుందరంబగు నీనెమ్మోముఁ బామరుం జూడఁగోరి
యున్నాఁడ నేమి సేయుదుననుట.

శ్లో॥ పర్యాచితామృతరసాని పదార్థభఙ్గీ ఫల్గూనివల్గితవి
శాలవిలోచనాని । బాల్యాధికాని మదవల్లవభావితాని భావే
లుఠ న్తి సుదృశాం తవ జల్పితాని॥ ౩౩

ఉ॥ కమ్మని తేనియల్గులుకఁగా వెల దేఱనిమానికమ్ములన్ ।జిమ్ము
చుఁ దెళ్కుఁజూపువిలసిల్లఁగ వల్లవభావితమ్ములై । యిమ్ముగబా
ల్యరీతికెనయింపఁగరాని నిజోక్తిబాలిక । లెమ్మది నెంచి యెంచి
తమినెక్కొనఁ జేర్చిన శౌరిఁ గాంచెదన్॥

టీక॥ పర్యాచితామృతరసాని- పర్యాచిత - స్రవించుచున్న, అమృతరసా
ని -సుధారసముగలయట్టి, పదార్థభఙ్గీఫల్గూని -పదార్థ - మణిసువర్ణాదులయొ
క్క, భఙ్గీ-పఙ్క్తులయొక్క, ఫల్గూని- అసారములుగాఁగలయట్టి, వల్గితవిశాల
విలోచనాని - వల్గిత - దుముకుచున్నట్టి, విశాల- విశాలములయిన, విలో
చనాని - నేత్రములగలయట్టి, బాల్యాధికాని -బాల్యాతిరిక్తములయినట్టి, మదవల్ల
వభావితాని-మద-యౌవనవంతులైన, వల్లవ - గోపకులచేత, భావితాని - చెప్పఁ
బడిన, తవ - నీయొక్క, జల్పితాని - వచనములు, సుదృశామ్ - విద్వాంసులయొ
క్క, (గోపికలయొక్కయనియర్థాంతరము) భావే - మనస్సునందు, లుఠన్తి-
వర్తించుచున్నవి. ... ...

తా॥ స్రవించుచుండు నమృతంబుఁగల్గి మణిసువర్ణాదులయం
దిసారత్వంబుఁ దెలుపునవియై రతిమొదలగువానిసూచించు చేష్టలఁగలక
న్నులంగలిగిబాల్యంబు నతిక్రమించినవియై యౌవనవంతులగు గోపాల
కులచే సంభావింపఁబడిన నీవచనంబులు విద్వాంసుల మనంబులయందుఁ
దిరుగుడుపడుచున్నవియనుట.

శ్లో॥ పునః ప్రసన్నేన ముఖేన్దు తేజసా పురోవతీర్ణస్య కృ
పామహామ్బుధేః। తదేవలీలామురళీరవామృతం సమాధివిఘ్నా
య కదాను మే భవేత్॥ ౩౪

ఉ॥ అందెలుఘల్లుఘల్లురన నాడుచు వేణువునందు గీత మా|నం
దముతోడఁబాడుచును నాటి తెఱంగునఁ గన్పడోయిక! క్రొందు
ఘటిల్లఁగ మైమఱపు నిప్పు|ప్రసన్నముఖాంబుజంబుతో| నందకుమా
రుఁడెప్పుడొకొ నన్నునో నాదుసమాధిభంగముగ॥ ౩౪

టీక॥ ప్రసన్నేన-మిక్కిలిస్వచ్ఛమైన, ముఖేన్దు తేజసా - ముఖేన్దు-ముఖచంద్రుని యొక్క, తేజసా - తేజస్సుతోఁగూడ, పురోవతీర్ణస్య - పురః-పురోభాగమందు, అవతీర్ణస్య - అవతరించిన, కృపామహాంబుధేః - దయాసముద్రుండైన శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, తత్ - అప్రసిద్ధమయిన, లీలామురలీరవామృతమ్, లీలా - విలాసముతోఁగూడిన, మురళీరవామృతమేవ - అమృతమువంటి వేణునాదమే, మే - నాయొక్క, సమాధివిఘ్నాయ- సమాధి - ధ్యానముయొక్క, విఘ్నాయ - విఘ్నముకొఱకు, కదాను - ఎప్పుడు, భవేత్ - అగును,

తా॥ మిక్కిలిస్వచ్ఛంబగు నెమ్మొగంబను చందురుని తేజంబుతోద
యాసముద్రుండై నాముందటం గానుపించిన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వి
లాసంబుతోఁగూడిన వేణుగానంబు నాసమాధి నెప్పుడు భంగము సేయుచుఁగాత
యనుట.

శ్లో॥ భావేన ముగ్ధచపలేన విలోకనేన మన్మానసే కిమపి చా
పల ముద్వహన్తమ్ । లోలేన లోచనరసాయన మీక్షణేన లీలా
కిశోర ముపగూహితు ముత్సుకాస్మి॥

ఉ॥ చక్కని మోముతోఁ జెలిమి సల్పెడుముద్దుల కోడిగంబు
తోఁ జొక్కపునవ్వుతోఁ దెలుకుచూపులతోఁ దమిఁగొల్పుబాలకుం!
గ్రక్కున నక్కుఁజేర్చుకొని కన్నులపండువుగా మనంబులో । న
క్కఱదీరఁ గాంచెద నహర్నిశము వసుదేవభాగ్యము॥ ౩౫

టీక॥ ముగ్ధచపలేన - ముగ్ధ - సుందరమైన, చపలేన-చంచలమైనట్టి, వి
లోకనేన - చూపుచేత, భావేన- చేష్టచేతను, మన్మానసే - మత్- నాయొక్క, మానసే - చిత్తమందు, కిమపి - అనిర్వాచ్యమైన, చాపలమ్- చపలత్వము, ఉద్వహన్తమ్ - చేయుచున్నట్టి, ఈక్షణరసాయనమ్ - ఈక్షణ - చూపులకు, రసాయనమ్ - శ్రేష్ఠమైనదయిన, లీలాకిశోరమ్ - లీలా-విలాసముతోఁగూడిన, కిశోరమ్ - బాలుఁడైన శ్రీకృష్ణుని, లోలేన - శ్రీకృష్ణదర్శనాకాంక్షయగు, ఈక్షణేన-

చూపు చేత, ఉపగూహితుం - ఆలింగనముసేయుటకొఱకు, ఉత్కణ్ఠాస్మః - ఉద్యుక్తులమైతిమి. ... ...

తా॥ సుందరంబగు చూపుచే జెప్పనలవిగాని చపలంబగు చేష్ట చేతను నా మనంబు జలింపంజేయుచున్నకన్నులపండువగు బాలకృష్ణ మూర్తిని మిక్కిలియాసక్తింజేయుచూపుచే గౌగిలింపనుద్యుక్తుండనైతిననుట.

శ్లో॥ అధీరబిమ్బాధరవిభ్రమేణ హర్షార్ద్రవేణుస్వరసమ్పదాచ। అనేన కేనాపి మనోహరేణ హాహన్త హాహన్త మనో ధునోతి॥ ౩౬

మ॥ చలబింబాధరలీల గ్రొమ్మొఱుఁగుఁగా శారీరకాంతిచ్ఛటల్। జలదాసీకముగారణన్మురళిగర్జారీతిగా నెంచి సి। చ్ఛలునాట్యంబు మనోమయూరమొనరింప న్మెచ్చుకందోయికిన్। ఫలమీమోహనరూపముంగనెడు సౌభాగ్యంబు చింతింపఁగన్॥ ౩౬

టీక ॥ కేనాపి - వచింపనశక్యమయినట్టి, మనోహరేణ - మిక్కిలిమనోజ్ఞమైన, అనేన - ఈలోచుచున్న, అధీరబిమ్బాధరవిభ్రమేణ- అధీర-చపలమైన, బిమ్బ-దొండపండువంటి, అధర - అధరోష్ఠముయొక్క, విభ్రమేణ, విలాసముచేత, హర్షార్ద్రవేణుస్వరసమ్పదాచ - హర్ష - మనోజ్ఞములుగాజేయంబడిన, ఆర్ద్ర - సుఖకరములైనట్టి, వేణుస్వర - పిల్లనఁగ్రోవియందలిసప్తస్వరములయొక్క, సమ్పదాచ - సమృద్ధిచేతను, మనః - మనస్సు, ధునోతి - చలించుచున్నది, హాహన్త - అన్యాయము, హాహన్త - అన్యాయము. ... ...

తా॥ మనోహరంబగుచుఁ జెప్పనలవిగాకయుండె యీముందటందోచుచున్నచలించుచున్న కెమ్మోవిలీలచేతను మనోహరంబుగాఁ జేయఁబడిన వేణునాదసంపదచేత నామనంబుచలించుచున్నదియనుట. *

శ్లో॥ యావన్నమే నిఖిలమర్మదృఢాభిఘాతనిస్సన్ధిబన్ధన ముపైతి నవోపతాపః। తావద్విభో భవతు తావకవక్త్రచన్ద్రచన్ద్రాతపద్విగుణితా మమ చిత్తధారా॥ ... ...

మ॥ శతపత్రాంబులమీఁదనొంపుదురవస్థన్ జెందిలోఁగుందిబా। ధితమైయింద్రియగోళముల్మిగులసంధీభూతముల్గాకముం। దతినుపొప్పింగెడుఁ గాతదావకసుధాధారాళవేణుస్వనో। న్నత

లావణ్యరమానివాసముఖచంద్రజ్యోత్స్న ష్నాముందటఁ॥ ౩౭

టీక॥ హేవిభో - ఓయిశ్రీకృష్ణా, నవోపతాపః - మరణవేదనావిశేషము, మే - నాయొక్క, నిఖిలమర్మదృఢాభిఘాతనిస్సన్ధిబన్ధనమ్ - నిఖిల - సమస్తమైన, మర్మ - నెఱికలయందు, దృఢ-మిక్కిలి, అభిఘాత - కొట్టుటచేత, నిస్సన్ధిబన్ధనమ్- పోఁగొట్టఁబడిన అవయవవిశేషములుగలుగునట్లుగాను, యావత్ - ఎంతకాలము, నోదేతి - పుట్టకయుండునో, తావత్ - అంతపర్యంతము, మమ- నాయొక్క, చిత్తధారా- చిత్తపరంపర - తావకవక్త్రచన్ద్రచన్ద్రాతపద్విగుణితా- తావక - నీసంబంధియైన-వక్త్రచన్ద్ర - ముఖచంద్రునియొక్క, చన్ద్రాతప - వెన్నెలచేత, ద్విగుణితా - రెండింతలుగాచేయఁబడినది, భవతు - అగుగాత.

తా॥ ఓయిశ్రీకృష్ణమూర్తీ—ఎంతకాలంబు సమస్తమర్మస్థానఘాతంబువలన నవయవంబులసంధిబంధమునువదిలిపోనట్లు నాకుమరణంబు కలగకయుండునో అంతపర్యంతంబులో నాచిత్తవృత్తి నీనెమ్మోముచందురువలనం బొడమువెన్నెలచే నుప్పొంగఁగాత॥ ❀

శ్లో॥ యావన్నమే నరదశా దశమీ దృశోపి రన్ధ్రాదుదే
తి తిమిరీకృతసర్వభావా। లావణ్యకేళిసదనన్తవ తావదేవ ల
క్ష్మ్యాస్సముత్క్వణితవేణుముఖేన్దుబిమ్బమ్॥ ౩౮

టీక॥ తిమిరీకృతసర్వభావ - తిమిరీకృత - చీకటులుగాఁజేయఁబడిన, సర్వ - సమస్తమైన, భావా - పదార్థములుగలిగిన, దశమీ - పదియవదియైన, నరదశా - నర- మనుష్యులయొక్క, దశా-అవస్థ, మే- నాయొక్క, దృశః- నేత్రములయొక్క, రన్ధ్రాత్ - రంధ్రమువల్లను, యావత్ - ఎంతకాలము, నోదేతి - పుట్టదో, తావత్ - అంతపర్యంతము, లక్ష్మ్యా-సౌందర్యముచేత, లావణ్యకేళిసదనం - లావణ్య - కాంతివిశేషమునకు, కేళిసదనం - క్రీడాగృహమైనట్టి, తవ- నీయొక్క, సముత్క్వణితవేణుముఖేన్దుబిమ్బమ్ - సముత్క్వణిత- మిక్కిలియుత్పత్తియగుచున్నధ్వనివిశేషముగల- వేణు - పిల్లనఁగ్రోవిగలిగిన, ముఖ - ముఖమనియెడి, ఇన్దుబిమ్బమ్ - చంద్రబింబమును, చిత్తధారా - చిత్తపరంపర, ఏతు- పొందుగాత, ఈరెండుశ్లోకంబులకును దాత్పర్యంబొక్కటియగాన నాంధ్రకవిపద్యంబొక్కటియె సెప్పెనని తెలియునది. ... ...

శ్లో॥ ఆలోలలోచనవిలోకనకేళిధారానీరాజితాగ్రసరణైః

కరుణాఽమ్బురాశేః। ఆర్ద్రాణి వేణునినదైః ప్రతినాదపూర్ణై రా
కర్ణయామి మణినూపుర శిఞ్జితాని॥ ౩౯

మ॥ ననురక్షించు కృపాపయోధియగు కృష్ణస్వామిలోలా
వలో । కనధారారుచిరాపకారతులాసంగంబుచున్స్వేఁకమై।
జనుదేరఁ బ్రతినాదపూరపురళీసంగీత తాళానుగం। జనముంజేక
రవామృతంబు చెవినించఁ బిందునింపొందఁగన్॥ ౩౯

టీక॥ ఆలోల—అగ్రసరణేః - ఆలోల - చంచలములైన లోచన - నే
త్రములుగల గోపస్త్రీలయొక్క, విలోచన - చూపులయొక్క, కేళి - విలాసము
తోఁగూడిన, ధారా - పఙ్క్తులచేత, నీరాజిత - నివాళించఁబడిన, అగ్రసరణేః - పు
రోభాగముగల, కరుణాఽమ్బురాశేః - దయాసముద్రుఁడైన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క,
ప్రతినాదపూర్ణైః - ప్రతినాద - ప్రతిధ్వనులచేత, పూర్ణైః - సంపూర్ణములైన
వేణునినదైః - వేణుధ్వనులతోఁగూడి, ఆర్ద్రాణి - రసవంతములైన, మణినూపు,
రశిఞ్జితాని - మణి - రత్నమయములైన, నూపుర - కాలియందియలయొక్క, శిఞ్జి
తాని - ధ్వనులను, ఆకర్ణయామి - వినుచున్నాను ...

తా॥ చంచలంబులగుతనచూపులయందలి విలాసంబులచే నీవాళిం
పంబడుచున్న పురోభాగంబుగల దయాసముద్రుఁడైన శ్రీకృష్ణునియొక్క
ప్రతిధ్వనులచే నెగడు వేణునాదంబులతోఁగూడిన రత్నమయంబులైన కా
లియందియలనాదంబువినుచున్నాననుట. ...

శ్లో॥ హే దేవ హే దయిత హే జగదేకబన్ధో హే కృష్ణ హే
చపల హే కరుణైకసిన్ధో। హే నాథ హే రమణ హే నయనాభిరా
మ హా హా కదాను భవితాసి పదం దృశో ర్మే॥ ౪౦

శా॥ ఓ దేవోత్తమ యోరమేశ దయితా యోలోకరక్షామ
ణీ! యోదామోదర కృష్ణచంచలహరీ యోసత్కృపాంభోనిధీ!
యోదీనావననాథ యోరమణ నిన్నొప్పారురమ్యాకృతిన్ మో
దంబొప్పఁగఁజూతు నెన్నటికి నామోహంబు ఫలదిల్లఁగన్॥ ౪౦

టీక॥ హే దేవ - ఓయి దేవ, హే దయిత - ఓయి ప్రియుఁడా, హే జగదేక
బన్ధో - ఓయి జగద్బంధుఁడా, హే చపల - ఓయి చపలుఁడా, హే కరుణైకసిన్ధో - ఓ
యి దయాసముద్రుఁడా, హే నాథ - ఓ నాథుఁడా, హే రమణ - ఓయి రమణుఁడా,

హేనయనాభిరామ - ఓయి నేత్రమనోహరుఁడ, హేకృష్ణ - ఓయికృష్ణుఁడ, మే
నా యొక్కయొ దృశోః - నేత్రములయొక్కయొపదమ్-కిసుమాయొ హాహా- అకటాయొక
దాను - విష్ణుగృహవిలాస - అగుచున్నావు. ... .

తా॥ లీలాశుకుం డప్రత్యక్షుండగు శ్రీకృష్ణునిఁగనంగోరి యతం
డే కారణంబుల నగపడకుండునోయని యూహించి తదనుకూలంబు
లగు నుత్తరంబుల శ్రీకృష్ణమూర్తిఁగూర్చి విన్నపంబుఁ జేయుచున్నాఁ
డవియెట్టులనిన హాకృష్ణమూర్తీ అకటా నాకన్నులకున్నగపడింపరాదా
హాయని ప్రార్థించి అప్రకాశమానుండనగు నేను నీకెటుల ప్రత్యక్షం
బుగా నేర్తునని శ్రీకృష్ణుండు పలుకునోయనిశంకించి దేవుండవుగాన స్వత
స్సిద్ధప్రకాశభావంబు నీయందయునికిజేసి నాకగపడుట కేమికొఱతయని
విజ్ఞాపనంబొనరించి స్వతసిద్ధప్రకాశభావంబునాయందుగలిగియుండిన
ను. నాకునీవు ప్రేమాస్పదుండవుగావుగాన నీకు నేగానుపించ ననునోయ
ని శంకించి, హాయికృష్ణ నీవునాకుదయితుండవుగావున నీకునే ప్రేమాస్ప
దుండఁగాకపోవు టెట్లనివివరించి, హాయినాకునీవుప్రేమాస్పదుండవైన
ను నీయట్టివానికెమఱి యెవ్వనికైన నగపడుదుంగాక, నీకగపడనోపన
నునోయని యూహించి,చపలుండవుగావున చాపల్యంబునం జేసినాకన్ను
లకగపడియెదవనివచియించిచాపల్యంబునం జేసి నీకునే నగపడకయుండె
దననునోయని యెంచి, కరుణైకసింధుండవుగానఁ జాపల్యంబుకన్న దయ
యధికంబుగ నీయందుండుటం జేసి యవశ్యంబును నీవునాకుం గానంబడ
వలయునని విన్నపంబాచరించి దయాసముద్రుండనయ్యును నీకు నాకు నే
మివిశేషసంబంధంబుగల్గినప్రత్యక్షుంబగుదుననునోయనియాలోచించి,నా
కునీవు నాథుండవుగావున స్వస్వామిభావరూపవిశేషసంబంధంబు నీకునా
కుంగలిగియుండు ననికారణంబుగ నాముందటందోచుటనీకవశ్యకర్తవ్యం
బనివేఁడుకొని-ఇట్టివిశేషసంబంధము నాకెల్లరయందుండుటం జేసి బహు
స్త్రీనాయకుండగువాఁడొక్కతెయందు విశేషానురాగంబు జేయుపగిది
యెటొకానాకనికిం గానంబడియెద-ననునోయనితలంచి-రమణుండవైనకా
రణంబున నెల్లరయందు నిరుపాధికుఁడవై సమంబుగ రమియించుట నీకు
స్వభావంజేకదా - దానం జేసి నైనను ప్రత్యక్షుండవుగావలయునని ప్రా
ర్థించి-రమణుండవైనను నీమనంబునం రమియించెదంగాక కన్నులకెటు

ల గానంబడియొదననునో యనితలంచి నయనాభి రాముండవుగావున నా కన్నులకుం బందువుగ బ్రత్యక్షంబొసంగుట యెన్నడోకోయని ప్రార్థింతుననుట. *

శ్లో॥ అమూన్యధన్యాని దినాన్తరాణి హరే త్వదాలోకన మన్తరేణ। అనాథబన్ధో కరుణైకసిన్ధో హాహాన్తహాహా న్త కథం నయామి॥ ౪౧

శా॥ నిన్నుంగానక నీకథల్వినక నిన్నేమాయుఁ జిత్తంబులో। నెన్నంజాలక నిన్నుఁజేరఁగనక నిన్నెవేళఁబూజింప లేకన్నా యాతఁడనికేతనాంగణనిధీ యయ్యోదయావారిధీ। యెన్నేనిం దినముల్ గ్రమించితి వృథా యేమందు నాదుర్దశన్॥ ౪౧

టీక॥ కరుణైకసిన్ధో - దయాసముద్రుడవైనయట్టి, అనాథబన్ధో- దీనబంధుఁడవైన, హేహరే, ఓకృష్ణ, త్వదాలోకనమన్తరేణ - నీదర్శనంబుమాని, అధన్యాని - కృతార్థములుగాని, అమూని - ఈనిదర్శనరహితములైన, దినాన్తరాణి - దినములను, హాహాన్తహాహాన్త - అకటకటా, కథమ్ - ఏప్రకారము, నయామి-గడపుచున్నాను. ... ...

తా॥ దయాసముద్రుండవై దీనబంధుండవైన యోకృష్ణ నీదర్శనంబులేక కృతార్థంబులుగాని యీదినంబుల నకటకటా యెవ్విధంబునం గడపఁజాలుదు ననుట.

శ్లో॥ కిమిహకృణుమః కస్య బ్రూమః కథం కృతమాశయా కథయత కథా మన్యాం ధన్యా మహో హృదయే శయః। మధురమధురస్మేరాకారే మనోనయనోత్సవే కృపణకృపణా కృష్ణే తృష్ణా చిర మ్బత లమ్బతే॥ ౪౨

శా॥ ఏశాస్త్రంబుల విందు నేగురునితో నేమందు నెట్లన్ననో। యాశన్ ధన్యులు చెల్పలేరకద ప్రత్యక్షంబుగా నద్దయా। రాశిన్ నేత్రమనోభిరాము స్మితవక్త్ర ప్రాభవుం యాదవా। ధీశానాగోరిమదీయతృష్ణ యకటా దీనత్వముం జెందెడిన్॥

టీక॥ బత - ఓజనులారా, మధురమధుర - స్మేరాకారె - మధురమధుర-సుందరసదృశమయినట్టి, స్మేర-కాంతియుతమైన, ఆకారె - ఆకృతిగలయట్టి, మనోనయనోత్సవే, మనః - మనస్సునకు, నయన - నేత్రములకు, ఉత్సవే - సంతోష

కారణుండై. కృష్ణ - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క గ్రహణ [illegible] కృపణ [illegible]
మైన తృష్ణా - ఆశ విలమ్ - బహుకాలము [illegible] లక్ష్మీ [illegible]
దీ ఆశయా - [illegible] - విప్రకారము [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] - కృతార్థమైన కథాం - కథనము [illegible] అ-
నుష్ఠించుచుం. ... ...

తా॥ అధికసౌందర్యసంపన్నుండగు నాకామినీ [illegible] ననంబున
[illegible] నేత్రంబులు [illegible] శ్రీకృష్ణుని [illegible]
లంబుమండె [illegible] సనే
నేను [illegible] జగత్ప్రసిద్ధుండు [illegible]
యంబున [illegible] కుపాయంబు [illegible]

శ్లో॥ ఆస్యాం విలోక [illegible] జదళీలలిత లోచన మస్బా
లవ్యా [illegible] యదీ [illegible] వైన సామగ్ర్య॥

ఉ॥ [illegible] బాలుండని [illegible] గ్రుచ్చి
[illegible] మలంగెడు భుజ [illegible]
డుమ నే [illegible]
[illegible] మైన మనుకూలమంగానుం నేమి సేయు
దాన॥ ౪౩

టీక॥ ఆస్యాం - [illegible] మహా [illegible] జాత [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] సామగ్రి - [illegible]
రియగు యున్నది [illegible] అన్వయము. ... ...

తా॥ [illegible] వులంగాంచనో [illegible] బు
లగు [illegible] పుండరీకాక్షు [illegible]
నా [illegible] మైన [illegible] దివ్యచకితా [illegible] *

శ్లో॥ అశ్రాన్తస్మిత మరుణారుణాధరోష్ఠం హర్షార్ద్రద్వి
గుణమనోజ్ఞవేణుగీతమ్ । విభ్రామ్యద్విపులవిలోచనార్ధ ముగ్ధం
వీక్షిష్యే తవ వదనాంబుజం కదా ను॥ ౪౪

మ॥ మురళీగానసుధాఘుసీకలిత సమ్మోదంబు సిందారఁగా।
నరమోదృంగనుదోయి జాళ్కుమరఁగా నాతామ్రబింబాధర ।
స్ఫురణ స్వీన్నలసెట లేనగవు లోత్సాహించు సమ్మోముఁదా ।
మరసేవింపఁగఁగల్గు నెన్నఁడనుసంభావింపుచుంటి కెన్నఁడో॥ ౮౮

టీక॥ అత్రాంతస్మితమ్ - అత్రాంత - ఎడతెగని స్మితమ్ - చిఱునగవుగలయట్టి, అరుణాధరోష్ఠమ్ - అరుణాః - ఎఱ్ఱనగుదానితో సమమైన, అధరోష్ఠమ్ - అధరముగలయట్టి, హర్షార్ద్రద్విగుణమనోజ్ఞవేణుగీతమ్ - హర్షార్ద్ర - సంతోషంబుతోఁగూడి, ద్విగుణ - రెండంతలై, మనోజ్ఞ - మనోహరంబగు, వేణుగీతమ్ - వేణుగానముగలయట్టి, విభ్రామ్యద్విపులవిలోచనార్ధముగ్ధమ్ - విభ్రామ్యత్ - చలించుచున్న, విపుల - పెద్దలగు, విలోచన - కన్నుల యొక్క, అర్ధ - ఏకదేశముచేత, ముగ్ధమ్ - సుందరమైన, తవ - నీయొక్క, వదనాంబుజం - ముఖకమలమును, కదాను - ఎప్పుడు, వీక్షిష్యే - చూచుచున్నాను.

తా॥ ఎడతెగనిచిఱునగవుగలిగి - మిక్కిలి యెఱ్ఱనగునధరోష్ఠంబుగలిగి - సంతోషంబునం జేసి ద్విగుణంబై మనోహరంబైన వేణుగానంబుఁగలిగి చలించుచున్న నేత్రైకదేశంబుచే సుందరంబై వెలుంగు నీ నెమ్మోముఁ దామర నెన్నటికిఁ గాంచుచున్నాననుట.

శ్లో॥ లీలాయతాభ్యాం రసశీతలాభ్యాం నీలారుణాభ్యాం
నయనాంబుజాభ్యాం । ఆలోకయే దద్భుతవిభ్రమాభ్యాం కా
లే కదా కారుణికః కిశోరః॥ ౮౯

ఉ॥ తిన్ననికల్వచెల్వు లోకదిక్కున నాకెడఁ గన్నుదమ్మి
క్రొ । న్నిన్నులఁ గ్రుమ్మరించు నవమేచకశోణితమించుమించులీల
స్సరసించు నస్తులవిలాససనాథతలంబులౌ । కన్నులనన్ను నె
న్నటికిఁ గాంచునో బాలకుఁడాదరంబునన్॥ ౯౦

టీక॥ కారుణికః - దయాప్రధానుఁడగు, కిశోరః - బాలకృష్ణమూర్తి, లీలాయతాభ్యామ్ - లీల - విలాసములచే, ఆయతాభ్యామ్ - పొడవులయినయట్టి, రసశీతలాభ్యామ్ - రస - శృంగారరసముచే, శీతలాభ్యామ్, మనోహరములయినయట్టి, నీలారుణాభ్యామ్ - నీల - నల్లనైనట్టి, అరుణాభ్యాం - ఎఱ్ఱనైనయట్టి, అద్భుతవిభ్రమాభ్యామ్ - అద్భుత - ఆశ్చర్యసంపాదకములైన, విభ్రమాభ్యామ్ - విలాసములుగల, నయనాంబుజాభ్యామ్ - నేత్రకమలములచేత, కాలేకదా - ఏతఱియందు, మామ్ - నన్ను, ఆలోకయేత్ - చూచున. ... ...

రా॥ విలాసంబులచేనతిశయిల్లుశృంగార రసంబునం దేలియు
తిమనోహరంబులై సుకుమారకాంతులం దేజరిల్లి యాశ్చర్యకరంబులగు
విలాసంబులం గని వెలయుకన్నుఁదామరలచే ఒయ్యారపుగా సంచరించు
బాలకృష్ణుం డెన్నటికినన్నుఁజూచునోయనుట. *

శ్లో॥ బహులచికురభారం బద్ధపింఛావతంసం చపలచపల
నేత్రం చారుబింబాధరోష్ఠమ్। మధురమృదులహాసం మన్దరోదా
రలీలం మృగయతి నయనం మే ముగ్ధవేషం మురారేః॥ ౪౬.

చ॥ లలితపుఁగెంపుసొంపుఁగళిల స్వలసిల్లెడు మోవిసవ్వఁ
దే। టలు సునుగొప్పకొప్పునఁ బెడంగగుపింఛము జెలువొందుచూ
పులున్ । సలలితమందరాద్రి ధృతిసంపదయుం జెలువారుశౌరి
మం। జులతరవేషమున్వెదకిచూడఁగనాకనుఁబోయిగోరెడిన్॥

టీక॥ బహులచికురభారమ్ - బహుళ - గొప్పదైన, చికురభారమ్ - కేశ
సమూహముఁగలయట్టి, బద్ధపింఛావతంసం - బద్ధ - కూర్పబడిన, పింఛ - నెమలిపు
రి, అవతంసమ్ - శిరోభూషణముగాఁగలయట్టి, చపలచపలనేత్రమ్ - చపలచ
పల - చంచలసదృశములైన, నేత్రం - కన్నులుగలయట్టి, మధురమృదులహాసం
మధుర - మనోజ్ఞమైన, మృదుల - కోమలమైన, హాసం - నవ్వుగలయట్టి, మన్ద
రోదారలీలం - మన్దర - మందరపర్వతముయొక్క, ఉదార - గంభీరములగు, లీ
లం - విలాసముగలయట్టి, మురారేః - శ్రీకృష్ణునియొక్క, ముగ్ధవేషం - ముగ్ధ
సుందరమైన, వేషమ్ - వేషమును, మే - నాయొక్క, నయనమ్ - నేత్రము, మృగ
యతి - వెదకుచున్నది, ...

తా॥ గొప్పయగు కొప్పునై నలంకరించిన నెమలిపురిదండల
ను చంచలంబులగునేత్రంబులను - సుందరంబైనదొండపండువంటి యధ
రంబును మనోజ్ఞంబై కోమలంబైననగవును - మందరసమానంబగుధై
ర్యంబునుంగల్గిన శ్రీకృష్ణుని సుందరవేషంబును నాకన్నుదోయి చూడం
గోరియున్నదనుట.

శ్లో॥ బహులజలదచ్ఛాయాచోరం విలాసభరాలసం మద
శిఖిశిఖాలీలోత్తంసం మనోజ్ఞముఖామ్బుజమ్ । కమపి కమలా
పాఙ్గోదగ్రప్రసన్నజగజ్జితంమధురిమపరీపాకోద్రేకం వయం
మృగయామహే।

మ॥ తపనాపత్యాకటాక్షవీక్షణములన్ త్రైలోక్యజాడ్యంబు
లెల్ల నివారింప మనోహరాననముతో లావణ్యవేషంబుతో ఘ
నఘాంగాధరకాంతితో శిఖిశిఖాకర్ణావతంసంబుతో ఘనువైభవం
డెడువాని నాయనుమనుస్స్ఫూర్తి సేవించెదన్॥ ౪౨

టీ॥ బహుల—చోళం బహుల - అధికమగు జలద - మేఘముయొక్క ఛాయా - కాంతిని చోరం - దొంగిలించుచున్నవా ట్టి, విలాస ఆలస - విలాసభర - విలాసములచేత అలసం - అలసమైన ట్టి, మదశిఖిశిఖావలీ ఉత్తంసం మదశిఖి - మత్తమయూరముయొక్క శిఖా - పింఛము శ్రీలాం - విలాసభూషణముయగు ఉత్తంసం - భూషణముగాగలయట్టి, మనోజ్ఞముఖాంబుజం - మనోజ్ఞ - సుందరమయిన ముఖాంబుజము - ముఖపద్మముగలయట్టి, కమలాపాంగోదగ్రప్రసన్నజగజ్జితం - కమల - తామరరేకులవంటి అపాంగ - కడకన్నులయొక్క ఉదగ్ర - లేశములచేత ప్రసన్న - కృతార్థములుగాఁజేయబడిన జగత్ - లోకములందలి జితం - తుష్టపదార్థములుగలయట్టి కమపి - అనిర్వాచ్యమయిన మధురిమపరిపాకోద్రేకం - మాధురిమ - సౌందర్యముయొక్క పరిపాక - పరిపాకముయొక్క ఉద్రేకం - అతిశయముగలకృష్ణుని వయం - మేము మృగయామహే - వెదకుచున్నాము. ...

తా॥ నీలమేఘంబుబోలె నల్లనగుశరీరకాంతిగల్గి యొయ్యారంబుల నలసుండై నెమలిపురి కర్ణావతంసంబుగల్గి మనోజ్ఞంబగుముఖకమలంబుగల్గి తామరరేకులవంటికడకన్నులచే నెల్లలోకంబులపదార్థంబులను పవిత్రంబులుగాఁజేయుచు సౌందర్యాతిశయంబుచే దనరల్లి వెలయుశ్రీకృష్ణదేవుని వెదకుచున్నామనుట.

శ్లో॥ పరామృష్టాష్టోపనిషది మునీనాం వ్రజవధూదృశాం
దృశ్యం శశ్వత్ త్రిభువనమనోహారివదనమ్। అనామృశ్యం వా
చా మనిదమురంభానామపి కదా దరీదృశ్యే దేవన్దరదళితనీలో
త్పలరుచిమ్॥ ౪౩

మ॥ మనిలో నిల్పెదఁ గోపికానయనపద్మశ్రేణి కెల్లప్పుడున్।
విదితంబై మునినాయకాగ్రసభ కన్వేషింపఁ గాదూరమై। యి
దమిద్ధంబని వేదపాళికనువై యొంచన్ బరింపన్ మొద। ల్లుదలేన
ట్టి నవోత్పలాభమగు వస్తుస్తోమ హాకారమున్॥ ౪౩

టీ॥ అభిమనురధూనాం - ఇష్టివేగకాంబుజముచిరనని తెలిమున

లవిగాని, వాచాం - వేదాంతవాక్యములచే. అవాచ్యస్య - ప్రతిపాదింపబలవి గానివాఁడగుటకతే, పరిపద - పుణ్యస్థలవిశేష [illegible] - వేదాంతవి దులైనమునులకుఁ [illegible] మనంగమ్యుఁడైన [illegible] - దూ రుఁడగుచును, వ్రజవధూదృశాం - వ్రజవధూ - గోపస్త్రీలయొక్క, దృశాం - నేత్రము లచేత, దృశ్యం - చూడఁదగినట్టి, [illegible] - వాలాయముగాను, త్రిభువన — [illegible] త్రిభువన - మూల్లోకములకును, మనోహరి - మనోజ్ఞంబగు, [illegible] - ముఖముగలయట్టి, [illegible] నీలోత్పల [illegible] - [illegible] - కాంచెమువికసించిన, నీలోత్పల - నల్లగలువ లయొక్క, రుచి - కాంతివంటికాంతిగల, దేవం - దేవుడగునట్టివాని, కదా - ఏసమయమునందు, దరిదృశ్యే - లెస్సగాజూచుచున్నాను. ... ...

తా॥ ఇట్టి దేశకాలంబులం బొడమినవియని తెలియఁబడవిగానివే దాంతవాక్యంబులచేఁబ్రతిపాదింప నశక్యుండుగనుకనే నైమిశారణ్యాది పుణ్యస్థలంబులం దుండునధీత వేదాంతులైనమునులమనంబులకు గమ్యుండ య్యును [illegible] గోపస్త్రీనేత్రంబులచేఁ [illegible] ముల్లోకంబుల వారలకును మనోజ్ఞంబగుముఖంబుచే [illegible] కాం తివంటికాంతిచే వెలయు శరీరంబుఁగలిగి వెలుంగు దేవుని నెప్పుడు చూచుచు న్నాననుట. ❊

శ్లో॥ లీలాంబుజానన మధీర ముదీక్షమాణం నర్మాణి వేణు
వివరేషు నివేశయన్తమ్। లోలాయమాననయనం నయనాభిరా
మం వన్దే కదాను దయితం వ్యతిలోకయిష్యే॥ ౪౯

ఉ॥ ఏతఱిఁ జూచి మ్రొక్కఁగల నేతఱిఁ జూచునదెంతు నన్న
రో। జాతముఖున్ [illegible] వేణుగీత [illegible]। కేత
ముగాఁ గోపికలఁ గేళికినైజతఁ [illegible] । నూతనపంచ
సాయక మనోహరమూర్తిఁ గంటికింపుగాఁ॥ ౪౯

టీక॥ లీలాంబుజాననమ్ - లీలా - విలాసముతోఁ గూడిన, అమ్బుజ - కమల మువంటి, ఆననం - ముఖముగలయట్టి, అధరమ్ - చంచలమగునట్టుగాను, ఉదీ క్షమాణమ్ - చూచుచున్నయట్టి, వేణువివరేషు - వేణు - పిల్లనగ్రోవియొక్క, వివరేషు - రంధ్రములయందు, నర్మాణి - సంకేతములను, నివేశయన్తమ్ - ప్రవే శింపఁజేయుచున్నట్టి, లోలాయమాననయనం - లోలాయమాన - ఈషచ్చం చలములైన, నయనం - నేత్రములుగలయట్టి, నయనాభిరామమ్ - నయన - నేత్రము

లకు, అభిరామం - ఆహ్లాదము చేయుచున్న, దయితం - ప్రియుఁడైన కృష్ణుని, ఏ వానిని, ఎప్పుడు, క్వాపి లోకయిష్యే - చూచుచున్నానో, కదా, ఎప్పుడు, వర్ణే-న మస్కరించుచున్నాను ... ...

తా॥ విలాసయుతంబగు కమలంబుబోలియున్న నెమ్మోగంబుఁ గల్గి చంచలంబగునటుజూచుచు వేణురంధ్రంబులయందు గోపికలసంకేతం బుల దెలుపుచు నీషచ్చంచలంబులగు నేత్రంబులుఁగలిగి చూచువారలచూ పులకు నాహ్లాదంబుఁబుట్టించుచు వెలుఁగు ప్రియుండగు కృష్ణు నే సమయం బునం గాంచుదు నెత్తరనమస్కరింతునసుట. *

శ్లో॥ అన్తొ ముహుః క్వనసి లప్పుటనమ్ప్రిదాయం రేఖావ లేఖిని రసజ్ఞమనోజ్ఞ వేషమ్। లజ్జన్మృదుస్మిత మధుస్నపితాధరాం శు రాకేన్దులాలిత ముఖేన్దు ముకున్ద బాల్యమ్॥ ౫౦

ఉ॥ సన్నుతసర్వ్య నివ్వటిలు చందురు కావి మెఱుంగు మోవి యుక్। బున్నమచందమామయుఱపు న్నగు మోము ను ముద్దుగు ఱ్ఱ లీ। లాన్నొలనైన మోహనవిలాసముఁ గాంచిన గోపవేష సం। పన్నుఁడఁ జిన్ని। వ్రాయ మెడఁబాయక వ్రాసిన యట్టు లుండెడుఁ॥ ౫౦

టీక॥ రసజ్ఞ—వేషక - రసజ్ఞ - సారగ్రాహియైనట్టి, మనోజ్ఞ - సుం దరమైయున్న, వేషం - అలంకారమునుఁగల, లజ్జత్—బాల్యం - లజ్జత్ - లజ్జించు చున్నయట్టి, మృదు - కోమలమైన, స్మిత - మందహాసమనుచిరునవ్వు, మధు - తేనియచే, స్నపిత - తడుపబడిన, అధర - అధరముయొక్క, అంశు - కాంతులుగలిగి నట్టి, రాకేన్దు - పూర్ణిమాచంద్రునిచేత, లాలిత - సమ్మానింపఁబడిన - ము ఖ - ముఖమనెడు - ఇన్దు - చంద్రునిగలిగిన - ముకున్ద - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క - బాల్యం - శైశవము - రేఖావలేఖని - రేఖా—శ్రీకృష్ణరూపరేఖయొక్క, అవలేఖ ని—చిత్తరువుఁగల-మే-నాయొక్క - మనసి - మనసునందు - ముహుః - మాటిమాటికిని - లగ్నం - కూడుచున్నదియై - లప్పుటనమ్ప్రదాయం - ఆయాసమునిచ్చెడిది - భవ తి - అగుచున్నది.

తా॥ సారవంతంబై మనోహరంబగు నలంకారంబుఁగలిగి లజ్జిం చుచున్నకోమలంబగు చిఱునగవను తేనియచే దడపంబడిన యధరోష్ఠం బుకాంతులఁగలిగి పూర్ణిమాచంద్రునిచే లాలింపఁబడుచున్న ముఖచం

డ్రుఁనిగల శ్రీకృష్ణబాల్యము నాయనంబున వ్రాసినయటులుండి కన్నులకగ
బడక యాయాసంబుం జేయుచున్నది యనుట.   ౕ

శ్లో॥ అహిమకరకరనికరమృదుమృదితలక్ష్మీ సరసతరసరసి
రుహసదృశదృశి దేవే। వ్రజయువతిరతికలహవిజయినిజలీలామ
దముదితవదనశశి మధురిమణి లీయే॥   ౫౧

చ॥ రతికలహమ్మునన్ సతుల రాయిడిఁజేసి జయించి మించు చు
నుం। ధృతిగనుపించు లేనగవు నందముగు లెఱుడు మోముఁదమ్మి
చే। నతులవిభాతభానుకిరణాప్తి వికస్వరభాస్వరాంబుజా। యతి
తనయనద్వయిం జెలఁగు నామధురద్యుతి లీనమయ్యెదన్॥ ౫౧

టీక॥ అహిమకర—దృశి - అహిమకర=సూర్యుని యొక్క, కర - కిర
ణముల యొక్క, నికర - సమూహము చేత, మృదు - కోమలమగునట్టుగాను,
మృదిత-కొంచెముగా స్పృశింపబడిన, లక్ష్మీ- కాంతి చేత, సరసతర -మిక్కిలి సరస
మయిన, సరసిరుహ- కమలములకు, సదృశ- సమానమైన, దృశి- నేత్రములుగల,
దేవే-శ్రీకృష్ణుని యందు, వ్రజయువతి—మధురిమణి- వ్రజయువతి-గోపికల యొక్క,
రతి - రతమునందే, కలహ - కలహమందు, విజయ - జయము చేతనైన, లీలామద-
విలాసమదము చేత, ముదిత - సంతోషించుచున్న, వదనశశి- ముఖచంద్రునిగల, మ
ధురిమణి - సౌందర్యమందు, లీయే-లీనుఁడనగుచున్నాను.   ...   ...

తా॥ సూర్యకిరణ సమూహంబుచే మృదువగునటుల స్పృశిం
పంబడిన కాంతిచే సుందరంబులగు కమలంబులకు సమానంబులైన నేత్రం
బులుగలిగి గోపస్త్రీలతోడ నసలుపురతులని యెడి యుద్ధంబులనైన జయం
బునం బొడముచున్న కీర్తియగు లీలామదంబున సంతసిలు ముఖచంద్రునిఁగ
లిగి వెలుంగు శ్రీకృష్ణ దేవుని సౌందర్యంబునందు లీనుండనగుచున్నానను.

శ్లో॥ కరకమలదళకలితలలితతరవంశీకలనినదగళదమృతఘనస
రసి దేవే। సహజరసభరభరితదరహసితవీథీ సతతవహదధర
మణిమధురిమణి లీయే॥   ౫౨

చ॥ లలితకరాంగుళీదళదళన్మురళీమధురస్వరామృతా। జ్వ
లసరసిన్ మనోజ్ఞసహజస్మితకందళచంద్రచంద్రికా। వలదరుణా
ధరోష్ఠసుధువాసితచారు ముఖాంబుజంబునన్। దొలఁగక నామ
మానసమధుపతమియ్యెడ లీనమయ్యెడిన్॥   ౫౨

టీక॥ కరకమల — నగరని - కరకములు హస్తపద్మములయొక్క - దళ - శ్రే
ణిచేత - దళిత - స్వరభేదములను బొందింపఁబడినయట్టి లలితతర - మిక్కిలి శ్రా
వ్యములైన - వంశీ - వేణువుయొక్క - కల - అవ్యక్తమధురములగు - నినద - ధ్వనిచేత,
గళత్ - జారుచున్న - పీయూష - అమృతముయొక్క - ఘన - అధికమయిన - సరసి - స
రస్సుగలయట్టి - సహజమధురిమ - సహజ - స్వాభావికమైన - రసభర - రసముచేత,
భరిత - నిండింపబడిన - దర హసిత - మందహాసములయొక్క - వీథీ - పఙ్క్తులను,
సతత - ఎల్లప్పుడును, వహాత్ - వహించుచున్న, అధర మణి - అధరరత్నముయొక్క,
మధురిమణి - సౌందర్యమందు, దేవే - శ్రీకృష్ణునియందు లీయే లీనుఁడగుచున్నాను.

తా॥ వ్రేళ్లచే స్వరభేదంబులు కలుగునట్లు చేసి యూదఁబడుపిల్లఁగ్రోవియొక్క నాదంబులనియెడు నమృతంపుకాలువ గలయట్టి యనఁగా మధురంబులైన వేణునాదంబులు నిండియుండెడుస్థానంబై స్వభావంబుగా మనోహరంబులైన చిఱునవ్వులచే నెల్లప్పుడుఁ బ్రకాశించుచున్న కెంపువంటి యధరముగల శ్రీకృష్ణదేవునియందు లయించుచున్నాననుట. ※

శ్లో॥ కుసుమశరశరసమరకుపితమదగోపీకుచకలశఘుసృణ
రసలసదురసి దేవే మదలులితమృదుహసితముషితశశిశోభా ము
హురధికముఖకమలమధురిమణి యే॥ ౫౩

ఉ॥ పువ్వుటమ్ములవ్వఁగాఁ గనలుకఁ బూనినవల్లవపల్లవాధరల్।
గొబ్బునవ్రచ్చునట్టి జనుగుత్తులనొత్తిన కుంకుమంబునన్। నివ్వ
టిలన్ శశాంకుజిగినేటులతేటలఁగొల్లలాడు లేనవ్వులగోముమో
మునఁగనందమ్మునందపుమాధురిఁజెందెదన్॥ ౫౩

టీక॥ కుసుమశర - ఉరసి, కుసుమశర - మన్మథునియొక్క, శర - బాణములైన పు
ష్పములచేతనైన, సమర - యుద్ధమునందు, కుపిత - కోపయుక్తలైన, మద - మత్తలైన
గోపీ - గోపికలయొక్క, కుచకలశ - కలశములవంటి స్తనములయందలి, ఘుసృణ - అఁ
గరాగవిశేషముయొక్క, రస - రసముచేత, లసత్ - ప్రకాశించుచున్న, ఉరసి - వక్షము,
గలయట్టి, మద - మదముతోడ, లులిత - కలసియున్న, మృదుహసిత - మందహాసము
చేత, ముషిత - అపహరింపఁబడిన, శశి - చంద్రునియొక్క, శోభా - కాంతిచే
త, ముహుః - అధికమైన, ముఖకమల - నెమ్మోముదామరయొక్క, మధురిమ
ణి - సౌందర్యముగల, దేవే - శ్రీకృష్ణమూర్తియందు, లీయే - లీనుఁడగుచున్నాను

తా॥ పూబంతులాటలో వ్రేసికొను సమయమునందుఁ బ్రొవ

కోపముతోఁడంగూడిన గోపికాంగనల బంగరుకుండలంబోని చన్నులరాఖ
డినంటిఁ కుంకుమపూఁతచే వెలుఁగువక్షంబును, మదంబుతోఁగూడిన కోమ
లంబగు చిఱునగవుచే వెన్నెలంగొల్లలాడు సమ్మోముచక్కఁదసంబునుం గ
లిగి తేజరిల్లు శ్రీకృష్ణదేవునందు లీనుండగుచున్నానసనుట.

శ్లో॥ ఆనమ్రామసితభ్రువోరుపచితా మక్షీణపక్ష్మాఙ్కురే
ష్వాలోలామనురాగిణోర్నయనయో రార్ద్రాం మృదౌజల్పితే।
ఆతామ్రామధరామృతే మదకలా మమ్లానవంశీరవే
ష్వాశాస్తే మమ లోచనం వ్రజశిశో ర్మూర్తిం జగన్మోహినీమ్॥ ౫౮

టీ అసితభ్రువోః- అసిత- నల్లనైన, భ్రువోః-కనుబొమలయందు
ఆనమ్రామ్-కొంచెమువక్రమైనట్టి, అక్షీణపక్ష్మాఙ్కురేషు- అక్షీణ-దట్టమై
న,పక్ష్మ-రెప్పలయొక్క, అఙ్కురేషు-రోమాంకురములయందు,ఉపచితాం-
వృద్ధినొందినయట్టి,అనురాగిణోః-దయగలిగిన, నయనయోః-నేత్రములయం
దు,ఆలోలాం-చంచలమయినట్టి, మృదౌ-మృదువైన,జల్పితే మాటయందు
ఆర్ద్రామ్-సరసమైనట్టి, అధరామృతే-అమృతమువంటియధరమందు, ఆతా
మ్రామ్ అరుణమైనట్టి, అమ్లానవంశీరవేషు- అమ్లాన గంభీరమైన, వంశీరవే
షు- వేణునాదములయందు, మదకలామ్ మద-మదముచేత, కలామ్-అవ్యక్త
మధురమైనట్టి, జగన్మోహినీమ్- జగత్ లోకములకు, మోహినీమ్-మోహ
సంపాదకమయిన, వ్రజశిశోః- గోపాలబాలునియొక్క, మూర్తిమ్- దివ్య
మంగళవిగ్రహమును, మమ-నాయొక్క, లోచనమ్- నేత్రము, ఆశాస్తే-
ప్రార్థించుచున్నది. * * * *

ఉ॥ కాంచుటయెన్నఁడీక్షణ సుఖంబుగఁదొంగలి ఱెప్పలుంబరా।
యించినవింటివంటిబొమ లింపగుమాటలు కెంపుమోవిబోం।
కించినపిల్లఁగ్రోవిఁబలి కించుహళాహళియుర్ణ దమోన్నతిన్।
మించినబెళ్కుఁజూపుఁగల మిక్కిలిచక్కని ముద్దుబాలకున్॥ ౫౮

తా. ఈషద్వక్రంబులగు నల్లనికనుబొమలును బెంపొందిదట్టంబులగు
ఱెప్పలందలి వెంట్రుకలును జంచలంబులై కరుణారసంబుఁదొలుకు కన్నులు మి
సరస బును గంభీరంబునగు వేణునాదంబునుం గలుగుటం జేసి జగంబులకానం
దజనితసమ్మోహంబును త్పాదించునట్టి గోపాలబాలుని దివ్యమంగలవిగ్రహం
బుగనంగోరెడిననుట.

శ్లో॥ తత్కైశోరంతచ్చవక్త్రారవిందంతత్కారుణ్యం తేచ లీలాకటాక్షాః।
తత్సౌందర్యంసాచమందస్మితశ్రీ స్సత్యంసత్యందుర్లభం దేవతేషు॥

టీక. తత్కైశోరమ్-తత్ -నామనంబందు.దోఁచినయట్టి, కైశోరం బాల్యమును,తచ్చ-నాచిత్తమందుఁదోఁచినయట్టి,వక్త్రారవిందమ్-ముఖకమలమును, తత్కారుణ్యం- తత్, నామనంబందగుపడినయట్టి, కారుణ్యాదయయును, తే, నాహృదయమందుఁగానుపించినయట్టి, లీలాకటాక్షాశ్చ, లీలా, విలాసములతోఁగూడిన, కటాక్షాశ్చ, కడకంటిచూపులును, తత్సౌందర్యంచ తత్, నాచిత్తంబున సాక్షాత్కరించినయట్టి, సౌందర్యంచ, సోయగమును, సా,నామెదయందుఁగానంబడిన, మందస్మిత శ్రీశ్చ, మందస్మిత, లేనగవుయొక్క, శ్రీశ్చ, సంపదయును, దేవతేషు, ఇంద్రుండు మొదలగు వేలుపులయందు దుర్లభమ్,లేదు, సత్యం, యథార్థము, సత్యం, యథార్థము. *

శా॥ ఆకారుణ్యకటాక్షవీక్షణము లాయందంపులేఁబ్రాయమా।
యాకారద్యుతియాదరస్మితముతీరా మోముచక్కందనం।
బాకెంజాయపదంబురానడలయొ య్యారంబులే వేల్పులం।
దేకాలంబున లేదులేవనుచు నేనెం దేనిఁజాటించెదన్॥ *

తా. సమాధినిష్ఠుండనగునాహృదంబరికించిన చోనగుపడిన శ్రీకృష్ణదేవునియబాల్యంబునద్దయయు నాసెమ్మోముఁదామరయు నాకడకన్నుల చూపులు నాసోయగంబు నాలేనగవు నవేల్పులయం దేనియు లేవనుచు నిక్కంబుగాఁబల్కెదననుట. *

శ్లో॥ విశ్వోపప్లవశమనైకబద్ధదీక్షం విశ్వాసస్తబకితచేతసాంజనానామ్।
పశ్యామఃప్రతినవకాంతి కందళార్ద్రం పశ్యామః పథిపథిశైశవం మురారేః॥ *

టీ. మురారేః,శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, శైశవమ్,బాల్యమును.ప్రతినవకాంతికందళార్ద్రం- ప్రతినవ- ప్రతిక్షణనూతనములైన,కాంతి కాంతులయొక్క,కందళ మొలకలచేత,ఆర్ద్రం నరసమైనదానిగాను,పశ్యామః మనముచేనెఱుంగుచున్నాము,విశ్వాసస్తబకితచేతసాం-విశ్వాస విశ్వాసముచేత, స్తబకిత సంజాతగుచ్ఛములుఁగల, చేతసాం చిత్తములుగల,జనానాం జనులయొక్క,పథిపథి ఆయాయిస్థలములయందు, విశ్వోపప్లవశమనైకబద్ధదీక్షం విశ్వ సమస్తమైన,ఉపప్లవ- ఉపద్రవములయొక్క, శమన శాంతియందు,ఏకముఖ్యముగునటుల,బద్ధ ఘటింపఁబడిన,దీక్షం నియతిగలదానిగాను,పశ్యామః

మనంబుచేఁ నెఱుంగుచున్నాము. *

మ॥ నుతధారాధరకాంతికందళము కన్నుల్ చల్లఁజేయన్ సమ।
గ్రతరాతంకపరంపరాశమనదీక్షన్ దేహముల్వ్రజకా।
యతగాంచన్నెఱనమ్మినట్టిప్రజకత్యానందమై దేవకీ।
సుతుఁడొయ్యారపుబాలలీలగనవచ్చున్నాఁడు దృగ్వీధులన్॥ *

తా. ఆశ్రితులగుజనంబులసర్వోపద్రవంబులంబోవ నడుచునియమంబుగలిగి ప్రతిక్షణంబును గ్రొత్తలగుకాంతులచే సరసంబై వెలుంగుశ్రీకృష్ణుని బాల్యంబును గనుంగొనుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ మౌళిశ్చంద్రకభూషణామరకతస్తమ్భాభిరామంవపు
ర్వక్త్రంచిత్రవిముగ్ధహాస మధురం బాలేవిలోలేదృశౌ।
వాచశ్శైశవశీతలామదగజశ్లాఘ్యావిలాసస్థితి
ర్మందంమందమయేకఏషమధురా వీథీమితోగాహతే॥

టీ॥ అయేబాలే-ఓవనిత, మౌళిః సిగ, చంద్రకభూషణా-చంద్రక నెమలిపురియనెడి, భూషణా ఆభరణముగలది, వపుః శరీరము, మరకతస్తంభాభిరామం-మరకత ఇంద్రనీలమణియొక్క, స్తంభ స్తంభమువలె, అభిరామం సుందరము, వక్త్రం ముఖము, చిత్రవిముగ్ధహాసమధురం-చిత్ర విచిత్రమైనట్టి, విముగ్ధ మిక్కిలిసుందరమైనట్టి, హాస చిఱునగవుచేత, మధురం మనోహరము, దృశౌ కన్నులు, విలోలే చంచలములు, వాచః పలుకులు, శైశవశీతలాః శైశవ బాల్యముచేత, శీతలాః చల్లనైనవి, విలాసస్థితిః- విలాస లీలయొక్క, స్థితిః ఉనికి, మదగజశ్లాఘ్యా- మదగజ మదపుటేనుఁగువలె, శ్లాఘ్యా కొనయాడఁదగినది. [ఇట్టిగుణంబులుగలిగి] మందంమందం మెల్లమెల్లన, ఇతః ఇటునుండి. మధురావీథిం-మధురా మధురాపట్టణముయొక్క. వీథిమ్ వీథిని. కఏషగాహతే-వీఁడెవ్వఁడుప్రవేశించుచున్నాఁడు.

ఉ॥ మౌళితటిన్ ఘటించినసమంచితపింఛము మందహాసమున్।
లోలవిశాలలోచనములుంజిఱునవ్వనుముద్దుమాటలున్।
నీలపుడాలునేలుమెయి నిగ్గులుగలిగినబాలుఁడెవ్వఁడో।
వ్రాలెడువీనిఁజూడుమధు రాపురవీధులఁబాటలాధరా॥

తా. మధురాపురంబు తెఱువుప్రవేశించునట్టి శ్రీకృష్ణునింగని యొకదివ్యవిలాసిని మరియొకదివ్యవిలాసిని తోడంబలుకుచున్నది. నెమలిపురిచే నలంకరింపఁబడిన సిగయును విచిత్రంబుసుందరంబునగు చిఱునగవుగల నెం

మొగంబును జంచలంబులగుకన్నులును బాల్యంబువలన సరసంబులగు నా
లాపంబులును మత్తగజంబువలె కొనియాడఁదగిన విలాస బునుం గలిగి మె
ల్లమెల్లననటనుండి మధురాపురంబు తెరువుంబ్రవేశించు వీఁడెవ్వఁడు వీనిం
జూడుమనుట. *

శ్లో॥ పాదౌపాదవినిర్జితాంబుజవనౌ పద్మాలయాలంకృతౌ।
పాణీ వేణువినోదనప్రణయినౌ పర్యాప్తశిల్పశ్రియౌ।
బాహూదోహదభాజనమ్మృగదృశాం మాధుర్యధారాగిరో।
వక్త్రంవాగ్విభవాతిలఙ్ఘితమహో బాలఙ్కిమేతన్మహః॥ ౪౭

టీక. పాదవినిర్జితాంబుజవనౌ- పాద అంశముచేత,వినిర్జిత జయింపఁబడిన, అమ్బుజవనౌ కమలవనములుగల;యస్య ఏశ్రీకృష్ణునియొక్క, పాదౌ పాదములు,పద్మాలయాలంకృతౌ పద్మాలయా లక్ష్మీదేవిచేత, అలంకృతౌ పూజింపబడినవియో, వేణువినోదనప్రణయినౌ- వేణు పిల్లనఁగ్రోవియొక్క,వినోదన వాయించుటయందు, ప్రణయినౌ ప్రీతిగల,యస్య ఏకృష్ణునియొక్క, పాణీ హస్తములు, పర్యాప్తశిల్పశ్రియౌ-పర్యాప్త పరిపూర్ణమైన,శిల్ప విన్నాణముయొక్క, శ్రియౌ సంపదగలవియో,యస్య ఏకృష్ణునియొక్క,బాహూ భుజములు,మృగదృశాం స్త్రీలకు,దోహదభాజనం-దోహద దోహదక్రియకు.భాజనం స్థానమో. [దోహదమనఁగాగాన సమయమందుఁ దరులతలనుబుష్పింపఁజేయుక్రియ అటులశ్రీకృష్ణునిబాహువులు స్పృశించుటమాత్రంబున బాలికలనైన ప్రౌఢలనుగాఁజేయుసామర్థ్యముగలవియనుట] యస్య-ఏకృష్ణునియొక్క, గిరః మాటలు,మాధుర్యధారాః మాధుర్య తియ్యదనముయొక్క,ధారాః ప్రవాహముగలవియో,యస్య ఏశ్రీకృష్ణునియొక్క,వక్త్రం ముఖము,వాగ్విభవాతిలంఘితం- వాగ్విభవ వాగ్వైభవమును,అతిలంఘితం అతిక్రమించినదియో, ఏతత్ ఈకృష్ణరూపమైన, మహః- తేజస్సు,బాలకిం-శిశువాయేమి- అహో, ఆశ్చర్యము. *

చ॥ చెలువలకెల్లదోహదముఁ జేయుకరంబులులచ్చికాకరం।
బులుజితపద్మముల్ చరణ ముల్మురళీరచనాచమత్క్రియా।
కలితము కేలుదమ్మిముఖ కాంతులువింతలు తేనెలూటలుమా।
టలుగలయట్టిశైశవ విడంబన తేజమిదేమిచిత్రమో॥ ౪౭

తా. శ్రీమహాలక్ష్మిచేత గంధపుష్పాదుల నలంకరింపంబడు నడుగుఁదామరలును పిల్లనఁగ్రోవిని మ్రోయించుటయందుఁ బూర్ణంబగు విన్నాణం

ఋగల కరంబులు నవాఙ్మానసగోచరంబగు నెమ్మొగంబునుంగల యీ తేజము నుశిశువని చెప్ప నలవియగునే యనుట. *

శ్లో॥ బర్హం నామ విభూషణం బహుమతం వేషాయ శేషైరలం
వక్త్రం ద్విత్రవిశేషకాంతిలహరీ విన్యాసధన్యాధరమ్।
శీలైరల్పధియామగమ్యవిభవై శ్శృంగారభంగీమయ
ఞ్చిత్రఞ్చిత్రమహో విచిత్రతమహో చిత్రం విచిత్రం మహః॥ ४౭

టీక. వేషాయ అలంకారముకొఱకు శేషైః ఇతరములగు భూషణములచేత అలమ్-సాధ్యము లేదు బర్హం నామ బర్హమని ప్రసిద్ధమయిన విభూషణం రవణము బహుమతం అంగీకరింపఁబడియెను వక్త్రం ముఖము ద్విత్రవిశేషకాంతిలహరీ విన్యాసధన్యాధరం, ద్విత్ర- రెండుమూఁడయిన విశేష తిలకములయొక్క కాంతి-కాంతులయొక్క లహరీ ప్రవాహముయొక్క విన్యాస వ్యాప్తిచేత ధన్యా హృద్యమైన అధరం మోవిగలది అల్పధియాం స్వల్పబుద్ధిగలవారలకు అగమ్యవిభవైః అగమ్య అగోచరమైన విభవైః వైభవముగల శీలైః-స్వభావములచేత శృంగారభంగీమయం శృంగార- శృంగారముల యొక్క భంగీమయం- పరంపరాప్రాచుర్యముగల మహః- తేజస్సు చిత్రం- ఆశ్చర్యము చిత్రం- ఆశ్చర్యము అహో ఆశ్చర్యము, విచిత్రం ఆశ్చర్యముగలది అహో- ఆశ్చర్యము చిత్రం- ఆశ్చర్యము విచిత్రం- మిక్కిలి యాశ్చర్యము. *

ఉ॥ సొమ్ములు మేనికందమని చూడక పింఛమె పూని మోముపై
గమ్మని బొట్లు దొంతరలు గావిలసిల్లఁగఁ గావిమోవిచే
ల్వమ్ము రసోత్తరంగవిభవమ్మునగమ్యమునై తనర్పఁ జి
త్రమ్మొకపాటివారికిఁదరం బెనుతింపనొయారి తేజముల్॥ ४౮

తా. కాంచనరత్నమయంబులైన భూషణంబులంగైకొనక నెమలిపురి యొమేలైన భూషణంబుగ ధరించి చందనకస్తూర్యాది తిలకంబులచే నందంబగు ముఖారవిందంబున రసోత్తరంబగు కెమ్మోవి మెరయ సింగారంబుల రాశియో యనవెలుంగు శ్రీకృష్ణరూపంబగు తేజంబతివిచిత్రంబై యుండుఁగాననిట్టి తేజంబు నల్పబుద్ధులగు వారలకు నుతింపనలవియగునే యనుట. *

శ్లో॥ అగ్రేసమగ్రయతి కామపి కేళిలక్ష్మీ మన్యాసు దిక్ష్వపి విలోచనమేవ సాక్షీ।
హాహంతహస్తపథదూరమహో కిమేత దాసీత్కిశోరమయమమ్బ జగత్త్రయం మే॥ *

టీక. హ స్తపథదూరం హ స్తపథ-హ స్తప్రహరణమునకు దూరం- దూర మగునట్లుగాను అగ్రే ముందటను కామపి నుతువనలవిగాని కేళిలక్ష్మీం-కేళి విహారముయొక్క లక్ష్మీం సంపదను సమగ్రయతి నిండింపఁజేయుచున్నది అన్యాసు- ఇతరములయిన దిక్ష్వపి దిక్కులయందును కేళిలక్ష్మీం విహారసంప దను సమగ్రయతి నిండింపఁజేయుచున్నది లోచనమేవ నేత్రమే సాక్షి ప్ర మాణము హాహాంత అకటకటా హేఅమ్బ ఓతల్లి జగత్రయం-లోకత్రయము ను మే నాకు కిశోరమయం- బాలమయముగాను ఆసీత్ ఆమెను ఎతత్-ఇది కిం యేమి అహో-ఆశ్చర్యము. *

శా॥ చూడంజూడమనోహరాకృతికడుం జోద్యంబుగాబాలకుం।
డాడక్ముందటఁగౌఁగిలింతునని డాయంజిక్కఁడాఁరీతి నే।
క్రీడించుక్దిశలందునిందులకు నక్షిద్వంద్వమేసాక్షియౌ।
జాడక్ముజ్జగమంబ బాలమయమాశ్చర్యంబునా కెంతయుక్॥ ౪౯

తా॥ చూడఁజూడమనోహరఁబయి యాడుచుఁ గౌఁగిలింపఁబోవదూ రంబయియెల్ల దెనలయందుఁ గ్రీడించుచుండునిందులకుఁ గన్నుఁగవయసాక్షి యోతల్లిముజ్జగఁబును బాలమయంబయ్యె నీదియేమివిచిత్రంబనుట. *

శ్లో॥ చికురంబహుళంవిరళంభ్రమరం మృదులంవచనం విపులంనయనం।
అధరంమధురం వదనంలలితంచ పలంచరితంచకదానుభ వే॥ ౫౦

టీక. కృష్ణస్య-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క బహుళం దటమయిన చికు రం- కుంతలములను విరలం-పలచనైన భ్రమరం ముంగురులను మృదులం కోమలమయిన వచనం- వాక్యమును విపులం విశాలమైన నయనం నేత్రముల ను మధురం-మనోజ్ఞమయిన ఆధరం-అధరోష్ఠమును లలితం-సుందరమయి న వదనం-ముఖమును చపలం-చంచలమయిన చరితంచ-చరిత్రమును కదా యెప్పుడు అనుభవమె చూచుచున్నాను. *

ఉ॥ వెన్నెలఁగోపకాంతలను వేడుకఁగోరెడుచాపలంబుతోఁ।
గన్నులబెళ్కుతోనగు మొగంబునవాఁలు ఛలాలకాళితోఁ।
దిన్ననిపల్కుతోముడిచి దిద్దినగొప్పశిరోజపాళితో।
నెన్నఁడునాదుమోఁలజరియించునో వెన్నుఁడుకావిమోవితోఁ॥ ౫౦

తా॥ గోపికలంగోరెడుచపలంబును విశాలంబులగుకన్నులునుసొగస గునగు మొగమునంగ్రాలు ముంగురులును నునుమెరుంగు గొప్పకొప్పునుఁ ది య్యదనంబుఁదెల్పుముద్దుపల్కులును మనోజ్ఞంబగుకెమ్మోవియుంగలిగి తేజ

రిల్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి నెప్పటికింగాంచెదనోయనుట.

శ్లో॥ పరిపాలయనః కృపాలయేత్యస కృజ్జల్పితమాత్మబాంధవః।
మురళీమృదులస్వనాంతరే విభురాకర్ణయితాంకదానునః॥ ౭౧

టీక. హేకృపాలయ- ఓయిదయావంతుఁడ నః-మమ్మును పరిపాలయ రక్షింపుము ఇతి ఇట్లని అసకృజ్జల్పితం అసకృత్- మాటిమాటికినుడివెడు జల్పితం వచనమును విభుః శ్రీకృష్ణమూర్తి ఆత్మబాంధవస్సన్ ఆత్మ నాకు బాంధవస్సన్ బంధువుఁడగుచును మురళీమృదులస్వనాంతరే మురళి వేణువుయొక్క మృదుల కోమలమయిన స్వనాంతరే- ధ్వనిమధ్యమందు. కదాను యెప్పుడు ఆకర్ణయితామ్-వినును. *

చ॥ నిరుపమ వేణుగానమహనీయసుఖానుభవైకసుగ్నతన్।
గరఁగిపరాకుఁగైకొనిన కంజదళాక్షుఁడుదప్రచిత్తుఁడై।
నిరతమునన్ను గావు నవనీతహరాయని మాటిమాటికిన్।
మొరయిడునట్టినావచనముల్ దయతో నెవుడాలకించునో॥ ౭౧

తా. తులలేని వేణుగానంబువనైనసుఖానుభవంబున బరాకుబొందిన శ్రీకృష్ణవిభుండు నాకుబంధుఁడై వనురక్షింపుమోదయానిధియని మాటిమాటికి మొరయిడుచున్న నావచనం బెన్నటికివినునోయనుట. *

శ్లో॥ కదానుకస్యాన్నువిపద్దశాయాం కైశోరగంధిః కరుణాంబుధిర్నః।
విలోచనాభ్యాం విపులాయతాభ్యాం వ్యాలోకయిష్యన్విషయీకరోతి॥

టీక. కస్యాన్నువిపద్దశాయాం-ఏయాపత్సమయంబున కైశోరగంధిః- ఈషద్బాల్యముగల కరుణాంబుధిః- దయాసముద్రుఁడగుకృష్ణమూర్తి విపులాయతాభ్యామ్-విపుల వెడలుపులైనట్టి ఆయతాభ్యాం-నిడుపులయినట్టి విలోచనాభ్యాం నేత్రములచేత వ్యాలోకయిష్యన్-మిక్కిలిచూచుటఁగలవాఁడై నః-నన్ను కదాను యెప్పుడు విషయీకరోతి- గోచరునిఁగాఁజేయుచున్నాఁడు.

చ॥ ఒకవలవంతఁజెంతిలుచునుండెడినన్ను శిశుత్వంగధమా।
ప్రకలితయావనంబుడనరన్ గరుణావరుణాలయుండువా।
యకశతపత్రపత్రవిపులాయతలోచనలీలఁజూచుచూ।
డ్కకిఁదగువీఁడటంచుఁబరికించుటయెన్నఁడుగల్గనేర్చునో॥ ౭౨

తా. ఎట్టియాపత్కాలంబుననైనను కొంచెంబుగనుండుబాల్యంబుగలిగి వెలయుదయాసముద్రుండైన శ్రీకృష్ణదేవుండు వెడలుపులైనిడుపులైన వెలుంగుకన్నులచేఁజూడవీడుహర్షుండకదాయనినను నెప్పుడుగాంచునోయనుట.

శ్లో॥ మధురమధరబింబే మంజులం మందహాసె శిశిరమమృతవా క్యేశీతలందృష్టిపాతె। విపులమరుణనేత్రె విశ్రుతం వేణునాదె మరకత మణినీలమ్బాలమాలోకయేను॥ ౬౩

టీక. అధరబింబే- దొండపండువంటి యధరమందు, మధురమ్- తి య్యనయినయట్టి,మందహాసెచిరునగవందుమంజులమ్ మనోజ్ఞమఇనయట్టిఅ మృతవాక్యే-అమృతమువంటిమాటయందు, శిశిరమ్-చల్లనయినయట్టిదృష్టి పాతె-చూపందు, శీతలం-చల్లనయినట్టి,అరుణనేత్రె-అరుణ -యెర్రనయిననే త్రె- నేత్రమందు, విపులమ్- విశాలమైనయట్టి, వేణునాదె- వేణుధ్వనియం దు, విశ్రుతమ్- మిక్కిలివినుచున్నయట్టి, మరకతమణినీలమ్- మరకతమణి- ఇంద్రనీ లమణినలెను: నీలమ్- నల్లనైన, బాలమ్- బాలగోపాలుని, ఆలో కయేను- చూచుచున్నానాయేమి.

చ॥ చల్లనిచెల్వుఁజూపుసుధఁ జల్లెడుమాటలుదియ్యమోవియుఁ।
నల్లలితారుణద్యుతి విశాలవిలోచనముల్ మృదుస్మితో,
త్ఫుల్లముఖాంబుజంబుఁబరిపూరిత వేణువినోదనాదముఁ।
నల్లనిమేనిక్రొమ్మెరుఁగునన్వొలసిల్లన బాలుఁగాంచెదఁ॥ ౩౪

తా. తియ్యదనంబుఁదెల్పుకెమ్మోవియు మనోహరంబగుచిరునగవు నమృతంబునొలుకుముద్దుపలుకును జల్లనగుచూపును గెంజాయరంజిల్లువెడ లు వగుకన్నుగవయును బరిపూర్ణమైన వేణుగానంబునుంగలిగి యింద్రనీలర త్నంబుఁబోలు నెమ్మేనిచాయచేఁ దేజరిల్లు బాలకృష్ణునింజూచెదననుట.

శ్లో॥ మాధుర్యా దపిమధురం మన్మథతాతస్య కిమపికైశోరమ్ । చాపల్యాదపిచపలంచేతోమమహరతిహంతకింకుర్మః॥ ౬౪

టీక. మాధుర్యాదపి- సకలజనసిద్ధసౌందర్యంబుకన్నను, మధురం- సుందరమైనయట్టి, చాపల్యాదపి- సకలజనచపలతకన్నను, చపలం-చంచల మైనయట్టి, కిమపి చెప్పనలవిగాని, మన్మథతాతస్య- మన్మథ- ప్రద్యుమ్నుని కి, తాతస్య-తండ్రియైనశ్రీకృష్ణునియొక్క, కైశోరమ్-బాల్యము, మమ-నా యొక్క చేతః- చిత్తమును, హరతి- హరించుచున్నది: కింకుర్మః- ఏమిసే యుదును: హంత- అకట.

ఉ॥ గబ్బిమెరుంగుబోఁడ్లు తటకాపడిలోలతఁ జూచునంతలో।
నిబ్బరమైనతత్తరము నెక్కొనవనందముకన్ననందముకన్ననందమై। యబ్బర మైనబాల్యముననద్దిరయంగజుఁగన్నతండ్రియా। గుబ్బననామదింగలుగుగు

ట్టుఁగలంచెఁ గేమిసేయుదుర॥ *

తా॥ సకలజనంబులందుండెడి సౌందర్యంబునకన్న నధికంబగు సౌందర్యంబుగలిగి సకలలోక చాపల్యంబునకన్న నధికంబగు చంచలంబుగలిగి వెలుఁగు మరునితండ్రియగు శ్రీకృష్ణదేవుని చెప్పనలవిగాని బాల్యంబు నామనంబుఁగలంచుచున్నది యికనేమిసేయుదుననుట *

శ్లో॥ వక్షస్థలేచవిపులం నయనోత్పలేచ మందస్మితేచ మృదులం మదజల్పితేచ। బిమ్బాధరేచమధురం మురళీరవేచ బాలంవిలాసనిధిమాకలయేకదాను। ౬౫

టీక. వక్షస్థలేచ- వక్షస్థలమందును, నయనోత్పలేచ- కలువవంటినేత్రమందును. విపులం- విశాలమైనయట్టి, మందస్మితేచ- చిరునగవందును, మదజల్పితేచ మద-మఱియు క్షమైన, జల్పితేచ-వచనమందును, మృదులం కోమలమైనయట్టి, బిమ్బాధరేచ బిమ్బ దొండపండువంటి, అధరేచ- మోవియందును, మురళీరవేచ వేణుగానమందును, మధురం-హృద్యమైనట్టి,విలాసనిధిం- విలాస విలాసములకు, నిధిం-నిక్షేపమైన, బాలం-బాలుఁడైనకృష్ణుని, కదా ఏప్పుడు, ఆలోకయేను- చూచుచున్నాను. *

మ॥ భళిరాకన్నులబెళ్కులోమ్ము జిగిఁజెప్పరాదు వేణుధ్వనుల్।
దరమాయెంచఁగఁగావిమోవిరుచివింతల్ దేఁటలేనవ్వని।
గ్గులుమఱుఁ రెనుధామనోహరమృదూక్తుల్ మాయురేయిట్టిమో।
వ్వులకుప్పందిలకించుభాగ్యమహిమంబుల్ మాకునింకెన్నఁడో॥

తా. విశాలంబగువక్షంబునుగన్నులుంగలిగి కోమలంబగుమందహాసంబుచువచనంబునుంగలిగితీయనగునధరంబును వేణుగానంబునుంగలిగి,విలాసంబులనిక్షేపంబగుచుఁ దేజరిల్లుబాలకృష్ణునెన్నఁడుకింగాంచెదనోయనుట.

శ్లో॥ మారస్స్వయంను మధురద్యుతిమండలంను
మాధుర్యమేవనుమనోనయనామృతంను।
వాణీమృజంనుమమజీవితవల్లభోను
బాలోయమభ్యుదయతే మమలోచనాయ॥ ౬౬

టీక. మమ-నాయొక్క,లోచనాయ-నేత్రముకొఱకు బాలః-బాలుఁడు,అభ్యుదయతే ఆవిర్భవించుచున్నాఁడు,అయం -ఈబాలుఁడు,మారస్స్వయంను మన్మథుఁడాయేమి మధురద్యుతిమండలంను-మధురద్యుతి-చంద్రునియొక్క మండలంను బింబమాయేమి మాధుర్యమేవను సౌందర్యమేనాయేమి,

మనోనయనామృతంను మనః-మ న్సుయొక్కయు,నయన నేత్రములయొక్కయు అమృత.ను అమృతమాయేమి వాణీమృజంను వాక్పారిశుద్ధ్యమాయేమి మమ-నాయొక్క జీవితవల్లభోను,ప్రాణనాథుఁడాయేమి.

ఉ॥ మారుఁడొకొ కాకయంబుధిను మారుఁడొ మానసచలోచనామృతా।
కార మొమాధురీగుణవి కార మొమంజులవాక్చమత్కృతియా।
సార మొనాదుజీవమణి సార మొ లేకమ తేమిచిత్రమొ।
మీ యీడు బాలభావముప మెచ్చులుగు లెక్కడు గాదుచూడ్కికిన్॥

తా. నాకన్నులకుం గాననగుచున్న యిబ్బాలుండుమన్మథుడో లేక చందురుండో సౌందర్యంపురాశియో నానునో నయనామృతమో వాక్చమత్కారమో లేక నాప్రాణవల్లభుండోయని యిత్తెరంగుననిశ్చయంబున వికల్పించెననుట. *

శ్లో॥ ఆర్ద్రావలోకితదయాపరిణద్ధనేత్రమావిష్కృతస్మితసుధామధురాధరోష్ఠమ్। ఆద్యంపుమాంసమవతంసితబర్హిబర్హమాలోకయంతికృతినః కృతపుణ్యపుంజాః॥ ౬౭

టీ ఆర్ద్రావలోకితదయా పరిణద్ధనేత్రమ్- ఆర్ద్ర-సరసములైన, అవలోకిత చూపులుగలయట్టి దయా-దయతోడ,పరిణద్ధ-కూర్పఁబడిన, నేత్రమ్ నేత్రములుగలయట్టిఆవిష్కృతంస్మితాసుధామధురాధరోష్ఠమ్-ఆవిష్కృత ప్రకాశిపఁబడినస్మిత లేనగవ నసుధా. అమృతముచేతమధుర-మనోజ్ఞమైన అధరోష్ఠమ్ మోవిగలయట్టి అవతంసితబర్హిబర్హమ్- అవతంసిత శిరోభూషణముగాఁజేయఁబడిన, బర్హిబర్హమ్-నెమలిపురిగలయట్టి ఆద్యమ్-జగత్కారణుఁడైన పుమాంసం-శ్రీకృష్ణమూర్తిని కృతపుణ్యపుంజాః- పుణ్యసమూహముకలకృతినః విద్వాంసులు,అలోకయంతి చూచుచున్నారు. *

ఉ॥ అంపముచిందుమోముదరహాససుధామధురాధరోష్ఠము।
స్పందదయావలోకనవిశాలవిలోచనముల్ శిరంబునం।
బొందుగనెమ్మిపింఛమును బూనినయాద్యునిదేవదేవుని।
న్నందరుమాపఁగాంతురునవాతసపుణ్యమునన్ బుధోత్తముల్॥ *

తా. సరస బులగుచూపులుగలిగి దయాకరంబులైవిశాలంబులగునేత్రంబులునుప్రకాశించుచిఱునగవను నమృతంబుచేమనోహరంబగునధరంబునుశిరోభూషణంబుధరించిన నెమలిపురియునుంగలిగి సర్వజగంబులకుందాన వలికనైయొవేలయు శ్రీకృష్ణదేవునిబుణ్యంబుచేసినపెద్దలుచూచుచున్నారుగదాయనుట,

శ్లో॥ బాలోయమాలోలవిలోచనేన వక్త్రేణచిత్రీకృతదిఙ్ముఖేన।
వేషేణ ఘోషోచితభూషణేన ముగ్ధేన దుగ్ధే నయనోత్సవం నః॥ ౫౨

టీక. ఘోషోచితభూషణేన, ఘోష-గొల్లపల్లియకు ఉచిత-తగిన భూషణే న-సొమ్ములుగల వేషేణ-అలంకారముచేత ముగ్ధేన-సుందరమైనట్టి, ఆలో లవిలోచనేన.ఆలోల చంచలములైన, విలోచనేన-నేత్రములుగలయట్టి, చి త్రీకృతదిఙ్ముఖేన- చిత్రీకృత చిత్తరువుగలవానిగాఁజేయఁబడిన దిఙ్ముఖేన ది ఙ్ముఖములుగల, వక్త్రేణ-ముఖముచేత అయంబాలః-ఈబాలుఁడు నః మా యొక్క,నయనోత్సవం-చక్షుస్సంతోషమును,దుగ్ధేన పాదించుచున్నాఁడు.

ఉ॥ యెల్లెడఁజిత్రరూపము వహించినచక్కని మోముదమ్మితో।
గొల్లవిలాసవేషమున కుందగుసొమ్ములతోఁజలత్పయో।
జొల్లసదక్షిశీతలస మున్నతితోవిలసిల్లు బాలకుం।
డుల్లము పల్లవింపనయ నోత్సవమారఁజరించుచున్నఁడో॥ ౫౩

తా. గొల్లపాళెంబు కుఁదగినసొమ్ములచే నలంకరింపఁబడివిశాలంబు లగునయనంబులు గలిగి యెల్ల దెసలంజిత్రించినయటుల వెలుంగునెమ్మోముచే దేజరిల్లునిబ్బాలుండు నాకన్నులకత్యంతసంతోషంబుఁ జేయుచున్నాఁడనుట.

శ్లో॥ ఆందోళితాగ్రభుజమాకులనేత్రలీల
మార్ద్రస్మితార్ద్రవదనాంబుజచంద్రబింబమ్।
శింజానభూషణశతం శిఖిపింఛమౌళిం
శీతంవిలోచనరసాయనమభ్యుపైతి॥ ౫౪

టీక. ఆందోళితాగ్రభుజమ్- ఆందోళిత-ఈషత్కంపితములగు-అగ్ర భుజం భుజాగ్రములుగలయటి ఆకులనేత్రలీలం-ఆకుల-వ్యాకులమయిన నేత్ర లీలం-నేత్రవిలాసముగలయట్టి, అర్ద్రస్మితార్ద్రవదనాంబుజచంద్రబింబం- ఆ ర్ద్ర సరసమయిన స్మిత చిఱునగవుచేత ఆర్ద్ర సరసమయిన వదనాంబుజ చంద్రబింబమ్- చంద్రునివంటిముఖకమలముగలయట్టి శింజానభూషణశతం శింజాన- మ్రోయుచున్న భూషణశతమ్- ఆభరణశతముగలయట్టి శిఖిపింఛ మౌళిమ్-శిఖిపింఛ-నెమలిపురి మౌళిం-శిరమందుఁగలయట్టి శీతమ్ [చూచు వారలనేత్రములకు] చల్లనైనయట్టి, లోచనరసాయనం- లోచన-నేత్రములకు రసాయనఁ తియ్యనైనశ్రీకృష్ణాఖ్యావస్తువు, మమ నాకు అభ్యుపైతి అభిముఖ ముగావచ్చుచున్నది. *

ఉ॥ అందెలుమువ్వలున్మొరయ హస్తములూపఁగఁగంకణధ్వనుల్।

నందడిఁజేయునావపవిలాసముచందురుఁ బ్రేణిసేయనా।
నందవిశాలలోలనయనమ్ములతో శిఖిపింఛమాలతో।
నందముఁజెందులోచనర నాయనముల్లదెవచ్చెఁజల్లఁగన్॥

తా. కొంచెముగాన చలించుచున్న మూవులుఁబ్రకాశించుచున్నవిశాలంబులగునేత్రవిలాసంబులును సరసంబగుచిరునగవుచేఁ దేజరిల్లునెమ్మోముదామరయును బ్రోయుచున్నభూషణశతంబును నెమలిపురిచేనలంకరింపబడినసిగయునుంగలిగిచూచువారలచూపులకుఁజలవనంబునైయుపుకన్నులపండువవగుశ్రీకృష్ణరూపంబగువస్తువు నాకభిముఖంబుగ వచ్చుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణం శిశురేషశీతలవిలోలలోచనః।
మృదులస్మితార్ద్రవదనేందుసమ్పదా మదయన్మదీయహృదయం విగాహతే॥ *

టీక. పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణం- పశుపాలబాల గోపాలబాలురయొక్క పరిషత్-సభకు, విభూషణం-అలంకారభూతుఁడైనయట్టి, శీతలవిలోలలోచనః శీతల చూచువారలరక్షించుచున్నయట్టి విలోలచ చలములైన లోచనః నేత్రములుగల ఏషః శిశుః-ఈబాలుఁడు మృదులస్మితార్ద్రవదనేందుసమ్పదా-మృదుల-కోమలమయిన స్మిత-లేనగవుచేత ఆర్ద్ర-సరసమయిన వదనేందు ముఖచంద్రునియొక్క సమ్పదా సమృద్ధిచేత మదీయహృదయం-మదీయ-నాస బంధమయిన హృదయం-హృదయమును మదయన్ మదముగలదానిఁగాఁజేయుచు, విగాహతే-పొందుచున్నాఁడు *

చ॥ వికవికనవ్వుచున్నదుట బ్రేలుకుఱుల్ నునుపాలబంగరుం।
జిలిబిలిమొఱుంగుచూపురహిఁ జెందఁగనాననశీతలద్యుతిన్।
ప్రకటితగోపబాలకసభాసనభూషణమై చెలంగు బా।
లఁకుఁడుమదీయమానసతలంబువనిల్చెనుసొంపుని చుమన్॥

తా. గోపాలబాలకసభయందు భూషణంబులఁ దేజరిల్లుచుఁజూచువారలకురక్షకంబులై చంచలంబులగు కన్నులుగల యిబ్బాలుండు కోమలంబగు చిరునగవుచే సరసంబగునెమ్మోగంబు చందురునందంపుసమృద్ధిచే వెలుంగుచు నాహృదయంబుమదింపంజేయుచుఁ గానవచ్చుచున్నాఁడనుట.

శ్లో॥ తదిదముపనతంతమాలనీలం తరళవిలోచనతారకాభిరామమ్।
ముదితముదితవక్త్రచంద్రబింబం ముఖరితవేణువిలాసజీవితమ్॥ ౨౭

టీక. తమాలనీలం-తమాల-చీకటిమ్రానులవలె, నీలం నల్లనిదైనయ

ట్టి, తరళవిలోచనతారకాభిరామం- తరళ-చంచలములైన విలోచన-కన్నులయొక్క తారక-గ్రుడ్లచేత అభిరామం-సుందరమైనయట్టి ముదితముదితం మిక్కిలిసంతోషించునట్టి వక్త్రచంద్రబింబమ్ చంద్రమండలమువలెనున్న ముఖముగలయట్టి ముఖరితవేణువిలాసజీవితమ్-ముఖరిత మ్రోయుచున్న వేణు-పిల్లనగ్రోవియొక్క విలాస-స్వరవిశేషములకు జీవితం-ప్రాణంబైన కృష్ణుఁడనెడివస్తువు మే నాకు, ఉపనతం-యెదురయ్యె. *

ఉ॥ నీలఘనాభమైయతివినిర్మలవేణునినాదజీవమై।
లోలతటిల్లతాలలితలోచనతారకమై ప్రసన్నతో।
ల్లోలముఖేందుమండల పీనవిలాసకలాకలాపమై।
బాలునిలీలవచ్చికను పట్టెమహాద్భుతతేజమియ్యెడన్॥ ౭౧

తా॥ నీలమేఘమువలె నల్లనియయినిగ్గులుగలవాఁడును చంచలంబులగువిలోచనంబుచే మనోహరుండును సంతోసంబునొందుక తనఁజంద్రుఁబోనివదనంబుగలవాఁడును వేణునాదవిలాసంబులకుంబ్రాణంబునునగుశ్రీకృష్ణుండునాకెదురయ్యెననుట.

శ్లో॥ చాపల్యసీమచపలానుభవైకసీమచాతుర్యసీమచతురాననశిల్పసీమ। సౌరభ్యసీమసకలాద్భుతకేళిసీమసౌభాగ్యసీమతదిదంవ్రజభాగ్యసీమ॥

టీక. చాపల్యసీమ-చాపల్య దుష్టచేష్టలకు,సీమ-పొలిమేరయయినట్టి చపలానుభవైకసీమ- చపలా లక్ష్మియొక్క, అనుభవే- భోగంబునకు,ఏక-ముఖ్యమైన, సీమ-ఇరవైనయట్టి, చాతుర్యసీమ- చాతుర్య-చతురవచనములకు, సీమ- ముఖ్యస్థానమైనయట్టి, చతురాననశిల్పసీమ చతురానన- బ్రహ్మయొక్క, శిల్ప నిర్మాణముసేయునేరతనమునకు సీమ-పొలమేరయైనట్టి, సౌరభ్యసీమ-సౌరభ్య సకలపరిమళవస్తువులకు,సీమ ముఖ్యస్థానమై యట్టి, సకలాద్భుతకేళిసీమ- సకల సమస్తములైన,అద్భుతకేళి ఆశ్చర్యవిలాసములకు, సీమ ముఖ్యస్థానమైనయట్టి,సౌభాగ్యసీమ- సౌభాగ్య సౌందర్యమునకు సీమ ముఖ్యస్థానమైనయట్టి,వ్రజభాగ్యసీమ-వ్రజ గొల్లపల్లెలోనున్నజనులయొక్క భాగ్య అదృష్టఫలమునకు, సీమ పొలిమేరయయిన,తత్ కృష్ణుఁడనెడివస్తువు ఇదం- నాయెదుటనున్నది. *

చ॥ కలిమినెలంతవేడుకలకంరువపంటవిలోలవృత్తికిన్।
నెలవుశుభాళికాస్పదము నేర్పులపోవజశిల్పికల్పనా।

ఫలమతిచిత్రలీలలఁ దనరా శేముతావులకెల్లదావుగో।
కులజనభాగ్యపీఠమిదిగో కనుఁగొంటినిగంటికింపుగన్॥

తా. అనేకంబులగు మృష్టచేష్టలకును లక్ష్మీవిలాసంబులకును సకలచాతుర్యంబులకును బ్రహ్మనిర్మాణసామర్థ్యంబులకును సకలపరిమళపదార్థంబులకును సమస్తాశ్చర్యవిలాసంబులకును సకలసౌందర్యంబులకును గోపాలకులభాగ్యఫలంబులకును ముఖ్యస్థానంబగు కృష్ణాభిధానలోకోత్తర వస్తువునాకెదురయ్యెననుట. *

శ్లో॥ మాధుర్యేణద్విగుణశిశిరంవక్త్రచంద్రంవహంతీవంశీవీథీవిగళదమృతస్రోతసాసేచయంతీ। మద్వాణీనాంవిహరణపదంమత్తసౌభాగ్యభాజాంమత్పుణ్యానాం పరిణతిరహోనేత్రయోస్సన్నిధత్తే॥

టీక మద్వాణీనామ్- నావలుకులకు, విహరణపదమ్ విహార స్థానమయిన, మత్తసౌభాగ్యభాజాం అధికసౌందర్యమొందిన, మత్పుణ్యానాం నాయదృష్టములయొక్క, రిణతిః పరిపాకము [అనఁగాశ్రీకృష్ణస్వామి] మాధుర్యేణ సౌందర్యముచేత, ద్విగుణశిశిరం భక్తులిమాహ్లాదంబు నుత్పాదించునట్టి, వక్త్రచంద్రం చంద్రునివంటిముఖ బును, వహంతి వహించుచున్నదై వంశీవీథీవిగళదమృతస్రోతసా వంశీ పిల్లనఁగ్రోవియొక్క, వీథీ రంధ్రపరంపరనుండి, విగళత్ జారుచున్న, అమృతస్రోతసా అమృతప్రవాహసదృశమైనగానవిలాసముచేత, సేచయంతి కర్ణానందముసేయుచున్నదై [మమ-నాయొక్క] నేత్రయోః కన్నులకు, సన్నిధత్తే- సమీపించుచున్నాఁడు.

శా॥ లావణ్యాంబుధిచంద్రబింబముఖలీ లన్దాల్చివంశీనినా।
దావిర్భూతసుధాప్రవాహమున నోలాడంబ్రవర్తిల్లునా।
దైవాకారమునావచోవిహరణ స్థానంబునాపుణ్యస।
ద్భావంబారఁబ్రసన్నమయ్యెనుయశోదాపుత్రరూపంబునన్॥

తా. నావలుకులకువిహారస్థానంబును, సర్వోత్తమంబులగు నాయదృష్టంబులయొక్క ఫలపరిపాకంబునునగు శ్రీకృష్ణుండు సౌందర్యంబుచే నకలజనానందంబు సంపాదించుచున్నచ దురుబింబోని ముఖంబునువహించుచున్నవాడును, పిల్లనఁగ్రోవిసందులనుండి వెడలుచున్న యమృతంబువోనిగానంబుచేఁ జెవులకింపుసేయునట్టివాఁడునునై నాకుఁబ్రత్యక్షమయ్యెననుట.

ప్రథమాశ్వాసము.

—* ఇట్లు ప్రత్యక్షమైన శ్రీకృష్ణునికి నమస్కరించుచున్నాఁడు. *—

శ్లో॥ తేజసేస్తు నమోధేనుపాలినే లోకపాలినే।
రాధాపయోధరోత్సంగశాయినే శేషశాయినే॥ ౨౮

టీక. శేషశాయినే - శేష ఆదిశేషునియందు శాయినే పవ్వళించినట్టి, రాధాపయోధరోత్సంగశాయినే - రాధా - రాధయొక్క పయోధరా స్తనములయొక్క ఇత్సంగ మీఁదను, శాయినే పవ్వళించినట్టి, లోకపాలినే జగద్రక్షకమయునట్టి, ధేనుపాలినే - ధేను గోవులను పాలినే కాచునట్టి, తేజసే తేజముకొఱకు, నమః నమస్కారము, అస్తు అవుఁగాక. *

ఉ॥ పాయనిభక్తిమ్రొక్కెదనపార కృపారసధేనుసౌఖ్యసం।
ధాయికిలోకరక్షణవిధాయికిభానుర రాధికాకుచ।
స్థాయికిఁబన్నగాధిపవిశాలఫణామణిసౌధవీథికా।
శాయికిగోపికానయన సారససారఫలప్రదాయికిన్॥ ౨౯

తా. శేషశయనుండును సకలలోకపరిపాలకుండును పరబ్రహ్మంబయ్యును దనసౌలభ్యము తెలియఁజేయుటకై రాధాస్తనంబులందుఁ బరుండువాఁడును నావులఁగాచువాఁడునయిన శ్రీకృష్ణునికొఱకు నమస్కారము సేసెద ననుట. *

శ్లో॥ ధేనుపాలదయితాస్తనస్థలీధన్యకుంకుమసనాథకాంతయే।
వేణుగీతగతిమూలవేధసే తేజసే తదిదమోంనమోనమః॥

టీక. ధేనుపాలదయితాస్తనస్థలీధన్యకుంకుమసనాథకాంతయే ధేనుపాల గోపాలురకు, దయితా - ప్రియురాండ్రయిన వేఁతులయొక్క, స్తనస్థలీ స్తనప్రదేశములందు ధన్య కృతార్థమైన, కుంకుమ - పసుపు మొదలగు చూర్ణవిశేషములతోడ, సనాథ - కూడుకొన్న కాంతయే కాంతిగలయట్టి, వేణుగీతగతి మూలవేధసే - వేణు, పిల్లఁగ్రోవియొక్క, గీత, గానముయొక్క, గతి - సర్వవిశేషములకు, మూలవేధసే మూలబ్రహ్మమైన, తేజసే - శ్రీకృష్ణరూపమైన తేజంబుకొఱకు, తదిదమ్ అయీ, ఓంనమోనమః ప్రణవపూర్వకములయిన [illegible] జేయు నమస్కారములు.

మ॥ పసిగాపుంజిగురాకుఁబోఁడ్లమెఱుఁగుం బాలిండ్లకాశ్మీరపుం।
రసముల్ జొబ్బిలనుబ్బినిర్భరపరీరంభస్థితిం దెల్పను।
ల్లసితంబై మురళీనినాదగతి మూలబ్రహ్మమైకంటికిం।
పొసఁగంజాలెడుమూర్తికిన్ మెఁగడుఁగేలోంకారపూర్వంబుగన్

తా॥ గోపికా స్తనంబులయందలికుంకుమంబుతోఁగూడినశరీరకాంతిగలయదియును వేణుగానంబులకుమూలబ్రహ్మంబైన తేజంబునకుఁబ్రణవపూర్వకంబుగాఁగఁబలుమాఱునమస్కరించెదనట-ఇట్లునమస్కరించి-పిమ్మట తనకెదుటవచ్చుచున్నశ్రీకృష్ణునివిలాసంబువర్ణించుచున్నాఁడు. *

శ్లో॥ మృదుక్వణన్నూపురమన్థరేణ బాలేనపాదాంబుజపల్లవేన।
అనుస్వనన్మంజులవేణుగీత మాయాతిమేజీవితమాత్తకేళి॥

టీక. ఆత్తకేళి- ఆత్త-పొందఁబడిన, కేళి విహారంబులుగల, మేజీవితమ్- నాప్రాణంబైన శ్రీకృష్ణుండను తేజంబు, మృదుక్వణన్నూపురమన్థరేణ-మృదు- చెవులకింపగునట్లుగా, క్వణత్ మ్రోయుచున్న, నూపుర-అందియలచేత, మన్థరేణ- మందసంచారముగలయట్టి, బాలేన-చిన్నవాఁడైనట్టి, పాదాంబుజపల్లవేన-తామరచిగురులవంటిపాదంబులచేత, అనుస్వనన్మంజులవేణుగీతమ్-అనుస్వనత్- అందియలననుసరించిపుట్టుచున్నట్టి, మంజుల-మనోహరమైన. వేణుగీతమ్- వేణునాదముగలుగునట్టుగా, ఆయాతి-వచ్చుచున్నది.

ఉ॥ చల్లనివేణుగీతికను సారిగతాళగతుల్సలంగిఘల్।
ఘల్లురటంచునందియలుగజ్జలునొక్కటఁబిక్కటిల్లగాఁ।
బల్లవకోమలాంఘ్రులచుబాలకుఁడాడుచుఁబాడుచుండనా।
వేల్లితవృత్తివచ్చెఁగనువిందుగజీవముచ్చుకైవడిన్॥

తా. నాప్రాణభూతుండగుకృష్ణుండు విహారంబులనొందుచు మృదువుగమ్రోయుచున్నయందియలచేమందసంచారంబు నొందు నియునుదామరచిగురులుంబోనివియునునగుచిన్నియడుగులచేనూపురంబుల కనురూపంబుగా ధ్వనిచేయుచున్న వేణుగానంబునకు సమానంబుగనర్తనంబుసేయుచు వచ్చుచున్నాఁడనుట. * * * *

శ్లో॥ సోయంవిలాసమురళీనినదామృతేన సించన్నదశ్చితమిసం మమకర్ణయుగ్మమ్। ఆయాతిమేనయనబంధు రనన్యబంధు రానన్దకందళిత కేళికటాక్షలక్షః॥

టీక. అనందకనందళితకేళికటాక్షలక్షః ఆనందకనందళిత ఆనందాంకు

రములఁ జేయుచున్నట్టి, కేళీ-విలాసప్రధానములైన, కటాక్ష- కడకంటిచూ
పులయొక్క, లక్షః లక్షలు గలయట్టి, మే-నాయొక్క, నయనబంధుః- న
యన-నేత్రములకు, బంధుః బంధువైనయటి, అనన్యబంధుః-సర్వబంధువైన
శ్రీకృష్ణుఁడు, ఉదఞ్చితమ్- వినుటకునుద్యుక్తమైన, మమ నాయొక్క, కర్ణ
యుగ్మమ్-కర్ణ-చెవులయొక్క, యుగ్మమ్-జటంను, విలాసమురళీనినదామృ
తేన విలాసవినఁదగిన మురళి పిల్లనఁగ్రోవియొక్క నినద-ధ్వనియనెడి అమృతే
న-అమృతముచేత సిఞ్చన్- తడుపుచున్నవాఁడై ఆయాతి వచుచున్నాఁడు.

ఉ॥ నాలిమిచేసిగోపికలమానమునాచినవాఁడువీఁడెకాఁ।
బోలునునేడు వేణురవముంజెవినింపుచునాదుకంటికిన్।
మేలలరంబ్రమోపరసనిర్భరకేళికటాక్షలక్షుఁడై।
బాలుఁడనన్యబంధుడెడవాయకయిట్లలయింపవచ్చెఁగా॥

తా. ఆనందాంకురంటులనుత్పాదించు ట్టియసంఖ్యేయంబులగువిలా
సకటాక్షంబులుగలవాఁడును సర్వబంధుఁడును నానయనంబులకు నత్యంతప్రి
యుండునునగు కృష్ణుంజాశగలదైన నాకర్ణద్వయంబును మనోహరంబగుము
రళినాదామృతంబుచేఁదడుపుచున్నవాఁడై వచ్చుచున్నాఁడనుట.

శ్లో॥ దూరాద్విలోకయతివారణఖేలగామీ ధారాకటాక్షభరితేనవి
లోచనేన। ఆరాదుపైతిహృదయఙ్గమ వేణునాద వేణీదుఘేనదశనావర
ణేన దేవః॥ ౫౫

టీక. హృదయఙ్గమవేణునాదవేణీదుఘేన-హృదయఙ్గమ హృద్యమైె
న, వేణునాద- వేణుధ్వనియనియెడి, వేణీ-ప్రవాహమును, దుఘేన-పిదుకు
చున్న, దశనావరణేన-అధరోష్ఠముచేత, ఉపలక్షితః-చూడఁబడుచున్న, దేవః-
శ్రీకృష్ణుఁడు, ధారాకటాక్షభరితేన - ధారా - ప్రవాహముగాఁజేయఁబడిన,
కటాక్ష కడకన్నులచేత, భరితేన- నిండింపఁబడిన, విలోచనేన- కన్నుఁదో
యిచేత, దూరాత్ దూరమునుండి, విలోకయతి-చూచుచున్నాఁడు, వారణ
ఖేలగామీ- వారణ-యేనుఁగువలె, ఖేలగామీ- లలితమగునట్టుగమనశీలుఁడ
గుచు, ఆరాత్ - సమీపమునుండి, ఉపైతి- వచ్చుచున్నాఁడు.

మ॥ ఘనమత్తేభవిలాసయానముసెలంగన్ దవ్వులంజూచిచ।
ల్లనిధారాళకటాక్షవీక్షణసము ల్లాసంబుతోఁజెంగటం।
జనువేళన్ దశనచ్ఛదంబువెలయన్ నాస్వామిసమ్మోదమో।
హనవంశీనినదప్రవాహముఖలీలావాప్తిఁదెల్పన్ దయన్॥ ౫౬

తా. మనోహరంబగు వేణునాదంబనియెడి ప్రవాహంబుంబిదుకు కె మ్మోవిచేఁగానంబడు శ్రీకృష్ణదేవుండు ప్రవాహంబుగఁజేయఁబడిన కడకంటి చూపులచేనిండింపంబడిన కన్నుంగవచేఁదూరంబుగనుండి చూచుచు మత్తగజంబువలె సుందరమగుగమనంబు గలవాఁడగుచు సమీపమునుండివచ్చుచున్నాఁడనుట.

శ్లో॥ త్రిభువనసరసాభ్యాం దివ్యలీలాకులాభ్యాం।
దృశిదృశిశిశిరాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యాం।
అశరణశరణాభ్యామద్భుతాభ్యాం పదాభ్యా
మయమయమనుకూజద్వేణురాయాతి దేవః॥ ౭౯

టీక. దేవః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, అనుకూజద్వేణుః -అనుకూజత్ మ్రోయుచున్న, వేణుః- పిల్లనఁగ్రోవిగలవాఁడగుచు, త్రిభువనసరసాభ్యాం-త్రిభువన- ముల్లోకములకును సరసాభ్యామ్-మనోహరములయినవియు అద్భుతాభ్యాం-ఆశ్చర్యసంపాదకములయినవియు దీప్తభూషాపదాభ్యాం-దీప్త ప్రకాశించుచున్న భూష-భూషణములకు పదాభ్యాం- నివాసములైనవియు దివ్యలీలాకులాభ్యాం-దివ్య దేవసంబంధములైలలీలా విలాసములచేత అకులాః వ్యాకులములయినవియు దృశిదృశి ప్రతిదర్శనమందును శిశిరాభ్యామ్ ఆహ్లాదసంపాదకములైనవియు అశరణశరణ్యాభ్యా -అశరణ- గతికులకు శరణాభ్యాం రక్షకములైనవియునైన పదాభ్యాం-పాదములచేత అయమయం-వీఁడు, ఆయాతి-వచ్చుచున్నాఁడు.

శా॥ క్రీడాభూషణధాములై యశరణ శ్రేయశ్శరణ్యంబులై।
చూడంజూడఁజల్లనై సొగసునై చోద్యంబులై దేవతా।
చూడారత్నములైన పాదములరా సొంపొంది వేణుధ్వనుల్।
జాడల్ దెల్పఁగ వీఁడె వీఁడె మననా స్వామిన్ విలోకించెదన్॥

తా. మ్రోయుచున్న పిల్లనఁగ్రోవి గలవాఁడగుచు ముల్లోకంబులకు మనోజ్ఞంబులై యాశ్చర్యంబుగలుగఁజేయునవియై ప్రకాశించుచున్న భూషణంబులకు నెలవులై దివ్యవిలాసంబులతోడం గూడి చూడజూడఁ జల్లనివియై యశరణ్యంబులైన పాదంబులచేనితండితఁడెయనుసటుల సమీపంబున శ్రీకృష్ణుండు వచ్చుచున్నాఁడనుట.

శ్లో॥ సోఽయంమునీంద్రజనమానసతాపహారీ।
సోఽయంమదవ్రజవధూవసనాపహారీ।

సోయం తృతీయభువనేశ్వరదర్పహారీ।
సోయం మదీయహృదయాంబురుహాపహారీ॥ ౮౦

టీక. యః ఎవ్వఁడు, మునీంద్రజనమానసతాపహారీ- మునీంద్ర- ముని శ్రేష్ఠులయొక్క జన-సమూహముయొక్క మానసతాప- మనస్తాపమును హారీ-పహరింపసమర్థుఁడో, సః-ఆపురుషుఁడు అయం-ఇతఁడే, యః-ఏపురుషుఁడు, మదవ్రజవధూవసనాపహారీ-మద- మత్తులైన, వ్రజవధూ గోపస్త్రీలయొక్క, వసన-వస్త్రములను, అపహారీ-హరింపసమర్థుఁడో, సః వాఁడు, అయం ఇతఁడే, యః-ఎవఁడు, తృతీయభువనేశ్వరదర్పహారీ- తృతీయభువనేశ్వర ఇంద్రునియొక్క, దర్ప గర్వమును, అపహారీ అపహరింపసమర్థుఁడో, సః అతఁడు, అయం- ఇతఁడే, యః ఏవఁడు, మదీయహృదయాంబురుహాపహారీ మదీయ సంబంధమయిన, హృదయ-ఎదయనిమెడి, అంబురుహ-కమలమును, అపహారీ అపహరింపసమర్థుఁడో, సఃవాఁడు. అయం ఇతఁడే.

ఉ॥ చిక్కరనాడుగోపికల చేలములెత్తికొంగ శైలముల్।
చెక్కులుసేయువానిమద జృంభమునాచి దొంగభక్తిచే।
నెక్కొనుమానికోటిమది నిల్చినపాపముఁ బాపుదొంగనా।
చొక్కపుఁజిత్తసారసము జారలుగాగొనుదొంగ నేటికిన్॥

తా. ఎవ్వఁడు సకలమునులమనంబులంబొడము తాపంబులంగొల్లలాడెనవ్వండెలజవ్వనంపు ప్రేతలచేలంబులఁ జారగొనెనే పురుషుండింద్రగర్వం బపహరించె నెవఁడు నాడెందంపుఁదామరంగొల్లగొనియె నట్టిపురుషుండితండేయనుట.

*

శ్లో॥ సర్వజ్ఞత్వే చ మౌగ్ధ్యే చ సార్వభౌమమిమం మమ।
నిర్విశన్నయనం తేజో నిర్వాణపదమశ్నుతే॥

టీక. సర్వజ్ఞత్వే చ-సర్వజ్ఞత్వమందును మౌగ్ధ్యే చ-సౌందర్యంబునను, సార్వభౌమం- సర్వభూమి సర్వాతిశాయియగు, ఇమం- ఈపురోవర్తియయిన, తేజః తేజముఁగూర్చి, నిర్విశత్- ప్రవేశించుచున్న, మమ-నాయొక్క, నయనం నేత్రము, నిర్వాణపదం- మోక్షసుఖమును, అశ్నుతే- అనుభవించుచున్నది.

మ॥ వినుసర్వజ్ఞతయందుమౌగ్ధ్యమునను ర్వీసార్వభౌమంబునాఁ।
జనునీ తేజముఁజూచినానయనము స్వారూప్యముంజెందెఁబో।
డనియాలోకముఁజేయఁగాధ్రిమరకీటన్యాయముంగాంచి కా।

దనజ్ఞానేంద్రియాహ్లాదికన్నులమునే లోకల్గునూహింపఁగ౯॥ ౮౧

తా. సర్వజ్ఞత్వంబున సౌందర్యంబున సర్వాతిశాయియై యీముం దుగానంబడు తేజంబుఁగూర్చి ప్రవేశించునానయనంబు మోక్షసుఖంబు నను భవించుచున్నదియనుట. *

శ్లో॥ కృష్ణానమేతత్పునరుక్తశోభ ముష్ణేతరాంశోరుదయాన్ముఖేందోః।
తృష్ణాంబురాశిం ద్విగుణీకరోతి కృష్ణాహ్వయం కించన జీవితం మే॥

టీక. మే-నా యొక్క జీవితం-జీవనమైనదియు కించన-ఇట్టిదియని చెప్పనలవిగానిదియు కృష్ణాహ్వయం శ్రీకృష్ణాఖ్యముననగు ఏతత్ - ఈపురో వర్తి-వ సువు ముఖేందోః-ముఖచంద్రునివలన ఉష్ణేతరాంశోః-చంద్రునియొ క్క ఉదయు -ఆవిర్భావమును పునరుక్తశోభం-పునరుక్త-ద్విగుణితమగుశో భం-కాంతిగలదిగా కృష్ణానం-చేయుచున్నదియై తృష్ణాంబురాశిం ఆశాసము ద్రమును మే-నాయందు ద్విగుణీకరోతి- రెండంతలుగాఁజేయుచున్నది. *

మ॥ కమలోల్లాసకమైనిరంతరకళల్ గన్పట్టుశీతాంశుబిం।
బముకంటె౯ ద్విగుణాభిరూప్యమున రమ్యంబైన నెమ్మోముఁబు।
న్నమజాబిల్లివెలుంగుదోఁవెలయుకృష్ణాభిఖ్యమానాదుజీ।
వముకృష్ణాబ్ధితరుంగల౯ ద్విగుణమై వర్తిల్లఁజేసెన్మదిన్॥

తా. నాజీవితంబగుచుం జెప్పనలవిగాని శ్రీకృష్ణాఖ్యంబగు నీముందు కానంబడువస్తువు నెంమొగంపుఁజందురునివలనఁ బూర్ణిమయందుఁ బొడ ముచందురునికి వన్నియంగల్పించునదియై నాయందాశాసముద్రంబును నెగ ళ్లంజేయుచున్నదియనుట. *

శ్లో॥ తదేతదాతామ్రవిలోచనశ్రీ సంభావితాశేష వినమ్రవర్గమ్।
ముహుర్మురారేర్మధురాధరోష్ఠం ముఖాంబుజం చుంబతి మానసం మే॥

టీక. ఆతామ్రవిలోచనశ్రీ సంభావితాశేషవినమ్రవర్గం- ఆతామ్ర ఈషదరుణములయిన విలోచన-నేత్రములయొక్క శ్రీ కాంతిచేత సంభావిత- బహూకరింపఁబడిన అశేష- సమ సమయిన వినమ్రవర్గం- నతజనసమూహ ముగలదియు మధురాధరోష్ఠం- మధుర-మనోజ్ఞమగు అధరోష్ఠం-అధరము గలదియుననగు మురారేః-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యత్-ఏ ముఖాంబు జం-ముఖకమలమును మే నాయొక్క మానసమ్ మనస్సు చుంబతి-ధ్యానము చేయుచున్నదియో తత్-ఆప్రసిద్ధమైనముఖము, ఏతత్-ఇది.

చ॥ కలశపయోధిశీకరని కాయముచేనును గెంపుమీరుక।

న్నలనతపాళికిం బ్రియము నూల్కొనఁ జేయుచుఁ దత్సుధాకణం।
బులుమధురాధరోష్ఠమునఁ బూనిఁ యాదిమదేవు మోముగా।
వలెనదిగాక యున్నయెడఁ బల్మరు నామది యానఁ గోరు నే॥

తా. ఈషదరుణంబులగు నయనంబుల కాంతిచే సమ్మానింపఁబడియెడి యశేష సేవక సమూహంబుగలిగి మనోజ్ఞంబగు నధరంబుచేఁ దేజరిల్లు శ్రీ కృష్ణుని మోముదామరను నామనంబానఁ గోరునో అట్టిముఖం బెయ్యదియగు పదెముముఖంబనుట.   *

శ్లో॥ కరౌశరదుదఞ్చితాంబుజవిలాసశిక్షాగురూ పదౌవిబుధపాద
పప్రథమపల్లవోల్లంఘినౌ। దృశౌదళితదుర్మదత్రిభువనోపమానశ్రి
యౌవిలోకయవిలోచనామృతమహో మహచ్ఛైశవమ్॥   *

టీ. హేవిలోచన- ఓ నేత్రమా, అమృతమహః అమృత అమృతము వలె, మహః తేజముగలిగిన, మహచ్ఛైశవం మహత్ శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, శైశవం బాల్యమును, విలోకయ చూడుము, కరౌ హస్తములు, శరదుదఞ్చితామ్బుజవిలాసశిక్షాగురూ శరత్ శరత్కాలంబున, ఉదఞ్చిత పుట్టిన, అమ్బుజ కమలములయొక్క, విలాస కాంతివిశేషములయొక్క, శిక్షా శిక్షించుటయందు, గురూ నియామకములు, పదౌ పాదములు, విబుధపాదపప్రథమపల్లవోల్లంఘినౌ విబుధపాదప కల్పవృక్షములయొక్క, ప్రథమ నూతనములయిన, పల్లవ చిగుళ్లను, ఉల్లంఘినౌ అతిక్రమింప సమర్థములు, దృశౌ నేత్రములు, దళితదుర్మదత్రిభువనోపమానశ్రియౌ- దళిత విదారింపబడిన, దుర్మద గర్విష్ఠము లయిన, త్రిభువన ముల్లోకంబుల పదార్థంబులయొక్క- శ్రియౌ కాంతులుగలవి.   *

ఉ॥ పాదములటిమ్మావిబుధ పాదపనూతనపల్లవావళిం।
గాదనుగన్నదోయిసరి కాంతివిశేషముముజ్జగంబునన్।
లేదనుశారదాబ్జవన లీలల గేలవ గేరులోచనా।
హ్లాదమయాశైశవవిలాసముగంటిమినందసూతికిన్॥   *

తా. శరత్కాలంబునం బొడము కెందమ్ములం గేరు కేల్గవయును వేలుపుమ్రాకులం బుట్టిన క్రొత్తచిగుళ్లం దెగడునడుగులును ముల్లోకంబులందుం డెడి గర్విష్ఠంబులగు పదార్థంబుల కాంతివిశేషంబులఁ బోవం దోలు కన్నుగవయుంగలిగి యమృతంబోలి వెలయు శ్రీకృష్ణుని బాల్యంబు నో నయనం బా చూడుమనుట.

శ్లో॥ ఆచిన్వానమహన్యహన్యహనిసాకారాన్విహారక్రమా
న్నారున్ధానమరున్ధతీ హృదయ మప్యార్ద్రస్మితాస్యశ్రియా।
ఆతన్వానమనన్యజన్మ నయనశ్లాఘ్యా మనర్ఘ్యాం దశా
మామన్దం వ్రజసున్దరీ స్తన తటీసామ్రాజ్య ముజ్జృమ్భతే॥

టీక. అహన్యహన్యహని ప్రతిదినమును, సాకారాన్ ఆకారములతోఁ గూడిన, విహారక్రమాన్- విహారవిధులను, ఆచిన్వానం- సంపాదించుచున్నదియు, ఆర్ద్రస్మితాస్యశ్రియా-ఆర్ద్ర-సరసమైనదియు, స్మిత-చిఱునగవుగలదియునగు, ఆస్య మొమ్మొగయొక్క, శ్రియా- సంపదచేత, అరున్ధతీహృదయమపి అరున్ధతీ-(పతివ్రతాశిరోమణియగు) వసిష్ఠభార్యయొక్క, హృదయమపి- హృదయమునేనియు, అరున్ధానం, కొంచెమభిముఖముగఁజే యుచున్నదియు, అనన్యజన్మనయనశ్లాఘ్యాం అనన్యజన్మ-మన్మథునియొక్క, నయన నేత్రము లచేత, శ్లాఘ్యాం- కొనియాడఁదగినదియు, అనర్ఘ్యాం- శ్రేష్ఠమైన, దశాం- అవస్థను- ఆతన్వానం విస్తరింపఁజేయుచున్నదియునగు, వ్రజసున్దరీస్తనతటీసామ్రాజ్యమ్- వ్రజసుందరీ- గోపస్త్రీలయొక్క, స్తనతటీ- స్తనప్రదేశములయందు, సామ్రాజ్యం ఆధిపత్యరూపమైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, ఆమందం అమన్దమగునటుల, ఉజ్జృంభతే ప్రకాశించుచున్నది. *

మ॥ నలినాస్త్రుండునుజొక్కికగ్గొనుచునానందించెనెమ్మోముశ్రీం।
దళుకున్నవ్వులరుంధతీహృదయమైనం జో నీకాఁగవిం।
తలుగాఁ బ్రొద్ధొకరూపమైలఁగు విన్నాణంబులం దేలిని।
శ్చలనంద వ్రజసుందరీస్తనతటీసామ్రాజ్యముప్పొంగిడిన్॥

తా. ప్రతిదినంబునాకారవంతంబులగువిహార క్రమంబుల నెఱియంజేయుచునరసంబగుముఖకాంతిచే నరుంధతీహృదయంబునైన స్వవశంబుగఁజేయంజాలి కమ్మవిల్తునివలపింపజాలిన గోపస్త్రీస్తన సామ్రాజ్యరూపంబగు శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువునాకన్నులయెదుటం బ్రకాశించుఁగాతయనుట *

శ్లో॥సముచ్ఛ్వసితయౌవనం తరళశైశవాలఙ్కృతం
మదచ్ఛురితలోచనం మదనముగ్ధహాసామృతమ్।
ప్రతిక్షణవిలోచనం ప్రణయపీతవంశీముఖం
జగత్త్రయవిమోహనంజయతిమామకంజీవితమ్॥

టీక. సముచ్ఛ్వసితయౌవనమ్- సముచ్ఛ్వసిత- లెస్సగా నావిర్భవించుచున్న, యౌవనమ్- ఎలప్రాయమునుగలదియు, తరళశైశవాలఙ్కృతమ్ తరళ

చంచలమైన, శైశవ-బాల్యముచేత, అలఙ్కృతమ్- అలంకరింపఁబడినదియు, మదచ్ఛురితలోచనం-మద- మన్మథమదచేత, ఛురిత. పూయఁబడిన, లోచనం-నేత్రములుగలదియు, మదనముగ్ధహాసామృతమ్- మదన మన్మథునిచేత ముగ్ధ సుందరమయిన, హాసామృతమ్-అమృతమునంటినగవుగలదియు, ప్రతిక్షణవిలోచనమ్- ప్రతిక్షణ- అనుక్షణమును, విలోచనమ్- చూచువారలకు మోహమునుసంపాదించుచున్నదియు, ప్రణయపీతవంశీముఖం-ప్రణయ- ప్రేమచేత.పీత పానముచేయఁబడిన, వంశీముఖం- వేణుముఖముగలదియు, జగత్త్రయవిమోహనం-జగత్త్రయ- మూఁడులోకములకు, విమోహనం-మోహకజనకమయినయదియునగు, మామకం-నాసంబంధమయిన, జీవితం-ప్రాణప్రదమయినశ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, జయతి సర్వోత్కర్షముగావర్తించుచున్నది.

మ॥ తలవంతంకునీటుదేఱఁ దళుకొందఁజూచె బాల్యంబువె।
న్నెలనేలొందెలినవ్వు క్రొందళుకు లీనన్నేత్రములున్మవికిఁ।
గలవంశీముఖచుంబనంబమరెలోకంబుల్విలోకించియు।
న్వెలులూచెన్మదినాదుజీవితప్రతీవింబర్వెఁగృష్ణాకృతిఁ॥

తా. తెల్లంబుగఁగనఁబడుజవ్వనంబుగల్గుటంజేసిజాఱుచున్న బాల్యంబుచేనలంకరింపంబడిమదనమాంద్యబుఁ దెల్పుకందోయిసెలఁగనమృతంబుం బోని లేనగవుప్పతిల్లఁ బ్రతిక్షణంబునుజూచువారలకు మోహంబుత్పాదించుచు నతిప్రేమంబున వేణుముఖంబుఁ జుంబనంబుచేయుచు జగత్త్రయమనోహరంబై వెలయునాజీవితప్రాయంబైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు సర్వోత్కర్షముగా వర్తించుచున్నదియనుట. *

శ్లో॥ చిత్రంతదేతచ్చరణారవిందంచిత్రంతదేతన్నయనారవిదం
చిత్రంతదేతద్వదనారవిందం చిత్రంతందే తత్సర చిత్రమ్॥

టీక. తదేతచ్చరణారవిందంమ్ తత్ -ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఏతత్ ఈయగుపడుచున్న. చరణారవిందం, పాదకమలము, చిత్రంఆశ్చర్యజనకమయినది, తదేతన్నయనారవిందం -తత్- ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఏతత్ - ఈయగుపడుచున్న. నయనారవిందం నేత్రకమలము , చిత్రం ఆశ్చర్యసంపాదకమయినది, తదేతద్వదనారవిందం తత్ ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క ఏతత్ ఈయగుపడుచున్న వదనారవిందం ముఖకమలము చిత్రం ఆశ్చర్యకరమయినది హేఅంబ ఓతల్లీ పునః వెండియు తదేతత్ జట్టి పాదారవిందాద్యవయవవిశిష్టమయిన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు . చిత్రంచిత్రం మిక్కిలి యాశ్చర్య

*

మయినది

ఉ॥ లోకములోనమోహములు విలోచనమల్పదము ల్పహస్రసం।
ఖ్యాకములంచు నెంచు శ్రుతులాపురుషో త్తము నిర్వ్యధంబుగా। నీకను
దమ్మిదోయిచెలువీముఖసారస మీపదాబ్జముల్ । చేకొనఁజిత్రమం
చుఁ దితిచేయఁగఁబల్మ యునంబశక్యమే॥ ... ౮౭

తా. ఇట్టిదియని చెప్పఁగలవిగానియడుగుదామరలునుగనుదమ్ములు ను
నెమోమ్ము విరదమ్మియునుంగలశ్రీకృష్ణునినుతింపఁగనోయంబా మిక్కిలిచి
త్రమనుట

శ్లో॥ అఖిలభువనైకభూషణమధిభూషితజలధిదుహితృకుచకుమ్భమ్।
వ్రజయువతిహారవల్లీ మరకతనాయకమహామణింవన్దే॥ ౮౮

టీక అఖిలభువనైకభూషణం-అఖిల-సమస్తమయిన, భువన-లోక
ములకు-ఏకభూషణం. ముఖ్యభూషణమయినట్టియుఅధిభూషితజలధిదుహితృ
కుచకుమ్భం- అధిభూషిత-అలంకరింపఁబడిన- జలధిదుహితృ లక్ష్మియొక్క
కుచకుమ్భం-కలశములవంటి స్తనములుగలయట్టియు- వ్రజయువతిహార వల్లీ
మరకతనాయక మహామణిం- వ్రజయువతి-గోపికలయొక్క హారవల్లీ - తీగ
లవంటి హారములయొక్క మరకత- మరకతమణియనెడి- నాయక మహా
మణిం స్థూలనాయకరత్నమయిన శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి -వన్దే- నమస్క
రించుచున్నాను. *

చ॥ జలనిధికన్యకాఘనకుచ స్థలిపచ్చలతాళిగోపికా।
విలసితహారనీలమణి విశ్వజగద్వలయప్రకాశకో।
జ్జ్వలమహనీయరత్నమని వారితకాళియ భోగిభోగమం।
డలగిరివజ్రిశ్మై వెలయు నందతనూజుభజింతునామదిన్॥ ౮౭

తా. యెల్లలోకంబులకు భూషణంబై మహాలక్ష్మి స్తనమండలంబునకలం
కారరత్నంబై గోపస్త్రీహారమధ్యంబుల నిగ్రనీలనాయకమణియై వెలయు
శ్రీకృష్ణదేవునింగూర్చి మ్రొక్కెదననుట.

శ్లో॥ కాంతాకచగ్రహణ విగ్రహబద్ధలక్ష్మీ
ఖండాంగరాగరస రంజితమంజుల శ్రీః।
గండస్థలీముకుర మండలఖేలమాన
ఘర్మాంకురంకిమపి ఖేలతికృష్ణతేజః॥ ౮౯

టీక. కాంతాకచగ్రహణ విగ్రహబద్ధలక్ష్మీ ఖండాంగరాగరసరంజిత

లశ్రీః- కాంతా-ప్రియురాలియొక్క కచగ్రహణ-కేశగ్రహణము యొక్క. వి గ్రహ కలహమందు బద్ధ గ్రహింపఁబడిన లక్ష్మీ-రుక్మిణీదేవియొక్క ఖండ చిటిలిన అంగరాగ మెయిం తచేత- రంజిత-అలంకరింపఁబడిన మంజుల-మనోహరమయిన శ్రీః-సం గలయట్టి గండస్థలీముకురమండలఖేలమానఘర్మాంకురమ్- గండస్థలీముకుర మండల అద్దములవంటి చెక్కిళులయందు ఖేలమాన-నృత్యముచేయుచున్న ఘర్మాంకురమ్-చిఱుచెమ్మటగలయట్టి శ్రీకృష్ణతేజము కిమపి-ఇట్టిదియని చెప్పనలవిగానిదియై- ఖేలతి ప్రకాశించుచున్నది.

మ॥ తళుకున్నిద్దపుఁజెక్కుటద్దములపై ఘర్మాంకురంబూఁటగా।
గలికాభోగపయోధరాంతరలస త్కాశ్మీరసంబంధగం।
ధిలవక్షస్థలుఁడై గృహీతఘన వేణీ బంధుఁడై నెయ్యపుం।
జెలియంజుంబిన కేళిదేల్చు హరినా చిత్తంబునం జెందెడున్॥ ౧౯

తా. కేశగ్రహణకలహంబునకుండాల్చిన రుక్మిణీదేవి స్తనమండలంబునం జిటిలినయంగరాగంబుచే నలంకరింపఁబడినదియై యద్దంబులంబోలు చెక్కిళులం జిఱుచెమటలూరం జెరంగు శ్రీకృష్ణతేజంబు సెప్పనలవిగాక వేలుంగుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ మధురంమధురంవపురస్య విభోర్మధురంమధురంవదనంమధురమ్।
మధుగంధిమృదుస్మితమేతదహో మధురంమధురంమధురంమధురం॥

టీక. అస్య-ఈముందటనగుపడియెడి విభోః-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వపుః శరీరము మధురంమధురం మిక్కిలిసుందరము మధుగంధిమృదుస్మితం మధు మకరందమువలె గంధి-పరిమళముగల మృదు-కోమలమయిన-స్మితం లేనగవుగల అస్యవిభోః-ఈకృష్ణమూర్తియొక్క మధురం సుందరమయిన వదనం ముఖము మధురంమధురం- మిక్కిలిసుందరము - ఏతత్ - ఈకానంబడుచున్నశ్రీకృష్ణతేజము- మధురంమధురంమధురంమధురం- మిక్కిలిమనోహరమయినది- అహో-ఆశ్చర్యము. *

శా॥ చూడంజూడఁగ మేనదానినుమడించు న్మాధురీసంపదల్।
సూడంజూడఁగ మోముగోముమది మెచ్చుల్లులుక్కుముహూర్తాటికిం।
జూడంజూడమరందభిందువుల మించున్మందహాసంబునీ।
జాడంబల్మరుమాధురింజెలగు నాస్వామిన్ విలోకించెదన్॥ ౨౦

తా. చూడంజూడనెమ్మేన సోయగంబినుమడించు మకరందబిందువులం దెగడు లేనగవునెమ్మొగముం దుసండడించునిట్టివేషంబులంగలిగి-ఈయగుప

ము శ్రీకృష్ణతేజంబందలి సౌందర్యాబత్యాశ్చర్యంబుఁ బుట్టించుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ శృంగారరససర్వస్వం శిఖిపింఛవిభూషణమ్।
అంగీకృతనరాకార మాశ్రయే భువనాశ్రయమ్॥ ౯౧

టీ. శృంగారరససర్వస్వం- శృంగారరస శృంగారరసముల యొక్క, సర్వస్వం-సర్వార్థరూపమయినవాడును, శిఖిపింఛవిభూషణం- శిఖిపింఛ-నెమలి పురి విభూషణం-అలంకారముగాగలవాడును అంగీకృతనరాకారం-అంగీకృత స్వీకరింపబడిన నరాకారం మనుష్యశరీరముగలవాడును భువనాశ్రయం-లోకాధారుడునైన శ్రీకృష్ణుని, ఆశ్రయే- సేవించుచున్నాను.

ఉ॥ చక్కనివానిముద్దువెద జల్లెడువానిదయారసంబుచేఁ
జెక్కొనువానిమౌళితటి నించినపింఛము వానిలోకముల్।
మ్రొక్కఁగ నేలువానినతి మోహనమానుష వేషధారియై।
యక్కడ లేనివానిజగదాశ్రయు నెప్పుడు నాశ్రయించెదన్॥ ౯౧

తా. రాశిగాఁజేయబడిన శృంగారరసంబుకగుణింౘ దేజరిల్లుచు నెమలి పురియలంకారంబుగ ధరియించి మనుష్యదేహంబుచే వెలుంగులోకాశ్రయుండయిన శ్రీకృష్ణమూర్తిని నాశ్రయించుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ నాద్యాపి పశ్యతి కదాచన దర్శనేన చిత్తేన చోపనిషదా సుదృశాం సహస్రమ్। సత్వం చిరం నయనయోరనయోః పదవ్యాం స్వామిన్ కదాను కృపయా మమ సన్నిధత్తే॥

టీక. సుదృశాం-విద్వాంసులయొక్క సహస్రం సహస్రసంఖ్యగల సమూహము అద్యాపి ఈదినమందైనను కదాచన-మఱియొక కాలంబననైనను దర్శనేన- నేత్రములచేత చిత్తేన-చేతస్సుచేత ఉపనిషదా చ- వేదాంతశాస్త్రముచేతనైన త్వాం- నిన్ను చిరం-బహుకాలమనుండినపశ్యతి-చూడదు హేస్వామిన్-ఓకృష్ణ, సత్వం ఆనీవు మమ-నాయొక్క, అనయోః-ఈప్రకృతిసంబంధములగు నయనయోః కన్నులయొక్క పదవ్యాం మార్గమునందు కృపయా-దయచేత కదాను-ఎప్పుడు సన్నిధత్తే-సన్నిధానము చేయుచున్నావు.

ఉ॥ కొందరు యోగదృష్టినొక కొందఱు వేదవిచారవాసనం।
గందురు నిన్ను నెప్పుడొయొకానొక వేళ సభిజ్ఞులైనవా।
రందరు సిట్టిని పుకరుణాంబుధి పాత్రకృత దృష్టి జెందునా।
ముందట నిల్చి యెన్నఁడుప్రబ మోవమొ తుణ వుసందనందనా॥

తా. వేలసంఖ్యలంగల విద్వాంసులుఁగొందరు యోగనిష్ఠంబుగు మనం

బునసైన విజ్ఞానవంతంబగుచూపునసైన వేదాంతశాస్త్రంబునసైన నెంతకా
లంబునకునిన్నుంగాంచనోప రట్టియవాఙ్మానసగోచరుండవగు నీవు కేవలప్ర
కృతిసంబంధముగల నాకన్నులకెన్నటికిం గానంబడువాఁడవోకదా యనుట

శ్లో॥ కేయంకాంతిః కేశవత్వన్ముఖేందోః కోయంవేషః కాపి వాచామభూ
మిః। సేయంసేయంస్వాదుతామంజులశ్రీ ర్భూయోభూయోభూయ శస్త్వాం
నమామి॥ *

టీ. హే కేశవ ఓశ్రీకృష్ణ త్వన్ముఖేందోః త్వత్ నీయొక్క ముఖేందోః
ముఖచంద్రునియొక్క, ఇయంకాంతిః ఈకాంతి కా యెయ్యదియని చెప్పవ
చ్చును, అయంవేషః- ఈయలంకారము, కః-యెద్దియనవచ్చును, సాసా-ఆ
యాప్రసిద్ధ బగు ఇదుమిదుస్వాదుతా-ఈలావణ్యము మంజులశ్రీః-సౌంద
ర్యలక్ష్మియును వాచామభూమిః-వాగగమ్యము తత్-ఆకారణమువలన భూ
యోభూయః మాటిమాటికి భూయశః-అధికముగ త్వాం-నినుగూర్చి నమా
మి-మ్రొక్కుచున్నాను. *

ఉ॥ యెక్కడిగోపరూపమది యెక్కడిముద్దుమొగంబుసోయగం।
యెక్కడసీకళావిభవ మెక్కడనేమనియెన్నవచ్చున।
న్నెక్కయగోచరంబుభవ దాకృతిపద్మభవాదిసూక్తికి।
మ్రొక్కెదసారెసారెకున మోహరయేయనినందనందనా॥ ౯౩

తా ఇట్టిదియనిచెప్ప నలవిగాని నెంమొగంపు జందురునికాంతియు
వాచామగోచరంబగు నలంకారమునునుడువ నశక్యంబగులావణ్యంబునుమ
నోవారంబగు సౌందర్యసంపదయుం గల్గియుండుగాన నిట్టినినుంగూర్చి మ్రొ
క్కుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ వదనేందువినిర్జితశ్శశీ దశధాదేవపదంప్రపద్యతే।
అధికాంశ్రియమశ్నుతేతరాం తవకారుణ్యవిజృంభితంకియత్॥ ౯౪

టీక. హే దేవ ఓకృష్ణ శశీ-చంద్రుడు తవనీయొక్క వదనేందువిజితః-వ
దనేందు ముఖచంద్రునిచే వినిర్జితః తిరస్కరింపబడినవాడై, దశధా-పదిన
ఖములగుచు పదం-పాదయుగళమును ప్రపద్య పొంది అధికాం-అధికమయిన
శ్రియం-కాంతిని అశ్నుతేతరాం-పొందుచున్నాఁడు తవ-నీయొక్క కారుణ్య
విజృంభితం కారుణ్యాతిశయము, కియత్-యెంతనవచ్చును. *

ఉ॥ ఆననకాంతితోడ నెదు రానిశశాంకుడునిల్వలేకనీ।
మానితపాదపద్మముల మాటున జేరినఖాంకురాకృతిం॥

ఉ॥ నిభజించినంతనెన మున్నతిశ్రీలొనగూర్చితౌరసీ।
దీనదయాపరత్వము నుతింఁగశక్యమెనందనందనా॥ *

తా. చందురుండు నీముఖచంద్రు నెదిరించియోడి పదితెరంగులనీప దంబులనఖరూపంబున నాశ్రయించినంతనధికంబగు కాంతినొందె నిట్టినీదయ కెయ్యదియు సాటిలేదనుట, *

శ్లో॥ తత్త్వంముఖ కథమివాబ్జనమానకక్ష్యం।
వాఙ్మాధురీబహుళ పర్వకళాసమృద్ధం।
తత్కింభవేత్తదపరం భువనైకకాంతం।
యస్యాస్త్వ దాననసమా సుషమాసదాస్యాత్॥ *

టీక. వాఙ్మాధురీబహుళపర్వకళాసమృద్ధం- వాఙ్మాధురీ- వచోమాధుర్యమనియెడి బహుళ అధికమయిన పర్వకళా-పూర్ణిమాకళలచే సమృద్ధం అతిశయించిన తత్-ఆప్రసిద్ధమైన త్వన్ముఖం-త్వత్-నీయొక్క ముఖం-నెమ్మొగము అబ్జసమానకక్ష్యం అబ్జ- చంద్రకమలములతోడ సమానకక్ష్యం- సమానకోటిగలది,కథం ఎటుల,భవేత్ అయ్యెను,యస్య ఏపదార్థముయొక్క, సదా యెప్పుడును,త్వదాననసమా- త్వదానన నీముఖముతోడ,సమా సమానము,సుషమా ఉత్కృష్టకాంతి,స్యాత్ అయ్యెను,అపరం మఱియొకటి,భువనైకకాంతం- భువన లోకములయందు, ఏక ముఖ్యమగు,కాంతం సుందరము,స్యాత్ అయ్యెను,తత్ అది, కిం ఏది. *

చ॥ సరసిజమంటిమాతగదు సాటికెసారదపూర్ణిమాసుధా।
కరరుచియంటిమానసము గాదికవేతెజగంబునన్నునో।
హరమగువస్తునొండొకటి యారసిచూడనొకానొకప్పుడుం।
బురుడుఘటిల్లునేనుపన మోహననీముఖకాంతికాంతికిన్॥ *

తా. వచోమాధుర్యంబును బూర్ణిమకళలచే సమృద్ధంబగునీమోముతోడం జంద్రకమలంబులు సమంబులెటులగును నీమోముతోడ భువనంబులనెల్లపదార్థంబులు సమంబులనుచుం జెప్ప నెయ్యదియుగానంబడమిసిద్ధంబుగాన నీసమానుండొక్కండును లేడనుట.

శ్లో॥ శుశ్రూషసేయదినచ శృణుమామకీనం పూర్వైర్వరపూర్వక విభిన్నకటాక్షితంయత్।నీరాజచంద్రమధురంభవదాననేందోర్నిర్వాజమహాతిచిరాయశిశుప్రదీపః॥ ౯౭

టీక. హే కృష్ణ ఓకృష్ణ, శుశ్రూషసేయదిని వినసిచ్ఛయించితేని,పూ

శ్చైవ్యః మొదటివారలయిన, అపూర్వకవిభిః, అపూర్వ చమత్కారసంపాద కప్రబంధములను జెప్పిన, కవిభిః వాల్మీకాది మహాకవులచేత,యత్ ఏవాక్యము,నకటాక్షితం చెప్పబడలేదో,మామకీనం నాసంబంధమైన,వచః వాక్యము ను,శ్రుణు వినుము,శశిప్రదీపః, శశి చంద్రరూపమయిన, ప్రదీపః దీపము,భవదాననేందోః,భవత్ నీయొక్క,ఆననేందోః ముఖచంద్రునియొక్క, నీరాజనక్రమధురం, నీరాజన నివాళియొక్క, క్రమ విధియొక్క, ధురం భారమును గూర్చి,నిర్వ్యాజం ఉపాధిలేనటులు,చిరాయ బహుకాలము, అర్హతి తగుచున్నది.

చ॥ తొలుతటివ్యాసముఖ్యకవి ధుర్యులుపల్కనిసాహసంబునే।
పలికెదవింటివేనివిను పంకజలోచననీదుమోములో।
గలువలరేనిసాటియన గాదగదారతిపళ్లెరంబులో॥
పలవిడిదివ్వెగానతని బట్టినివాళియొనర్పగాదగున్॥

తా. ఓకృష్ణా నాపలుకొక్కటివింటివేని వినుము పూర్వులగువాల్మీకివ్యాసాది మహాకవులచే జెప్పబడనిసాహసంపు మాటనుజెవె నెట్లనిన జంద్రుడనియెడిదీపంబు నారతిపళ్లెరంబుననిడి నీనెమ్మోము జందురునికి నివాళి యొనర్పందగుననుట.

శ్లో॥ అఖండనిర్వాణరసప్రవాహై ర్విఖండితాశేషరసాంతరాణి।
నియంత్రితోద్వాంతసుధార్ణవాని జయంతిశీతాని తవస్మితాని॥

టీక. అఖండనిర్వాణరసప్రవాహైః, అఖండ పరిపూర్ణమైన, నిర్వాణ సుఖమనియెడి,రస ఉదకముయొక్క, ప్రవాహైః ప్రవాహములచేత,విఖండితాశేషరసాంతరాణి. విఖండిత కొట్టబడిన,అశేష సమస్తమైన రసాంతరాణి ఇతరరసములుగలవియు, నియంత్రితోద్వాంతసుధార్ణవాని, నియంత్రిత యథేచ్ఛమగునటుల,ఉద్వాంత బయలువెడలుచున్న, సుధార్ణవాని అమృతసముద్రముగలయవియు, శీతాని చూచుజనులకుమనోహరమయినవియునగు,తవ నీయొక్క, స్మితాని లేనగవులు, జయంతి- సర్వోత్కర్షముగా వర్తించుచున్నవి.

మ॥ కలితానందమహానుభావమున వేడ్కం జెందియుంతేంతకుం।
దెలియంబొంగుసుధాతరంగితపయోధిన్ లీలగన్పించుచుం।
దళితాశేషరసాంతరంబులగు లేనవ్వుల్ మిటారింపనో।
వలకాంతాజనభోగభాగ్యమహిమాంభఃపూర్వంబుసెబ్బొందెడిన్॥

తా. సంపూర్ణంబగు సుఖరసప్రవాహంబులచే నిరసింపంబడన యు తరరసంబులుగలిగియథేచ్ఛ రుగునటులబయలు వెడలునమృతనము క్రంబుగ లిగి చూచువారలకు సుఖంబొనగ్చు నీచిఱునగవులు సర్వోత్కర్షముగా వర్తిల్లుచున్నవియనుట. *

శ్లో॥ కామంసంతుసహస్రశః కతిపయేస్వారస్యధౌరేయకాః। కామంవా కమనీయతాపరిమళస్వారాజ్యబద్ధవ్రతాః। నైవైవైనంవివ దామహేనచవయం దేవప్రియంబ్రూమహేయత్సత్యం రమణీయ తాపరిణతి స్త్వయ్యేవపారంగతా॥ ౯౦

టీక. కతిపయే - కొందఱు, స్వారస్యధౌరేయకాః- సౌందర్యవంతు లు, కామం-యథేచ్ఛముగాను- సంతు-ఉందురుకాక, కమనీయతాపరిమళ స్వారాజ్యబద్ధవ్రతాః- కమనీయతా సౌందర్యముయొక్క, పరిమళ-అధిక్య మునియెడి, స్వారాజ్య - స్వర్గరాజ్యమందు, బద్ధకూడుకొన్న, వ్రతాః - పు ణ్యావిశేషములుగల, సహస్రశః- వేలసంఖ్యలు, కామం- యథేచ్ఛముగను, సంతు ఉందురుగాక, హేదేవ ఓకృష్ణ తైః- ఆయధికసుందరులయినవారితో డ, నవివదామహే వివాదమునుజేయము, ఏవం- ఈప్రకారము, ప్రియంచ ప్రియమును, నబ్రూమహే నుడునము,యత్ -ఏకారణమున,రమణీయతా పరిణతిః - రమణీయతా - సౌందర్యముయొక్క, పరిణతిః-పరిపాకము, త్వ య్యేవ నీయందే,పారంగతా-సంపూర్ణముగానుండును సత్యం- యథార్థము.

ఉ॥ లోకములోపలన్ రసిక లోకమనేకముగల్గుఁగాకయ।స్తోక మనోహరావయవశోభితులుందురుగాకవారితో। నేకలహింపనేల మొగమిచ్చకమేటికిసత్యమాడెదన్। నీకమనీయతామహిమనీకతగు న్మతికానమెయ్యెడన్॥

తా లోకంబునసనేకరసికజనంబుబుందురుగాక యధికసౌందర్యసం పన్నులనేకులుందురుగాకవారితోడంగలహంబునుబ్రియంబునుబలుకనేలయ థార్థంబుగనుడివెద నీసౌందర్యంబుతోడంబురణింపనెట్టివారలుంజాలరనుట.

శ్లో॥ మందారమూలేమద నాభిరామంబిమ్బాధరాపూరితవేణు నాదమ్। గోగోపగోపీజనమధ్యసంస్థ గోపంభజేగోకులపూర్ణ చంద్రమ్॥

టీక. మందారమూలే మందార- కల్పవృక్షముయొక్క, మూలే- మొదటియందు, గోగోపగోపీజనమధ్యసంస్థమ్- గో- గోవులయొక్కయును,

గోప - గోపాలకులయొక్కయును, గోపీ - గోపస్త్రీలయొక్కయును, జన. సమూహములయొక్క, మధ్య - నడుమను, సంస్థమ్ - కూర్చున్నవాఁడును. బిమ్బాధరాపూరితవేణునాదమ్ బిమ్బ - దొండపండువంటి, అధర - అధరోష్ఠముచేత, ఆపూరిత - లెస్సగాఁబూరింపఁబడిన, వేణునాదమ్ - వేణుధ్వనిగలవాఁడును, గోకులపూర్ణచంద్రమ్ గోకుల - గోసమూహమునకు, పూర్ణచంద్రమ్ - రాకాశశాంకుఁడైనవాఁడును, మదనాభిరామమ్ - మదన - మన్మథునికన్నను, అభిరామం - సుందరుఁడైనవాఁడునగు, గోపం - బాలగోపాలుని, భజే - భజించుచున్నాను. *

ఉ॥ గోపికఁబోపికల్పకలి కొల్లఁగ గోపులు గోపులాడఁగాఁ। గ్రేపులు మేపులాని పరికింపఁగఁ గెంజిగురాకు మోవిపై । మోపిన వేణువగ్గలము మ్రోయఁగఁ గల్పవనిస్వసించు నా। గోపకుమారమన్మథుని గోకులవార్థిశశిన్ భజించెదన్॥

తా. కల్పవృక్షమూలంబున గోవులయు, గోపాలకులయు, గోపికలయు నడుమనుండి కెమ్మోవియందు మోపిన వేణువుమ్రోయించుచు మన్మథమన్మథుండై గోకులవార్థిపూర్ణచంద్రుండై వెలయు బాలగోపాలుని భజియించెద ననుట. *

శ్లో॥ గంద్వ్రీడాలోలామదనవనితా గోపవనితా మధుస్ఫీతంగీతం కిమతిమధురాచాపలధురాః। సముజ్జృమ్భా గుమ్భా మధురిమగిరాంమాదృశగిరా స్త్వయి స్థానేజాతే దధతిచపలంజన్మసఫలమ్॥

టీక. గతద్వ్రీడాః - నిర్లజ్జలయిన, గోపవనితాః - గోపస్త్రీలు, లోలాః నీయందాసక్తలయి, మదనవనితాః రతితుల్యలు, జాతాః - అయిరి, గీతం నీసంబంధమయినగానము, మధుస్ఫీతం - మధు - తేనియవలె, స్ఫీతం - స్ఫీతిగలదియై, కిమపి - చెప్పలవిగానిది, జాతమ్ - అయినది, చాపలధురాః. చాపల - నీసంబంధమయిన చాపల్యముయొక్క, ధురాః భారములు, మధురాః - మనోహరములు, జాతాః - అయినవి, మాదృశగిరాం - మాదృశ - నావంటియప్రతిజ్ఞులయొక్క. గిరాంవాక్యములయొక్క. గుమ్భాః గుంభనలు. మధురిమగిరాం వాల్మీకిమొదలగు వారియొక్క వాక్యములవలె. సముజ్జృమ్భాః అతిశయములు. జాతాః అయినవి. త్వయి - నీవిషయము. జాతేసతి, అగుచుండఁగా. చపలం చపలమైన. జన్మ జన్మమును సఫలం ఫలసహితమగునటుల, దధతి వహించుచున్నవి. స్థానే యుక్తము.

ఉ॥ నానఁదొ యంగిత స్తర మునన్మరు లై త్తిన గోప కామినుల్। దేని యఁగుల్కు పాటలును దియ్యని మాటలు నీకతింబునం। బూని ఫలంబుఁ జెందు క్రియ మోదము తోడను సన్నుతింపఁగా। నానుదువుల్లసిలించెఁజ నసంబు గృతార్థతఁ జెందు నెంతయున్॥

తా. గోకులంబునం గ్రుమ్మరుటం జేసియరసిక లై నిర్లజ్జలై న గోస్త్రీల సౌందర్యంబులును గానంబులును జాపల్యంబులును నీయందవిని యోగించుక తంబున న్వ సమానాధిక రహితంబులైన భంగి న ప్రతిజ్ఞుండనగు నా వచనంబుల సందర్భంబును వ ల్మీకి మునలగు వారలవచోగరిమంబుకై పడిం బ్రసిద్ధంబగు చునీవలన వెలసెను సఁగృతార్థుండ నై తి ననుట.

శ్లో॥ భువనం భవనం విలాసినీ శ్రీః స్తనయా తామర సాసనస్మరౌ చ। ప రిచారపరమ్పరా సురేన్ద్రా స్తదపి త్వచ్చరితం విభో విచిత్రమ్॥

టీక హే విభో ఓకృష్ణా, భువనం లోకము, భవనం గృహము, శ్రీః లక్ష్మీదేవి, విలాసినీ పాణిగ్రహణభార్య, తామరసాసనస్మరౌ చ తామరసా సన బ్రహ్మదేవుఁడును, స్మరౌ చ మన్మథుఁడును, తనయా కుమారులు, సు రేన్ద్రాః - దిక్పాలకాదులు, పరిచారపరమ్పరాః పరిచార పరిచారకులయొ క్క, పరమ్పరాః సమూహము, తదపి అటుసనైనను, త్వచ్చరితం త్వత్ నీ యొక్క, చరితం చరిత్రము, విచిత్రం మిక్కిలియాశ్చర్యము.

మ॥ లలనారత్నము శ్రీవధూటి జగమెల్లం గేళికాసౌధమా। జల జాతాసన శంబరారులు సుతుల్ శక్రాది దిక్పాలవర్యులు భృత్యుల్వి వరింపనీ మహిమలో హో యిట్టివై యుండగో। కులవాటంబున జా రచోరకృతిలో కుల్ నవ్వఁగాంక్షింతు రే।

తా. ఇల్లు ముజ్జగంబు భార్య లోకైకమాతయగు సిరి చతురాననుండు మమన్మథుండును కొమరులు ఇట్టినీవు గోకులంబున నుండుట గడు చిత్రంబనుట

శ్లో॥ దేవస్త్రిలోకీ సౌభాగ్య కస్తూరీ తిలకాఙ్కురః। జీయాద్వ్రజాఙ్గనానఙ్గ కేళీ లలితవిభ్రమః॥

టీక. త్రిలోకీసౌభాగ్య కస్తూరీతిలకాఙ్కురః త్రిలోకీ మూఁడులోకములయొక్క, సౌభాగ్య అవయవసౌష్ఠవమునకు, కస్తూరీతిలకాఙ్కుర కస్తూరిబొట్టువంటివాఁడును, వ్రజాఙ్గనానఙ్గకేళీలలితవిభ్రమః వ్రజాఙ్గ నా- గోపస్త్రీలయొక్క, అనఙ్గకేళి - మన్మథక్రీడలయందు, లలిత - సరస

మనుస-విభ్రమః-విలాసములుగలవాఁడునునగు, దేవః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, జీయాత్-సర్వోత్కర్షముగావర్తించుగాక. *

మ॥ కులుకుం జెక్కులఁ బిక్కటిల్లుపులకాంకూరంబు శోరంబుగాఁ।
గళుకుం గస్తురిబొట్టునన్నొసలిపైఁ ద్రైలోక్య భాగ్యాకృతిం।
జెలగన్ గోపని తంబినీరతికళా శృంగారభావోన్నతుల్।
దొలుకం గన్నులపండువై నవిసఁ గాంతున్ భాగ్యసంసిద్ధికిన్॥

తా. ముల్లోకంబుల సౌభాగ్యావయవంబులకుఁ గస్తూరితిలకంబైగోపస్త్రీలతో సనంగ క్రీడం జేయుట యందత్యంతవిలాసంబులుగల శ్రీకృష్ణదేవుం డుసర్వోత్కర్షంబుగావర్తించుననుట. *

శ్లో॥ ప్రేమదంచ మే కామదంచ మే
వేదనంచ మే వైభవంచ మే।
జీవనంచ మే జీవితంచ మే
దైవతంచ మే దేవ నాపరమ్॥ ౧౦౩

టీక. హే దేవ-ఓకృష్ణ, మే-నాయొక్క, ప్రేమదంచ-ప్రేమంబునిచ్చు వస్తువును, మే-నాయొక్క, కామదంచ-కోరికనిచ్చువస్తువును, మే నాయొక్క-వేదనంచ జ్ఞానమును- మే నాయొక్క, వైభవంచ-ఐశ్వర్యమును మే నాయొక్క, జీవనంచ-ప్రాణమును, మే-నాయొక్క, జీవితంచ-జీవనహేతువస్తువును, మే నాయొక్క, దైవతంచ దైవతమును, అపరం మఱియొకటి, నాస్తి లేదు.

ఉ॥ కోరికలిచ్చువన్నెవను గూర్చిన జీవిన జీవితంబు లే।
దారినొసర్చువం దెలివిఁ దాల్చినకల్మియుఁ ప్రేమయుంబ లే।
న్నేరములోర్చినందిరుగ నేర్పుగదీర్చిఁ గల్మిఁ యిచ్చినన్।
భారము నీదె కాని మఱి పంకజనాభ యెఱుంగ నన్యులన్॥ *

తా, కోరికనిచ్చినం బ్రియంబు జేసిననీవనాజ్ఞానంబు నైశ్వర్యంబును జీవనంబును జీవనహేతువగువస్తువును నా దైవతంబును నీవ కాని మఱి యన్యునే నెఱుంగననుట. *

శ్లో॥ మాధుర్యేణవిజృంభన్తాం
వాచో న స్తవ వైభవే।
చాపల్యే సవివర్ధన్తాం
చిన్తా న స్తవ శైశవే॥ *

టీక. నః-నాయొక్క, వాచః-వాక్యములు, తవ నీయొక్క, వైభవే గోవర్ధనోద్ధరణాదివైభవమందు, మాధుర్యేణ- శ్రావ్యము గుటచే, విజృంభంతాం-మిక్కిలియతిశయించుంగాక, నః-నాయొక్క, చింతాః మనోవ్యాపారములు,తవ- నీయొక్క, శైశవే- బాల్యమందు చాపల్యేన-చపలతచే,వివర్ధన్తాం- వృద్ధినొందుఁగాక. *

ఉ॥ నీనుభవత్కథామృతములనెన్నెడు పల్కులుదీయనూ క్తిసం।
తానముమాధురీగుణవితానముఁజెందిపొనంగుఁగాతనా।
మానసవృత్తినీమసుకుమారకిశోరపయోవిహారము।
ల్పూనిపరించునట్టులతి లోలతఁగాంచిమెలంగుఁగాపుత౯॥

తా. నావచనంబులునీగోవర్ధనోద్ధరణాదివైభవంబులనతిమాధుర్యంబుగనతిశయించుఁగాక నామనోవ్యాపారంబులునీబాల్యంబునతిచాపల్యంబునంబె పొందుఁగాకయనుట. *

శ్లో॥ యానిత్వచ్చరితామృతాని రసనాలేహ్యాని ధన్యాత్మనాం।
యే శైశవచాపలవ్యతికరా రాధాపరాధోన్ముఖాః।
యా వాభావిత వేణుగీతిగత యోలీలాముఖాంభోరుహే॥
ధారావాహికయా వహన్తు హృదయే తాన్యేవ తాన్యేవ మే॥

టీక. ధన్యాత్మనాం కృతార్థమనస్సులయొక్క, రసనాలేహ్యాని- రసనా- జిహ్వలకు, లేహ్యాని - లేహ్యవిశేషములయిన, త్వచ్చరితామృతాని - త్వత్-నీయొక్క ,చరితామృతాని- అమృతమువంటిచరిత్రములు, యాని - ఏవిగలవో, రాధాపరాధోన్ముఖాః- రాధా - రాధావిషయమయిన, అపరాధ-అపరాధములే,ఉన్ముఖాః- ముఖ్యముగాఁగలవి, శైశవచాపలవ్యతికరాః,

శైశవ- బాల్యమంకలి,చాపలచాపల్యముచేత,వ్యతికరాః- ఉద్వృత్తములు యేవి-యవ్వియగలవో, లీలాముఖాంబుజస్య- లీలా విలాసయుతమయిన, ముఖాంబుజస్య- ముఖకమలముయొక్క, భావిత వేణుగీతగతయః- భావిత పుట్టుచున్న వేణుగీతి, వేణుగానముయొక్క,గతయః- భేదములు- యానివి-ఏవిగలవో, తాన్యేవ తాన్యేవ-ఆవియవియే-మే-నాయొక్క,హృదయే-హృదయమందు ధారావాహితయా-ధారారూపముచేత,వహన్తు- ప్రవహించుగాక-

మ॥ అలఘుశ్రీధన్యులకే కథామృతము జిహ్వాగ్రసేవ్యంబు బాల్యచా
పలముల్ రాధపై నెయ్యముంగినుకనాపాదించునేయంపము।
ల్సెలయున్నామున వేణుగానకలనన్వామాఱువాదివ్యచ।
ర్యలెనామానసవీధి వేడెదను ధారాళంబుగానిల్వఁగన్॥

తా. కృష్ణార్థ లనాలుకకు సేవ్యంబుంబోలెనుండుచీచదితామృతంబెలెవ్వియో రాధకుఁ బ్రియంబు నపరాధంబును జేయుసిచాపల్యోద్రేకము లెవ్వియో విలాసయుతంబగునీనెమ్మోముఁ దామరయందుం బొడమిన వేణుగాన ప్రభేదంబు లెవ్వియో యవియవి నామనంబున ధారారూపంబుగఁ బ్రవహించుచుండుఁ గాకయనుట. *

శ్లో॥ భక్తిస్త్వయి స్థిరతరా భగవన్ యది స్యాత్।
దైవేనః ఫలితదివ్యకిశోరవేషే।
ముక్తిస్స్వయం ముకుళితాఞ్జలి సేవతేఽస్మాన్।
ధర్మార్థకామగతయస్సమయప్రతీక్షాః॥

టీక. హే భగవన్-షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుఁడవైనయో శ్రీకృష్ణా,నః-మాయొక్క-దైవేన-అదృష్టవిశేషముచేత ఫలితదివ్య కిశోరవేషే-ఫలిత-స్వఫలముచేసఁ బాదింపఁబడిన. దివ్య-అసాధారణమైన, కిశోరవేషే- బాలవేషముగల,త్వయి-నీయందు-భక్తిః-భక్తి-స్థిరతరా- మిక్కిలిదృఢమైనది, యది స్యాత్ అయినా-ముక్తిః- మోక్షము-ముకుళితాఞ్జలిః- ముకుళిత- మోడ్చఁబడిన-అఞ్జలిః- దోయిలిగలదియై అస్మాన్- మమ్ము-సేవతే- సేవించుచున్న

ఇది ధర్మార్థకామగతయః ధర్మార్థకామ ధర్మార్థకామములయొక్క గతయః సంచారములు- సమయప్రతీక్షాః- సమయ- అవసరమును- ప్రతీక్షాః- కోరుచున్నవి. *

ఉ॥ గోపకుమారవేషమున గూడిన నీయెడ భక్తిదైవమా!
ప్రాపై నైజపదిక్కృతా- రంబుగనిచ్చిన ముక్తికన్యకా।
దాపున గేలుమోడ్చి సతతంబును గొల్వగ వేచియుండు మ।
మ్మ్రొక్కుచు నిల్చి వీర్వురలు సేవిత ధర్మము నర్థకామముల్॥

తా॥ మన్మథోత్కృష్ట ప్రద్యుమ్నుడవైన శ్రీకృష్ణ నాభాగ్యంబు గోపాల వేషంబు దాల్చిన నీయందు నత్యంత భక్తి గలిగి నట్లుండెనేని ముక్తికాంత నే లోనప్పుడు నన్ను సేవించుచుండు ధర్మార్థకామంబులు నాయ వసరంబులు కాంక్షించుచు నుండుగాన నీయందలి భక్తి గలిగిన నెద్దియు నాకు దుర్లభంబు లేదంట. *

శ్లో॥ జయజయజయ దేవదేవ దేవ త్రిభువనమంగళ దివ్యనామధేయ।
జయజయజయ బాలకృష్ణదేవ శ్రవణమనోనయనామృతావతార॥

టీక. శ్రవణమనోనయనామృతావతార-శ్రవణ-కర్ణములకును- మనః-మనస్సునకును, నయన నేత్రములకు- అమృత- అమృతమువలె అవతార-అవిర్భావము గల హే దేవ-ఓకృష్ణ- జయజయజయ సర్వోత్కృష్టముగా వర్తింపుము త్రిభువనమంగళదివ్యనామధేయ- త్రిభువన- మూడులోకములకు మంగళ-శుభప్రదమయిన, దివ్య-అనితరసాధారణమయిన-నామధేయ-నామములుగల- హే బాలకృష్ణ-ఓ బాలకృష్ణుండ- జయజయజయ-సర్వోత్కర్షముగా వర్తింపుము- దేవదేవ- దేవ- దేవులకైన-హే దేవ ఓకృష్ణ జయజయ సర్వోత్కర్షముగా వర్తింపుము. *

చ॥ జయజయ దేవకృష్ణ రిపుసైన్యమహాద్రివిభేదవర్ధనా!
జయజయ శౌరి భువనసన్నుతమంగళనామధేయసం!
జయజయ నవబోధసాధకవచ శ్రుతినేత్రమనోమనోహరా।

జయజయవిశ్వజన్మలయశాసనగాఢతమోనిరాసనా॥ *

తా. శ్రోత్రంబులకు నేత్రంబులకు మనంబునకు నమృతంబువలె సుఖంబు జేయునుద్భవంబుగలిగి ముల్లోకంబులకును శోభనకరంబులగుచు నితరాసాధారణంబులగు దివ్యమంగళనామంబులుగలిగి దేవదేవుండవై వెలయుచున్న యోకృష్ణా వరోత్కృష్టుండవైయుండుమనుట,

శ్లో॥ తుభ్యం నిర్భరహర్షవర్షవివశావేశస్ఫుటావిర్భవ
చ్చాపల్యే విభూషితేషు సుకృతాం భావేషు నిర్భాసతే।
శ్రీమద్గోకులమండనాయ మహతే వాచాంవిదూరస్ఫుర
న్మాధుర్యైకరసార్ణవాయ మహసే కస్మైచిదస్మై నమః॥ ౧౦౭

టీక. నిర్భరహర్షవర్షవివశావేశస్ఫుటావిర్భవచ్చాపల్యేన- నిర్భర-అతిశయమాయిన- హర్షవర్ష సంతోషవర్షముచేత- వివశావేశ బాహ్యాజ్ఞానశూన్యతయందు-స్ఫుట- వ్యక్తమగునటుల- ఆవిర్భవత్- పొడముచున్న, చాపల్యేన-చపలతచేత- విభూషితేషు-అలంకరింపబడిన- సుకృతాం- ధన్యులయొక్క-భావేషు- మనోవ్యాపారములయందు- నిర్భాసతే - మిక్కిలిప్రకాశించుచున్నవాఁడును, శ్రీమద్గోకులమణ్డనాయ- శ్రీమత్ - సంపత్కరమయిన, గోకుల - గోసమూహమునకు, మణ్డనాయ - అలంకారమైనవాఁడును, మహతే-వ్యాపకుఁడయినవాఁడును - వాచాం - ఉపనిషత్తులకు- విదూరస్ఫురన్మాధుర్యైకరసార్ణవాయ - విదూర - మిక్కిలిదూరమైన, స్ఫురత్ - ప్రకాశించుచున్న - మాధుర్య సౌందర్యమనియెడి - ఏక- ముఖ్యమైన - రస రసమునకుఅర్ణవాయ- సముద్రుఁడయినవాఁడును - కస్మైచిత్ - చెప్పనలవిగాని, అస్మై. ఈయెదురనున్న - మహసే - తేజోరూపుఁడయినవాఁడునైన- తుభ్యం నీకొఱకు - నమః -నమస్కారము.

శా॥ ఆనందంబున బాహ్యముల్మఱచి యాత్మారామలీలారతిన్।
ధ్యానుల్గొల్వఁగమింగలన్నిలిచి వాచాగోచరంబై యశో।
దానందాంగణ రత్నమై మధురిమాధారార్ణవంబై నెనం।
దేనమోజ్జ్వలమట్టి తేజమునకెంతేమర్కృతన్మ్రొక్కెదన్॥ ౧౦౮

తా॥ సంపూర్ణంబగు సంతోషవర్షంబుచే బాహ్యంబు మఱచి వ్యక్తంబగు సటులంభావము బాహ్యంబున నలంకరింపంబడిన ధన్యుల మనంబులం బ్రకాశించుచుం గోకులంబు నలంకరించుచు నుపసర్గనుంబయ్యు నుదారంబగు సౌందర్యాది గుణసముదయంబను రసంబుఁ బూర్ణుడయి యువాహ్మానన గోచరుండయి యీ ముంగలం గానుపించు తేజోమూర్తుండవగు నీకు ప్రమొక్కెదనుట

శ్లో॥ ఈశానదేవచరణాభరణేన నీవి
దామోదరస్థిర యశస్తబకోద్గమేన।
లీలాశుకేన రచితం తవ దేవకృష్ణ
కర్ణామృతం వహతు కల్పశతాంతరేపి॥

టీక. దేవ- దేవుడవయిన- హేకృష్ణ- ఓకృష్ణ- ఈశానదేవచరణాభరణేన- ఈశానదేవ శివునియొక్క చరణ- పాదములే- ఆభరణేన- భూషణముగాగలవాడును- నీవిదామోదరస్థిర యశస్తబకోద్గమేన- నీవి మూలధనమయిన- దామోదర- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క- స్థిర-నిశ్చలమయిన-యశః- కీర్తియనెడి స్తబక- పువ్వులగుత్తియను- ఉద్గమేన- ఉన్ముఖుడయిన లీలాశుకేన, పోవ్యశుకంబుబోని లీలాశుకునిచేత రచితమ్, చేయబడిన శ్లోకసమూహము కల్పశతాంతరేపి ఏప్పుడును- తవ నీకు- కర్ణామృతం కర్ణ. చెవులకు- అమృతం అమృతమయి వహతు, పొందుగాక.

మ॥ ఫలవాంఛన్ హరికీర్తిగుచ్ఛతతియున్ ఫాలాక్షుపం సేవయున్।
గలలీలాశుకవాక్యముల్ దెలుగునన్ గర్ణామృతఖ్యాతిగా।
నలరం జేసితి వెల్లపూడి ఘనపెద్దామాత్య వెంగన్ననే।
నలువందోయిలి మ్రొక్కి గైకొనుము కృష్ణా కల్పన స్థాయిగన్॥

తా. ఓయి శ్రీకృష్ణ శివుని పాదంబు లాభరణంబుగ మనంబున ధరియించి యునగ శివునియందలి ద్వేషంబు తనకు లేదనుట దామోదరుండవైన నీకీర్తియని మెడ పువ్వులగుత్తియందు ఫలాపేక్షచే బోవ్యశుకంబుబోలె వెలయు లీలాశుకునిచే రచియింపబడిన శ్లోక సమూహంబు నీకర్ణంబు

ల కమృతం బగుచు గల్పశతంబుల పర్యంతంబును శాశ్వతంబుగ నుండుంగా
క యనుట, *

ఆశ్వాసాంత్యము.

—[*]—

మాలిని॥ తనజితజలవాహా తారతశ్వేతవాహా।
జనకృతతతమోహా శాంతిమదాంతమోహా।
యనఘగుణసమూహా యాతనారక్షస్సమూహా।
వినతవిషయగేహా వేంకటాహార్యగేహా।

మ॥ ఇదికృష్ణాశ్రయయోగిపుంగవకృపా వీక్షాత్తసారస్వతా।
భ్యుదయశ్రీవిభవప్రసిద్ధచిదచిద్భేదక్షమాశాంతిస।
త్యదయాభూషణవెల్లపూడిమణిపెద్దామాత్యవెంగాగ్రణీ।
గదితాశ్వాసముపొల్చుబ్రాథమికమైకర్ణామృతశ్రీకృతిన్॥ *

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము- ప్రథమాశ్వాసము,

సంపూర్ణము.

—[*]* (*) *[*]—

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము- ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్లో॥ అభినవనవనీత స్నిగ్ధమాపీతదుగ్ధం
దధికణపరిదిగ్ధం ముగ్ధమంగం మురారేః।
దిశతు భువనకృచ్ఛ్రచ్ఛేది తాపింఛగుచ్ఛచ్ఛవి
నవశిఖిపింఛాలాంఛితం వాంఛితం నః॥ ౧

టీక. అభినవనీతస్నిగ్ధమ్- అభినవ-మిక్కిలినూతనమైన నవనీత వెన్నచేత స్నిగ్ధమ్ స్వచ్ఛమైనట్టిదియు - ఆపీతదుగ్ధమ్-ఆపీత - పానముచేయంబడ్డ - దుగ్ధమ్- క్షీరముగలదియు- దధికణపరిదిగ్ధం దధి పెరుగుయొక్క క ణ - బిందువులచేత - పరిదిగ్ధమ్ - అంతటంబూయంబడిన యదియు - తాపిఞ్ఛగుచ్ఛచ్ఛవి - తాపిఞ్ఛ - కానుగుచెట్టు యొక్క గుచ్ఛ , పువ్వులగుత్తు యొక్క ఛవి , కాంతివంటికాంతిగలయదియు , నవశిఖిపిఞ్ఛాలాఞ్ఛితం- నవ- నూతనమైన , శిఖిపిఞ్ఛ , నెమలిపురిచేత , ఆలాఞ్ఛితం , లెస్సగానలంకరింపంబడినయదియు , భువనకృచ్ఛ్రచ్ఛేది - భువన , లోకముల యొక్క , కృచ్ఛ్ర , ఉపద్రవములను , ఛేది , పోనడువసమర్థమునైన , మురారేః , శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క , ముగ్ధం , సుందర మైన , అంగం , శరీరము , నః , మాయొక్క , వాఞ్ఛితమ్ , అభీష్టార్థమును, దిశతు, యిచ్చుంగాక.

శా॥ తాపింఛచ్ఛవిదైవినీలనవనీ తస్నిగ్ధమై చుగ్ధమై।
యాపీతామితదుగ్ధమై దధికణా కాదిగ్ధమై లోకకృ।
ఛ్రచ్ఛేదవిమ్మై విసలశిఖిపింఛాలాంచితంబై వ శ్రీ।
గోపాల ప్రభుమూర్తి వాంఛిత మొసంగున్మాకునశ్రాంతము॥

తా॥ క్రొత్తయగువెన్నచే నచ్చంబగును బానంబుచేయంబడినక్షీరంబుగలిగిదధికణంబులచేత బూయంబడినదియయి లోకంబులయుపద్రవంబులబోనడుపసమర్థంబయి కానుగుపువ్వులకాంతివంటి కాంతిగలదియయి నెమలిపురిచే నలంకరింపబడినదియయి సుందరంబగు శ్రీకృష్ణునిశరీరంబుమాకఖిలాభీష్టంబులనిచ్చుంగాక యనుట

శ్లో॥ యాంద్రష్ట్వాయమునాంపిపాసురనిశంవ్యూహో గవాంగాహతే।
విద్యుత్వానితినీలకంఠనివహో యాం ద్రష్టుముత్కంఠతే॥ ❋

ఉత్తంసాయతమాలపల్లవమితి చ్ఛిందంతియాః గోపికాః
కాంతిః కాళియశాసనస్యవపుషస్సాపావనీపాతునః॥

టీక. పిపాసుః-పానము చేయనిచ్ఛయించుచున్న, గవాం-గోవులయొక్క, వ్యూహాః సమూహము, యాం-ఏకాంతిని, యమునాం-యమునానదిని గా, దృష్ట్వా చూచి, అనిశం-ఎప్పుడును, గాహతే ప్రవేశించుచున్నదియో, నీలకంఠనివహాః నీలకంఠ- నెమళులయొక్క, నివహాః-సమూహము, యాం-ఏకాంతిని-విద్యుత్వానితి-మేఘమనుగా, ద్రష్టుంచూచుటకొరకు, ఉత్కంఠతేన తోషము జేయుచున్నదియో, గోపికాః-గోపికలు- యాం ఏకాంతిని. తమాలపల్లవమితి తమాల,పల్లకానుగుచెట్టుయొక్క, పల్లవమితి చిగురుగా,దృష్ట్వా-చూచి,ఉత్తంసాయ,శిరోభూషణముకొరకు- చిందంతి- ఛేదింపదలంచుచున్నారో, కాళియశాసనస్య,శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క. వపుషః శరీరముయొక్క,సా-అప్రసిద్ధమైన, పావనీ-పావనమునైన, కాంతిః- కాంతి,నః-మమ్ము ను, పాతు పరిపాలించుగాక. *

చ॥ అనిశముయామునాంబువిది యానెసమంచునుగోగణంబులె।
ల్లనుజోరబర్హిణావం క్తులువలాహకమంచును వేడ్కతోడఁగన్।
గొనగఁదమాలపల్లవము కొప్పునకౌననిగోపకామినుల్।
చినుకఁగనొప్పుకృష్ణుని విశేషతనుద్యుతినన్నుఁబ్రోవుతన్॥ *

తా. గోసమూహంబును నెమళులపిడునుప్రవేశబునే కాంతిఁగనంగా ని యమునానదియనియు మెఘములగుంపనియు గానుగుచిగుళ్ళనియు మనంబులందలంచచి త్రావనుంజూడనుంజిమమనుంగమకించునో యట్టిశ్రీకృష్ణుని నెమ్మేనిచాయ మనుంబ్రోచుగాక యనుట. *

శ్లో॥ దేవఃపాయాత్పయసివిమలే యామునేమజ్జతీనాం యాచంతీనామనునయపదై ర్వంచితాన్యంశుకాని। లజ్జాలోలైరలసవిలసైరున్మిషత్పంచబాణై ర్గోపస్త్రీణాంనయనకుసుమై రర్చితఃకేశవోనః॥

టీక. విమలే-నిర్మలమైన,యామునే యమునానదీసంబంధమైన పయసి-నీటను, మజ్జతీనాం- స్నానముచేయుచున్నవారును, వంచితాని- దాచఁబడిన,అంశుకాని-వస్త్రములను, అనునయపదైః-వినయపుమాటలచేత, యాచంతీనామ్- యాచించుచున్నవారునగు; గోపస్త్రీణాం గోపికలయొక్క,అలసవిలసైః- అలస సౌమ్యములగుటచే, విలసైః ప్రకాశించుచున్న, లజ్జాలోలైః లజ్జా సిగ్గుచేత,లోలైః. చంచలములైనవియు- ఉన్మిషత్పంచబాణైః-

ఉన్మిషత్-ఆవిర్భవించుచున్న, పంచబాణైః-మన్మథుడుగలవియును, నయనకుసుమైః, నయన-నేత్రములనియెడి, కుసుమైః-పువ్వులచేత, అర్చితః- పూజింపబడిన కేశవః శ్రీకృష్ణమూర్తి, నః-మమ్మును, పాయాత్ రక్షించుగాక.

ఈశ్లోకము గోపాలకృష్ణమంత్రరాజమందలి వస్త్రాపకర్షణప్రయోగధ్యానమనిసనత్కుమారసంహితయందుజెప్పంబడియున్నది.

శ్లో॥ కదంబవృక్షమారూఢం గోపీవస్త్రాపహారిణం। కృష్ణంధ్యాత్వార్థరాత్రేతుజపేన్మంత్రంసహస్రకం। దశరాత్రజపాద్దేవ నాగకన్యానాగకన్యకాం కన్యకాస్త్రిదశాదీనాం కింపునర్మర్త్యయోషితః॥ *

మ॥ యమునావేణికయందుగోపికలు నీరాడఁగాస్వకీయాంశుకో।
ఘములందాచగసిగ్గుచేమృదులవాక్యప్రౌఢితో వేడుకన్।
సముదంచన్మదనాలసోల్లసనిరీక్షానీలనీరేజమా।
ల్యములన్వారలుపూజచేయఁగు నయ్యబ్జాక్షునింజూచెదన్॥ *

తా, నిర్మలంబగు యమునోదకంబునవోలలాడుచు దాచ బడినచేలంబులననునయవచనంబులచే వేడఁగాను వ్రేతలయొక్క లజ్జయనియెడి యుపాధివలనఁజంచలంబులై మన్మథోద్దీపకంబులై యలసంబులైవిలసిల్లు నేత్రదామరలచేనర్చింపబడు శ్రీకృష్ణుండునన్నురక్షించుగాకయనుట. *

శ్లో॥ మాతర్నాతఃపరమనుచితం యత్ఖలానాం పురస్తాదస్తాశంకంజఠరపీఠరీపూర్తయేనర్తితాసి। తత్క్షంతవ్యంసహజసరళే వత్సలేవాణికుర్యాం ప్రాయశ్చిత్తంగుణగణనయా గోపవేషస్యవిష్ణోః॥ ౮

టీక, సహజసరళే- సహజ-స్వభావమయిన, సరళే-ఋజుహృదయముగలయదియు, మాతః-తల్లిమైనదియు, వత్సలే దయావతియైన యునగు, హె వాణి ఓసరస్వతీ, జఠరపీఠరీపూర్తయే-జఠర- ఉదరమనియెడి-పీఠరీ- వంటియొక్క, పూర్తయే పూరణముకొరకు- ఖలానామ్- దుర్జనులయొక్క, పురస్తాత్-ముందరను- అనాశంకమ్-సందేహములేనటుల- మయా-నాచేత-నర్తితాసీతియత్- నర్తనమునబొందింపబడితివనుపదియేదికలదో, అతః-ఇంతకన్నను-పరం-అన్యము అనుచితం- ఉచితముకానిది-నాస్తి-లేదు- తత్-అది, క్షంతవ్యం సహింపదగినది- గోపవేషస్య-గోపాలవేషముగల,విష్ణోః-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, గుణగణనయా- గుణకీర్తనముచేత, ప్రాయశ్చిత్తం- నిష్కృతిని, కుర్యాం-చేయుచున్నాను. *

చ॥ ఉదరమునించగోరిఖలులుండెడిచాపులుచేరివారికిం।

ఎదుటనశంకనిన్నుసటియింపగజేసినపాతకంబులన్‌।
సదయతనోర్వఁగావలె ప్రసన్నమతిన్ననుగన్నతల్లి శా।
రదయదువంశనాయకుని ప్రస్తుతినిష్కృతినేనొనర్చెదన్‌॥ *

తా. స్వభావసిద్ధంబగు బుజత్వంబుగలిగిన నిమిత్తంబున మదీయప్రార్థనంబువిఫలంబుచేయనోపకయుండి జగంబులకెల్లదల్లియైనకతంబుననాకుఁదల్లియైయత్యంతదయావతియైమదీయవాగ్రూపంబునంబరిణమించినయోసరస్వతీదుర్జనులయెదుటనినునర్తనంబుచేయించిన పాతకంబునసహింపవలయుఁగ శ్రీకృష్ణునిగుణకీర్తనంబునందత్పాపప్రాయశ్చిత్తంబుజేయుచున్నానసుట.

శ్లో॥ అంగుళ్యగ్రైరరుణ కిరణై ర్ముక్త సంరుద్ధరంధ్రంవారంవారం వదన మరుతా వేణుమాపూరయంతం।వ్యత్యస్తాంఘ్రిం వికచకమల చ్ఛాయవిస్తారనేత్రం వందేబృందావనసుచరితం నందగోపాలసూనుమ్॥ ౫

టీక. అరుణకిరణైః-అరుణ-యెఱ్ఱనైన, కిరణైః-మయూఖములుగల.అంగుళ్యగ్రైః-వ్రేలికొనలచేత, ముక్తసంరుద్ధరంధ్రం-ముక్త- విడువబడినదియు,సంరుద్ధ-కప్పబడుచున్నదియునగు, రంధ్రం-వివరములుగలిగినటుల, వేణుం పిల్లనగ్రోవిని, వదనమరుతా-ముఖవాయువుచేత- వారం వారం-మాటిమాటికిని పూరయంతమ్ ని డింపజేయుచున్నవాడును, వ్యత్యస్తాంఘ్రిం-వ్యత్యస్త-వ్యత్యయముగానైన,అంఘ్రిం-పాదములుగలవాడును, వికచకమలచ్ఛాయావిస్తారనేత్రం వికచ వికసించిన కమల-తెల్లదామర రేకులయొక్క, ఛాయ కాంతివంటికాంతిగల,విస్తార విశాలములైన-నేత్రంకన్నులుగలవాడును బృందావనసుచరితం- బృందావన-బృందావనమందు- సుచరితం, శోభనసంచారముగల నందగోపాలసూనుం-నందగోపాల-నందునియొక్క-సూనుం-కుమారుండయినశ్రీకృష్ణమూర్తినిఁగూర్చి వందే నమస్కరించుచున్నాను. *

మ॥ అరుణశ్రీదరుకొత్తనంగుళులనొయ్యం గప్పుచువిప్పుచు।
న్మురళీరంధ్రములాస్యమారుతమునం బూరించునొయ్యారమై।
చరణద్వంద్వముమార్చ డన్నిలుచుకంజాతాయతాలోకభా।
సురబృందావనమందిరాంతరచరిష్ణుంగృష్ణుగీర్తింతుఁజెదన్‌॥ *

తా. కెంపుసొంపులందేజరిల్లు నంగుళాగ్రంబులవేణురంధ్రంబులంగప్పుచువిప్పుచును ముఖమారుతంబున సారెసారెకును వేణువుంబూరించుచువామదక్షిణపాదంబుల దక్షిణవామభాగంబుల దనరఁబృందావనంబుఁజరించుచు గోపాలకృష్ణునింగూర్చి మ్రొక్కుచున్నానసుట. *

శ్లో॥ మందంమందంమధురనినదై ర్వేణుమాపూరయంతం బృం దావనభువిగవాంచారయంతంచరన్తమ్। ఛందోభాగే శతమఖముఖ ధ్వంసినాందానవానాం హంతారంతం కథయరసనే గోపకన్యాభుజంగమ్॥

టీక. మధురనినదైః మధుర-మనోహరములయిన- నినదైః-ధ్వనులచే త-మందంమందం మెల్లమెల్లన, వేణుం-పిల్లనగ్రోవిని, ఆపూరయంతం- నిం డింపజేయుచున్నవానిని- బృందావనభువి బృందావనప్రదేశమందు గవాం- గోవులయొక్క-బృందం-సమూహమును,చారయంతం-ను చరింపంజేయుచు న్నవానిని- ఛందోభాగే- వేదైకదేశమయిన వేదాంతమందు, చరంతం సంచ రించుచున్నవానిని- శతమఖముఖధ్వంసినాం- దేవేంద్రుండు మొదలగువార లనడచుచున్న-దానవానాం-దనుజులను, హంతారం నాశనముచేయుచున్న వాడును తం-అప్రసిద్ధుడునైన-గోపకన్యాభుజంగమ్ గోపికావిటుడైనకృ ష్ణుని, హేరసనే-ఓ నాలుకా,కథయ-కీర్తింపుము. *

శా॥ బృందారణ్యతటప్రదేశములగోబృందంబులన్మేపుచు।
న్మందంబౌమధురధ్వనిన్మురళికింబల్మారుఙ్నిన్వోదింపుచున్।
ఛందోవీధిజరించుచున్విమతరక్షస్తోమవిధ్వంసనా।
నందుండైనవ్రజాంగనావిటురసజ్ఞాప్రజ్ఞగీర్తింపుమా॥ *

తా- మనోహరంబగునాదంబుచే మెల్లమెల్లన వేణువునిండింప జేయుచు బృందావనంబునగోగణంబులను మేపుచును వేదాంతవీధులంజరియించుచు నెల్లదానవులంబోనడుచుచు లోకప్రసిద్ధుండై వెలయుగోపికావిటుని నోనాలు కాగీర్తింపుమనుట.

శ్లో॥ వేణీమూలేవిరచితఘనశ్యామపింఛావచూడో విద్యుల్లేఖా వలయితఇవస్నిగ్ధపీతాంబరేణ। మామాలింగన్మరకతమణి స్తంభగ మ్భీరబాహుస్స్వప్నేదృష్టస్తరుణతులసీభూషణోనీలమేఘః॥

టీక. వేణీమూలే-వేణీ-కేశబంధవిశేషముయొక్క- మూలే-మొదట ను-విరచితఘనశ్యామపింఛావచూడః- విరచిత- ఉంచబడినదియు, ఘన-మే ఘమువలె- శ్యామ-నల్లనయిన- పింఛ-నెమలిపురి అవచూడః-శిరోభూషణ ముగలవానిని,స్నిగ్ధపీతాంబరేణ,స్నిగ్ధ-స్వచ్ఛమయిన-పీతామ్బరేణ,పీతాం బరముచేత, విద్యుల్లేఖావలయితః, విద్యుత్, మెరుపులయొక్క, లేఖా పంక్తిచే త,వలయితః,చుట్టుకొనబడిన, నీలమేఘఇవ-నీలమేఘమువలెనున్నవాడును- మరకతమణిస్తంభగంభీరబాహుః, మరకతమణి, ఇంద్రనీలవికారమైన- స్తం

మ్భ- స్తంభమువలె- గంభీర-గంభీరములైన- బాహుః, బాహువులుగలవా
డును తరుణతులసీభూషణః-తరుణ- లేతయగు- తులసీ-తులసీమాలిక-భూష
ణః అలంకారముగాగలిగినవాడునైన, శ్రీకృష్ణమూర్తిః, మాం రుక్మిణీదేవిని-
అలింగ్య కౌగిలించినవాడగుచు, స్వప్నే-స్వప్నమందు మయా-నాచేత-దృ
ష్టః-చూడబడియెను॥ ఈశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణషోడశాక్షరమంత్రధ్యానం
బని సనత్కుమారసంహితయందు జెప్పబడియున్నది- *

శ్లో॥ వామాంకస్థితయా వామపాణిపద్మస్థపద్మయా।
పద్మావతారయాశ్లిష్టం రుక్మిణ్యాకనకాభయా।
హరింతాపింఛసంఛాయ మాసీనాంకాంచనాంబుజే।
ఆశ్లిష్యంతంప్రియందేవ్యా ఫలోద్యద్వామపాణినా।
సౌవర్ణవేత విలసద్దక్షపాణితలంస్మరేత్।
పీతాంబరధరందివ్యం భూషామాలావిభూషణం॥

చ॥ అలరుమెరుగు గురంగుగల హాటకశాటిసమాళిపాళిభా।
సిలునవపింఛకంబుతుళసీదళదామముగల్గినట్టిమే।
ఘలలితమూర్తిమానికవు గంబముబోలిభుజద్వయంబుచే।
నలమిరమావధూటిజెలు వందగలన్గనుపించెస్వప్నగన్॥ *

తా- తొలుకారు మెరుంగురంగులందెగడు బంగరువలెవాటునవశాలిత
లంబునంగనుపట్టునెమలిఫురియుచుం దులసీదామంబునుంగలిగినీలమేఘుంబు
బోలిన శ్రీకృష్ణమూర్తిః నీలంపుకంబంబులందెగడు బాహుయుగళంబుచేరుక్మి
ణింగౌగిలించుకొని నాస్వప్నంబునంగానంబడియెననుట.

శ్లో॥ కృష్ణేహృత్వానిచయనిచయం కూలకుంజాధిరూఢే। ముగ్ధాకా
చిన్ముహురనునయైఃకిన్వితివ్యాహరంతీ॥ సభ్రూభంగంసదరహసితం
సత్రపంసానురాగంఛాయాశౌరేః కరతలగతాన్య బలాన్యాచకర్ష॥

టీక, నిచయనిచయం-నిచయ-వస్త్రములయొక్క- నిచయం,సమూ
హమును-హృత్వా- హరించి-కృష్ణే- శ్రీకృష్ణమూర్తి కూలకుంజాధిరూఢే
కూల- యమునాతటమందలి- కుంజ పొదయందు అధిరూఢేసతి-యెక్కినవాం
డగుచుండగా కాచిత్-ఒకానొకతయైన-ముగ్ధా-మద్దరాలు-ముహుః-మా
టిమాటికిని- అనునయైః- ప్రియవచనములచేతి-కిన్వితి-యేమి ప్రయోజనమని
వ్యాహరంతీం చెప్పుచున్నదియై సభ్రూభంగ--బొమముడితోగూడినటు
లను- సదరసహితం- చిరునగవుతోగూడినటులను- సత్రపం-సిగ్గుతోడగూడి

సటులను-సానురాగః, అనురాగముతోఁగూడినటులను. ఛాయాశౌరేః-శ్రీకృష్ణచ్ఛాయయొక్క. కరతలగతాని కేలనున్న, అంబరాణి వస్త్రములను. ఆచకర్ష లాగెను॥ ఈశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణమంత్రరాజవస్త్రాకర్షణ ప్రయోగధ్యానమని గోపాలకల్పమందు జెప్పఁబడియున్నది॥ *

శ్లో॥ కదంబవృక్షమారూఢంగోపీవస్త్రాపహారిణం। కృష్ణంధ్యాత్వార్ధరాత్రేతు జపేన్మంత్రంసహస్రకం। దశరాత్రజపాదేవ మాకర్షేన్నాగకన్యకాః। కన్యకాస్త్రీదశాదీనాం కింపునర్మర్త్యయోషితః॥ ౮

ఉ॥ కోకలుముచ్చిలి చెతట కుజగ్రంబునఁబవ్వసిగ్గునన్।
భ్రూకుటియుఁ దరస్మితని రిత్తయు ప్రేమముఁదోఁపఁగట్టుకున్।
రాకయిదేమి రాతగదురాయని ముగ్ధవధూటిసెటిలో।
చేకొనబూనెసీడయగు చిన్నిముకుందునిచేతిచేలముల్॥ *

తా. వస్త్రసమూహంబుల నపహరించి శ్రీకృష్ణుండు యమునాతటమ్మునందుండిన వృక్షంబునధిరోహింపనొకకముగుదయాయినగోపిక ప్రియవచనంబులనిదియేమి ప్రయోజనంబని నుడువుచు బొమముడియును చిరునగవునుసిగ్గు ననురాగంబునుందెలుపుచు నీడయగు కృష్ణునికరతలంబులందుండిన చేలంబుల నాకర్షించెననుట. *

అవతారిక॥ కవియొకానొకగోపిక మనోరథము జెప్పుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ అపిజనుషిపరస్మిన్నాత్తపుణ్యోభవేయంతటభువియమునాయాస్తాదృశోవంశనాళః। అనుభవతియఏషశ్రీమదాభీరసూనోరధరమణిసమీపన్యాసధన్యామవస్థాం॥ *

టీక పరస్మిన్-ఇతరమయిన- జనుషి-జన్మమందు-ఆత్తపుణ్యః- ఆత్త పొందబడిన పుణ్యః పుణ్యముగలదగుచు యమునాయాః యమునానదియొక్క- తటభువి తీరదేశమందు తాదృశః శ్రీకృష్ణాదరమునుబొందదగ్యమయిన వంశనాళః. వేణువు- భవేయమపి అయినప్పటికిని- యఏషః- యేయమునాతీరమందుఁ బుట్టిన యీవేణువు శ్రీమదాభీరసూనోః శ్రీమత్ సంపత్తరుండయిన, ఆభీరసూనోః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క అధరమణిసమీపన్యాసధన్యాం అధరమణి మణివంటియధరముయొక్క సమీప ప్రాంతమందు న్యాస ఉంచుటచేత ధన్యాం కృతార్థమయిన అవస్థాం దశను అనుభవతి అనుభవించుచున్నది * * *

ఉ॥ నందతనూజుమోవిరత నంబుసమీపము చేరిధన్యత॥

బొంకెగళింక జాతటము పొంతవసించి పంళనాళమా।
యంకము గాంతునా క్కొ జనవాంతరంబు దియశేషసత్క్రియా।
బృందము వెంటనంటిఫలమియ్యంగఁగోగ్కు లవంటపండఁగ

తా. శ్రీకృష్ణ సికెమొన్నవి రతిన బుపొంతంజేరి యమునాతటంబునం బొడమిన వంశనాళంబు పవిత్రంబయ్యె నేనునటులజన్మాంతరంబున నైన శేషస త్కర్మఫలంబులచే నైనను దాదృశవంశనాళంబుపోల్కి కృతార్థత్వంబునొందు దునో యని యొక ప్రేత సంబుసందలంచె ననుట.

శ్లో॥ అయి నరచనుచే ప్రాతరమ్భోజనేత్రం కబరకలితచఞ్చత్పి ఞ్ఛదామాభిరామమ్। వలభిదుఫలనీలం వల్లవీభాగధేయం నిఖిలనిగమవ ల్లీమూలకన్దం ముకుందమ్॥

టీక. అయి-ఓ-చేతః-చిత్తమా. ప్రాతరమ్భోజనేత్రం-ప్రాతరమ్భో జ-ప్రాతఃకాలకమలములవంటి నేత్రం- కన్నులుగలవాఁడును కబరకలితచ ఞ్చత్పిఞ్ఛదామాభిరామమ్-కబరసిగయందు-కలిత-చుట్టబడి చఞ్చత్, ఓప్పు చున్నపిఞ్ఛదామ- నెమలిపురిదండచేత- అభిరామం-సుందరుఁడై నవాఁడును వలభిదుఫలనీలనీల వలభిదుఫలం ఇంద్రనీలమణివలెనీలం నీలవర్ణుఁడైనవాఁడు ను-వల్లవీభాగధేయం-వల్లవీ గోపస్త్రీలయొక్క- భాగధేయం- భాగ్యస్వ రూపుఁడైనవాఁడును-నిఖిలనిగమవల్లీమూలకందం-నిఖిల సమస్తమైన-నిగమ వేదములనెడి వల్లీ తీవియలయొక్క-మూలం, మొదటిదియగు కందం గడ్డయై నవాఁడును. ముకుందం, శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి పరిచినుపరిచయము చేయుము

మ॥ లలితాంభోరుహనేత్రు గోపరమణీలావణ్యపాత్రుస్ఫుము।
జ్వలపౌరందరనీలగాత్రుఁ గబరాంచత్పింఛలీలన్విని।
శ్చలవేదాంతలతాలవాలు మురళీసంగీతలోలుం గాదయా।
నిలయుం గాసన్మతిమీరఁగోరి మనమా నిత్యంబు సేవింపుమా॥ *

తా. ఓమనంబా ప్రాతఃకాలపద్మంబునం బోల్పు విరిగమ్మరేకులం బోలికన్నుం గనచేఁ దేజరిల్లిసిగయందు సలంకరింపఁబడిన నెమలిపురిదండచే నభిరాముఁడగు చు నింద్రనీలరత్నంబువలె నీలకాంతిగలిగి గోపస్త్రీభాగ్యరూపంబై యెల్ల వేదంబులకు నాదికారణుండై వెలయు శ్రీకృష్ణమూర్తిం గూర్చి మిక్కిలి యుంబరి చయంబు చేయుమనుట.

శ్లో॥ అయి ముకళితకుంద స్మేరవక్త్రారవిందం
శ్వసనమనుసరజ్ఞే త్వాం ప్రణమ్యాస్య యాచే।

అధరమణిసమీపంప్రాప్తవత్యాంభవత్యాం
కథయరహసికర్ణే మద్దశాంనందసూనోః॥ ౧౭

టీక- ముకుందస్మేరవక్త్రారవిందశ్వసనమధురసజ్ఞే ముకుంద శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క స్మేరవక్త్ర నగుమొగమనియెడి అరవింద కమలముయొక్క శ్వసన విశ్వాసమనియెడి మధు మకరందముయొక్క రసజ్ఞే రసమును తెలిసిన అయిమురళి ఓవంశనాళమా త్వాంనిన్నుగూర్చి అద్య యిప్పుడుప్రణమ్య నమస్కరించి యాచే యాచింపుచున్నాను భవత్యాం నీవు అధరమణి సమీపం-అధరమణి మణివంటియధరయొక్క సమీపం సమీపమును ప్రాప్తవత్యాం పొందుచుండగా నందసూనోః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క కర్ణే చెవియందు రహసి యేకాంతమున మద్దశాం నాయవస్థను కథయా-చెప్పుమా

చ॥ హరియధరాంతికస్థలవి హారమునన్ స్మితపూర్ణవక్త్రితా।
మరసననీరసీధురస మాధురిజెందిననిన్నువేడెద।
స్మరశిరోనందసూనుమది నూల్కొనగాజెవిదండనుండియో।
వ్వరువినకుండనాదువల వంతసమస్తముదెల్పుమొక్కెదన్॥ ✽

తా॥ శ్రీకృష్ణనినగుమొగంబు దామరంబోడము నిట్టూరుపు తేనియ చవినెరిగిన యోపిల్లనగ్రోవినినుంగూర్చి మ్రొక్కి వేడెదనీపురతనంబుబోని యధరంబునసమీపంబున జేరినయెడ శ్రీకృష్ణుని చెవియందే కాంతంబుననాయవస్థంజెప్పుమనుట. ✽

శ్లో॥ సజలజలదనీలంవల్లవీకేళిలోలం
శ్రితసురతరుమూలం విద్యుదుల్లాసిచేలం।
నతసురమునిజాలం సన్మనోబింబలీలం
సురరిపుకులకాలం నౌమిగోపాలబాలమ్॥ ౧౮

టీక॥ సజలజలదనీలం సజల నీటితోగూడిన జలద మేఘమువలె నీలం నల్లనయినవాడును, వల్లవీకేళిలోలం వల్లవీ గోపస్త్రీలయొక్క కేళిసల్లాపములయందు లోలమ్ ఆసతోగూడిన వాడును శ్రితభరతరుమూలమ్ శ్రిత ఆశ్రయింపపడిన సురతరు కల్పవృక్షము యొక్క మూలం మొదలు గలవాడును విద్యుదుల్లాసి చేలం విద్యుత్ మెరుపువలె ఉల్లాసి ప్రకాశించుచున్న చేలం వస్త్రములు గలవాడును నతసురముని జాలం నత నమ్రులయిన సుర దేవతల యొక్కయు ముని మునుల యొక్కయు జాలం సమూహములుగల వాడును సన్మనోబిమ్బలీలం సత్ సత్పురుషుల యొక్క మనః

మనః-మనస్సులయందు-బి[illegible] సాకారములయిన- లీలం-విలాసములుగలవాడును సురరిపుకు కాలం- సురరిపు-రాక్షసులయొక్క, కుల వంశములకు, కాలం యమ పాయుడయినవాడును, గోపాలబాలం-గోపాలుండయిన కృష్ణుని[illegible] నౌమి-నుతి చేయుచున్నాను ॥ ఈశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణ ద్వాదశాక్షరిమంత్ర[illegible]మని సనత్కుమారసంహితయందు జెప్పంబడియున్నది,

శ్లో॥ ధ్యాయేత్ కల్పద్రుమ మధస్స్థాత్మ[illegible]పీఠాబ్జ[illegible]సుఖమ్, కృష్ణంపీతాంబరధర[illegible]ఖచక్రకరాంబుజమ్। పింఛమానంసుధాకుం[illegible]రావణకరావృతైః శక్రేణశాంతదర్పేణ నమ్న[illegible]లంతపనా[illegible]నా॥ స్తూయమానంసురగణైః పుష్పవృష్టిక[illegible]దిణావి। సేవ్యమానంచమునిభి స్సిద్ధస్సాధ్యై ర్మహోరగైః॥

మ॥ సజలాంభోధరజాలని[illegible]విలస త్సౌదామినీ చేలునిన్।
వ్రజభామానుని కేళిలోలునిసువ ర్ణద్వేషకృత్కాలునిన్।
ద్విజరాణ్మానసబింబలీలుఁ శ్రితా దిత్యద్రుమావాలునిన్।
భజియింతున్మదిగోపబాలునతనానా దేవతాజాలునిన్॥ *

తా. నీరంబుతోడంగూడిన మేఘములుంబోలె నల్లనయి గోపికలనల్లాపాది క్రీడలయందాసించుచు గల్పవృక్షమూలంబుననుండీ మెఱుగుబోని చేలంబమర సర్వదానవ వశకుఁడయి దేవతలు మునులు భజియింపస త్పురుషుల యెదుట సాక్షాత్కరించుచు వెలుఁగు గోపాలబాలు నుతించుచున్నాననుట * * * * * *

శ్లో॥ అధరబింబవిడంబితవిద్రుమం మధుర వేణునినాదవినోదినం।
కమలకోమలకమ్రముఖాంబుజం కమపిగోపకుమారముపాస్మహే॥

టీక అధరబింబవిడంబితవిద్రుమం అధరబింబ- దొండపండువంటి యధరముచేత, విడంబిత-అపహసింపఁబడిన, విద్రుమం.పవడముగలవాడును మధుర వేణునినాదవినోదినం। మధుర-శ్రావ్యమయిన వేణు-నాద వేణునినాదముచేత- వినోదనం-కాలము గడుపుచున్నవాఁడును, కమలకోమలకమ్ర ముఖాంబుజం-కమల-కమలమువలె-కోమల-మృదువయినయదియు కమ్ర సుందరమయినదియునగు, ముఖాంబుజం-ముఖకమలముగలవాడును కమపిఇట్టిదనఁజెప్పఁ నలవిగానివాడునగు, గోపకుమారం శ్రీకృష్ణమూర్తిని, ఉపాస్మహే- ఉపాసించుచున్నాను.

మ॥ మురళీనాదమహా[illegible]కాకలికైన వ్యాప్తనుధాసారమే।
ధురబింబాధరభూతవిద్రుమమువినో దుఁడ[illegible]కాంస్త్రివ్వాయి।

వరలాస్యాలసమాన ఫాలతలు శ్రీవత్సాంకవక్షస్థలుః
సరసీజాతమనోహరాననుమదిం జక్రాయుధుంగొల్చెదన్॥ *

తా. దొండపండువంటి కెమ్మోవిపవడంబు నపహసింప శ్రావ్యంబగు వేణుగానంబున గాలంబుంగడుపుచు గమలంబువలె మృదులంబునుసుందరంబునయిన నెమ్మొగంబమర నిట్టివాడని చెప్పనలవికాక వెలుంగు గోపాలకృష్ణు నుపాసించుచున్నాననుట. * * *

శ్లో॥ అధరేవినివేశ్యవంశనాళం వివరాణ్యస్యసలీలమంగుళీభిః।
ముహురంతరయన్ముహుర్వివృణ్వన్మధురంగాయతిమాధవోవనాంతే

టీక. మాధవః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, అధరే-కెమ్మోవియందు, వంశనాళం వేణువును- నివేశ్య ఉంచి, అస్య-ఈవేణువుయొక్క- వివరాణి రంధ్రములను, సలీలం-విలాసముతోగూడి-నట్లు- ముహుః-పలుమారు- అంగుళీభిః వ్రేళ్ళచేత అంతరయన్- కప్పుచును- ముహుః- పలుమారు- వివృణ్వన్- విప్పుచును- వనాంతే- బృందావనమందు- మధురం- శ్రావ్యముగను, గాయతి-గానముచేయుచున్నాఁడు.

ఉ॥ నెమ్మదిఁదామునాంతరవ నిర్వసియించుచు గావిమోవినం
దమ్మగవంశిగీల్కొలిపి తద్వివరంబులనంగుళీతతిం
గ్రమ్మఁజిమ్ముచుం శ్రుతి సుఖంబుగ గానముదానమానముల్।
ఘుమ్మనిమ్రోయ జేయురసికుం గనుగొంటిరెకంటికింపుగన్॥ ౧౪

తా. అధరంబున వంశనాళంబునిలిపిరంధ్రింబుల వ్రేళ్ళచే మాటిమాటికింగప్పుచు విప్పుచుంబృందావనంబున శ్రీకృష్ణమూర్తి వినవింపగు నటులగానముం జేయుచున్నాడనుట *

శ్లో॥ వదనేనవనీతగంధవాహం వచనేతస్కరచాతురీధురీణమ్।
నయనేకుహనాశ్రుమాశ్రయేథాశ్చరణే కోమలతాండవం కుమారమ్॥

టీక. వదనే-ముఖమందు, నవనీతగంధవాహం నవనీత, వెన్నయొక్క- గంధ-పరిమళమును- వాహం-వహించుచున్నవాడును- వచనే-వాక్యమందు తస్కరచాతురీధురీణం- తస్కర దొంగయొక్క-చాతురీ, చాతుర్యములయొక్క- ధురీణం- భారవహుఁడయినవాడును- నయనే- కన్గవయందు- కుహనాశ్రుం కుహనా- అబద్ధమయిన అశ్రుం- కన్నీరుగలవాఁడును చరణే-పాదమందు, కోమలతాండవం-కోమల-మనోహరమయిన- తాండవం-నృత్యముగలవాఁడును-కుమారం- కుమారుడునయినకృష్ణుని- ఆశ్రయేథాః- సేవించుచు

స్నాను॥ యీశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణైకదశాక్షరీమంత్రధ్యానమని సన త్కుమారసంహితయందు జెప్పఁబడియున్నది॥శ్లో॥ హారంతంనవనీతాదిచౌర్యే ణవ్రజయోషితాం।గోపబాలైర్వృతంకృష్ణంధ్యాయన్మంత్రిమిమంజపేత్॥

ఉ॥ కమ్మనివెన్నవాసన ముఖమ్మునఘుమ్మనిపోదుమట్లవా।
క్యమ్ములశౌర్యనైపుణులు గన్పడగన్నగవన్మృషాశ్రుపు।
ల్గ్రిమ్మగగోమలాంఘ్రియుగ శమ్మునదాండవకేళియొప్పఁగాఁ।
గ్రుమ్మరుగోపబాలకు ముకుందునినామదినాశ్రయించెదన్॥ ౧౫

తా- నెమ్మొగంబుననవనీతగంధంబువెలయ మాటలయందుదొంగ తలంపుచదురుకుపోసంగఁగన్నుంగవమిథ్యాశ్రువులొలుక నడుగుదామరల నా ట్యంబువిస్తరిల్లంగ్రుమ్మరుగోపాలబాలునినామానంబాయాశ్రయింపుమనుట॥

శ్లో॥ అమునాకిలగోపగోపనార్థంయమునారోధసినందనందనేన।
దమునావనిసమ్భవఃపనేనః కిమునాసౌ శరణార్థినాంశరణ్యః॥

టీక, అమునాయీయగుపడుచున్న-నందనందనేనశ్రీకృష్ణమూర్తిచే త-యమునారోధసియమునాతటమందు- గోపగోపనార్థం గోపగోపాలకల యొక్క-గోపనార్థం రక్షించుకొరకు వనసంభవః వనమందుబొడమిన-ద మునాః దహనుడు- తపేకిలపానముచేయబడియెనుగదా అసౌయీకృష్ణమూ ర్తి-శరణార్థినాం శరణమునుప్రార్థించుచున్న,నః మాకు-శరణ్యః రక్ష కుండు-నకిము కాడాయేమి.

ద్విప్రాసమత్తేభము॥ యమునాతీరవనాంతసంజనిత దావాగ్నిస్ఫుటా ర్చిర్నికా। యమునానాజనభీకరంబగుచు డాయన్ద్రావేలవేగాచునె। య్యమ ునాయంబనిదానినానెనిటనిత్యంబున్వారిగుప్తసం। యమునారాధనచేయు నాకిపుడభీష్టావాప్తిగాకుండునే॥

తా॥ యీకానంబడుచున్నశ్రీకృష్ణమూర్తిచేయమునాతటవనంబునగో పాలరక్షణంబుకొరకు దావానలంబుపానంబు చేయంబడియెంగదా అట్టియీ కృష్ణమూర్తి శరణాగతులమగు మమ్మ్ంగావం నెటుల సమర్థుండు గాక పోవుననుట॥

శ్లో॥ జగదాదరణీయజారభావం జలజాపత్యవచోవిచారగమ్యం।
తనుతాంతసుతాంశివేతరాణాం మురనాథోపలసుందరంమహోనః॥

టీక, జగదాదరణీయజారభావం-జగత్ - లోకములచేత-ఆదరణీయ- అంగీకరింపదగిన- జారభావమ్- జారత్వములుగలదియు- జలజాపత్య వచోవ

చారగమ్యామ్ జలజాపత్యే చతుర్ముఖునియొక్క- వచః వాక్యములయిన వేదాంతములయొక్క, విచార- సంచారముగలయు త్తరమీమాంసచేత, గమ్యం- తెలియదగినయు "యు సురనాథోపలసుందరం- సురనాథోపల- ఇంద్రనీలమణివలె, సుందరమ్- సుందర యినదియునయి- మహః- తేజము- నః మాయొక్క- శివేతరాణాం అశుభములయొక్క- తనుతామ్ కార్శ్యమును- తనుతామ్- చేయుఁగాక.

చ॥ సరసిజసంభవప్రముఖ పర్వసుపర్వన వావిచారగో।
చరమగుదివ్యతేజమని శంబుజగంబులు మెచ్చజాడు ఘు।
మరకతను త్నరత్నసుమ మంజెలువంగగుమార మూర్తియై।
పరగిపయూద్రి దృష్టినశు భంబులడంచిశుభం బ లీవృత॥ *

తా. వేదాంతవాక్యంబుల విచారంబుగలయు త్తరమీమాంసచే దెలియందగియును జగంబులచే నాదరింపబడిన జారత్వంబు గలిగి యింద్రనీలరత్నంబుంబోలె సుందరంబయి వెలుంగు తేజ బు హాయశుభంబులనడంచి శుభంబుల నొసంగునను ట.

శ్లో॥ సాకాపి సర్వజగతామభిరామసీమా కామాయనో భవతు గోపకిశోరమూర్తిః। యా శేఖరే శ్రుతిగిరాం హృది యోగభాజాం పాదాంబుజే చసులభా వ్రజసుందరీణామ్॥ ౧౮

టీక- సా ప్రసిద్ధమయినదియు, కాపి- ఇట్టిదియని చెప్ప నలవిగానిదియును. సర్వజగతాం। యెల్లలోకములయొక్క। అభిరామసీమా। అభిరామ। సౌందర్యముయొక్క సీమా- ఉత్తరావధియునయిన గోపకిశోరమూర్తిః గోపకిశోర గోపాలబాలునియొక్క మూర్తిః శరీరము నః మాయొక్క కామాయ శ్రేయస్సుకొరకు భవతునగుగాక యాయేమూర్తి శ్రుతిగిరాం వేదవాక్యములయొక్క శేఖరే అంతమందు యోగభాజాం బ్రహ్మనిష్ఠులయొక్క హృది హృదయములయందును వ్రజసుందరీణాంగోపస్త్రీలయొక్క పాదాంబుజేచ పాదకమలంబునను సులభా సులభముగా ప్రవర్తించుచున్నదియో సా కామాయభవతు అని యన్వయము, *

ఉ॥ ఏలజగంబులుం దరహివహించు శుభాస్పదసీమయోగిహృ।
త్ఫుల్లసరోజషాళి బదముల్ల లకింప ద్రయీవధూటికా। హల్లకసీమల బొలుచునద్భుతగోపకిశోరమూర్తియీ వల్లవకామినీచరణవారిజసేవకులెన్నఁజిక్కఁగా॥ ౧౮

తా॥ ఏద్దియేనియు వేదాంతంబున బ్రహ్మనిష్ఠుల హృదయంబులం బ్రకాశించునదియయ్యుం గోపవధూచరణాంబు జసేవకుఁ బాల్పడియెనో, అట్టి ప్రసిద్ధంబైనదియు నెల్లలోకంబుల సోయగంబునకు నెల్లయునైన గోపాలకృష్ణ మూర్తి మాకు శ్రేయస్సుకొఱ కగుంగాక యనుట.

శ్లో॥ అత్యంతబాలమతసీకుసుమప్రకాశం దిగ్వాససం కనకభూషణభూషితాఙ్గమ్। విస్రస్తకేశమరుణాధరమాయతాక్షం కృష్ణం నమామి మనసా వసుదేవసూనుమ్॥ ౧౯

టీ॥ అత్యన్తబాలమ్- మిక్కిలి బాలుఁడైనవాఁడును, దిగ్వాససం- దిగంబరుండైనవాఁడును, విస్రస్తకేశమ్- విస్రస్త- ముడివేయని, కేశం- వెంట్రుకలుగలవాఁడును, అతసీకుసుమప్రకాశమ్- అతసీకుసుమ, నల్లవిశపువ్వుయొక్క, ప్రకాశం - ప్రకాశమువంటి ప్రకాశముగలవాఁడును, కనకభూషణభూషితాఙ్గమ్ - కనక- బంగారు వికారమైన, భూషణ - ఆభరణములచేత, భూషిత- అలంకరింపఁబడిన , అఙ్గమ్ శరీరముగలవాఁడును,-అరుణాధరమ్- అరుణ - ఎఱ్ఱనైన,అధరం అధరముగలవాఁడును, ఆయతాక్షమ్ ఆయత దీర్ఘములైన, అక్షమ్- కన్నులుగలవాఁడునైన , వసుదేవసూనుమ్ శ్రీకృష్ణమూర్తిని, మనసా- మనస్సుచేత, నమామి- నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ॥ కోమలసుందరాకృతియు గొప్పకనుంగవ కెంపుమోవియు। న్వ్రేముల వ్రేలుముంగురులు నూత్నవిభూషణభూషితాంగముం ద్దామది గంబరాకృతియుఁ దాల్చిన వెన్నునిఁ జిన్నిబాలకున్। శ్రీమెఱయంగ భజింతు నతసీసుమభాసుని నందసూనునిన్॥ ౧౯

తా॥ మిక్కిలి పాలుండును నల్లవిశపూవుంబోని నెమ్మేనిచాయచేఁ దేజరిల్లువాఁడును, దిగంబరుండును, గనకాభరణంబులచే నలంకరింపఁబడిన శరీరంబుగలవాఁడును, ముడువని వెండ్రుకలు గలవాఁడును, వెడలుపగు కనుంగవలవాఁడును గెంపుపెంపుగణియింపని యధరంబుగలవాఁడును, వసుదేవసూనుండును నగు శ్రీకృష్ణమూర్తింగూర్చి శిరంబుచే నమస్కరించుచున్నా ననుట.

*

శ్లో॥ హస్తాఙ్ఘ్రి నిక్వణితకఙ్కణకిఙ్కిణీకం మధ్యేనితమ్బమవలమ్బితహేమసూత్రమ్। ముక్తాకలాపముకులీకృతకాకపక్షం వన్దామహే వ్రజచరం వసుదేవభాగ్యమ్॥

టీ॥ హస్తాఙ్ఘ్రి నిక్వణితకఙ్కణకిఙ్కిణీకమ్ - హస్తాఙ్ఘ్రి కరచరణ కమల

ములయందు , నిక్వణిత-మ్రోయుచున్న, కఙ్కణ- కంకణమంజీరములయొ క్క, కిఙ్కిణికమ్ చిఱుగంటలుగలవాఁడును, మధ్యేనితమ్బం- నితంబమధ్య మందు, అవలమ్బితహేమసూత్రమ్- అవలమ్బిత- ఆశ్రయింపఁబడిన, హే మసూత్రమ్- బంగరుమొలనూలుగలవాఁడును, ముక్తాకలాపముకులీకృతకాక పక్షం-ముక్తాకలాప-ముక్తావళిచేత, ముకులీకృత- మోడ్పింబడిన, కాకప క్షం- చిప్పకూఁకటిగలవాడును, వ్రజచరం-వ్రజ-వ్రేపల్లెయందు, చరం-సం చరించుచున్నవాఁడునునగు, వసుదేవభాగ్యమ్- శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి వ న్దామహే - నమస్కరించుచున్నాము॥ ఈశ్లోకార్థంబు శ్రీకృష్ణాష్టోత్తరీవ్యా సంబనిసనత్కుమారసంహితయందుఁజెప్పంబడియున్నది॥ శ్లో ॥ వత్సపాలయన మీశానం ధావమానం వ్రజాఙ్గణే । కిఙ్కిణీ నూపురగ్రైవ కర్ణభూషోజ్జ్వలం స్మరేత్॥

చ॥ సరసనితంబమధ్యమున జాఱెడుహేమమొలనూలుచిన్నముం। గురులుదళంబుగాగమిచికూర్చినముత్తెపురావిరేకయుం। గరచరణాగ్రనిక్వణితకంకణకింకిణులొప్పనందమం। దిరమునసంచరించువసుదేవకపుణ్యఫలముఁ భజించెదన్॥ ౨౦

తా॥ హస్తంబులను బాదంబులను గంకణమంజీరంబులయొక్క చిఱుగంటలుమ్రోయుచుండఁగటిపశ్చాద్భాగమధ్యంబునబంగరుమొలనూలువ్రేలుచుండమోడ్పింబడినచిప్పకూఁకటియందు రావిరేకమెఱయు వ్రేపల్లెయందుఁదిరుగు శ్రీకృష్ణమూర్తింగూర్చిమ్రొక్కెదననుట॥ శ్లో॥ బృన్దావనద్రుమతలేషు గవాంగణేషు వేదావసానసమయేషు చదృశ్యతే యత్ । తద్వేణువాదనపరం శిఖిపిఞ్ఛచూడం బ్రహ్మాస్మరామికమలేక్షణమభ్రనీలమ్॥ ౨౧

టీ॥ బృన్దావనద్రుమతలేషు-బృన్దావన బృందావనమందలి,ద్రుమ వృక్షములయొక్క, తలేషు ప్రదేశములయందు,గవాం గోవులయొక్క,గణేషు-సమూహములయందు, వేదావసానసమయేషు వేదావసాన-వేదాంతముల యొక్క, సమయేషు సిద్ధాంతములయందు,యత్- యేబ్రహ్మము,దృశ్యతే-చూడఁబడుచున్నదియో,తత్-అప్రసిద్ధమైనయట్టి వేణువాదనపరం వేణు పిల్లనఁగ్రోవియొక్క, వాదన-వాయించుటయందు,పరం-ఆసక్తమైనదియు,శిఖిపిఞ్ఛచూడం-శిఖిపిఞ్ఛ నెమలిపురి, చూడం, శిరోభూషణముగాఁగలయదియు,కమలేక్షణం కమల-తామర రేకులవంటి,ఈక్షణ నేత్రములుగలదియు అభ్రనీలం-అభ్ర మేఘమువలె,నీలం నల్లనైనదియునగు,బ్రహ్మమ్-శ్రీకృష్ణా

ఖ్యపరబ్రహ్మమును, స్మరామి. స్మరించుచున్నాను. ※

శా॥ బృందారణ్యతరుప్రదేశములగో బృందాంగణక్రోణులన్।
ఛందోవీథులఁగానుపించు పరమస్వచ్ఛంబమౌ తేజమౌ।
నందబ్రహ్మమువందనీయముశిఖినాదానుమోదంబునౌ।
యందున్నిల్పెదఁబింఛచూడమువయోజాతంబు మేఘాభమున్।

తా. బృందావనంబులతరువులనీడలనుగోపసమూహములయందును వే
దాంతవీథులయందునేబ్రహ్మంబుగానంబడుచున్నదియో యట్టిప్రసిద్ధంబై వే
ణునాదానందంబందునాసక్తంబై నెమలిపురిశిరోభూషణంబుగ ధరియించితా
మరకేకులవంటికన్నులుంగలిగి మేఘంబుంబోలెనల్లనై వెలుంగుశ్రీకృష్ణాఖ్య
బ్రహ్మంబునుస్మరించుచున్నానట ౨౨

శ్లో॥ వ్యత్యస్తపాదమవతంసితబర్హిబర్హం సాచీకృతాననని వేశితవేణురంధ్రం। తేజఃపరం పరమకారుణికం పురస్తాత్ప్రాణప్రయాణసమయే మమసన్నిధత్తామ్॥

టీ వ్యత్యస్తపాదం-వ్యత్యస్త వ్యత్యస్తములైనపాదం, చరణములుగల
యదియు, అవతంసితబర్హిబర్హం - అవతంసిత శిరోభూషణముగఁజేయఁ
బడిన, బర్హిబర్హం నెమలిపురిగలదియు, సాచీకృతాననని వేశిత వేణురంధ్రం
సాచీకృత-అడ్డముగాఁజేయఁబడిన ఆనన- ముఖమందు నివేశిత ఉంచఁబడి
న వేణు-పిల్లనగ్రోవియొక్క, రంధ్రం బిలముగలయదియు, పరమకారుణికం-
అత్యంతదయాళువైనయదియు పరం-ఉత్కృష్టమైనయదియునగు తేజః- తేజ
మునాయొక్క, ప్రాణప్రయాణసమయే ప్రాణప్రయాణ మరణమునొ
క్క, సమయే- కాలమందు, పురస్తాత్ -యెదుట, సన్నిధత్తాం సమీపముగుగాక

చ॥ మొగమొకయోరఁజేసుకొని మోవిని వేణువుఁజేర్చితిర్యగం।
ఘ్రిగవిలసిల్లమౌళితటిఁగేకికలాపకలాపము చిఱీ।
విగఁగనుపట్టుసౌఖ్యపదవి గను వేఁడుదీయసన్నిధిన్।
నిగమనివాసతేజము విస్మితసత్కరుణాధురీణమై॥ ※

తా. వామదక్షిణభాగంబులదక్షిణవామపదంబులనునిచిశిరోభూష
ణబుగనెమలిపు ధరియించియోరగాఁజేయఁబడిన నెమ్మొగంబున వేణురం
ధ్రింబులఁజేర్చియత్యంతదయాళువైయుత్కృష్టంబగును వెలుంగు తేజంబుప్రా
ణావసానకాలంబుననాయెదుటందోఁచుఁగావుతయనుట.

శ్లో॥ ఘోష ప్రఘోషశమనాయ మథో గుణేన మధ్యే బబంధ జన
నీ నవనీతచోరమ్। తద్బంధనం త్రిజగతా ముదరాశ్రయాణా మాక్రోశ
కారణ మహో నితరాం బభూవ॥ ౭౩

టీ॥ ఘోషప్రఘోషశమనాయ- ఘోష-గొల్లపల్లియయొక్క-ప్రఘోష- ఆక్రోశముయొక్క- శమనాయ- శాంతికొఱకు జననీ తల్లియైన యశోద- నవనీతచోరం వెన్నదొంగయైన కృష్ణుని-మధ్యే- నడుమునందు-అథః కవ్వముయొక్క-గుణేన త్రాటిచేత-బబంధం- కట్టివేసెను-తద్బంధనం ఆ బంధనము ఉదరాశ్రయాణాం-ఉదర- శ్రీకృష్ణోదరము- ఆశ్రయాణాం ఆశ్రయించిన త్రిజగతాం ముల్లోకములకును, ఆక్రోశకారణం-ఆక్రోశ- అత్యంతఘోషమునకు- కారణం-బీజము నితరాం-మిక్కిలియు. బభూవ-ఆయెను-

శా॥ పాలున్వెన్నయుముచ్చిలించెనని గోపాలాంగనల్దుయ్యెడన్।
జాలింజెందుచుఁదల్లి మట్టుపఱుపంజర్చించియాబాలకున్। రోలంగవ్వఁ
పుద్రాటఁగట్టెఁబటయాక్రోశించెఁదత్కుక్షిలోఁ। ద్రైలోక్యంబునుద
న్మహామహిమముగ్ధల్గాంచఁగానేతురే॥

తా. పాలువెన్నలుముచ్చిలించెనని నందవ్రజంబునందుండెడి గోపాంగనలు సెప్పుకొను మాటలాలించి యాదొంగతనంబుడుపందలంచి యశోద నవనీతచోరుండగు కృష్ణునిఁ గవ్వపుద్రాట నులూఖలంబున గట్టినం దదుదరంబున బున్న ముల్లోకంబులును దద్బంధనంబున నగు వేదనావశంబున నాక్రోశింపం దొడంగె. తల్లియైన యాయశోద గోపికాక్రోశంబుడుపందలంచి చేయు బంధనంబెల్ల లోకంబులకును పద్రవకరంబయ్యెననుట శ్లో॥ శైవా వయం న ఖలు తత్ర విచారణీయం పంచాక్షరీజపపరా నితరాం తథాపి। చేతో మదీయ మతసీకుసుమావభాసం స్మేరాననం స్మరతి గోపవధూకిశోరమ్॥

టీక. పంచాక్షరీజపపరాః పంచాక్షరీమంత్రముయొక్క జపజప్యమందు పరాః ఆసక్తులమైన వయం మేము శైవాః శివసంబంధులము తత్ర ఆవిషయమందు విచారణీయం న ఖలు విచారింపఁగూడదుగదా తథాపి అయినప్పటికిని మదీయం నాసంబంధమైన చేతః చిత్తము అతసీకుసుమావభాసం అతసీకుసుమ నల్లవిసెపువ్వుయొక్క అవభాసం కాంతివంటి కాంతిగలవాఁడును స్మేరాననం నగుమొగముగలవాఁడునగు గోపవధూకిశోరం గోపవధూ యశోదయొక్క కిశోరం శిశువగు కృష్ణుని నితరాం మిక్కిలియు స్మరతి స్మరించుచున్నది

మ॥ అనుమానింపఁగ నేమి శైవులను మేమత్యంతపంచాక్షరీ।
మనుపారీణులఁ గాదు మాయిసనెపుడున్ మందస్మితాభాప్రజిత
వనచంద్రుం గపిలాతసీసుమనమానద్యోతని స్తంద్రుఁ గృ।
ష్ణుని గోపాలకబాలునేచ నెతలం జూంజిత్తమాసక్తితోన్॥ *

తా. పంచాక్షరీమంత్రంబు జపియించు మేము శివసంబంధము గలవార
లమగుటయం దనుమానంబు లేదయినను నల్లనిసెవ్వాపు కాంతివంటి కాంతిగ
లనెమ్మేనుగలిగి నగుమొగంబునం దేజరిల్లు యశోదాసుతుండయిన కృష్ణుని
నామనంబు గోరుచుండు ననుట. *

శ్లో॥ రాధాపునాతు జగదచ్యుతదత్తచిత్తా
మంథానమాకలయతీ దధిరిక్తపాత్రే।
తస్యాస్తనస్తబకచంచలలోలదృష్టి
ర్దేవోపి దోహనధియా వృషభం నిరుంధన్॥ * * ౩౫

టీక. అచ్యుతదత్తచిత్తా-అచ్యుత శ్రీకృష్ణునియందు- దత్త ఉంచబడిన, చిత్తా మనస్సుగలదియై- దధిరిక్తపాత్రే- దధి పెరుగుచేత, రిక్త-శూన్యమైన- పాత్రే ఘటమందు, మంథానం-కవ్వమును-ఆకలయతీ- త్రిప్పుచున్న-రాధా- రాధయనుగోపిక-జగత్-భువనమును- పునాతు,పవిత్రముగాజేయుగాక,తస్యాః-ఆరాధయొక్క- స్తనస్తబకచంచలలోలదృష్టిః- స్తనస్తబక-పూవుగుత్తులవంటిపాలిండ్లయందు- చంచల-సారెసారెకు ప్రవర్తించుచున్నయదియు, లోల-ఆసతోగూడుకొన్నయదియునగు-దృష్టిః-చూపుగలవాడై-దోహనధియా-దోహనబుద్ధిచేత వృషభం వృషభమును,నిరుంధన్ కట్టుచున్న-దేవోపి-శ్రీకృష్ణుడును-జగతీ-లోకమును- పునాతు-పవిత్రముగాజేయుగాక,

చ॥ భ్రమసి వారిందలంచి దధిభాండము దండవసి చురిక్తభాం।
డము మథియించు రాధయు మనంబున దత్కుచకుంభవీ।
భ్రమము దలంచి యొక్క వృషభంబును దోహనబుద్ధిఁ గట్టునా।
కమలదళాక్షుఁడుం గరుణ గాతురుగాత జగద్విధానముల్। *

తా. శ్రీకృష్ణమూర్తి యందు మనంబిడినది యగుటచే దధిభాండము
పొంతనుండిన పెరుగులేనిదని యెఱుంగక దానిని తరువంగ మథించు రాధ
యు దారాధకుచకుంభంబుల మాటిమాటికిం జంచలించు మనంబు గలవాడ
గుటం జేసి భ్రాంతిచే వృషభంబుం బిదుక నమకట్టు శ్రీకృష్ణుండును లోకంబు
బవిత్రంబుగాఁ జేయుదురుగాక యనుట. * * *

శ్లో॥ గోధూళిధూసరిత కోమలకుంతలాగ్రం
గోవర్ధనోద్ధరణకేళి కృతప్రయాసమ్।
గోపీజనస్య కుచకుంకుమముద్రితాంగం
గోవిందమిందువదనం శరణం భజామః॥ * * ౨౬

టీక. గోధూళిధూసరితకోమలకుంతలాగ్రమ్ గోధూళి గోసమ్మర్దనము వలనఁబుట్టిన రేణువులచేత, ధూసరిత ధూసరవర్ణముగలదిగాఁ జేయఁబడిన, కోమల మృదువులైన కుంతలాగ్రమ్-కేశాగ్రములుగలవాడును, గోవర్ధనోద్ధరణకేళికృతప్రయాసమ్- గోవర్ధన గోవర్ధనపర్వతముయొక్క - ఉద్ధరణ-ఎత్తుటయనియెడి- కేళి విహారమందు కృత-చేయబడిన- ప్రయాసం-ప్రయాసముగలవాడును-గోపీజనస్య గోపికాసమూహముయొక్క,కుచకుంకుమముద్రితాంగం కుచ స్తనములయందలి,కుంకుమ,అంగరాగవిశేషముచేత ముద్రిత చిహ్నితమైన- అంగమ్-వక్షము మొదలగుఅవయవములుగలవాడును- ఇందువదనమ్- ఇందు-చంద్రునివంటి, వదనం-ముఖముగలవాడును- శరణం రక్షకుడైన; గోవిందం శ్రీకృష్ణమూర్తిని, భజామః సేవిచుచున్నాము.

ఉ॥ గోపదధూళిధూసరిత కోమలకుంతలు గోపికాకుచ
స్థాపితకుంకుమాంకితవిశాలభుజాంతరుఁ బాణిపంకజా
రోపితభూమిభృద్వరుని రూఢసుఖాస్పదుఁ డందగోకులా
గోపకుమారునిందువదనున్ మదనుగ్రహ...గోచరా॥ *

తా. గోపదసమ్మర్దంబునం బొడమిన పరాగంబుచే ధూసరంబగు కేశాగ్రంబులుగలిగి గోవర్ధనోద్ధరణంబును విహారంబుచే జేయబడిన శ్రమంబుగలిగి గోపికాకుచకుంకుమంబున లాంఛితంబగు...రంబుచే దేజరిల్లుచుఁ జందురుఁబోలు నెమ్మొగంబున సమరి నాకుఁగతి కుంచై తనరుగోవిందుని సేవించుచున్నాననుట.

శ్లో॥ యద్రోమరంధ్రపరిపూర్తివిధావదక్షా
వారాహజన్మని బభూవురమీ సముద్రాః।
తం నామనాథమరవింద దృశం యశోదా
పాణిద్వయాంతరజలైః స్నపయాంబభూవ॥ * * ౨౭

టీక: వారాహజన్మని-వరహావతారమందు అమీసముద్రాః ఈసముద్రములు, యద్రోమరంధ్రపరిపూర్తివిధౌ- యత్-ఏశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క- రోమ-వెంట్రుకలయొక్క-రంధ్ర బిలములయొక్క, పరిపూర్తి-పూర్ణముయొక్క విధౌ- చేయుటయందు,అదక్షాః అసమర్థములు, బభూవుః అయి

వవిరెూ తం-ఆ-అరవిందదృశం పుండరీకాక్షుండైన, నాథం శ్రీకృష్ణమూర్తి ని-యశోదా- నందునిభార్య పాణిద్వయాంతరజలైః పాణిద్వయ-దోయి లియొక్క- అంతర-మధ్య మందలి,జలైః- ఉదకములచేత. స్నపయాంబభూ వ హాహా-స్నానముఁజేయించెఁగదా *

ఉ ॥ ఏయధికుండు క్రోడతనుపహించిననాతనిరోమరంధ్రముం।
దోయధులెల్లనించుహవణుల్గనసేరకయుండెనట్టివా।
రాయణుఁడర్భకాకృతినిరాగిలినందవధూటిదోయిటన్
దోయముజల్లగాదనిసితోఁగుచుచుండెని దేమిచి త్రమెూ ౭౭

తా॥ వరాహజన్మంబున నీసముద్రంబులే శ్రీకృష్ణునిరోమరంధ్రింబుఁ బూరింప సమర్థంబులు గాకపోయినవిరెూ యట్టి ప్రసిద్ధుండును బుండరీకా క్షుండునగు కృష్ణమూర్తిని యశోదాదేవి దోయిలిలోనినీటిచే స్నానముచే యించె నిదియెట్టివిచిత్రం బోయనుట. *

శ్లో॥ వరమిమముపదేశ మాదియధ్వం నిగమవనేషు నితాంతచార ఖిన్నాః। విచినుతభవనేషు వల్లవీనాముపనిషదర్థము లూఖలేబద్ధమ్॥

టీక-నిగమవనేషు-నిగమ-వేదములనియెడి, వనేషు-వనములయందు నితాన్తచారఖిన్నాః- నితాంత మిక్కిలియు,చారపరిశీలనముచేత,ఖిన్నాఃబడ లిన, హేసుకృతినః ఓవిద్వాంసులారా, వరం ఉత్కృష్టమయిన- ఇమముప దేశంయీయుపదేశమును,ఆదియధ్వ ఆదరింపుడు-వల్లవీనాంగోపస్త్రీలయొ క్క, భవనేషుగృహములయందు, ఉలూఖలేరోటియందు-నిబద్ధం కట్టబడిన ఉపనిషదర్థం ఉపనిషత్ వేదాంతములయొక్క- అర్థం అభీష్టమయినకృ ష్ణుని- విచినుత,వెతకుండు. *

చ ॥ నిగమమహావనాంతముల నేవెదకన్వ లెనంచుఖిన్నులై।
వగవగనేలనేయొ యుపాయము జెప్పెదజోయిచూడుడీ।
యగణితవల్లవీమణీగృహాంగణభూమి నులూఖలంబుతో।
డగుణనిబద్ధమై శ్రుతుల డాగినభావముగానవచ్చెడున్॥ * ౭౮

తా॥ వేదంబులను నరణ్యంబులం గ్రుమ్మరంబోడమిన దప్పిచేనాగిలిన యోవిద్వాంసులార నాపలుకొక్కండువినుండు, ఉపనిషదర్థంబు గోపికా గృహంబుల ముంగిళులయందు నవనీతచౌర్యాదికంబునఁ రోలయందు ఖలబం ధనంబుగలిగియున్నదిగాన వాగలగృహంబుల వెదకుండనుట. *

శ్లో॥ దేవకీతనయపూజనపూతః పూతనారిచరణోదకధౌతః।
యద్యహం స్మృతధనంజయసూతః కింకరిష్యతి స మే యమదూతః॥

టీక. అహం నేను దేవకీతనయపూజనపూతః దేవకీతనయ శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క - పూజన పూజచేత, పూతః పవిత్రుడను, పూతనారిచరణోదకధౌతః - పూతనారి శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క, చరణోదక పాదోదకముచేత ధౌతః పరిశుద్ధుడను - స్మృతధనంజయసూతః స్మృత స్మరియింపబడిన, ధనంజయ అర్జునుని యొక్క, సూతః సారథియైన శ్రీకృష్ణస్వామిగలవాడను, యది - అయినట్టులయ్యేనేని, మే నాకు సః అప్రసిద్ధుఁడైన, యమదూతః యమభటుడు కింకరిష్యతి - యేమిచేయగలడు. *

మ॥ సకలప్రార్థితదేవకీతనయపూజాపూతునిం బూతనాం।
తకపాదాంబుజవారిధౌతుని మునో నాశీక హేళీభవ।
త్ప్రకటాటోపకిటినూతునివచో రాజీవరాజస్మరుం।
దకథాస్వీతునిసన్నునాశనమున దూతత్సెరగాజూతురే॥ ౨౯

తా. దేవకీతనుజపూజనంబుచేఁ బవిత్రుండనయి పూతనాంతకుండగు శ్రీకృష్ణుని పాదోదకంబునం బరిశుద్ధుఁడనై యెల్లప్పుడును పార్థసారథియై న కృష్ణుని స్మరించుచుండనను యమభటుఁడేమి చేయుననుట. *

శ్లో॥ భాసతాం భవభయైకభేషజం
మే మనః సుహుర్ముహుర్ముహుః।
గోపవేషముపసేదుషస్స్వయం యా
పికాపి రమణీయతా విభోః॥ ౩౦

టీక. భవభయైకభేషజం - భవభయ సంసారభయమునకు ఏక ముఖ్యమైన, భేషజం ఔషధము - గోపవేషం గోపాలవేషమును - స్వయం తాను - ఉపసేదుషః పొందిన, విభోః శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క, యాపికాపి అనిర్వాచ్యమైన - రమణీయతా - సౌందర్యము, మమ నా యొక్క - మానసే మనంబునందు - ముహుర్ముహుర్ముహుః మాటిమాటికిని భాసతామ్ - ప్రకాశించుగాక. *

చ॥ భవభయభేషజంబునుప్రీతి భావ్యమునై తగుగోపవేషము।
న్నపమున బూనినట్టిహరి సర్వమనోహరదివ్యరూపస్సై।
భవముమదీయభావమున భాసిలుగాతనిరంతరంబుమా।
ధవమమణీత్పృణీకరణ కౌశలపేశలతేజమొప్పఁగన్॥ *

తా. సంసారభయంబను రోగంబునకు ముఖ్యౌషధంబగు గోపవేషంబు

దనంతటనంగీకరించినశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యీశ్వాచ్యమైనసౌందర్యంబు నామనంబునం బ్రకాశించుంగాకయనుట *

శ్లో॥ కర్ణలమ్బితకదమ్బమంజరీకే సరారుణకపోలమణ్డలమ్।
నిర్మలంనిగమవాగగోచరం నీలిమానమవలోకయామహే॥ ౩.౨

టీక. కర్ణలమ్బితకదమ్బమంజరీ కేసరారుణ కపోలమణ్డలమ్ - కర్ణ శ్రోత్రములయందు, లమ్బిత వ్రేలుచున్న-కదమ్బమంజరీ కడిమిపూగుత్తుల యొక్క, కేసర-కింజల్కములచేత, అరుణ-యెఱ్ఱనైన, కపోల గండస్థలము లయొక్క, మండలమ్- ప్రదేశములు గలవాడును, నిర్మలం- పరిశుద్ధుడైన వాడును, నిగమవాగగోచరమ్- నిగమవాక్- వేదాంతవాక్యములకు-అగోచరమ్-విషయుడుగానివాడునగు, నీలిమానం- నీలవర్ణుడగు కృష్ణుని,అవలోకయామహే - చూచుచున్నాము॥ఈశ్లోకార్థంబు గోపాల మంత్రరాజము యొక్క మోక్షప్రయోగ ప్రయోగం బందలి ధ్యానంబని గోపాల కల్పంబున జెప్పంబడియున్నది॥ శ్లో॥నీలోత్పల దళశ్యామం పీతవాససమచ్యుతమ్। శుద్ధస్ఫటికసంకాశ మథవాపురుషోత్తమమ్॥ ధ్యాత్వానిత్యంజపేన్మంత్రంమోక్షార్థీత్రిసహస్రకమ్॥

మ॥ చెవులన్ వ్రేలు కదంబమంజరులచే జిన్నారిచెక్కుల్ జ్వల
న్నపనంభ్యారుణితాధరికాంతిజెలువం దన్మందహాసప్రభా।
లలము ల్వెన్నెలతళ్కుజూపమృదులా లంకారుడయి వేదసం
స్తవనాగోచరుడయినశౌరియసి తచ్ఛాయన్విలోకించెదన్॥ *

తా. చెవులన్వ్రేలు కడిమి పూవుగుత్తుల కాంతిచే గెంపగు చెక్కులుగలిగి పరిశుద్ధుండయి వేదాంతా గోచరుండయి వెలయు శ్రీకృష్ణ మూర్తిం జూచుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ సాచిసంచలితలోచనోత్పలం సామికుట్మలితకోమలాధరమ్।
వేగవల్గితకరాంగులిముఖం వేణునాదరసికంభజామహే॥ ౩.౩

టీ. సాచిసంచలితలోచనోత్పలం. సాచిఅడ్డముగను, సంచలితచలింపజేయబడిన- లోచనోత్పలంకలువలవంటికన్నులుగలవాడును, సామికుట్మలితకోమలాధరం- సామిసగము, కుట్మలితమోడ్పబడిన, కోమలమృదువగు అధరంమోవిగలవాడును, వేగవల్గితకరాంగులిముఖం, వేగత్వరయగునటుల,వల్గితసారెకునెత్తబడిన, కరహస్తముయొక్క, అంగులిముఖం అంగుళాగ్రములుగలవాడునునగు, వేణునాదరసికం వేణునాద వేణుగానముయొక్క, రసి

కం, సాగగ్రాహియైనకృష్ణుని, భజామహే సేవించుచున్నాను. *

చ॥ నిరతము నంఘ్రి మార్పడగ నిల్చి యొయ్యారపుటూరుమూపుతో౯।
దరళవిలోచనంబులు ముఖంబలర౯ దరహాసచంద్రిక౯।
స్ఫురువగు ముద్దుమోవిపర మోపి చెలంగ కరాంగుళీతతి౯।
స్ఫురరళి నటింపజేయునతి మోహనగానధురీణు గొల్చెద౯॥ *

తా. ఓరగా జేయబడిన కన్నులు చలించుచుండ నవమోష్ఠసరోరుహులాధరంబు వెలయ వేగంబుగనంగుళాగ్రంబుల వేణురంధ్రంబుల గప్పుచు విప్పుచుం జెలంగు వేణునాదరస గ్రాహియయిన శ్రీకృష్ణమూర్తిని సేవించుచున్నానట. * * * * * * *

శ్లో॥ స్యందనే గరుడమండితధ్వజే కుండినేశతనయాధిరోపితా।
కేనచిన్నవతమాలపల్లవశ్యామలేన పురుషేణ నీయతే॥ ౩౩

టీ. కుండినేశతనయా కుండిన, కుండినపట్టణమునకు యీశ ప్రభువయిన భీష్మునియొక్క, తనయా కూతురయిన రుక్మిణీదేవి గరుడమండితధ్వజే గరుడ గరుత్మంతునిచేత, మండిత ప్రకాశించుచున్న ధ్వజే టెక్కెము గలిగిన, స్యందనే రథమందు నవతమాల పల్లవశ్యామలేన నవనూతనమయిన తమాలపల్లవ నల్లకానుగచిగురువలె, శ్యామలేన నీలవర్ణుడయిన కేనచిత్పురుషేణ, వొకానొకపురుషునిచేత అనగా కృష్ణునిచేత- అధిరోపితా అధిరోపింపబడినదియై నీయతే. తీసుకొనిపోబడుచున్నది. * *

మ॥ కదనోర్వి౯ శిశుపాలుమాగధనృపద్యుమ్నాంతలాధీశవా।
ర్మదనిర్భేదవినోద మొప్పగ గరుత్మత్కేతుభాస్వద్రథా।
స్పదపీఠంబున రుక్మిణీరమణి నిశ్శంకస్థితిం దెచ్చెచే।
విదితుండటితమాలనీలపురుషు న్విశ్వంభరుం గొల్చెద౯॥ *

తా. కానుగుచిగురుంబోలె శ్యామలవర్ణంబగు శరీరంబుగల యొకానొకడయిన పురుషుండు అనగా శ్రీకృష్ణమూర్తి గరుడధ్వజంబుచే ప్రకాశించు రథంబున రుక్మిణీదేవి నెక్కించుకొని పోవుచున్నాడనుట. *

శ్లో॥ మాయాత పాంథాః పథి భీమరథ్యాః దిగంబరః కోపి తమాలనీలః।
విన్యస్తహస్తోపి నితంబబింబే ధూర్తస్సమాకర్షతి చిత్తవిత్తమ్॥ *

టీ. హేపాంథాః పాంథులారా భీమరథ్యాః, భీమరథియనునదియొక్క పథమార్గమునందు మాయాతరాకుండుడు, తమాలనీలః తమాల నల్లకానుగువలె, నీలః నల్లనయినవాడును- దిగంబరః దిగంబరుడయినవాడును,

కోపి వాకానోకఁడైన, ధూర్తమర్త్యుఁడు నితమ్బే- కటిప్రదేశవిశేష మందు, విన్యస్తహస్తోపి- విన్యస్త ఉంచఁబడిన, హస్తోపి హస్తముగలవాఁడై నను, చిత్తవిత్తం- చిత్త- మనమని యెడి, విత్త ధనమును, సమాకర్షతి- లెస్సగా గ్రహించుచున్నాఁడు. *

చ॥ పథికులు పోఁకుఁడచ్చటికిఁ బల్మఱుఁ భీమరథీపథంబునం। బృథు
లతమాలమేచకశరీరుఁడొకండు దిగంబరాకృతిం। బ్రథితకటీతటీఘ
టితపాణితలుండయి ప్రాప్తమన్మనోరథుఁడయి చిత్తవిత్తము నిరంతర
ముఁ బహరించు ధూర్తుఁడై॥ ౪౮

తా. ఓపథికులారా భీమరథీనదీమార్గంబున రాకుండుండేమనిన దిగంబరుండును దమాలనీలుండును నలగు పురుషుండు నితంబ ప్రదేశంబున గరంబులునిచికొని యుండియును ధూర్తుండై చిత్తవిత్తంబు నవహరించుగాన నా ప్రదేశంబునకు రాకుండుఁడనుట. *

రాసక్రీడాష్టకము.

శ్లో॥ అఙ్గనామఙ్గనామన్తరే మాధవో మాధవం మాధవం చాన్తరేణాఙ్గనా।
ఇత్థమాకల్పితే మణ్డలే మధ్యగస్సఞ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః॥

టీ. అఙ్గనామఙ్గనామ్ - అంగనలయొక్క. అన్తరే- మధ్యమందు. మాధవః- శ్రీకృష్ణమూర్తియును - మాధవ మాధవమ్- పుండరీకాక్షపుండరీకాక్షులయొక్క- అంతరేణ - మధ్యమున- అఙ్గనా- స్త్రీయును- ఇత్థం - యీప్రకారముగా, ఆకల్పితే- కల్పింపఁబడిన- మణ్డలే సమూహమందు దేవకీనందనః శ్రీకృష్ణమూర్తి మధ్యగః మధ్యభూమినిఁ బొందినవాఁడగుచు- వేణునా- పిల్లనఁగ్రోవిచేత సఞ్జగౌ- సంగానము జేసెను.

గ్రంథకర్త యీపద్యము మొదలెనిమిది పద్యములచేతను
శ్రీకృష్ణుని రాసక్రీడలను వర్ణించి చెప్పుచున్నాఁడు.

చ॥ ఇరుదెసలందు నంగనలు తనకింతులు పార్శ్వములను లన్వసింపఁగాఁ।
గరములఁగవల్లిఁ జెలఁగి బలభిన్మణివిభ్రమమొంది వరమోహ
ని చిన్నెలు కరసస్థితిమండలమధ్యవర్తియై। మురళీరవంబునం జెలఁగు
మోహనమూర్తి మురారి గొల్చెదన్॥ ౩౯

తా. ఇరుదెసలందును దనకిరుగడలనిరుతుంబుల్వానీతెరగున గల్పింపఁబడిన మండలంబునం గృష్ణుండు మధ్యముననుండి ధ్వనివిశేషము నా గ్రోవిచే పిల్లఁగ్రోవిచే విశిష్టముగాను గానంబుచేసెననుట. *

శ్లో॥ కేకికేకాద్భుతానేకపంకేరుహాలీనహంసావళీ హృద్యతా హృద్యతా।
కంసవంశాటవీదాహదావానలస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః॥ ౩౯

టీ. కేకికేకాద్భుతానేకపంకేరుహాలీనహంసావళీ హృద్యతాహృద్యతా కేకినెమళులయొక్క, కేకాధ్వని శేషములయొక్క అద్భుత ఆదరించుటచేత అనేక అనేకములయిన పంకేరుహ కమలములనుండి ఆలీన లేచుచున్న హంసలంచలయొక్క ఆళిపంక్తులకు హృద్యతా సంతోషమును అహృద్యతా సంపాదించుచున్న వేణునాపిల్లనగ్రోవిచేత కంసవంశాటవీదాహదావానలః కంసవంశకంసకులమనియెడి అటవీ అడవియొక్క దాహ కాల్చుటయందు దావానలః వనవహ్నియైన దేవకీనందనః శ్రీకృష్ణమూర్తి సంజగౌ లెస్సగాగానము చేసెను. *

మ॥ తనుకాంతుల్ జలదంబటంచుశిఖిసంతానంబుగేకాస్వనం।
బునుమించ్వనియ చపిండులలితాంభోజాళిలోనుండిచ।
య్యనలేఖభ్రమనొంచినంతనముచే యంజాలువంశీమృదు।
స్వనమంగా చినకంసవంశదహనజ్వాలిహరింగొల్చెదన్॥ ౩౭

తా. నన్నేకృష్ణునిచాయందిలకించి మొగులనుచుంజెలంగు నెమళులకేకారావంబులవినినచూత వానతతిదారకొనియెనను తెలంపువదామరపిదునుండి లేవనుంకించు నంచలకిదిమేఘంబుగాదు కృష్ణుండని తెలియంజేసి సంతసంబు నాపాదించు పిల్లనగ్రోవిచె గంసునికులంబను నడవికి గార్చిచ్చగు శ్రీకృష్ణమూర్తి గానబుజేసెనట.

శ్లో॥ క్వాపివీణాభిరారావిణాకంపితః క్వాపివీణాభిరాకింకిణీనర్తితః।
క్వాపివీణాభిరామాంతరంగాపితస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః॥ ౩౭

టీక దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తి క్వాపి యొకచోటను వీణాభిః వీణలచేత ఆరావిణా గానవంతుడయినవానిచే కంపితః నాట్యము నొందింపబడినవాడగుచు వేణునా పిల్లనగ్రోవిచె సంజగౌ గానముజేసెను క్వాపి యొకచోట వీణాభిరా కింకిణీనర్తితః వీణాభిరా వీణానుగుణధ్వని జేయుచున్న కింకిణీ చిరుగంటలతోడ నర్తితః నర్తనము బొందింపబడినవాడగు సంజగౌ గానముజేసెను క్వాపి యొకచోట వీణాభిరామాంతరమ్ వీణా వీణయొక్క అభిరామాంతరమ్- అభిరామ మనోహరములయిన- అంతరం గానవిశేషములుగలుగునట్టులుగా గాపితః గానము బొందింపబడినవాడగుచు సంజగౌ గానముజేసెను. * * * * * *

మ॥ ఒకచో గానలువీటువీణియలతో యుక్తంబుగా నాదువే।
రొకచో వీణెకు వియ్యమైయొనరఁజేయుంగింకిణీనాదమొం।
డొకచో వీణియతోడఁ బాడఁజతగా నుత్సాహియై యట్టినం।
దకుమారాగ్రణి వేణునాదమొనరన్ స్ఫూర్తిల్లెనుల్లాసియై॥ *

తా, ఒకచోట గానవంతులు మీటువీణియలరవంబులకుఁ దగునటుల వాయుచు వేరొకచోట వీణారవంబుగలసి మిలయునటులఁ జిఱుగంటలు మ్రోయించుచు నొకచో వీణాధ్వని వికేపంబులకుం దోడుగఁ బాడుచు దేవకీసుతుఁ డగు శ్రీకృష్ణమూర్తి వేణువుచే గానంబు చేసెకదల.

శ్లో॥ చారుచన్ద్రావళిలోచనైశ్చుమ్బితో గోపగోబృందగోపాలికావల్లభః।
వల్లవీబృన్దబృన్దారకః కాముకస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః॥

టీక ॥ చారుచన్ద్రావళిలోచనైః॥ - చారుచంద్ర- సుందరములయినభూషణములుగలగోపికలయొక్క, ఆవళిపఙ్క్తులయొక్క, లోచనైః- నేత్రముల చేత,చుమ్బితః - జూడఁబడుచున్నవాఁడును, గోపగోబృందగోపాలికావల్లభః- గోప గోపాలకులయు,గో- గోవులయు,బృదం- సమూహమునకును,గోపాలికా స్త్రీలకును, వల్లభః - ప్రభుఁడైనవాఁడును, వల్లవీబృన్దారకః - వల్లవీబృదం- గోపికాసమూహములకు, బృన్దారకః- దైవతమైనవాఁడును కాముకః-గోపికాకాముకుఁడునైన దేవకీనందనః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, వేణునా పిల్లనఁగ్రోవిచే, సఞ్జగౌ-గానముచేసెను. *

ఉ॥ క్రేఁపులుగోపదంపతులు గేవలభక్తిభజింపనస్సరో।
రూపముగట్టు క్రేఁతలు మారుల్కోనిక్రీడయొనర్పసంభృతా.
ట్టోపదభూషలొ చెలులు సౌధములందిలకించిజూడఁగా
గోకులకువారుఁడొప్పెరసగుంభిత వేణునినాదలోలుఁడై॥ *

తా సుందరంబులగు భూషణంబు ధరించిన గోపస్త్రీల నేత్రంబుల చేఁ జూడఁబడుచు గోపికాసమూహంబులకు దైవతంబయు గోపస్త్రీకాముకుండై గోపాలగోపికా గోసమూహంబులకు ప్రభుండై వెలయు గోపాల దేవుండు వేణువుచే గానంబుచేసెనుట,

శ్లో॥ మాళీమావామిళన్మత్తభృంగీలతభిత్రపిఞ్ఛావిభ్రమమాలిగితః।
ప్రస్తగోపీకుచాభోగసమ్మీళితస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః॥

టీక, దేవకీనందనః శ్రీకృష్ణమూర్తి మాళీమాల మిళన్మత్తభృంగీలతా భితభిత పిఞ్ఛావిభ్రమమాలిగితః - మాః - సిగయందుఁ జెండిన, మాలా- పుష్ప

మాలికలయందు, మిళిత- కూడుకొన్న, మత్తభృంగీలతా- తీవియలవంటి మెలదేటిబోటులవలన, భీతభీత - భీతసదృశులయిన - ప్రియా- ప్రియురాండ్రచే, విభ్రమ. విలాసముగా గూడుకున్న భుజల, ఆలింగితః- కౌగిలింపఁబడినవాఁడగుచు- స్రస్తగోపికుచాభోగసమ్మీలితః- స్రస్త- జారుచున్న వస్త్రములుగలిగిన- గోపీ- గోపికలయొక్క, కుచ- స్తనములయొక్క, ఆభోగ - పరిపూర్ణతచే, సమ్మీలితః- ఆలింగనము చేయఁబడినవాఁడగుచు, వేణునా- పిల్లఁగ్రోవిచేత, స-జగౌ- గానముచేసెను. ❀

ఉ॥ మాలితటీ ఘటించినసుమమ్ముల వెంబడివచ్చు భృంగికా।
జాలిత ధ్వనింగలఁగి చేలములాడఁగఁ గౌఁగిలించు గో।
పాలకభీరుకోటి కుచభార మురమ్మున నానురాఁగలీ,
లాలనమానసానన విలాసుఁడు వేణువినోదము గాఁచెసఁ॥

తా. సిగలయందు జలుకింపఁబడిన యలుగుల సరంబులపై మూసకు తేఁటిమొత్తలకలికి చేలంబులూడగ నులై కౌఁగిలించు గొల్లమెరుంగు బోండ్లపాలిండ్లరాయిడి గడునుమూటిన విగ్రహంపు జెవచేఁ జెలువొందు వేణుగానంబు చేయు గోపాలదేవునిం గాంచెనుట.

శ్లో॥ చారుచామీకరాభాసభామావిభుర్వైజయంతీలతావాసితోరస్థలః।
నందబృందావనేవాసితా మధ్యగస్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః॥

టీక. చారుచామీకరాభాసభామావిభుః-చారు-సుందరమయిన, చామీకర-బంగారుయొక్క-ఆభాస- కాంతివంటి కాంతిగలిగిన, భామా-లక్ష్మీదేవికి, విభుః- ప్రభుఁడైవాఁడును, వైజయంతీలతావాసితోరస్థలః వైజయంతిలతా తీవియువంటి వైజయంతి యను వనమాలికచేత, వాసిత- పరిమళించుచున్న, ఉరస్థలః వక్షస్థలముగల, దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, నంద బృందావనేవాసితామధ్యగః నంద,నందునియొక్క, బృందావనే- బృందావనమను వనమందు, వాసితా-నివసించెడిగోపికలయొక్క, మధ్యగః-మధ్యదేశమునుండువాఁ డగుచు, వేణునా-పిల్లఁగ్రోవిచేత, సంజగౌ-గానము చేసెను. ❀

మ॥ జతలైబ గరుతీఁగెజాలకదలించంబాలుబృందావనాం । చితబిబ్బోకదతుల్యరాసగతులన్ వివిచి వాసక్రియా । చతురత్వంబున వైజయంతినటియుంచ వేణుగానస్వనా । మృతధారాపటిఁ జెలఁగు హారినెమ్మిం బ్రోచు నిమ్మోక్షమున్ ॥ ౪౦

తా. పుటపాకశోభితంబగు సువర్ణనిభంబగు శరీరకాంతిచేఁ దేజరిల్లునిందిరకు విభుండును వైజయంతియనియెడి వనమాలికచేఁ బరిమళించుచు నెడగలుగువాఁడునగు శ్రీకృష్ణమూర్తి బృందావననివాసినులగుగోపికలమధ్యంబునం జేరి వేణువుచేగానంబు జేసెననుట. *

శ్లో॥ బాలికాతాలికాతాళ లీలాలయాసంగసందర్శిత భ్రూలతావిభ్రమః।
గోపికాగీతదత్తావధానస్స్వయం సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః॥ ౪౧॥

టీక. బాలికాతాలికాతాళలీలాలయాసంగసందర్శితభ్రూలతావిభ్రమః। బాలికా-గోపాలబాలికలనెడి, తాళికాతాళిక త్రియలయొక్క-తాళలీలాతాళక్రియయొక్క-లయ న్యూనాధికరాహిత్యముయొక్క-ఆసంగ ఉద్యోగమందు-సందర్శితచూపబడిన-భ్రూలతా తీగెవంటికనుబొమలయొక్క-విభ్రమః విలాసములుగల దేవకీనందనః శ్రీకృష్ణమూర్తి-స్వయంతాను-గోపికాగీతదత్తావధానః-గోపికాగోపికలయొక్క-గీతగానమందు-దత్తఉంచబడిన అవధానః తత్పరత్వముగలవాఁడగుచు-వేణునా వేణువుచేత సంజగౌగానముచేసెను.

ఉ॥ తాళములుగ్గడించుపని తాకరతాళలయానుభావితా।
భ్రూలతసాపుపల్లవసరోజముఖీమృదుగానవైఖరిన్।
దాళిమి నెచ్చరించునవధానము మీరఁగ వేణుపాణియై।
లాలితగానవైభవకళా నిపుణుండగు శౌరిగొల్చెదన్॥ *

తా. తాళంబులనుగ్గడించు గోపబాలికా కరతాళంబులం గనుబొమలీలలచే మెచ్చుచు గోపికలసంగీతంబుల దత్పరంబగు మనంబుగలిగి గోపాలదేవుండు వేణువుచే గానంబు చేసెననుట. *

శ్లో॥ పారిజాతం సముద్ధృత్య రాధావయో
రూపయామాసభామాగుణైరంగణే।
శీతశీతేవటేయామునీయే తటే సంజగౌ
వేణునా దేవకీ నందనః॥　　　౪౨

టీక. దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, రాధావయోరూపయో లక్ష్మీదేవియవయవసౌష్టవమువంటి యవయవసౌష్టవముగలిగినయట్టిన్ని-గుణైః-సౌందర్యాదిగుణములచేత, మాసభామా-మా లక్ష్మీదేవికి- సభా సమానురాలయినయొకానొకయువతిచేత, అంగణేముంగిలియందు. పారిజాతం పారిజాతతరువును- సముద్ధృత్య స్థాపించి- యామునీయే యమునాసంబంధమైన- తటే గట్టునందు- శీతశీతే- శీతసదృశమైన, వటే భాండీరమనియెడి పేరుగలన్య

గ్రోధవృక్షమందు- వేణునా వేణువుచేత సంజగౌ-గానముచేసెను.

మ॥ రమతోడన్ సమమైనకాంతిగుణముల్ రాధావయోరూపవి
భ్రమముల్ గలిగిన భామముంగిటను గల్పద్రుమమ్మున్నిల్పి యు
య్యమునాసైకతమధ్యశీతలతల న్యగ్రోధవీధిన్ ముదం
బు రసన్వేణువినోదనాదరతుఁడై నబ్జాక్షు నీక్షించెదన్॥ ౮౨

తా. నిరుపమానకాంతిగుణంబులచే బదాఱేండ్లప్రాయంబుచే దేజరిల్లు సిందిరాదేవియుంబోని యొకానొకయువతిముంగిటం బారిజాతంబు నెలవుకొల్పి యమునాతటంబున నుండు భాండీరవటతరువు నీడయందు శ్రీకృష్ణమూర్తిన్ వేణువుచే గానంబుచేసెననుట. ※

శ్లో॥ అగ్రేదీర్ఘతరోయమర్జునతరుస్తస్యాగ్రతోవర్త్మనీ।
సాఘోషం సముపైతి తత్పరిసరే దేశే కళిందాత్మజా।
తస్యాస్తీరతమాలకాననతలే చక్రంగవాంచారయన్।
గోపః క్రీడతి దర్శయిష్యతి సఖే పంథానమవ్యాహతమ్॥ ※

టీక. ఈశ్లోకంబు కర్థంబు రెండుగాన నీక్రిందవివరింపంబడుచున్నవి- హే సఖే ఓ మిత్రుండ- అగ్రే-యెదుట అయం ఈకానంబడుచున్న- దీర్ఘతరః మిక్కిలిపొడవయిన- అర్జునతరుః కదంబవృక్షము-తస్య ఆకదంబతరువుయొక్క-అగ్రతః-ముందరను వర్త్మనీ కాలిత్రోవ-సా ఆకాలిత్రోవ- ఘోషం- గొల్లపల్లియును, సముపైతి పొందుచున్నది- తత్పరిసరే-తత్ ఆవ్రేపల్లియొక్క-పరిసరే-సమీపదేశమందు- కళిందాత్మజా యమునానది-తస్యాః-ఆయమునానదియొక్క -తీరతమాలకాననతలే తీరగట్టునందు-తమాల- నల్లకానుగు చెట్లయొక్క, కాననవనముయొక్క-తలే ప్రదేశమందు- గవాం- గోవులయొక్క-చక్రంసమూహమును- చారయన్ సంచరింపజేయుచు- గోపః గోపాలుడు క్రీడతి విహరించుచున్నాడు- సః ఆగోపాలుడు- అవ్యాహతం- అక్షతమయిన పంథానం- మార్గమును- త్వాం- నినుగూర్చి - దర్శయిష్యతి- చూపెంచుచున్నాడు. [రెండవయర్థంబు] హేసఖే-ఓమిత్రుడా- అగ్రేరథాగ్రమందు దీర్ఘతరః మహోన్నతుడయినవాడును- అయం,ఈప్రసిద్ధుడయిన- అర్జునతరుః- తరువువంటి యర్జునుడు- తస్య- అయర్జునుని యొక్క- అగ్రతః-ముందర వర్త్మనీ ఉపదేశమార్గము- సా- అమార్గము- ఘోషం ఉపనిషత్తును, సముపైతిపొందుచున్నది- తత్పరిసరే తత్ ఆయుపనిషత్తుయొక్క- పరిసరే- సమీపమందు, కళిందాత్మజా- యమునానది- త

స్యాః అసదియొకటి, తీరతమాలకాననతలే. తీరగట్టున దుండు-తమాలకాన
న-కానుగయడవియొక్క- తలేప్రదేశమందు- గవాంఉపనిషద్వాక్యములయొ
కటి- చక్రంపసమూహమును చారయన్ ఆధ్యయనము చేయించుచు- గోపః
శ్రీకృష్ణమూర్తిః- క్రీడతివిహరించుచున్నాడు సఃఆకృష్ణుడు త్వాం నినుగూ
ర్చి-అవ్యాహతం, అక్షతమైన- పంధానమ్ మార్గమును- దర్శయిష్యతి.
చూపించుచున్నాడు॥ ఈశ్లోకార్థంబు గోపాలకృష్ణసార్వాకృష్ణైకాక్షరీ మం
త్రధ్యానమని సనత్కుమారసంహితయందు జెప్పంబడియున్నది, *

శ్లో॥ పార్థేదిశంత గీతార్థం ధ్యానముద్రాలిలసత్కరమ్।
రథస్థంభావయన్ జప్త్వా దశలక్షమిమంమనుం।
నోచిరల్లభతేజ్ఞానం పరమైశ్వర్యదాయకమ్। *

మ॥ అదిగో ముంగల పెద్దమద్దియటపో నాచెంతవ్రేపల్లెయు।
న్నదియాదండగళిందజాతటమునం దాపింఛభూజాళినా।
కనుపుల్మేపుచుగోపబాలకుడు నిక్కంబొప్ప గాదెల్పస।
త్పదవింబామ్నసుఖాస్పదముగా భావంబురంజిల్లెడున్॥ *

తా. ఓయిమిత్రుడా విను ముందరనొకయత్యున్నతంబగునర్జు
నతరువుగలదు దానికిముందొకకాలికొంకయున్నది యాక్రోవ వ్రేపల్లియం
గూర్చిపొందుచున్నది యప్పల్లియపొంతయమునా నదీతీరంబునంబొడవగు
కానుగయడవిలోపల నావులగుంపులమేపుచు నొకగోపాలుండు న్నాడతండ
వ్యాహతంబగు మార్గంబుజూపుననుట. ఈయర్థంబుగాక మఱియొకతా
త్పర్య విషయీభూతంబగు నర్థంబుగలదదియెట్లనిన నొకండు సంసారార
ణ్యంబునంబడి పుణ్యపాపంబులచే సంపాదింపబడిన మార్గ విశేషంబులచే
బోయిపోయి పరిభ్రమించుచు వెండియుసంసారగహనంబునబ్రవేశించి య
తిదుఃఖంబగుజీవితంబుగూర్చి బెగడునొకనికింజెప్ప నలవిగాని సన్మార్గంబు
నుపదేశించువానిం జూపుచున్నాడు. ఓయిమిత్రుండాముందర రథాగ్రంబు
నంబ్రసిద్ధుండై మహోన్నతుండై బంధులంజంపబోవుకతంబునం బొడమి
నదుఃఖంబున దగువుంబొలెజడుండయిన యర్జునుండున్నాడతనిముందట ను
పదేశమార్గంబున్నది యయ్యుపదేశమార్గంబు శబ్దప్రధానంబగు నుపని
షత్తుంబొందుచున్నది యప్పట్టునయమునాతీరంబునంబుట్టిన తమాలకాంతా
రంబుబోనికాంతిపుంజంబుండున త్తలంబున నుపనిషద్వాక్యంబులంజెప్పుచుశ్రీ
కృష్ణదేవుండు విహరించుచున్నాడతండవ్యాహతంబగుమార్గంబుజూపనట.

శ్లో॥ గోధూళిధూసరిత కోమలగోపవేషం
గోపాలబాలకశతై రనుగమ్యమానమ్।
సాయంతనే ప్రతిగృహం పశుబంధనార్థం
గచ్ఛంతమచ్యుతశిశుం ప్రణతోస్మి నిత్యమ్॥ ౪౪

టీక. గోధూళిధూసరిత కోమలగోపవేషం, గోధూళి- గోసమ్మర్దమువలనబుట్టినపరాగముచె- ధూసరిత- ధూసరవర్ణముగలదిగాజేయబడిన కోమల మృదువయిన గోపవేషం గోపాలవేషముగలవాడును- గోపాలబాలశతైః- అనేకులగుగోపాలబాలురచె- అనుగమ్యమానం, అనుసరింపబడుచున్నవాడును- సాయంతనే సాయంకాలమందు పశుబంధనార్థం పశు- ఆవులయొక్క- బంధనార్థం కట్టివేయుటకొరకు- ప్రతిగృహం గృహగృహమును గూర్చి- గచ్ఛంతం పోవుచున్న- అచ్యుతశిశుం అచ్యుతనారాయణుడనెడి శిశు బాలునిగూర్చి- ప్రణతః- నమ్రుడను- అస్మి అయితిని *

ఉ॥ గోపదధూళిధూసరిత కోమలవేషముతోడ నందలం
గోపకబాలకాలితననుంగు జతోడుగనింట నింటనుం।
గ్రేపులగట్టగాదిరుగు కృష్ణునిబాలకరాభిశోభితున్।
గోపకుమారునిందువదనున్మనమందగని నయ్యగొల్చెదన్॥ *

తా. గోవులసమ్మర్దంబునం గొడమిన ధూళిచే ధూసరవర్ణంబగు గోపాలవేషంబుగలిగి గోపాలబాలకసమూహంబులు వెంటనంటిరా ప్రేపల్లియం బ్రతిగృహంబునకుం దిరుగు గోపాలకృష్ణునింగూర్చి ప్రణతుండనయితినని *

శ్లో॥ నిధింలావణ్యానాం నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయంనిజావాసంభాసాంనిరవధికనిశ్శ్రేయసరసం। సుధాధారాసారంసుకృతపరిపాకం మృగదృశాంప్రపద్యేమాంగల్యం ప్రథమమధిదైవంకృతధియాం॥ ౪౫॥

టీ॥ లావణ్యానాం- కాంతివిశేషములకు, నిధిం- ఆకరమైనవాడును, నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయం- నిఖిలసమస్తమయిన జగత్, లోకములయొక్క- ఆశ్చర్య అచ్చెరువులకు- నిలయం ఇల్లయినవాడును- భాసాం కాంతులకు, నిజావాసం- నిజస్వకీయమైన ఆవాసం గృహమయినవాడును- సుధాధారాసారం సుధా అమృతముయొక్క, ధారాసారం జడియయినవాడును, మృగదృశాం యువతులకు సుకృతపరిపాకం సుకృత అదృష్టముయొక్క, పరిపాకం, ఫలస్వరూపమయినవాడును, కృతధియాం విద్వాంసులయొక్క, మాంగల్యం

శుభమయినవాఁడును అధిదైవం, దైవమయినవాడును- నిరవధికనిశ్రేయస
కనం ఆనందరసస్వరూపుఁడయినవాఁడును- ప్రథమం-జగత్కారణుండునగు
నకృష్ణుని ప్రపద్యే-సేవించుచున్నాను, *

ఉ॥ చక్కఁదనంబు ప్రోవు రుచి సంతతి బాల్చిన తావు లోకము।
మ్రొక్కఁ నమ్ముండదంటవికచాంబుజనేత్రలనోము పంట పెం।
పెక్కుడు సుకృత్రి ధామము నీకులకాదిమ ధామ మార్యస।
మ్యక్కృతసాధపర్వము జహార్షము నయినము గాంచి గొల్చెదన్॥ *

తా. కాంతివిశేషంబులకు నాకరంబయి యెల్లలోకంబులయు చ్పెరువు
లకునిల్లయినవాడును గాంతులకుబుట్టినిల్లయి నిరవధికానంద రసస్వరూపంబ
యియమృతంబుజడిమై వెల్లయువతులయదృష్టఫలస్వరూపంబయి జ్ఞానవం
తులకధిష్ఠానదయి వతంబయి సర్వశుభంబులకు క్షేపంబయి యాద్యంబగుచువె
లయు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మంబు సేవించుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ ఆతామ్రపాణికమల ప్రణయప్రతోద
మాలోలహారమణికుండలహేమసూత్రమ్।
ఆవిశ్శ్రమాంబుకణమమ్బుదనీలమవ్యా
దాద్యం ధనంజయరథాభరణం మహో నః॥ ౮౭

టీ॥ ఆతామ్రపాణికమల ప్రణయప్రతోదమ్- ఆతామ్ర- అంతటనెర్ర
నయిన-పాణికమల- హస్తకమలంబున ప్రణయ-ప్రేమగలిగిన- ప్రతోదం-
కశావిశేషను గలయదియు ఆలోలహారమణికుండలహేమసూత్రమ్ ఆలోల
చలించుచున్న- హార-హారములును-మణి-మణివికారమయిన- కుండల కుం
డలములును- హేమసూత్రం-బంగరు మొలనూలుగలిగినయదియు-ఆవిశ్శ్ర
మాంబుకణం ఆవిః-ప్రకాశించుచున్న, శ్రమాంబుకణం శ్రమోదకబిందువు
లుగలదియును- అంబుదనీలం-అంబుది మేఘమువలె- నీలం,నల్లనైనయదియు
ధనంజయరథాభరణం-ధనంజయ- అర్జునునియొక్క -రథ-రథము కు -భర
ణంభూషణమైన- మహః తేజము- నః మమ్మ్- అవ్యాత్ - రక్షించుగాత,

ఉ॥ కెంజిగురాకు కేలమల కించుప్రతోదము చేతఁ బూని యా।
నంజయవాజి జగత్తు నక్రియ దేర్పరుపన్నగంబున।
గ్రొజేమటూరహారమణి కుండలముల్ చలింప పనోప్పన।
య్యంజననీల తేజగు రథాభరణంబునయుంబుబోవుత॥ *

తా, కెంజిగుఁ . బోలికరంబున బ్రతోదంబు మెరయహారంబులుకుం

డలంబులుమై లనూలునుంజలియింప నెమ్మొగంబునం గొంగ్రెంజెమ్మటలూఅని
అమేఘంబుబోలె ధనంజయుని యరదంబున వెలుంగు తేజంబు ననుంబ్రోచు
గావుతయనుట, *

శ్లో॥ నఖనియమితకండూన్పాండవస్యందనాశ్వానసుదినమభిషించ
న్నంజలిస్థైః పయోభిః| అతులితతగాత్రస్తోత్ర నిస్యూతమాలిర్దశ
నవిధృతరశ్మి ర్దేవకీపుణ్యరాశిః॥

టీ, దశనవిధృతరశ్మిః దశసదంతములచేత- విధృత-ధరిఇంపబడినర
శ్మిః పగ్గములుగలవాడును తోత్రనిస్యూతమాలిః, తోత్ర మునికోలతోడ-
నిస్యూతః కూర్పబడిన- మాలిః శిరముగలవాడును నఖనియమితకండూన్
నఖ గోళ్ళచే- నియమిత నివురబడిన కండూర్ దురదగల పాండవస్యందనా
శ్వాన్- పాండవ- అర్జుననునియొక్క- స్యందన రథముయొక్క- అశ్వాన్ గు
ర్రములను అంజలిస్థైః దోయిటనున్న పయోభిః ఉదకములచేతఅనుదినం
ప్రతిదినమును అభిషించన్ స్నానము సేయించుచున్నవాడునగు దేవకీపుణ్య
రాశిః దేవకీ దేవకీదేవియొక్క- పుణ్యరాశిః పున్నియంపుబ్రోవగుకృష్ణుడుఅ
వతు రక్షించుగాక,

మ॥ తలతోత్రింబుధరించిపగ్గములుదంతశ్రేణిగీలించియు।
గ్గలికన్మోగుడించిపార్థరథకంఖాణంబులన్ద్రోయిటి।
జలముల్ నల్లినఖాలిమఇనీరువెచుర్ రక్షించునా దేవకీ।
లలనాపుణ్యఫలంబునన్నుగరుణా లంకారుగా జేయుతన్॥ *

తా, దంతంబులచే బగ్గంబులధరిఇంచి మునికోలశిరంబునం బెట్టికొని
పెంపంబడిన నెమ్మేనుకలవాడగుచు నర్జుననరదంపుగుర్రంబుల మేనులని
వురుచుందోయిటినీటిచె వానింగడుగుచు ననుదినంబు నిక్రమంబునం జేయుచు
న్న దేవకీపుణ్యఫలంబగు శ్రీకృష్ణమూర్తిననురక్షించుగాత,

శ్లో॥ వ్రజయువతిసహాయే యౌవనోల్లాసికాయే
సకలశుభవిరాసే కుందమందారహాసే।
నివసతుమమచిత్తం తత్పదాయత్తవృత్తం
మునిసరసిజభానౌ నందగోపాలసూనౌ॥ *

టీక, వ్రజయువతిసహాయే- వ్రజ వ్రేపల్లెయందలి, యువతి జవ్వను
లకు- సహాయే సహాయుండఇనవాడును- యౌవనోల్లాసికాయే- యౌవన-వ
యస్సుచేత - ఉల్లాసి ప్రకాశించుచున్న- కాయే శరీరముగలవాడును, సక

లశుభవిలాసే-సకలసమస్తమయిన, శుభశుభములరెయొక్క- విలసేలీలలుగ
లవాడును- కుందమందారహాసే-కుంద మల్లెలవంటి-మందారమందారవుష్ప
ములవంటి,హాసేనగవుగలవాడును- మునిమనసిజభావే-ముని మానులనిఱె
డి- మనసిజములనులకు- భావే నామూర్త్యయును నదగోపాలసూనోః శ్రీకృష్ణ
మూర్తియందు- తత్పదాయత్తవృత్తమ్ తత్ ఆస్వామియొక్క- పత్ పాద
ములకు-ఆయత్తఅధీనమయిన వృత్తంవ్యాపారముగల- మమ నాయొక్క- చి
త్తచిత్తము- నివసతు-ఉండుగాకనుట. *

చ॥ వ్రజయువతిసహాయునతి రాజితయౌవనకాయుమానిచి।
త్రజలజమిత్రువిస్ఫజన తానుతిపాత్రువినీలగాత్రువో।
యజదళనేత్రుగుందనిభ హాసుశుభైకదయావిలాసుస్వ।
సుజ హితు-దదంఘ్రిస్థితి జొప్పడునాదతినామతించెదన్॥ *

తా. గోపస్త్రీసహాయుండయు జవ్వనంబుచేదేజరిల్లు నెమ్మేనుగలిగి
సకలశుభవిలాసములుగలిగి మెల్లవిరులంబోలినగవు నెమ్మోగంబునంగ
నుపట్ట మహాత్మకమలంబు కుమాతారాండుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క పా
దంబులకధీనంబయి నామంబుండుగాతయనుట. *

శ్లో॥ అరణ్యానీమార్ద్రస్మిత మధురబింబాధర సుధాసరణ్యా
సంక్రాంతైస్సపదిమయ వేణువినదైః।
ధరణ్యాసానందోత్పులక ముపగూఢాంఘ్రికమల
శ్శరణ్యానామాద్య స్సజయతుశరీరీమధురిమా. ౪౭

టీక॥ ఆర్ద్రస్మితమధురబింబాధరసుధాసరణ్యా ఆర్ద్ర ఆర్ద్రమైనయిన స్మి
తచిఱునగవుచేత- మధురమనోజ్ఞమయిన బింబాధరదొండపండువంటియధర
మందలి సుధాఅమృతముయొక్క- సరణ్యాప్రవాహముచేత-సంక్రాంతైః-
సంక్రమించిన- వేణునినదైః వేణునాదములచేత- సపదితత్కాలము-ఉల్-అ
రణ్యానీ అరణ్యమును- మయం యలమదము లదిగాజేయుచున్నయుదియు ధ
రణ్యాభూమిచేత- సానందోత్పులకం-సంతోషపులకాంకురములతోగూడిన
ముల-ఉపగూఢాంఘ్రికమలః ఉపగూఢఆలింగనముచేయబడిన అంఘ్రికమ
లః పాదకమలములుగలయదియు-శరణ్యానాం రక్షకులలోపల ఆద్యం మొ
దటిదైనదియు, శరీరీశరీర గలిగిన-సఃఅప్రసిద్ధమైన- మధురిమాసౌందర్య
ము-జయతు- సర్వోత్కృష్టముగావర్తించుచును *

మ॥ స్మితబింబాధర మధురీకలిత వశీ దమోహనంబుచే।

సలిలస్ఫూర్తిని నిగానవంబలర బాధాంభోజనం క్తిచే।
క్షితిరోమ ంచము గ్రాం చెనోయని వితర్కింపం బ్రవర్తించున।
నృతుడుద్యన్మధురాభిరూప్యమున సర్వోత్కృష్టుడై వర్తిలుల్ ।

తా. శ్రోత్రియగుచిడునగవ్రు చేయనోహరంబగునధరబింబంబుంగలియ మృతప్రవాహంబున బోడమిన వేణునినాదంబులచే సరణ్యంబులరానందంబు ననఘున గగ్గురుపాటుచే వెలయుపులకములతోడ గాఢాలింగనంబుచేయు సాదకము లంబులగలిగి రమ్యకంబులలోపలనాద్యంబయి ప్రసిద్ధంబయిన శరీరవతిబగు సౌందర్యంబుసర్వోత్కృష్టంబుగావర్తించుననుట, *

శ్లో॥ విదగ్ధగోపాలవిలాసినీనాం సంభోగచిహ్నాంకితసర్వగాత్రమ్।
పవిత్రమామ్నాయగిరామగమ్యం బ్రహ్మప్రపద్యే నవనీతచోరమ్॥

టీక. విదగ్ధగోపాలవిలాసినీనాం- విదగ్ధసుందరులగున- గోపవిలాసినీనాం, గోపస్త్రీలయొక్క- సంభోగచిహ్నాంకితసర్వగాత్రం- సంభోగచిహ్న రతిచిహ్నములచేత- అంకితముద్రింపబడిన సర్వసమస్తమయిన-గాత్రంశరీర ముగలయదియు-పవిత్రంవిమలమయినదియు- ఆమ్నాయగిరాం- వేదాంతవాక్యములను- అగమ్యంపొందనలవిగానిదియైన-నవనీతచోరమ్-నవనీతవెన్నను-చోరందొంగిలించుచున్న- బ్రహ్మంపరబ్రహ్మమును- ప్రపద్యే భజించుచున్నాను. * * * * *

మ॥ నవలావణ్యవిలాసినీనికరనానాబంధసంబంధసం।
భవదభాంకశరీరువిశ్వపరమామ్నాయాంతవాచావిధే।
యవిహారున్నవనీతచోరునిబవిత్రాచారసంచారుని।
న్నవనాథారునిశాంతసారునిమదిం బూజింతునెల్లప్పుడున్॥ ౫౦

తాత్పర్యము. సౌందర్యవంతులగు గోపాలస్త్రీలయొక్క సంభోగచిహ్నంబులచే నంకితంబగు శరీరంబుగలిగి నిత్యశుద్ధంబయి వేదంబులచె డలియ నగమ్యంబయ్యును నవనీతచోరంబయి వెలయు బ్రహ్మంబు భజించుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ అన్తర్గృహే కృష్ణమవేక్ష్య చోరం బద్ధ్వా కవాటం జననీం గతైకా।
ఉలూఖలే దామనిబద్ధమేనం తత్రాపి దృష్ట్వా స్తిమితా బభూవ॥ ౫౧

టీక. ఏకాచికగోపిక- అంతర్గృహే, లోపలియింటను- చోరంనవనీతంబుదొంగిలించునట్టి- కృష్ణం శ్రీకృష్ణుని- అవేక్ష్య చూచి- కవాటం- తలుపు- బద్ధ్వా బంధించి। జననీంతల్లినిగూర్చి- గతా సతిపోయినదగుచును- ఉలూఖ

లే- రోటియందు, దామనిబద్ధం-దామ. త్రాటిచేత, నిబద్ధం,కట్టఁబడిన యే
వం-ఈశ్రీకృష్ణుని, తత్రాపి అక్కడను, దృష్ట్వా- చూచి, స్తిమితా-నిశ్చే
ష్టురాలు, బభూవ-ఆయెను.

చ॥ నిలయములోనొకతుక లవనీతహారుఁ హరిఁగాంచికట్టిగాఁ।ద
లుపుబిగించియక్కొడుకుతల్లికిఁజెప్పఁగబోయియుందులా । ఖలగుణ
బద్ధుఁడౌనతనిఁగఁ గొనియాఁడివచ్చిది త్తదా।వలుగనిసారెకేకలిడన
ర్తిలునాబలుపంట.గొల్చెదఁ॥ ౫౧

తా. వ్రేపల్లియందొక గోపికలోపలియింట వెన్నదొంగిలించుచున్న
శ్రీకృష్ణదేవునింగాంచి యుయ్యెంటితలుపుమూసి యశోదాదేవికిం జెప్పరాన
క్కడరోలంగట్టఁబడియుండు శ్రీకృష్ణుఁ గాంచియూరడిలి యింటికిమగుడనే
తెంచివెన్నలేనికుండలంజూచి శ్రీకృష్ణుని కృత్యంబునకు వెఱఁగుపడియెననుట,

శ్లో॥ రత్నస్థలేజానుచరఃకుమారస్సంక్రాంతమాత్మీయముఖా
రవిందం।ఆదాతుకామస్తదలాభఖేదాద్విలోక్యధాత్రీవదనంరురోద॥

టీక. జానుచరః- జాను- మోకాళ్ళచేత,చరః-సంచరించుచున్న కు
మారః- శ్రీకృష్ణమూర్తి,రత్నస్థలే తర్నమయప్రదేశమందు, సంక్రాంతం-
ప్రతిబింబించిన, ఆత్మీయముఖారవిందమ్-ఆత్మీయా- తనసంబంధమయిన- ము
ఖారవిందమ్ ముఖకమలమును,ఆదాతుకామః గ్రహింపనిచ్ఛయించినవాఁడ
గుచు,తదలాభఖేదాత్ తత్-ఆముఖకమలము యొక్క,అలాభ-అప్రాప్తివ
లననయిన-ఖేదాత్-క్లేశమువలన, ధాత్రీవదనం-ధాత్రీ దాదియొక్క,వదనం
ముఖమును,విలోక్య-చూచి,రురోద యేడిచెను.

వ॥ ఘనరత్నస్థగితావనిన్నిజముఖాకారంబుపద్మాకృతిం।గను
పట్టంగనినవ్వితద్గ్రహణకాంక్షఁజిన్నికేల్సాఁచిచే। రనిఖేదంబునజా ను
యానముదలిర్చఁ దాదినీక్షించిరా। వముఖంబోరెడునందనందనుని
మాయాడింభకుంగొల్చెదఁ॥ ౫౨

తా. జానువులచే సంచరించు శ్రీకృష్ణమూర్తి మణివికారంబగుప్రుడ
మిస్సైఁ గ్రీడించుచునక్కడఁ బ్రతిబింబించిన తనమొగంబుకమలంబని గ్రహిం
పఁ బోయి రాకుండినఖేదంబున దాదిముఖంబుఁజూచి యేడ్చెననుట,

శ్లో॥ ఆనందేనయశోదయాసమదనంగోపాంగనాభిశ్చిరంసాశ
ఙ్కంవలవిద్విషాసకుసుమైస్సిద్ధైఃపృథివ్యాకులమ్। సేర్ష్యంగోపకు
మారకైస్సకరుణంపౌరైర్జనైస్సస్మితం యోదృష్టస్సపునాతు నో

మురరిపుః ప్రోత్క్షిప్త గోవర్ధనః॥ ౫౩

టీక యశోదయా-యశోదాదేవిచేత ఆనందేన సంతోషముతోడను, గోపాంగనాభిః గోపస్త్రీలచేతను- సమదనం మన్మథునితోఁ గూడుకొన్నటుల-సిద్ధైః సిద్ధులచేత, సకుసుమ్మైః-పుష్పములతోడ-వృద్ధిప్యా భూమిచేత ఆకులం వ్యాకులముగునటుల- గోపకుమారైః గోపాలకుమారులచేత- సేర్ష్యం ఈర్ష్యతోఁగూడుకొన్నటుల సకరుణైః - దయతోఁగూడినయట్టియు పౌరైః పురసంబంధులైన-జనైః జనులచేత సస్మితం చిఱునగవుతో గూడుకొన్నటుల యః-ఏవఁడు దృష్టః చూడఁబడియెనో- ప్రోత్క్షిప్తగోవర్ధనః- ప్రోత్క్షిప్త ఎత్తఁబడిన- గోవర్ధనః గోవర్ధనపర్వతముగలిగిన- సః ఆ ప్రసిద్ధుఁడైన-మురరిపుః శ్రీకృష్ణమూర్తి-నః-మమ్మ పునాతు పవిత్రులఁ జేయుఁగావుత.

చ॥ ముదమున నందగోపికలు మోహమునన్ జనపాళి నవ్వఁగన్।
ద్రిదశవిభుండు సాధ్వసమతిన్ వరివానల సిద్ధపుంగవుల్। పౌరలి నయ్యాకు
లత్వమున భూమియు గోపకుమారులేపునన్ । సదయతఁ బౌరులున్ గ
వరసాధరమెత్తిన చక్రి ప్రోవుతన్॥ .౫౩

తా॥ యశోదచే నానందంబునను గోపస్త్రీలచే మన్మథోద్రేకంబునను ఇంద్రునిచే సందేహంబునను సిద్ధులచే నలఘువానలం గనుగొనంతులను పౌరజనంబులచే నవ్వానంబడుటచేత నాకులంబున గోపకుమారులచే సీమనం జూడఁబడుచు నెవ్వఁడు గోవర్ధనం బెత్తెనో యట్టి శ్రీకృష్ణమూర్తి నను బవిత్రునిగా జేయుఁగాత యనుట.

శ్లో॥ ఉపాసతామాత్మవిదః పురాణాః పరం పరస్మాన్నిహితం గుహాయామ్।
వయం యశోదాశిశుబాలలీలాకథాసుధాసింధుషు లీలయామః॥

టీక. పురాణాః-పూర్వికులయిన, ఆత్మవిదః-జ్ఞానులు-గుహాయామ్-గుహాయను హృదయమందు, నిహితం-ఉంచఁబడిన పరస్మాత్-పరముకన్నను- పరం- పరమయిన తత్త్వమును ఉపాసతామ్- ఉపాసింపని వయం. మేము-యశోదాశిశుబాలలీలాకథాసుధాసింధుషు యశోదా-యశోదాదేవియొక్క శిశు బిడ్డఁడైన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క బాలలీలా బాలక్రీడా సంబంధములయిన కథా కథలనియెడి సుధాసింధుషు అమృతనదులయందు. లీలయామః విహరించుచుందుము.

మ॥ దహరాకాశనివాసమావరము నాత్మజ్ఞాపలీక్షించు ప్ర।
త్యహమేఁగాంతురుగానసేకలయశో దాబాలలీలాసుధా।
లహరీవీచివరంపరంగదిసిశో ల్లాంగ్రీడించున।
న్నహనప్రౌఢిజెలంగుడెందమునసా నందంబునందించెర్॥   ౫౪

తా. పురాతనలగునాత్మవిదులు దహరాకాశంబునంబరతత్వంబునిలిపియు పాసింతురుగాత నేనల్లయశోదాశిశు డగు శ్రీకృష్ణునిబాలక్రీడలకథలనియెడియ మృతంపునదులయందు విహరించి యానందంబుగొందుచున్నాననుట.

శ్లో॥ విక్రేతుకామాకిలగోపకన్యా మురారిపాదార్పితచిత్తవృత్తిః।
దధ్యాదికంమోహవశాదవోచ ద్గోవిందదామోదరమాధవేతి॥

టీక. దధ్యాదికం-పెరుగు మొదలగువాని విక్రేతుకామా విక్రయింప వలయుననునిచ్ఛగలిగిన- గోపకన్యా గోపక న్యక- మురారిపాదార్పితచిత్తవృత్తిః మురారి శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క- పాదపాదములయందు-అర్పితవను ర్పింపపడిన- చిత్తవృత్తిః చిత్తవ్యాపారముగలిగినదియై, మోహావశాత్- మోహావశమువలన- గోవిందదామోదరమాధవేతి, గోవింద గోవిందాయని యు- దామోదరదామోదరాయనియు- మాధవేతిమాధవాయనియు- అటీ చక్కల- పలికెనుగదా.

*

మ॥ నవలావణ్యవిలాసినీతిలకమా నందంబునన్నందనం।
దనపాదార్పితచిత్తవృత్తిమరలిం పన్నేరకస్వీటిలో।
నవనీతాదికమమ్మ్ముచోమరవు జెందంబౌరులంగాంచిమా।
ధవగోవిందముకుందకృష్ణయనుచు ద్యన్మోహవిభ్రాంతితోన్॥ ౫౫

తా. వ్రేపల్లెయందొక్క గోపయువతి పెరుగుమొదలగువానినమ్మబో యి శ్రీకృష్ణునిపాదంబులయందు జిక్కిన మనంబుమరలింపనేరక యత్యంత మోహావంరగిలి పెరుగుమొదలగువానినమ్మమరిచి గోవిందా దామోదరా మాధవాయనియెడు నామంబులనుగ్గడించుచుం దిరిగెననట.

శ్లో॥ ఉలూఖలంవాయమినాంమనోవా గోపాంగనానాంకుచకుట్మలంవా। మురారినామ్నఃకలభస్యనూన మాలానమాసీత్త్రయమేవ భూమౌ॥   ౫౬

టీక, మురారినామ్నః-మురారిశ్రీకృష్ణుడనియెడి- నామ్నః పేరుగలిగి న- కలభస్య గున్నయేనుగునకు- ఉలూఖలంవారోలైనను. యమినాం మును లయొక్క- మనోవామనమయినను. గోపాంగనానాం-గోపస్త్రీలయొక్క కు

చతుష్కాలంవాఁడుచతుష్కాలముయిన- భూమరాభూమియం దు- త్రయ మెవ,మూ
డే- ఆలానంకట్టుకంబము- ఆనీక్ ఆమెను నూనం- నిశ్చయము.

చ ॥ మునిజనమానసా బుగహ ముంబజు బాలక బాలికామణీ।
స్తనవనజాతకోరకవి తానములూఖలమ కనుమురారిమో।
హానకలభంబునిల్పుటకు నయివి-పిన్నికట్టుకంబు నల్ ।
దనరెడునొండుకె దునికిడక్కుధరాస్థలిగల్గ నేర్చునే॥

తా. మునిజనంబుల మానసంబును గోపస్త్రీల మొగ్గలవంటి చన్ను
లవింటును రోలును నిష్పుకమియందు శ్రీకృష్ణుండను ముప్పదియేండ్లప్రాయం
బుగల గజంబునకు నిమ్మాణం గట్టుకంబంబులయ్యె నొండొక్కటికెట్లయ్యె
నిది నిక్కంబనుట,

శ్లో॥ కరారవిందేన పదారవిందం ముఖారవిందే వినివేశయంతం। వటస్యప
త్రస్యపుటేశయానం బాలంముకుందం మనసాస్మరామి॥ ౫౭

టీక. కరారవిందేన, హస్తకమలములచేత, పదారవిందం పాదకమల
మును, ముఖారవిందే ముఖకమలము నందు వినివేశయంతం ఉంచుచున్నవాని
ని, వటస్య వటవృక్షముయొక్క, పత్రేపుటమందు- శయానం శత్తమిల్లిన-
బాలం బాలుడయిన, ముకుందం శ్రీకృష్ణుని, మనసా మనస్సుచేత, స్మరామి-
స్మరించుచున్నాను.

శా॥ కేలుందామరచేబదాబ్జమెలయుం గీలించి మోమ్మామునన్।
హేలిన్నిల్పివటప్రవాళమ్మున శయ్యజోల్చు బాలునిన్ ।
లీలాలోలవిశాలలోచనునిలాలింపట్టిలాలించుచున్।
జోలల్పాడుయశోదభాగ్యమునకే శోభారుగావి చెనన్॥ ౫౭

తా. కరకమలంబునం బాదకమలం ముఖకమలంబున నిడికొని వ
టపత్రంబునం బవ్వళించి బాలుండయి వెలుగు ముకుందుని మనంబున స్మరిం
చుచున్నాననుట.

శ్లో॥ శంభోస్స్వాగతమాస్యతామిత ఇతో వామేనపద్మాసన
క్రౌంచారే కుశలం సుఖంసు పతే విత్తేశనో దృశ్యసే।
ఇత్థంస్వప్నగతస్యకైటభజితశ్శ్రుత్వా యశోదాగిరః
కింకింబాల జల్పసీతిరచితం ధూధూకృత పాతునః॥ ౫౮

టీక. హేశంభో ఓయిశివుడా, స్వాగతం కుశలమాయేమి, హేప
ద్మాసన-ఓ- పితామహుండా, వామేన- వామమార్గముచేత, ఆగచ్ఛ- ర

ముగ్ధ్న, ఇతః ఇతః ఈవ ద్వేషము న, అగ్ర్యగామి - కూర్పుండగినది, హేగ్రీ
ష్మోచ్చరే-ఓయిగు తాడా, కుశలం- క్షేమమాయేమి, హేసురపతే- ఓయి
యింద్రుడా, సుఖం-సుఖమాయేమి, హేవిత్తేశ - ఓయికుబేరుడా - నోద్య
శ స్సే-చూడఁబడ లేమి-ఇత్థమ్ - ఈప్రకారముగా - స్వప్నగతస్య -కలగను
చున్న, కైటభజితః - శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క- గిరః వాక్యములను-యశో
దా- యశోదాదేవి-శ్రుత్వా విని హే బాలక - ఓయిశ్రీకృష్ణా- కింకి జల్పసి-
ఏమేమి మాటలాడితివి- ఇతి-ఇట్లని- రచితం, చేయఁబడిన థూత్కృతం థూ
థూత్కారము- నఃమమ్ము పాతు రక్షించుగాత. *

మ॥ హరరార త్మశో భంబెవాఁ పలసు భా షాధీశ మూచుండుమా। వ
రిణామంబెవు మారయింద్ర సుఖమే పోల స్త్యవీక్షింపమే। సరణిన్నిన్నఁగా
యశోదవినివ త్సా యేమియేమంచుఁ। ద్భుతముబ్బాలునకృష్ణుపయి నిడినథూ
థూంకారముల్ వో ప్రుతకః ॥ *

తా. ఓయిశివుడా నీకుగళలంబెయోపి తామహుడా యిటువచ్చిడా
పలంగూర్చుండుమా కుమారస్వామి నీకుభద్రంబెయోయింద్రా నీకుసుఖంబె
యోకుబేరుడా నీవు మాడఁబడ వేమియని నిద్రలోన సుతుడుశ్రీకృష్ణుని
యాలాపంబులవిని యశోదయేమేమిరా బాలకా యిర్విధంబునబలికెద వను
చుంజేయు థూథూత్కారంబు నన్ను బ్రోచుగావుత. *

శ్లో॥ మాతఃకింయదునాధదేహి చషకం కింతేనపాతుంపయ
స్తన్నాస్త్యద్యకదాస్తివా నిశినికాకా వాంధకారోదయే।
అమీల్యక్షియుగంనిశాప్యుపగతా దేహీతిమాతుస్ముహుః।
వక్షోజాంశుకకర్షణోద్యతకరః కృష్ణస్సవుష్ణాతునః॥

టీక కవి- ఈశ్లోకంబునయశోదాశ్రీకృష్ణులయుత్తర ప్రత్యుత్తరము
లఁజెప్పుచున్నాఁడు॥ టీ॥ హేమాతః-ఓతల్లి, హేయదునాధ ఓశ్రీకృష్ణా,కిం-
ఏమి, చషకమ్ - పానపాత్రమును, దేహి -ఇమ్మ్మ, తే- ఆపానపాత్రముచే
కిం ఏమి పయః పాలను, పాతుం పానముచేయుటకొఱకు, తత్ -అక్షీరము,
అద్య-ఇప్పుడు, నాస్తి- లేదు,కదావా- ఎప్పుడు- అస్తి,కలదు,నిశి రాత్రియం
దు , నిశా రాత్రి కావా ఏది- అంధకారోదయే - అంధకార , చీకటియొ
క్క, ఉదయే ఉత్పత్తియందు,అక్షియుగం కనుదోయిని, అమీల్యమూసుకొని
నిశాపి రాత్రియును అగతా వచ్చినది చషకం పానపాత్రమును, దేహీతి ఇ

మ్మని- మూహ౦ సారెసారెకును- మాతుః తల్లియైన యశోదయొక్క- వక్షో జాంశుకకర్షణ వ్యాపృతకరః- వక్షోజాంశుకపయ్యెదయొక్క- కర్షణలాగుట యందు ఉద్యతకరః, ఉద్యతఉద్యుక్తమయిన-కరః హస్తముగల నః అప్రసిద్ధుడయిన- కృష్ణః శ్రీకృష్ణమూర్తి నః, మమ్ము పుష్ణాతుపోషించుగావుత.

ఉ॥ అమ్మయిదేమిరాయదుకులాగ్రణిఁగిన్నెయెసంగుమేలపా।
లిమ్మనిగ్రాపలేదిపుడు డెప్పుడు రేయుదిరెట్టిదంధకా। రమ్మగునన్న
గన్మొగిచి రాతిరివచ్చెను వేగ బాలుతే। తెమ్మనితల్లిపైటవడి దియ్యు
మ కుందుడునన్నుబ్రోవుతన్॥ ౫౯

తా. ఓతల్లీయోయదుకులనాథా యేమిరాయసినబానపాత్రము నిమ్మని నదానిచేనేమనగాలుబ్రాపవనినం బాలిప్పుడులేవనిననిఁకెప్పుడనియె రాతిరి కనిననారాతిరియెప్పుడనియె నంధకారోదయమందనినంగన్నులుమిఁగిచిరాతిరివచ్చెనింకదెమ్మని తల్లిపయ్యెదచెరగు నాకర్షింపనుద్యుక్తంబగు కరంబుగలగోపాలదేవుఁడు నన్నుబ్రోచుగాతయనుట. ౪౨

శ్లో॥ కాళిందీపులినోదరేషు ముసలీ యావద్గతః ఖేలితుం
తావత్కార్పరికం పయః పిబ హరే వర్ధిష్యతే తే శిఖా।
ఇత్థం బాలతయా ప్రతారణపరశ్శ్రుత్వా యశోదాగిరః
పాయాన్నస్స్వశిఖాం స్పృశన్ప్రముదితః క్షీరేఽర్ధపీతే హరిః॥ ౬౦

టీక. ముసలీబలరామస్వామి- కాళిందీపులినోదరేషు- కాళిందీ యమునానదియొక్క, పులినయిసుకదిన్నెలయొక్క- ఉదరేషు-మధ్యప్రదేశముల యందు, ఖేలితుం విహరించుటకొఱకు యావత్ ఏంపర్యంతము గత పోయెనో తావత్ అతలోపలను హేహరే, ఓశ్రీకృష్ణా కర్పరికం బంగరుగిన్నెయందుండిన, పయః క్షీరమును, పిబ పానముచేయుము తే నీయొక్క, శిఖా సిగ వర్ధిష్యతే వృద్ధిఁబొందుచున్నది, ఇత్థం ఈరీతిని బాలతయా బాలుఁడౌటచేత ప్రతారణపరః, ప్రతారణ శిఖావర్ధనమందు పరః ఆసక్తుఁడగుచు యశోదాగిరః యశోదావాక్యములను శ్రుత్వా విని ప్రమోదితః సంతోషించినవాఁడగుచును క్షీరే క్షీరము అర్ధపీతేసతి సగము పానముచేయంబడుచుండఁగా స్వశిఖామ్ స్వ స్వకీయమయిన శిఖామ్ సిగను స్పృశన్ స్పృశించుచున్న హరిః శ్రీకృష్ణమూర్తి నః మమ్ము పాయాత్ రక్షించుఁగాత,

ఉ॥ కేళితమూభవాపులినకేళిఁజరించుబలుండు రాకముౝ।

బాలకనైఁడిగిన్నెఁగలపాల్వెసఁద్రానుముగొప్పవెండ్రుకల్ । గ్రాలునట
న్ననందసతీలోలనమాటలకుబ్బిసాముపాల్ । గ్రోలుచుఁజుంచుఁజూచు
కొనిగోపకుమారుఁడునన్నుఁబ్రోవుతన్ ॥ ౫౯

తా॥ ఓయి శ్రీకృష్ణా బలరాముండు యమునానది యిసుక దిన్నెల సమును క్రీడింపఁబోయె నతండు రాకమున్న బంగరుగిన్నె యందలిపాలఁ ద్రావుము శిగ పెరుగునని యశోదమాటలువిని బాల్యంబుగాన సిగ పెరుగుటయందాసక్తుఁ డగుచు నప్పాలు సగంబు ద్రావి పెరిగినదో లేదోయనిసిగ చూచుకొను శ్రీకృష్ణమూర్తి నన్నుఁ బ్రోచుఁగాతయనుట, *

శ్లో॥ కైలాసోనవనీతతి క్షితిరియం ప్రాగ్జగ్ధమృల్లోష్టతి। క్షీరో
దోపినిపీతదుగ్ధతిలసత్స్మేరే ప్రఫుల్లేముఖే। మాత్రాజీర్ణధియాదృఢం
చకిత యా నష్టాస్మిదృష్టఃకయాధూ ధూ వత్సకజీవజీవ చిరమిత్యుక్తోవ
తాన్నోహరిః॥ ౬౦

టీక॰ లసత్స్మేరే లసత్-ప్రకాశించుచున్న, స్మేరే॰ చిఱునగవుగలిగిన, ముఖే. శ్రీకృష్ణముఖము ప్రఫుల్లేసతి-వికసించినదియగుచుండఁగా, కైలాసః. కైలాసపర్వతము, నవనీతతి-వెన్నవలెనాచరించుచుండఁగా, ఇయం-ఈ. క్షితిః-భూమి, ప్రాగ్జగ్ధమృల్లోష్టతి ప్రాగ్జగ్ధ పూర్వమందుఁభక్షింపఁబడిన, మృల్లోష్టతి-మట్టియుండవలెనాచరించుచుండఁగా, క్షీరోదోపి-పాలకడలియును, నిపీతదుగ్ధతి నిపీత. పానముచేయఁబడిన, దుగ్ధతి - పాలవలెనాచరించుచుండఁగా ఆజీర్ణధియా. ఆజీర్ణబుద్ధిచేత- దృఢం దృఢముగాను-చకితయా-భయపడినయట్టి- మాత్రా-తల్లియైనయశోదచేత- కయా - ఏవ్వరిచేతను దృష్టః- చూడఁబడితినో॰ నష్టాస్మి- నష్టురాలనయితిని- సోవత్సక - ఓయికృష్ణ- ధూధూ-ధూధూకారము- చిరం చిరకాలము జీవజీవ-జీవింపుమా- ఇతిఈ ప్రకారము-ఉక్తః- చెప్పఁబడిన హరిః- శ్రీకృష్ణమూర్తి- నః- మమ్మ- అవతాత్-రక్షించుఁగావుత. *

చ॥ నవిచిననవ్వువెన్నెగమునన్ ధరభక్షితమృత్తుగాఁబయో।
వనధినిపీతదుగ్ధ సమవస్థితిగ న జత ద్రివెన్నగాఁ। గనిభ్రమఁజెల్లనే
చెలువగాంచెనొదృష్టిగనంచునంబుధీ। వనటనధూత్కృతుల్ నినువ
వర్తిలుపనిప్రాపుగాంచెదన్॥ ౬౧

ఒకనాఁడు యశోద కృష్ణునినోరు చూచి యందు కైలాసాదులఁగ

నుపడవానినవనీతాదులుగానెంచి తనకుమారుఁడుద్రమించిన యనియన్నియుశీర్ణముగాలేదు, ఎవ్వతెచూచినందున దృష్టితాఁకెనో నేనేమిసేతును చెడిపోతునని మూఁకుంచి ధగాధగాకారపూర్వకముగా నోబాలుఁడా చిరకాలము నివు జవింతువుగాకయని దీవింప వెలుంగ కృష్ణుఁడువమ్ముఁబ్రోచుఁగాక యనుట.

శ్లో॥ కించిత్కుఞ్చితలోచనస్యపిబతఃపర్యాయపీతం స్తనం। సద్యఃప్రస్నుతదుగ్ధబిందుమపరంహస్తేనసమ్మార్జతః। మాత్రా కాంగులి లాలితస్యచుబుకే స్మేరాననస్యాధరే। శౌరేః క్షీరకణాన్వితానిపతితా దంతద్యుతిః పాతునః॥ ౬౨

టీక- పర్యాయపీతం-పర్యాయ- వరుసగా-పీతం యథాతథా-త్రాగఁబడినట్లుగా- స్తనం-ఒక స్తనమును-పిబతః పానముసేయుచున్నట్టినిన్ని కించిత్కుఞ్చితలోచనస్య- కించిత్-కొంచెము-కుఞ్చిత- వంచబడిన-లోచనస్య నేత్రముగలయట్టిన్ని- సద్యఃప్రస్నుతదుగ్ధబిందుమ్-సద్యః-అపుడు.ప్రస్నుత-కారుచున్నట్టి- దుగ్ధబిందుమ్-పాలబిందువులుగలిగిన అపరమ్ మఱియొక స్తనమును హస్తేన చేతితో సమ్మార్జతః-స్పృశించుచున్నట్టిన్ని మాత్రా తల్లిచేత, చుబుకే- గడ్డమునందు, ఏకాంగులిలాలితస్య- ఏకాంగులి-ఒకవ్రేలిచేత లాలితస్య లాలింపఁబడినట్టిన్ని, స్మేరాననస్య- చిఱునవ్వుతోఁగూడినముఖము గలయట్టి, శౌరేః కృష్ణునియొక్క, అధరే-మోవియందు, నిపతితా పడియున్నట్టి క్షీరకణాన్వితా-పాలబిందువులతోఁగూడినట్టి- దంతద్యుతిః- దంతకాంతి నః మమ్ము పాతు రక్షించుఁగాక. *

చ॥ ఒకకుచమానిపాలిఱియ నొక్కకుచంబొకకేలఁబూనియా
ముకుళితనేత్రుఁడై జనని ముద్దునకుంజుబుకంబు వ్రేలనే
ట్లుకముగనంటమోవిబిరికటంబగులేనగవొప్పశౌరిని
గ్గకనసమేతదంతరుచితత్పరతన్మనుబ్రోచుగావుత॥

తా. ముందొకచన్నుద్రాగి తగువాలమఱియొక చన్నుద్రాగునవుడుకన్నులనుగొంచెముమంచుకొని యొకచేతితోవాత్సల్యమువలన బాలుగారుచున్నట్టియొకచన్నుస్పృశించుచునుండఁగ నప్పుడుతల్లియొకవ్రేలిచే గడ్డము పట్టిలాలింపఁగ నవ్వుచున్నటిచిన్నికృష్ణునియొక్క మోవియందు బాలబిందువులతోఁగనుపడుచున్న చిరునవ్వునన్నురక్షింపవలయ ననుట. *

శ్లో॥ ఉత్తుంగస్తనమండలోపరిలసత్ప్రాలంబముక్తామణేరంతర్బింబితమింద్రనీలనికరచ్ఛాయానుకారిద్యుతిః। లజ్జావ్యాజముపేత్య న

ద్రమవదనాస్పష్టం మురారేర్వపుఃపశ్యంతీ ముదితాముదేస్తుభవతాం
లక్ష్మీర్వివాహోత్సవే।   ౬౩

టీక. వివాహోత్సవే, వివాహరూపమయినయుత్సవకాలమందు,ల
జ్జావ్యాజం- సిగ్గునువ్యాజమును- ఉపేత్యపొం-ది. నమ్రవదనా నమ్రవంగియు
న్నవదనా-ముఖముగలయదియై- ఉత్తుంగస్తనమండలోపరిలసత్ప్రాలంబము
క్తామణేః, ఉత్తుంగఉన్నతములయిన. స్తనచన్నులయొక్క- ఉపరిపయిన-ల
సత్ ప్రకాశించుచున్న- ప్రాలంబహారముయొక్క,ముక్తామణేః- ముత్యముల
యొక్క- అంతఃనడుమ-బింబితంప్రతిఫలించుచున్న- ఇంద్రనీలనికరచ్ఛాయా
నుకారిద్యుతిః- ఇంద్రనీలసీలమణులయొక్క, నికరసమూహముయొక్క, ఛా
యాకాంతిని- అనుకారిఅనుకరించుచుచున్న- ద్యుతిఃకాంతిగల మురారేఃశ్రీ
కృష్ణునియొక్క- వపుః దేహమును- స్పష్టంస్వచ్ఛముగ- పశ్యంతిచూచుచు
న్నదియు, ముదితాసంతోషముపొందియునయిన- లక్ష్మీఃరుక్మిణీరూపిణియైన
లక్ష్మీదేవి-భవతాంమీకు- ముదేసంతోషముకొరకు- అస్తుఅగుంగాక. ❋

మ॥ హరినీలచ్ఛవిగోరుశౌరిమృదుదేహచ్ఛాయవక్షోరుహా।
పరిముక్తామణియందుగన్వశద్రపా వ్యాజంబునంబెండ్లికన్।
తుకుదాగావునమోముఁవాంచకొని సంతోషస్థితిం జెందునిం।
దిరమాకీపుతనిష్టసంపదదయా దృష్టిన్విలోకించుచున్॥ ❋

తా. రుక్మిణీదేవివివాహకాలమందు గృష్ణునిఁజూడవలయునను నభీ
ప్రాయముగలదియై లజ్జాతిశయమువలనముఖంబును వంచుకొనునవుడు తన
కంఠమందువిలసిల్లుహారపుముత్యములయందుఁ ప్రతిబింబరూపముగాగనుప
డునాశ్రీకృష్ణు నీలమణిచ్ఛాయమెఱయు దివ్యమూర్తినిగనుగొని మనోరథసి
ద్ధిబొందెను- అట్టిరుక్మిణిమీకుసంతోషంబులొసంగుగాక యనుట. ❋

శ్లో॥ కృష్ణేనాంబగతేనరంతుమధునా మృద్భక్షితాస్వేచ్ఛయా
తద్యంకృష్ణకఏవమాహముసలీ మిథ్యాంబపశ్యాననమ్।
వ్యాదేహీతివిదారితేశిశుముఖే దృష్ట్వాసమస్తంజగ
మాతాయస్యజగామవిస్మయపదం పాయాత్సనఃకేశవః॥ ౬౪

టీక. హేఅంబ-ఓయమ్మా- రంతుంఆటలాడుటకు- గతేనపోయినట్టి
కృష్ణేనకృష్ణునిచేత- స్వేచ్ఛయాతనయిచ్ఛచేత- మృత్ మన్ను- భక్షితాభ
క్షింపబడినది [అనిబలభద్రుండుచెప్పగావిని] హేకృష్ణాఓయికృష్ణా తథ్యం
యథార్థమా [అనియశోదచెప్పగావిని[ఏవ-ఇట్లు- కః ఎవ్వఁడు- అహచెప్ప

ను [అనికృష్ణుడుపలుగానందుకు] మాసలీబలరాముడు [అనియశోద యుత్త రముచెప్ప నదివిని] మిథ్యాఅబద్ధము- ఆననంనోటిని- పశ్య చూడుము (అని కృష్ణుడుపలుకగావిని) వ్యాదేహి తెరువుము, ఇతిఅని [యశోదపలుకుటవిని] విదారితే తెరవబడిన శిశుముఖే బాలరూపుడయిన కృష్ణునినోటియందు- సమస్తసకలమయిన జగత్ లోకమును- దృష్ట్వాచూచి. యస్యయొక్కనియొక్క- మాతా-తల్లియేనయశోద- విస్మయపదం ఆశ్చర్యస్థానము-జగామపొందినదో సః అటువంటి- కేశవః శ్రీకృష్ణుడు- సః మమ్ము పాయాత్-రక్షించుగాక, ❋

మ॥ మనుభక్షించితె కృష్ణ యెవ్వరని రమ్మా యన్న యెవ్వాడె చెక।
గొనునా మోమదికల్ల చూపుమనుచు న్నోరెత్తవిశ్వంబులె।
ల్లనుగన్పించిననింత పెల్లదిన నీలాగయ్యెనాశ్చర్యమం।
చుచు వీక్షింపయశోదగాంచినగు కృష్ణుం గాంతునశ్రాంతమున్॥ *

తా॥ ఓయికృష్ణా మన్నారగించితివాయనియశోద యడుగ కృష్ణుండమ్మా యెవ్వరట్లు చెప్పిరనియె బలరాముండు చెప్పెన తల్లి చెప్పనదికల్లనో టంజూడుమని చెప్పి సకలజగంబులకును నికిపట్టగు తనవక్త్రము జూపి నిజ మాతయగు యశోదనచ్చెరువుకలుగంజేయు కేశవుండు మిమ్ముంబ్రోచుగాత యనుట.

శ్లో॥ స్వాతీసపత్నీకిలతారకాణాం
ముక్తాఫలానాంజననీతిరోషాత్।
సారోహిణీనీలమనూనరత్నం
కృతాస్పదంగోపవధూకుచేషు॥ ౬౫

టీక తారకాణాంనక్షత్రంబులకు సపత్నీ సవతియైనట్టి స్వాతీస్వాతీనక్షత్రము- ముక్తాఫలానాంముత్యంబులకు జననీఉత్పాదకము- ఇతిఅని-రోషాత్ రోషమువలన- సారోహిణీరోహిణీనక్షత్రము- గోపవధూకుచేషు-గోపవధూగోపస్త్రీలయొక్క- కుచేషుగుబ్బలయందు- కృతాస్పదం-కృతచేయబడిన- అస్పదంస్థానముగలిగినట్టి- నీలంనీలవర్ణమైన- రత్నంరత్నమును- అనూత-కనెను. ❋

ఉ॥ తారలకెల్లనుం సవతి దానగుస్వాతివిశుద్ధమౌక్తికో।
దారమణుల్ గనంగనిని జాత్మననూయవహించిరోహిణీ।
తారకగాంచెగోపవనితా కుచకోరకహారసంగతిం।
జేరినకృష్ణునాయకమణిం దివికోటిఘృణిస్మదంబునన్॥ ❋

తా॥ శ్రీకృష్ణమూర్తి రోహిణీనక్షత్రమందవతరించెను గావున దాని నుత్ప్రేక్షించుచున్నాడు. యెట్లనగా స్వాతిముత్యములను త్పాదించి ప్రసిద్ధిబొం దెను గదా దానికి సమానమైన నేను దానికధికమయిన ప్రసిద్ధిబొందవలయునని తలంచి రోహిణీనక్షత్రము శ్రీకృష్ణుడను నీలరత్నమును గనెనని తోచుచున్నది రత్నము స్త్రీలకుచంబులపై విలసిల్లును. ఆటువలెనీరత్నంబును గోపికలకుచంబు లయందు బ్రకాశించుచున్నది. ఇందువలన ముత్యములకంటె రత్నము విశేషము గావున స్వాతికంటె రోహిణి యాధిక్యమును బొందెను స్వాతిముత్యములను గ నుట స్వాతిప్రదేశమందు గురియు వానబిందువులు ముత్యములౌనని ప్రతిపాది స్పుటరత్నశాస్త్రమువలన స్పష్టము ఇదియునుంగాక స్వాతిముక్తముక్తిపొం దినవారలకు నఫలఫలముకాని వారలకగనుచున్నది. యీరోహిణి యోముక్తులకు ఫలరూపమయినట్టి నీలమణి గనుచున్నదియనియు నొకతాత్పర్యము ధ్వనించుచున్నది.

శ్లో॥ నృత్యంతమత్యంత విలోకనీయం కృష్ణం మణిస్తంభగతం మృగాక్షీ। నిరీక్ష్య సాక్షాదివకృష్ణమగ్రే ద్విధా వితేనే నవనీతమేకమ్॥ ౬౬

టీక. నృత్యంతం- నర్తనము చేయుచున్నవాడును. అత్యంతవిలోకనీయం- అత్యంత- మిక్కిలి, విలోకనీయం చూడదగినవాడును. మణిస్తంభగతమ్. మణిస్తంభ రత్నస్తంభమును. గతం [ప్రతిబింబరూపముగ] పొందినవాడును. కృష్ణం కృష్ణుని. మృగాక్షీ యశోద. అగ్రే యెదుట సాక్షాత్ యథార్థమయిన- కృష్ణమివ కృష్ణునివలె నిరీక్ష్య జూచి. యేకం ఒకటియైన- నవనీతం వెన్నను. ద్విధా రెండుఖండములుగాను- వితేనే, చేసెను. *

మ॥ ప్రకటానందవిచిత్రనాట్యపరుడౌ బాలున్విలోకించుచు।
జకితాలోకకురంగలోచనమణిస్తంభంబులో నికరూపై।
నకుమారున్వలెదోచనీడచెలువొందంగాంచి భాగించె వా।
త్సకరాంభోజమునందునున్న నవనీతంబు వ్యోర్చ రెండుగన్॥ ౬౬

తా॥ యశోద కృష్ణుడాడుచుండగా వాని ప్రతిబింబమును రత్నస్తంభమునందు జూచి యథార్థమయిన కృష్ణుడని తలచి వెన్నముద్దను రెండు ముద్దలుగా బంచెననుట. *

శ్లో॥ వత్స జాగృహి విభాతమాగతం జీవకృష్ణ శరదాం శతం శతం। ఇత్యుదీర్య సుచిరం యశోదయా దృశ్యమాన వదనం భజామహే॥ ౬౭

టీక. హేవత్స వో బిడ్డా, విభాతం ప్రాతఃకాలము. ఆగతం వచ్చెను

జాగృహి - మేల్కొనుము, హేకృష్ణ - ఓకృష్ణ , శతం అనేకమైన శరదామ్ సంవత్సరములయొక్క శతంను టియుండు జీవ - జీవింతువుగాక, ఇతి, ఈ లాగున ఉదీర్య చెప్పి సుచిరం బహుకాలము యశోదయా - యశోదచేత, దృశ్యమానవదనమ్ దృశ్యమాన చూడఁబడినవదనంముఖము గలిగినకృష్ణం శ్రీకృష్ణుని భజామహే భజించుచున్నాము

ఉ॥ వెన్నయుఁ బాలు ద్రాగుదువు వేగ మలెమ్ము కుమార తెల్లవా।
రెన్నఁగ నతండ్రిని మరి పకు లేఁది వేలయేండ్లును।
కన్నులఁ జూయువమ్మోదు ముఖంబ దయట న యశోదఁ జూచున।
వెన్నుని ముద్దునెమ్మనము వేడుక మీర భజింతు నెప్పుడున్॥

తా॥ యశోదాదేవి ప్రేమించియున్న శ్రీకృష్ణునిఁ కృష్ణా తెల్లవారెను మేల్కొమ్మని లేపి చిరంజీవయని దీవించి వానిముఖముఁ జూచి సంతోష పడెను అట్టి శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచున్నానట-

శ్లో॥ ఓష్ఠం జిఘ్రన్ శిశురితి ధియా చుమ్బితో వల్లవీభిః।
కణ్ఠం గృహ్ణన్నరుణితపదం గాఢమాలిఙ్గితాఙ్గః।
దోష్ణాం లజ్జాపదమభిమృశన్నఙ్కమారోపితా।
త్మా ధూర్తస్వామీ హరతు దురితం దూరతో బాలకృష్ణః॥

టీక- శిశురితి బిడ్డండను ధియా బుద్ధిచేత వల్లవీభిః గోపస్త్రీలచేత, చుమ్బితస్సన్ చుంబనము చేయఁబడినవాఁడై అరుణితపదమ్ అరుణితపరంగా జేయఁబడిన పదం ప్రదేశముగలుగునట్టుగా ఓష్ఠమ్ అధరమును, జిఘ్రన్ సీత్కారపూర్వకముగా గ్రహించుచును గాఢమ్, దృఢముగా, ఆలింగితాఙ్గస్సన్ ఆలింగిత కౌఁగిలింపఁబడిన అఙ్గస్సన్ - దేహముగలవాఁడై కంఠమ్ కంఠమును గృహ్ణన్ ఆలింగనము సేయుచును అఙ్కమ్ ఒడిని ఆరోపితాత్మా ఆరోపి, తపెక్కింపఁబడిఁ ఆత్మాసన్ దేహముగలవాఁడై లజ్జాపదం లజ్జాస్థానమును దోష్ణాం చేతతో అభిమృశన్ స్పృశించుచున్నవాడును ధూర్తస్వామి ధూర్తవిటులకు, స్వామిఅధిపతియైనవాఁడులగు, బాలకృష్ణః బాలకృష్ణుడుడు తంపాపమును దూరతః దూరమున, హరతు హరించుగాక

ఉ॥ బాలుఁడటంచు ముద్దులిడు బాలలఁబట్టుక మోవినొక్కుకెం।
గేలఁ దెమల్చి సన్నఖని కేతనమంకము మీఁద నుంపఁగా।
ల్బాలునటంచు నెత్తినఁ జంగవఁ బట్టుక కౌగిలించు గో।
పాలకధూర్తశేఖరుఁడు పాపముఁ బాపి కృతార్థుఁ జేయుతన్॥

తా॥ గోపికలు చిన్నిబిడ్డఁడనితలఁచి ముద్దిడఁగా మహావిటుని వలె వారలమోవి నొక్కరగాఁబంటిగిఱుతులగుబుసటులఁజుంబనము సేయుచుబిడ్డఁ డనియాలింగనము సేయువారల నాలింగనము సేయుచు నొడియందెత్తిపెట్టు కొనఁగాఁజఘనస్థానమగు మదనగృహముం గేలస్పృశించుచు వినోదకారుఁడైన బాలకృష్ణుఁడుపాపములనుబోగొట్టుంగాకయనుట. *

శ్లో॥ ఏతేలక్ష్మణజానకీవిరహితం మాంఖేదయంత్యమ్బుదామర్మాణీవచఘట్టయంత్యలమమీక్రూరాః కదమ్బానిలాః । ఇత్థంవ్యాహృతపూర్వజన్మచరితం యోరాధయావీక్షితస్సేర్ష్యాశఙ్కితయాసనస్సుఖయతుస్వప్నాయమానోహరిః ॥ ౭౯

టీక- హేలక్ష్మణ-ఓలక్ష్మణ ఏతే-ఈ, అమ్బుదాః- మేఘములు-జానకీవిరహితమ్, జానకీ సీతచేత విరహితం- నావ్యెడఁబాసిన-మాం ప్రతి-నన్నుగూర్చి-ఖేదయంతి-దుఃఖించుచున్నవి క్రూరాః-క్రూరములైన అమీ-ఈదమ్బానిలాః-కడిమిపువ్వులవాయువులు మర్మాణి-మర్మస్థానములను-అలం-మిక్కిలి-ఘట్టయంతీవచ-ప్రహరించుచున్నవి ఇత్థం-ఈలాగుగ వ్యాహృతపూర్వజన్మచరితం యథాతథా- వ్యాహృత-చెప్పఁబడిన-పూర్వజన్మ పూర్వజననముయొక్క-చరితంచరిత్రములుగలునట్టులుగా, స్వప్నాయమానః-స్వప్నముఁ నుభవించుచున్నవాఁడు, సేర్ష్యాశఙ్కితయా సేర్ష్య-అసూయతోఁగూడి నట్టులు-ఆశఙ్కితయా సందేహపడుచున్న రాధయా, రాధచేత వీక్షితః చూడఁబడినవాఁడునగు హరిః కృష్ణుడు, నః మమ్ము సుఖయతు-సుఖవంతులుగా జేయుగాతఁ. *

శా॥ అన్నాలక్ష్మణ జానకీ హితు నన్నంభోధర శ్రేణియీ । వన్నంపుల్ గాలిగాలిమర్మములనొంచం జొచ్చెనంచుంబురా । ఖిన్నత్వం బునచింపనీన పెనుపుల్ గీల్కొన్నచిత్తంబుతోఁ । దన్నుల్ రాధికగాంచఁ గాగలనంతంగూర్కు వాఁడేలుతన్ ॥ ౭౦

తా. కృష్ణుఁడొకనాడుకలలోలక్ష్మణునిజూచితనకుసీతావిరహకాలమందు మేఘములును జల్లనిగాలియుమిక్కిలి బాధకంబులై యున్నవి యనితనరామావతారచరిత్రము సెప్పవినిరాధాదేవి వేఱువని తయందితనకిప్రీతియధికముగనున్నదియని యోర్వలేనితనముతోఁగృష్ణునిజూచెను. అట్లుచూడబడినకృష్ణుడుమాకుసుఖముఁగలుగజేయుగాకయనుట. *

శ్లో॥ ఓష్ఠంముఞ్చ నహారేబిభేమిభవతా పాన్త్యైర్ధ తాపూతనాకం

తాశ్లేషమముంజహీహిదళితావాలింగనేనార్జునౌ । మాదేహిచ్ఛురి
తంహిరణ్యకశిపుర్నీతోనఖైఃపఞ్చతామిత్థంవారితరాత్రికేళిరవతాల్ల
క్ష్మ్యాపహాసాద్ధరిః॥ ౭౧

టీక- హాహా రేఓయి కృష్ణా ఓష్ఠం అధరమును- ముఞ్చ-విడువుమా, బిభేమి-భయపడు చున్నాను. భవతా-నీచేతను- పానైః-పానములచేత,పూతనా-పూతనయనురక్కసి, హతా- చంపబడెను, అముంకంఠాశ్లేషం-ఈకంఠాలింగనమును,జహీహి విడువుమా, బిభేమి- భయపడుచున్నాను, ఆలింగనేన- కౌగిలింతచేత,అర్జునౌమద్దిచెట్లుదళితౌకొట్టబడినవి,ఛురితం నఖక్షతమును,మాదేహి-చేయకుము-బిభేమి భయపడుచున్నాను- హిరణ్యకశిపుః హిరణ్యకశిపుడు నఖైః, గోళ్ళచేత, పఞ్చతాం.మృతిని-నీతః-పొందింపబడెను, ఇత్థం ఈప్రకారముగా, లక్ష్మ్యాః- రుక్మిణీదేవిచేత ,అపహాసాత్ - అపహాసమను హేతువువలన, వారితరాత్రికేళిః వారిత- నివారింపబడిన, రాత్రికేళిః- నిశాక్రీడగల, హరిః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, అస్మాన్, మమ్మును,అవతాత్ -రక్షించుగావుత. ※

ఉ॥ అమ్మకచెల్లమోవిచవియానకు పూతనసోలెఁగ్రోలఁగా ।
గ్రమ్మకురొమ్ముబల్మినిథరంబడెమద్దులుగానగోటిచేఁ । జిమ్మకుమీహి
రణ్యకథచేమదిభీతిలెనంచుఁదచ్చునల్ । బ్రమ్మచుగేళిమాన్పరమ
బైకొనికూడినశౌరిఁగొల్చెదన్॥

తా, ఓకృష్ణాయోష్ఠంబువిడువుము నీవుచుంబనంబుచేసినపూతనపడిసెనాలింగనంబుచేయుకుము నీయాలింగనంబు నమద్దికవగూలెనక్షతంబు జేయకుము హిరణ్యకశిపుండు నీనఖంబుల వ్రేటుపడి కూలెగావున భయంబగుచున్నది యనుచు నపహాసంబు గాపలుకు లక్ష్మీదేవింబైకొనిక్రీడించునారాయణుండు నన్ను రక్షించుగాక యనుట- *

శ్లో॥ రామోనామ బభూవ హుంతదబలా సీతేతిహుంతౌ పితు
ర్వాచాపంచవటీవనేవిహరతస్తామాహరద్రావణః ॥ నిద్రార్థంజననీ
కథామితిహరేర్హుంకారతశ్శృణ్వతస్సౌమిత్రేక్వధనుర్ధనుర్ధనురితివ్యగ్రాగిరఃపాతునః॥ ౭౨

టీక- హేకృష్ణ ఓకృష్ణుడా , రామోనామ - రాముడని యొకరాజు, బభూవ- ఆయెను- అనియశోదకథ చెప్పగా హుం హుంకార ధ్వనిచే నంగీకరించెను తదబలా తత్ ఆశ్రీరామునియొక్క అబలా , భార్య , సీతే

తి సీతయను నెలంత, బభూవ ఆమెను, హ-హమ్మనెను, తత్పితుః తత్ ఆశ్రీరాముని యొక్క, పితుః తండ్రియైన దశరథుని యొక్క, వాచా-వాక్యముచేత, పఞ్చవటీవనే పంచవటీవనమందు, విహరతః విహరించుచున్న, తామ్ ఆ శ్రీరాముని యొక్క భార్యయైన సీతను, రావణః-రావణాసురుఁడు అహరత్-హరించెను. ఇతి యీప్రకారముగ నిద్రార్థమ్ నిద్రవుచ్చుటకొఱకు, జననీ తల్లిచేఁజెప్పఁడియెడు కథామ్- కథను, హుంకారతః హుంకారమువలన, శృణ్వతః-వినుచున్న, హరేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, హే సౌమిత్రే-ఓలక్ష్మణా, ధనుర్ధనుః ధనుస్సు ధనుస్సు, క్వేతి యెక్కడనని యెడు, వ్యగ్రాః-భ్రమతో చ్చరితములయిన- గిరః వాక్యములు. వః మమ్ము-పాతు రక్షించుగావుత.

మ॥ ఇలరాఘవుఁడొప్పవానినతియ య్యోసీతవారిన్వనం।
బులకుంబంచెగురుండటచు నిదురం బొందించునయ్యాఁబవ।
లుడానుకొని రావణుండుమహిజం గొంపోయెనాను ల్కవి।
ల్విలు దేలక్ష్మణయంచుబల్కుహరియుక్తోక్తివర్గంబొప్పుతన్॥

తా. ఒకనాడు యశోదాకుమరుని నిద్రపుచ్చుటకయి కథఁ జెప్పంబూనిరాముండను నొకరాజుగలడతనికి సీతయను నొకయువతిగలదు రాఘవుడుతండ్రిపనుపువనయ్యాగనంగూడి పంచవటీప్రదేశంబున గుమ్మరంగని రావణుండనువాడు సీతనపహరించెననఁగొనుచు నభ్రిమంబున నోలక్ష్మణావిల్విలు విలుదెమ్మని యెనట భ్రమతోచ్చరితంబులగు శ్రీకృష్ణవచనంబులు సమ్రోచుగాతమనుట. *

శ్లో॥ బాలోపిశైలోద్ధరణాగ్రపాణి
ర్నీలోపినీరంధ్రతమఃప్రదీపః।
ధీరోపిరాధానయనావబద్ధో
జారోపిసంసారహరః కుతస్త్వమ్॥ ౭౦

టీక. హే కృష్ణ-ఓకృష్ణుఁడ, త్వం నీవు-కుతః యెందువలన- బాలోపి బాలుఁడవయినప్పటికిన్ని- శైలోద్ధరణాగ్రపాణిః- శైల గోవర్ధనాచలము యొక్క. ఉద్ధరణ యెత్తుటయందు అగ్రవ్యగ్రమయిన- పాణిః హస్తముగలవాఁడవయి వి- నీలోపి నల్లనివాఁడవయినను- నీరంధ్రతమఃప్రదీపః। నీరంధ్ర దట్టమయిన. తమః అంధకారమునకు- ప్రదీపః దీపమైనవాఁడవయితివి- జారోపి జారుఁడవైనప్పటికిని- సంసారహరః సంసారమును హరించుచున్నవాఁడవయితివి ధీరోపి ధైర్యవంతుఁడవయినప్పటిని రాధానయనావబద్ధః- రాధా- రా

ధికరయొక్క- నయననేత్రములకొఱకు-అవబద్ధః వశుడవయినవాడవు-అసి ఐతివి.

ఉ॥ బాలుడవయ్యుశైలమొక పాణితలంబున దాల్చినిల్పఁగా।
జాలుటపాపపుంజములు జారుడవయ్యుహరించుటక్ మహా।
నీలతను డవయ్యునతినిర రగాఢత మఃప్రతీపమై।
వాలుటధైర్యశాలివయి రాధకుజిక్కుటవింతిగాహరీ॥ *

తా. బాలుండవయ్యుగోవర్ధనంబు గరాగ్రంబున దాల్చుటయుఁ గల్ల నిసమ్మోహంగలవాడవయ్యు గాఢాంధకారంబునకుదీపంబుబోలెనుండుటయు జారుండవయ్యు సంసారదుఃఖంబులబోనడంచుటయు ధీరుండవయ్యు రాధకు వశ్యుడయినుండుటయు నివియొంతయువింతయగుచున్నది యనుట. *

శ్లో॥ బాలాయనీలవపుషే నవకింకిణీక
జాలాభిరామజఘనాయ దిగంబరాయ।
శార్దూలదివ్యనఖభూషణభూషితాయ
నందాత్మజాయనవనీత ముషేనమస్తే॥ ౭౪

టీక. నీలవపుషే-నీలనల్లనయిన- వపుషే.శరీరము గలవాడును. నవకింకిణీకజాలాభిరామజఘనాయ నవనూతనములయిన కింకిణీకచిఱుగంటలయొక్క-జాలసమూహము చేత అభిరామసుందరమయిన జఘనాయకటిపుశోభ గల గలవాడును- దిగంబరాయదిగ బరుడయినవాడును- శార్దూలదివ్యనఖభూషణభూషితాయ, శార్దూలపులియొక్క- దివ్యశ్రేష్టమైన- నఖ గోటికెంపులిగోరనియెడు- భూషణసొమ్ముచేత-భూషితాయఅలంకరింపబడినవాడును నవనీతముషే వెన్నదొంగిలించుచున్నవాడును- నందాత్మజాయ నందునికొమరుడయినవాడును- బాలాయ బాలుడైనవాడునైన- తేనీకొఱకు- నమః-నమస్కారము. *

చ॥ అలఘుకసిరిక కణాగులందెలుమువ్వలురావిరేకసం।
కలపులిగోరుదామెతుక కుస్తిదవుమ్మోలగాలుమద్దికా।
యలుఁగలనందనందనుది గంబరుజానుకటీతటోజ్జ్వలం।
బ్విలసితనీలదేహునవనీతహరుండగు బాలుగొల్చెదన్॥ *

తా. నల్లనైననెమ్మేనును జిఱుగంటలుచేసోయగంబుగనొప్పుచుండుమలుంగలిగిదిగంబరుండై పులిగోరుసొమ్మునంజెలంగు వెలుంగుచు వెన్నదొంగిలించుచుండు బాలుంటగునందసుతుననెనుత్రెమొక్కెదననుట.

శ్లో॥ పాణౌపాయసభక్తమాహితరసం బిభ్రన్ముదాదక్షిణే।

సవ్యే శారదచంద్రమ ణ్డలనిభం హైయ్యంగవీనం దధత్।
కంఠే కల్పిత పుండరీకనఖము ప్యుద్దామదీప్తింవహన్।
దేవో దివ్యదిగంబరో దిశతు వ స్సౌఖ్యం యశోదాశిశుః॥　　　౭౫

టీక. సవ్యే-డాపలి- పాణౌ హస్తమునందు- అహితరసం- అహిత ఉంచబడిన- రసం మధురరసముగల- పాయసభక్తం పరమాన్నమును. ముదా సంతోషముచేత- బిభ్రత్ ధరించుచున్నవాడును దక్షిణేవలపలి- పాణౌ కరమునందు- శారదచంద్రమణ్డలనిభం- శారద శరత్కాలసంబంధమైన చంద్రమండలచంద్రమ ణ్డలముతోడ- నిభం సమానమైన హైయ్యంగవీనం- సద్యోఘృతమును- దధత్ వహించుచున్నవాడును కంఠే గళమందు- ఉద్దామదీప్తం-ఉద్దామ అతిశయమైన- దీప్తి కాంతిగల కల్పితపుండరీకనఖమపి కల్పి కల్పింపబడిన పుండరీకనఖం పెపులిగోరును వహన్ వహించుచున్నవాడును- దివ్యదిగంబరః దివ్యదిగంబరుడైనవాడును- యశోదాశిశుః యశోదబిడ్డడునైన దేవః శ్రీకృష్ణమూర్తి- వః మాకు. సౌఖ్యం సుఖమును- దిశతు ఇచ్చుగాక.

మ॥ అలడాకేకశరన్మృగాంకనిభమౌ హైయ్యంగవీనంబును।
వ్వాలికేలన్ రసయుక్తపాయసము గ్రీవ బద్ధచామీకరో।
జ్జ్వలశార్దూలనఖ బనంబుకటి చక్రంబు బెంపారంగని।
చ్చలు గ్రీడించు యశోదపట్టి కరుణన్ సౌఖ్యంబు మాకీవుతన్॥　　　*

తా. డాకేలమధురసప్రధానంబగు పరమాన్నంబును వలకేల గ్రొత్తయగునేతి ముద్దను ధరియించి పులిగోరు గళంబున వేలుంగదిగంబరుడై వెలయు గోపాలదేవుండెల్ల సౌఖ్యంబుల నొసంగుంగాతయనుట.　　　*

శ్లో॥ కిం కిణికిణికిణిరభసైః రింగణైఘువి రింగణైస్సదాటంతిమ్। కుణుకుణుకుణు పదయుగళం కంకణకణభూషణం హరిం వందే॥　　　౭౬

టీక. కిం కిణికిణికిణిరభసైః కింకిణి చిరుగంటల యొక్క- కిణికిణికిణి యనెడి- రభసైః ధ్వనులుగల రింగణైః స్ఖలనములచేత- అంగణభువి ముంగిలియను ప్రదేశమందు సదా యెప్పుడును- అటంతమ్ సంచరించుచున్నవాడును- కుణుకుణుకుణుపదయుగళం, కుణుకుణుకుణు- కుణుకుణని యెడి ధ్వనితోగూడిన- పదయుగళం పాదద్వంద్వముగలవాడును, కంకణకరభూషణం-కంకణక కణ యనియెడి- కరభూషణం కంకణములుగలవాడును. హరిం- శ్రీకృష్ణమూర్తి-గూర్చి- వందే నమస్కరించుచున్నాను,　　　*

చ॥ గణగణ మొక్కడైన కర కంకణనిక్వణనంగు నిమ్ముగు౦।

కణుకణునాదనాదములకుందగు హేమమణీ పద్ధకిం।
కిణికిణి నాదసంభ్రమము గీడ్పడదాటుచు నందుమందిరాం।
గణమునసంచరించునయ గారవు ముద్దులబాలుగొల్చెదన్॥ *

తా, కిణికిణీయనెడు నాదంబులచె జిఱుగంటలు మ్రోయగు కణకణనియెడి రావంబులగాలియందియలు మ్రోయం గణకణయునియెడి నినదంబునసం గడియంబులు రవళియొసర్పనందుని ముంగిటియందు గ్రుస్సరుప తంగూచిన మొగ్గకెదనట. *

శ్లో॥ సంబాధేసురభీణామంబా మాయాసయంతమనుయాంతీం। లంబాలకమవలంబేతం బాలంతనువిలగ్నజమ్బాలమ్॥ ౭౭

టీక సురభీణాం-గోవులయొక్క, సంబాధే సమ్మర్దనమందు- అనుయాంతీం వెండిగావచ్చుచున్న అంబాంతల్లిని ఆయాసయంతం-ఆయాసము నొందించుచున్నవాడును లంబాలకం లంబ వ్రేలుచున్న అలకంచూర్ణకుంతలములుగలవాడును- తనువిలగ్నజంబాలం- తనుశరీరమునందు-విలగ్నకూడుకొన్న- జంబాలంబురదగలవాడును- తం అప్రసిద్ధుడయిన బాలం బాలకృష్ణమూర్తిని- అవలంబే-ఆశ్రయించుచున్నాను॥ *

ఈశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణసంపత్కృష్టాక్షరీ మంత్రధ్యానమనిసనత్కుమారసంహితయందు జెప్పబడియున్నది॥ *

శ్లో॥ పంచహాయనమీశానం ధావమానం వ్రజాంగణే।
కింకిణీనూపురగ్రీవా కర్ణభూషోజ్జ్వలంస్మరేత్॥ ౭౭

ఉ॥ బాలకకేళినాలగుమి బల్మరునాడగవెంబడిం।
దాలిమిలేకరాగునుగునం బరువెత్తులలాటభాగలం।
బాజకుజక్రవాతిశకటాదివిఘాలకువంగలగ్న జం।
బాలకుబాలకుంతలతు బాలికదిక్కటలోకపాలకున్॥

తా. నసిగ్గంబున నెర్రముంగురులు వ్రేల నమ్మోనంబురదకలయుం బెరసియుండదనతల్లివెంట నేతేర గునగునంబరువిడు బాలకృష్ణమూర్తినాశ్రయించున్నానట.

శ్లో॥ ఆశ్చోతపిఞ్ఛచూడం నశ్చోతసౌజన్యవల్లీవలయమ్। అధరమణినిహితవేణుం బాలగోపాలమనిశమవలమ్బే॥ ౭౮

టీ॥ అశ్చోతపిఞ్ఛచూడం-అశ్చోత-ఓప్పుచున్న- పిఞ్ఛ నెమలిపురితోగూడిన, చూడం సిగగలవాడను, నశ్చోతసౌజన్యవల్లీవిలయం- నశ్చో

త సంగ్రహింపఁబడిన- సౌజన్య- సుజనభావముగలవల్లవీవలయం- గోపస్త్రీ సమూహముగలవాఁడును, అధరమణినిహితవేణుం - అధరమణి - మణివంటి యధరమందు నిహిత-ఉంచఁబడిన వేణుం- పిల్లనఁగ్రోవిగలవాఁడును- గోపాలం- గోపరిపాలకుఁడైన బాలం- బాలకృష్ణమూర్తిని అవలమ్బే అశ్ర యించుచున్నాను

మ॥ విలసత్పింఛవతంసుఁడై చిగురుమోవి న్వేణువుం జేర్చి కం।
దళితాలాపసుధాపరంపరలచేతం జేతనాచేతన। వ్యాలకున్నిశ్చలతా
చలత్వములఁ బెంపుల్ గూర్చునగ్గోపికా। లలితాంగీసుజనత్వవైభవునిఁ
గొల్వంగాఁ దగుగోపాలకున్॥

తా, పింఛము నలంకరింపఁబడిన నెమలిపురి మెఱయ నధర మణియందుంచిన వేణువు వెలుంగ గోపస్త్రీ సుజనభావంబు గ్రహించుచు గోపరిపాలకుండై వెలయు బాలకృష్ణు నాశ్రయించుచున్నా నుట

శ్లో॥ ప్రహ్లాదభాగధేయంనిగమమహాగుహాంతరాధేయమ్।నర
హరిపదాభిధేయంవిబుధవిధేయంమనూనుసంధేయమ్॥

టీక, ప్రహ్లాదభాగధేయం- ప్రహ్లాద- ప్రహ్లాదునియొక్క- భాగధేయం- భాగ్యభూతమైనయదియుఁ నిగమమహాగుహాంతరాధేయం నిగము వేదములనియెడి- మహాగుహా- గొప్పగుహయొక్క అతః- లోపలనుఅధేయం- ప్రతిపాదింపఁదగినయదియు నరహరిపదాభిధేయం నరహరి నృసింహుఁడనియెడి పద- అభిధానమునకు అభిధేయం- చెప్పఁదగినయు విబుధవిధేయం విబుధ దేవతులకు విధేయం స్వాధీనమైనయదియు మమ నాలు అనుసన్ధేయం అనుసంధానముచేయఁదగినదియునగు వస్తు-వస్తువును-విచారయామి-భావించుచున్నాను॥ ఈశ్లోకము ప్రక్షిప్తమని వ్యాఖ్యాతచేనుడువం బడియెనని తెలియునది.

మ॥ యమిసంభావితరూపధేయమును బ్రహ్లాదోల్లసద్భాగధే।
యము నామ్నాయమహాగుహాంతరనిశాంతాధేయముం బ్రోల్లప।
త్సుమనశ్శ్రేణివిధేయమున్నరమృగాస్త్రోకాభిధానాభిధే।యముఁ గొ
ల్తుంగమలామనఃకమలనిత్యాధేయము న్వేడుకన్॥

తా, ప్రహ్లాదునికి భాగ్యభూతంబై నిగమగుహయందుఁ బ్రతిపాదింపఁదగినదియై నరసింహుఁడనియెడుశబ్దంబునకభిధేయంబై దైవతంబులకు విధేయంబై నాచేననుసంధింపఁబడినదియై వెలయువస్తువుందలంచెదననుట.

శ్లో॥ సంసారేకిం సారం కంసారేశ్చరణకమలపరిభజనమ్ । జ్యో
తిః కిమంధకారే యదుకంధకారేరనుస్మరణమ్॥

టీక. సంసారే సంసారమందు సారం ఉత్కృష్టము. - కిం - ఏమి. అంధకారే అజ్ఞానమునందు, జ్యోతిః తేజము, కిం ఏది ఇది ప్రశ్నము ఇక నుత్తరము. కంసారేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క చరణకమలపరిభజనం చరణకమల పాదపంకజములయొక్క పరిభజనం. ధ్యానము. అంధకారేః - శివునియొక్క అనుస్మరణం స్మరణమును యాత్ ఏద్దియో తత్ ఆదిపరం శ్రేష్ఠము,

ఉ॥ సారము గంసవైరిపదసారసచారుతరార్చనంబు సం । సార
మున దునిందు ధరసన్నుతిగాఢతమోంధకారని । స్తారము వీకిఁదగిన
సద్గురుసేవయకారణంబుగా। కారయునింతకంటెనుశుభావహమైన
విశేషమున్నదే॥

తా. సంసారంబునందు శ్రేష్ఠంబెద్దియనం గంసాంతకుండగు శ్రీకృష్ణునిపదకమలధ్యానంబు ఇదితక్కనొండెదియులేదు అజ్ఞానాంధకారంబు నణచఁగొంబుండొలంగంద్రోయు నేతేజంబగుననిన నంధకారాతియగుముక్కంటిసంస్మరణంబు ఇదితక్కనొండుసాధనంబులేదనుట.

శ్లో॥ కలశనవనీతచోరే కమలాదృక్కుముదచంద్రికాపూరే। విహ
రతునందకుమారే చేతోమమగోపసుందరీజారే॥

టీక. కలశనవనీతచోరే కలశకుండలయందలి నవనీత వెన్నను, చోరే దొంగిలించుచున్నవాఁడును కమలాదృక్కుముదచంద్రికాపూరే కమలా-రుక్మిణీదేవియొక్క దృక్కుముద కన్నులనెడు కలువలకు చంద్రికాపూరే చంద్రికాప్రవాహమైనవాఁడును గోపసుందరీజారే గోపికావిటుఁడైన, నందకుమారే శ్రీకృష్ణమూర్తియందు మమ నాయొక్క చేతః చిత్తము, విహరతు విహరించుఁగాత

ఉ॥ శ్రీరమణీమణీవికచదృక్కుముదస్మితసాంద్రచంద్రికా। సారు వ్ర
జాంగనానివహజారుఁ జగజ్జనతామనోహరా। కారు విశుద్ధమానిహ్వా
దగారుఁబయోనవనీతచోరునా। భీరకుమారునాహ్లాదయపీఠికయందు
వసింపఁజేసెదన్॥

తా. కలశంబులందలి నవనీతంబులనపహరించుచు రుక్మిణీదేవికన్నులనియెడికలువలకుఁ జిలుసగవనియెడి వెన్నెలయొక్క ప్రవాహమునగలు

గంజేయుచుఁ గోపికా విటుండై వెలయునట్టి పరమపూరుషునందు నాచిత్తంబు సంచ
రించుఁగాక యనుట. *

శ్లో॥ కస్త్వం బాలబలానుజః కిమిహ తే మన్మందిరాశఙ్కయా
యుక్తం తన్నవనీతపాత్రవివరే హస్తం కిమర్థం న్యసేః। మాతః కంచ
నవత్సకం మృగయితుం మాగా విషాదం క్షణాదిత్యేవం వరవల్లవీప్రతివ
చః కృష్ణస్య పుష్ణాతు నః। ౮౨

అవతరణిక కవి యీశ్లోకమున వెన్న నపహరించు శ్రీకృష్ణుని యొక్క
యు నొకగోపికయొక్కయు నుక్తిప్రత్యుక్తులను కథఁజెప్పుచున్నాఁడు॥

టీక, హే బాల ఓయి బాలుడా, త్వం నీవు, కః ఎవ్వడవు, [ఇది గోపిక
వచనము] బలానుజః-బల బలరామునియొక్క, అనుజః తమ్ముడను [ఇదికృష్ణ
వచనము] తే-నీకు, ఇహ-ఈనాయింటను కిం ఏమి ప్రయోజనము, [ఇదిగోపిక
వచనము] మన్మందిరాశఙ్కయా-మత్-నాయొక్క, మందిర-ఇల్లని యెడి, శ
ఙ్కయా సందేహముచేతను [ఇదికృష్ణవచనము] తత్-అది, యుక్తం యుక్తము
నవనీతపాత్రవివరే-నవనీతపాత్రవిశేషమందు, కిమర్థం ఏమినిమిత్తము హస్తం
కరమును న్యసేః ఉంచినవాడవైతివి (ఇదిగోపికవచనము] హే మాతః-ఓతల్లీ కం
చన ఒకానొక వత్సకం దూడను, మృగయితుం వెదకుకొనుటకు, క్షణాత్, క్షణ
కాలమాత్రము, విషాదం ఖేదమును మాగాః పొందకుము ఇత్యేవం- ఈప్ర
కారము, కృష్ణస్య-కృష్ణునియొక్క వరవల్లవిప్రతివచః, వర, శ్రేష్ఠమైన వల్లవి
గోపికయొక్క ప్రతివచః ప్రత్యుత్తరమును నః-మమ్ము పుష్ణాతు రక్షించుగావుత
ఈశ్లోకార్థమును గోపాలకృష్ణైకాదశాక్షరీ మంత్రధ్యానమని సనత్కుమార
సంహితయందు జెప్పఁబడియె॥ శ్లో॥ హరతా నవనీతాదీన్ చౌర్యేణ వ్రజయో
షితామ్। సగోపాలైః స్వృతం కృష్ణ ధ్యాయేన్మంత్రం జపేదిమమ్। *

ఉ॥ చిన్నికుమారుఁడెవ్వఁడవు సీరికిఁ దమ్ముఁడ నేలయింటికిన్ మన్ని
లయంబటంచు నిదియుంచితి కేలటు సాచెదేటికిన్। వెన్నపసంటిలో జనని
యొకదూడను జూడవచ్చితిన్। విన్నదనంబు మానుమని వేవురుబల్కు
మురారి గొల్చెదన్ ౮౨

తా. ఓ కృష్ణా నీవెవ్వండవనిన నే బలరాముని తమ్ముఁడ నన నిక్కడ నే
మి పని యనిన నా యిల్లని బుద్ధిచే వచ్చితి ననిన యుక్తంబు గాని వెన్న పసంటిలో
గేలుంచెదవేమనిన దూడను వెదకుచున్నాఁగ నీవు మతిఖేదము నొందకుమియు

ని యివ్విధంబున గోపికతోడ బలుకు శ్రీకృష్ణునివచనంబు నన్నుం బ్రోచుగాతయనుట - *

శ్లో॥ గోపాలాజిర కర్దమేవిహరసే విప్రాధ్వరేలజ్జసే బ్రూషేగోకులహుంకృతైస్తుతిశతైర్మౌనంవిధత్సేవిధామ్। దాస్యంగోకులపుంశ్చలీషుకురుషేస్వామ్యంతిదాంతాత్మసు జ్ఞాతంకృష్ణతవాఙ్ఘ్రిపఙ్కజయుగం ప్రేమాచలంమఞ్జులమ్ ౮౩

టీక- హేకృష్ణ-ఓశ్రీకృష్ణుడా, గోపాలజిరకర్దమే, గోపాల గోపాలకులయొక్క, అజిర ఇంటిముంగిళ్లయందలికర్దమే-పంకమందు, విహరసే విహరింతువు, విప్రాధ్వరే- బ్రాహ్మణయజ్ఞమునందు లజ్జసే-సిగ్గునొందుదువు గోకులహుంకృతైః గోకులపశుసమూహములయొక్క, హుంకృతైః హుంకారధ్వనులతోటి బ్రూషే-పలుకుచున్నావు విదామ్ జ్ఞానులకు-స్తుతిశతైః అనేకస్తోత్రములచేత, మౌనం-మూకతను విధత్సే-చేయుచున్నావు గోకులపుంశ్చలీషు గోకులనందవ్రజమునందలి- పుంశ్చలీషు-స్వైరిణులవిషయమైదాస్యందాసభావమునుకురుషే చేయుదువు దాంతాత్మసు తాన్తవిషయములవలననివృత్తమైన, ఆత్మసుమనస్సుగలవారలవిషయమైస్వామ్యం స్వామిత్వమును, నకురుషే చేయవు అతః ఈహేతువువలన మంజులం సుందరమైన తవ- నీయొక్క, అఙ్ఘ్రిపఙ్కజయుగ పాదకమలద్వంద్వంము, ప్రేమా ప్రేమమయా నాచేత అచలం-స్థిరముగా జ్ఞాతం తెలియబడియెను.

మ॥ క్రతుభూమిం జొరబోవు గోపగృహపంకంబన్న మెట్టెదు గోతతిహుంకారమువిన్న బల్కెదవు విద్వద్గోష్ఠికిం బల్కవా। నతిం గావింతువు గోపజారలకు దాంత శ్రేణికిం గైకోవు యోగ్యత యే హేతువు ప్రేమ కారణముగాదా దేవనీచర్యకున్॥ ౬౮

తా, హేకృష్ణా గోపాలగృహంబుల ముంగిళ్లబురదయందు బొరలుదువు బ్రాహ్మణయజ్ఞంబులకుం బోవసిగ్గుపడియెదవు ఆవులగుంపులహుంకారంబులకు మారుపల్కెదవు విజ్ఞానులతోడం బలుకకుండుదువు గోపకాంతలకు దాస్యంబు సేయుదువు ఆత్మవిదులకుం ప్రభుత్వంబు నైనచేయనోపవిట్టి నీచరితంబు నూడ నెద్దియుం గారణంబు లేదు ప్రేమ యొక్కటియె కారణంబనుట, *

శ్లో॥ నమస్తస్మై యశోదాయా దాయాదాయాస్తు తేజసే। యద్ధి రాధాముఖాంభోజ భోజం భోజం వ్యవర్ధత॥ ౮౪

టీక. యత్-ఏ తేజము- రాధాముఖాంభోజం రాధారాధయొక్క ముఖాంభోజం = ముఖకమలమును - భోజ భోజం భజించి భజించి- స్వవర్ధిత వృద్ధిగాంచెనో అప్రసిద్ధమయినట్టిన్ని - యశోదాయాః యశోద యొక్క- దామోదారాయ పుత్రుడగు న- తేజసే తేజముకొఱకు- నమః నమస్కారము- ఇస్తు ఆగుగాత.

ఉ॥ ఏ సుహితప్రకాశ మదయిం చిన పిన్నటనాటనుండి రా।
ధామధు రాధరాంచితసుధార సధారల గ్రోలుచున్ యశో।
దామహనీయుదాయనము దాయముగాంచి ప్రవృద్ధమానమౌ।
నామహ మిచ్చుగాక హర హంబున శేమసుఖాయురున్నతుల్॥ ౭౫

తా. రాధాముఖకమలం బాఘ్రాణించుచుఁ బ్రవృద్ధంబయిన యట్టి యశోదాసుతరూపంబగు తేజంబునకు నమస్కరించెదననుట.

శ్లో॥ అవతారాస్సంత్వన్యే సరసిజనయనస్య సర్వతోభద్రాః।
కృష్ణాదన్యః కో వా ప్రభవతి గోగోపగోపికాముక్త్యై॥ ౭౬

టీక. సరసిజనయనస్య- పుండరీకాక్షునియొక్క- సర్వతోభద్రాః- యెల్లెడలశుభంబుగలుగ అన్యే కొన్నియైన - అవతారాః అవతారములు- సంతు ఉండుంగాత- కృష్ణాత్ శ్రీకృష్ణావతారమునకన్నను- అన్యః ఇతరమయిన కోవా ఏయవతారము గోగోపగోపికాముక్త్యై గో-గోవులయు, గోప గోపాలురయు- గోపికా గోపికలయు- ముక్త్యై ముక్తికొఱకు- ప్రభవతి సమర్థమగుచున్నది.

మ॥ అవతారంబులు లేవె శౌరికతి కల్యాణంబులిద్ధాత్రిలో।
నవి పెక్కుల్ గలవెంచ గోనికర గోపానీక గోపాంగనా।
నివహ శ్రేయము మేన గంజాలె నెకృపా నిర్నిద్రుడయినట్టి శౌ।
రి సలెన్నో రోకమూర్తి గాపునదదం ఘ్రింగొల్తునెల్లప్పుడున్॥

తా. తెల్లతామర రేకులంబోలుకన్నులుగల శ్రీహరికి యవతారంబులెల్లెడల ననేకశుభాకరంబులయి యనేకంబులుండనిమ్ము గోగోపాలగోపికాసమూహంబుల ముక్తినుచుటకు శ్రీకృష్ణావతారంబు దక్క నొండెద్ది యుసమర్థంబులుగావనుట పశువులు మొదలగువానికి మోక్షమిచ్చుటకుం గృష్ణావతారంబకారణంబయ్యెననుట.

శ్లో॥ మధ్యేగోకులమండలం ప్రతిదిశం చాంభారవోజృంభితే।
ప్రాతర్దోహమహోత్సవే నవఘనశ్యామం రణన్నూపుర।

ఫాలే బాలవిభూషణం కటిరణత్సంకింకిణీమేఖలం।
కంఠే వ్యాఘ్రనఖం చ శైశవకలా కల్యాణకార్త్స్న్యం భజే॥ ౫౬

టీక. ప్రాతర్దోహమహోత్సవే ప్రాతర్దోహ- రేపకడబితుకుట యనియెడి మహోత్సవే ఉత్సవమునందు- ప్రతిదిశం ప్రతిదిశయందును- అంభారవోజ్జృంభితే- అమ్మారవ అంభాయనియెడిధ్వనులచేత- ఉజ్జృంభితే మిక్కిలియు ప్రకాశించుచున్న, మధ్యేగోకులమండలం- గోసమూహమధ్య ప్రదేశమందు- నవఘనశ్యామం- నవనూతనమయిన- ఘనమేఘమువలె- శ్యామం-నల్లనయినయట్టి- రణన్నూపురం-రణత్ మ్రోగుచున్న- నూపుర కాలియందియలుగలయట్టిన్ని- ఫాలేనొసటియందు- బాలవిభూషణః-రావిరేక గలయట్టిన్ని- కంఠెగళమునందు- వ్యాఘ్రనఖంపులిగోరుగలయట్టిన్ని- కటిరణత్సంకింకిణీమేఖలం- కటిపిరుదులయందు- రణత్ మ్రోగుచున్న- సత్ శ్రేష్ఠమయిన- కింకిణీచిరుగంటలుగల- మేఖలం మొలనూలుగల- శైశవకలాకల్యాణకార్త్స్న్యం శైశవ- శిశుసంబంధమయిన కలాకేళులయొక్క- కల్యాణశుభములయొక్క- కార్త్స్న్యం సర్వమును- భజే-సేవించుచున్నాను. అహం నేను. ఈశ్లోకార్థము గోపాలకృష్ణ పర్వసంపత్ప్రదష్టాక్షరీ మంత్రధ్యానమని సనత్కుమారసంహితయందు జెప్పంబడియున్నది. ॥

శ్లో. పంచహాయనవయస్కం ధావమానం వ్రజాంగణే।
కింకిణీనూపురగ్రీవా కర్ణభూషోజ్జ్వలన్మణిం॥

మ॥ మొలనూలందెలుగజ్జె నొసలందు జేలారాకృతిం జేరమం।
దలనంభారవమెల్లెడం జెలఁగఁ బ్రాతర్దోహవేళం బ్రజా।
కులలాటంబున రావిరేఖ పులిగోరుం గంఠవీథిం బటి।
త్తులుగా నద్దులుగుల్కు బాలకుని గాదూర్ణాయన ప్రౌఢికిన్॥ ౫౬

తా. రేపకడం పాలుపిదుకునప్పుడంభారవంబు లెల్లెడలం జెలంగ వెలయు నావులగుంపులచే నొప్పెడు వ్రేపల్లెయందు గప్పుమొగులు చెన్నడంచు నెమ్మేనదనరం బులిగోరుపతకంబును జిఱుగంటల మొలనూలుం గాల్లయందియలు రావిరేకయు నొసట నమరు నల్లనారు నచ్చెరువు నొందగలయా గ్రుమ్మరుచిన్నికృష్ణుని చిన్ననాటిచెయ్వులందలచి భజియించెదననుట.

శ్లో॥ సజలజలదనీలం దర్శితోదారలీలం
కరతలధృతశైలం వేణునాదైరసాలం।
వ్రజజనకులపాలం కామినీకేళిలోలం

కలితలలితమాలం నౌమిగోపాలబాలమ్॥ *

టీ, సజలజలదనీలం- సజల ఉదకముతోఁగూడిన- జలద మేఘమువలె నీలంనల్లనయినవాడును- దర్శితోదారలీలం దర్శితచూపబడిన ఉదారఅధికములయిన, లీలంపూతనావధాదివిలాసములుగలవాడును, కరతలధృతశైలం, కరతలహస్తప్రదేశముచేత- ధృతధరియింపఁబడిన, శైలంగోవర్ధనపర్వతముగలవాడును, వేణునాదైః వేణునాదములచేత, రసాలంరసవంతుడైనవాడును, వ్రజజనకులపాలం. వ్రజనంవ్రజమండలి, జనకులజనసమూహముయొక్క, పాలంపరిపాలకుడయిన వాఁడును. కామినీకేళిలోలం, కామినీ కామవతులయినస్త్రీలయొక్క, కేళిక్రీడలయందు, లోలం ఆసతోగూడికొనినవాడును, కలితలలితమాలం, కలితకూడుకొన్న యుడియు, లలిత, కోమలములయినదియునయిన, మాలం వనమాలికగల, గోపాలబాలం గోపాలకృష్ణుని. నౌమి నుతించుచున్నాను. *

మ॥ మురళీనాదవిశాలుశైలమణి జీమూతాతసీనీలునీ।
రరుహాక్షీరతిలోలుహంతజ జాగ్రన్యస్తశైలుంపదా।
దరశీలున్ వ్రజలోకపాలుఁగరుణోదార్యైకలీలున్ శుభాం।
తరరాజద్వనమాలుగొల్చెదసముద్యద్గోపబాలున్మదిన్॥ *

తా, ఉదకంబుతోఁగూడిన మేఘంబుఁబోలె నల్లనగుచుఁ జూపంబడిన గంభీరంబులగు పూతనాసంహారణాది క్రీడలుగలిగి కేలంగీలించిన గోవర్ధనాచలంబుగలిగి వేణునాదంబునవయిన యాహ్లాదంబుతోడంగూడి నందవ్రజంబునందున్నవారలంబ్రోచుచు కాముకవతులయిన యువతులకోరికలందీర్చుచు వయింజయంతియను పేరం దేజరిల్లు వనమాలికయురంబునఁ గరంబుమీరయుచుండు గోపాలదేవుని నుతియించుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ స్మితలలితకపోలం స్నిగ్ధసంగీతలోలం
లలితచికురజాలం చౌర్యచాతుర్యలోలమ్।
శతముఖరిపుకాలం శాతకుంభాభచేలం
కువలయదళనీలం నౌమి గోపాలబాలం।

టీక, స్మితలలితకపోలం, స్మితచిరునగవుయొక్క హేతువుచేత, లలితసుందరమయిన, కపోలం చెక్కిళ్లుగలవాఁడును, స్నిగ్ధసంగీతలోలం- స్నిగ్ధపరిశుద్ధహృదయులయిన నారదాదులయొక్క, సంగీత గానమందు, లోలం ఆసజేయుచున్నవాఁడును, లలిత చికురజాలం, లలిత సుందరములయిన, చికు

ర ముంగురులయొక్క, జాలం సమూహము గలవాడును చౌర్యచాతుర్యలీలం చౌర్య చోరకర్మమందు చాతుర్య చాతుర్యముతో గూడిన లీలం క్రీడ గలవాడును శతమఖపుకాలం శతమఖ యింద్రునికి రిపు శత్రువులయిన రక్కసులకు కాలం యముడయినవాడును శాతకుంభాభచేలం శాతకుంభ బంగారుయొక్క ఆభ కాంతివంటి కాంతిగల చేలం వస్త్రము గలవాడును కువలయదళనీలం కువలయదళ నల్లకలువరేకులవలె నీలం నల్లనైన గోపాలబాలం గోపాలకృష్ణుని నౌమి నుతించుచున్నాను. ❋

మ॥ సరసస్మేరకపోలుఁ గొల్లుమురళిసంగీతలోలుఁ శుభా।
కరచామీకరచేలు నీలమణిరంగత్కుంతలశ్రీవిశా।
లురసూపాలు నితాంతచౌర్యగుణశీలుం దానవప్రాణహృ।
త్కరవాలుం గపిలాంచనీకువలయోద్యన్నీలు గోపాలునిన్॥ ❋

తా. చిరునగవుచే సుందరంబులగు చెక్కిళ్లుగలిగి [illegible] రవాదుల సంగీతంబునందాసక్తుండయి లలితంబులగు ముంగురులచే దేజరిల్లుచు దొంగతనంబునందలి చాతుర్యంబుగలిగి యెల్లరక్కసులకు నంతకుండయి బంగరుచేలంబుచే నలంకృతుండయి కువలయదళంబుంబోని మేనిచాయచే వెలయు గోపాలకృష్ణుని నుతించుచున్నాననట॥

శ్లో॥ మురళీనినదలోలం ముగ్ధమాయూరచూడం దళితదనుజజాలం ధన్యసౌజన్యలీలం। పరహితనవహేలాపద్మసద్మానుకూలం నవజలధరనీలం నౌమి గోపాలబాలం॥ ❋

టీ॥ మురళీనినదలోలం మురళీనినద వేణునాదమందు లోలం ఆసక్తి చేయుచున్నవాడును ముగ్ధమాయూరచూడం ముగ్ధ సుందరమయిన మాయూరచూడం నెమలిపురి గలవాడును దలితదనుజజాలం దలిత భేదింపబడిన దనుజ రక్కసులయొక్క జాల సమూహముగలవాడును ధన్యసౌజన్యలీలం ధన్య కృతార్థులగువారి విషయమందు సౌజన్య సుజనత్వముతోఁ గూడిన లీలం విలాసములు గలవాడును పరహితనవహేలం పర అన్యులకు హిత హితకరములయినవియు నవ నూతనములయినవియునగు హేలం విలాసములు గలవాడును [మరియొకపక్షమున] పర శత్రువులకు హిత హితకరములగు నవ నూతనములయిన హేలం వధాది విలాసములు గలవాడును [అనఁగా శ్రీకృష్ణమూర్తిచే చేయంబడు వధాది కృత్యంబులయినను ముక్తిసంపాదకంబులగునని భావము] పద్మసద్మానుకూలం పద్మసద్మ బ్రహ్మకు అను

కూలం అనుకూలుఁడైన వాడును [పతిమంతరమున] పద్మసద్మా లక్ష్మీదే
వికి అనుకూలం అనుకూల నాయకుఁడైన వాడును నవజలధర నీలం నవ జల
ధర కాంతి మిగులువలె నీలం నల్లనైనవాఁడునైన గోపాల బాలం గోపాల
కృష్ణుఁ నౌమి స్తుతియించుచున్నాను

చ॥ మురళీనినాదలోలు నతిముగ్ధశిఖావళిపింఛచూళిని । బర
హితశీలు రాత్రిచర పాళివిఘాలు కృతార్థలోలుబం । కరుహగ
హాసలుపాలిఁ వ్రజజనసుఖహిత హేలునవ్యపు। ష్కరధరనీలుగొ
ల్తుశుభకాంచనచేలునిగోపబాలునిన్॥　　౮౯

తా వేణునాదమునం దాసక్తుఁడై సిగయందు నెమలిపురి యలం
కరించి యెల్లరక్కసుల శిక్షించుచు ధన్యులయెడ సౌజన్యంబు నెఱపుచు
శత్రులకు వధాదికృత్యంబులచే మోక్షంబొసంగజాలి సిరికనుకూలుండై నీ
లమేఘనిభశరీరుండై వెలయు గోపాలబాలు నుతియించుచున్నానని యట

శ్లో॥ సరసగుణనికాయం సచ్చిదానందకాయం శమితసకల
మాయం సత్యలక్ష్మీసహాయమ్। శమదమసముదాయం శాంతసర్వాం
తరాయం సుహృదయజనదాయం నౌమి గోపాలరాయమ్　　౯౦

టీక సరసగుణనికాయం సరస రసయుక్తములైన గుణ సౌందర్యాది
గుణములయొక్క నికాయం సమూహము గలవాడును సచ్చిదానందకాయం
సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడైనవాఁడును శమితసకలమాయం శమిత శాంతిబొం
దింపబడిన సకలసమస్తమయిన మాయం మాయలు గలవాడును సత్యలక్ష్మీ
సహాయం సత్యలక్ష్మి సత్యభామారూపమైన లక్ష్మికి సహాయం సహాయుఁడైనవా
డును శమదమసముదాయం శమబహిరింద్రియనివృత్తియొక్కయును సముదా
యం స్వరూపుఁడైనవాఁడును శాంతసర్వాంతరాయం శాంతనష్టములైన సర్వస
మస్తములైన అంతరాయం విఘ్నములుగలవాఁడు సుహృదయజనదాయం సు
హృదయ సత్స్వాంతసంగులైన జనజనములకు దాయం భాగమైనవాఁడునైన గో
పాలరాయం గోపాలగోపాలకులకు రాయం ధనమయిన కృష్ణుని నౌమి నుతి
యించుచున్నాను

చ॥ సరసగుణోదయున్ శమితసర్వనిశాచరమాయునిన్ సు
హృ। న్నరవరదాయు నిత్యచిదనంతసుఖోజ్జ్వలకాయు సత్యకా।
హరిణదృగింది రాచిరసహాయుని శాంతమహాపరాయుజి। త్వారుచ
మశాంతసంఖ్య సముదాయుని గొల్చెద గోపబాలునిన్॥　　౯౧

తా. సౌందర్యాది గుణంబుల రాశియై సత్య జ్ఞానానంద శరీరుండై తెల్లరక్కసుల సాయలనడంచు వాఁడయి సత్యభామా సమేతుఁడై శమ దమాదిగుణ సముదాయుఁడై యశేషవిఘ్నాప శమనుండై సిర్మలాంతరంగులగువారల కేర్పడి దాయ బుజోలె వెలుంగు గోపాలబాలుని నుతి యించుచున్నానని యట.

శ్లో॥ లక్ష్మీకళత్ర లలితాబ్జనేత్రం పూర్ణేందువక్త్రం పురుహూతమిత్రమ్। కారుణ్యపాత్రం కమనీయగాత్రం వందే పవిత్రం వసుదేవపుత్రమ్॥

టీక లక్ష్మీకళత్ర- లక్ష్మీ రుక్మిణి, కళత్రం భార్యగాఁగలిగిన వాఁడును లలితాబ్జ నేత్రం లలిత సుందరములగు అబ్జకములవంటి నేత్రం నేత్రములుగలవాఁడును - పూర్ణేందువక్త్రం పూర్ణేందు రాకాచంద్రునివంటి వక్త్రం ముఖము గలవాఁడును పురుహూతమిత్రం పురుహూత ఇంద్రునియొక్క మిత్ర మిత్రుఁడయినవాఁడును కారుణ్యపాత్రం కారుణ్యకయొక్క పాత్రం ఆధారుఁడయినవాఁడు కమనీయగాత్రం కమనీయ కోరదగిన గాత్రం శరీరము గలవాఁడును పవిత్రం శుచిస్వరూపుఁడయినవాఁడునయిన వసుదేవపుత్రం వసుదేవ వసుదేవునియొక్క పుత్రం కుమారుఁడయిన శ్రీకృష్ణునిఁగూర్చి వందే నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ॥ శ్రీరమణీకళత్రుఁ బరసీరుహపత్రవిశాలనేత్రుఁ బ్రం
దారకనాథమిత్రు గరుణా గుణపాత్రుఁ బవిత్రు బూర్ణిమా।
నీరజవైరివక్త్రు గమనీయవయఃపటుగాత్రు యోగభృ
ద్ధీరవనాబ్జచైత్రు వసుదేవు పుత్రు మదిం దలంచెదన్॥

తా రుక్మిణీదేవిని భార్యగాఁగలిగి తెల్లదామర రేకులంబోలిన కన్నులచేఁ జెలఁగుచుఁ బూర్ణిమాచంద్రుని బురడించు నెమ్మొగంబుగలిగి దేవేంద్రునికి మిత్రుండై కరుణాసముద్రుండై యెల్లవారిచేతం గోరందగిన మెమ్మేనుగలిగి పవిత్రుండై న యగోపాలకృష్ణునింగూర్చి నేను నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో॥ మగమగు దమయమురగ యమునాయామపతీర్యవీర్యశాలీయః।
మమురతిమమురతిరస్కృతి శమనపరస్పుక్రియాతు శ్రీకృష్ణః॥

టీక॥ యః ఏ కృష్ణుఁడు, వీర్యశాలీ వీర్య, పరాక్రమముచేత, శాలీ ప్రకాశించు వాఁడగుచు యమునాం యమునానదిని అవతీర్య దిగి మదము యు, మగముచేత మయం ప్రచురమయిన ఉరగం కాళియోరగమును

ప్రశమయతు, మర్దించెనో, అమరతిరస్కృతిశమనపరః- అమర-దేవతలయొ
క్క, తిరస్కృతి-తిరస్కారము యొక్క, శమన-శాంతిచేయుటయందు, పరః
ఆసక్తుడైన, సః ఆశ్రీకృష్ణమూర్తి మమ నాకు, రతిం-సుఖమును, క్రియాతు
చేయుంగావుత. *

శా॥ కాళిందీజల మగ్నకట్టి కెపుడెక్కం జొచ్చి హాలాహల।
జ్వాలాలీఢకరాళకాళియ ఫణాజాలంబు ద్రొక్కియుం। గాలంగేలన
కుంచి రక్షతిరస్కారంబువారి చునో। పాలస్వామికటాక్షవీక్షణ
మహామాపాల దింబ చేసెడిన్॥   ౯౨

తా. ఏశ్రీకృష్ణమూర్తి పరాక్రమవంతుండై యమునానది లోనం జొ
చ్చి మడుగుచే విరుగు కాళియోరగంబును దండించెనో యెల్ల దేవతలతిర
స్కారంబులు బోవపెట్టిన యా శ్రీకృష్ణమూర్తి నాకు శుభంబుగల్గం జే
యుంగావుతయనుట.

శ్లో॥ మౌళౌ మాయూర బర్హం మృగమదతిలకం చారు లాలాట
పట్టే కర్ణద్వంద్వేచ తాళీదళమతి మృదులం మౌక్తికం నాసికాయా
మ్। హారో మందారమాలాపరిమళభరితః కౌస్తుభస్యోపకంఠే
పాణౌ వేణుశ్చ యస్య వ్రజయువతియుతః పాతు పీతాంబరో నః॥   ౯౩

టీక. యస్య-ఎవ్వనికి, మౌ-ళౌ శిరంబున, మాయూరబర్హమ్- నెమలి
పురియున్నదో, లాలాటపట్టే లాలాట లలాటసంబంధమైన పట్టే ప్రదేశం
బునందు, చారు సుందరమైన, మృగమదతిలకమ్ కస్తురిబొట్టున్నదో, కర్ణద్వం
ద్వే కర్ణ చెవులయొక్క, ద్వంద్వే రెంటియందు, అతిమృదులమ్ మి
క్కిలిమృదువైన, తాళీదళంచ తాటాకుపత్రంబున్నదో, నాసికాయామ్ ము
క్కునందు, మౌక్తికం ముత్యంబున్నదో, కౌస్తుభస్య కౌస్తుభమణి యొక్క,
ఉపకంఠే సమీపమందు। మందార మాలాపరిమళభరితః మందార మాలా
మందారపువ్వుల దండయొక్క పరిమళ వాసనచేత, భరితః సంపూర్ణమై
న, హారః హారంబును, పాణౌ చేతియందు, వేణుశ్చ పిల్లనగ్రోవియును న్న
దో, సః అట్టి వ్రజయువతియుతః। వ్రజయువతి గోపస్త్రీల తోడ యుతః
కూడుకొని యున్న పీతాంబరః పీతాంబర ధరుడైన శ్రీకృష్ణుడు నః మ
మ్ము పాతు రక్షించుగాక. *

మ॥ పటు గస్తూరి బొట్టునాసి తుదన్ ముత్యంబు కర్ణద్వయిన్।
మృదుతాళీదళయుగ్మ ముర్మురశిఖాశిక్ పాలింపంబు పేరెద

పైగౌస్తుభహారికల్పసు నోహెమాం బరాడంబరః। బొడవర్ణగో
పికలెల్లఁ గొల్వహరిదాయుర్ణమమ్మునెల్లప్పుడున్ ౯౩

తా. సిగయందు నెమలిపురియు ఫాలంబున గస్తూరిబొట్టును శ్రవణయుగ్మంబున లేతయగు తాళదళంబును ముక్కుకొనయందు ముత్తియంబును గౌస్తుభమణి చెంగటమందార కుసుమవాసిత దివ్యహారంబును గరంబున బిల్లనగ్రోవియుఁ జెన్నగఁజెన్నారఁ బీతాంబరధారియై గోపికా సమేతుఁడగుచిన్నికృష్ణుండు మమ్ముగాపాడుగావుతయనుట.

శ్లో॥ మురారిణా వారివిహారకాలే మృగేక్షణానాంముషితాంశుకానాం। కరద్వయంవా కచసంహతిర్వా ప్రమీలనంవాపరిధాన మాసీత్॥ ౯౪

టీక. వారివిహారకాలే - జలక్రీడాసమయంబున, మురారిణా కృష్ణునిచేత, ముషితాంశుకానామ్ ముషిత. అపహరింపఒడిన అంశుకానామ్ వస్త్రములు గలట్టి మృగేక్షణానామ్ స్త్రీలకు, కరద్వయంవా కరచేతులయొక్క, ద్వయంవా రెండును, కచసంహతిర్వా కచ - వెండ్రుకల యొక్క సంహతిర్వా సమూహము లునిమీలనంవా కనులను మూసుకొనుట యును పరిధానమ్ వస్త్రంబుగా ఆసీత్ ఆయెను. *

ఉ॥ వారివిహారకాలమున వారిరుహాక్షుఁడు చీరలెత్తఁగా। వారిజపత్రనేత్రలకచ భరము కన్నుల మోడ్పుచేతుల। వ్వారిగమాటులై యొసంగ వారిచరాక్షులకెల్లనారయ । నెవ్వరికిమాటలేటికి వారితమోహతమంబు గన్నగన్॥ ౯౪

తా. జలక్రీడసలుపుచు నుండెడి గోపికలు తమచీరెలను కృష్ణుండపహరింపఁగాఁ గొందరు చేతులతో నున్న కొందరు వెండ్రుకలతో నున్నగువ్యములను మూసుకొనిరి కొందరుమగ్గలు తమకన్నులను మూసుకొనగా లేవగు స్త్రీలు లితగోలఁదెలియువనియెంచుకొనిరనుట

శ్లో॥ యాసాంగోపాంగనానాం లసదసితతరాలోల లీలాకటాక్షాః యన్నాసాచారుముక్తామణి రుచినికరవ్యోమనం గాప్రవాహాః మీనాయంతేపి యాసామతిశుభసచలచ్చారుసీలాలకాన్తా। భృంగాయంతేయ దంఘ్రిద్వయసరసిరుహే పాతుపీతాంబరోనః॥ ౯౫

టీక యాసాంగోపాంగనానామ్ ఏగోపస్త్రీలయొక్క, లసదసితతరాలోల లీలాకటాక్షాః లసత్ ప్రకాశించుచున్నట్టి అసిత తర అత్యంత నీల

మైనట్టి ఆలోల చంచలించుచున్నట్టి లీలా విలాసముతోనే నకటాక్షాః కడ
గంటిచూపులు యత్ప్రసాచారుముక్తామణిరుచినికరవ్యోమగంగాప్రవాహే
యత్ ఏవ్వనియొక్క నాసా ముక్కుయొక్క చారు సుందరమైన ముక్తామణి
ముత్యముయొక్క రుచి కాంతులయొక్క నికర సమూహమనుర్యోవే వ్యోమ
గంగా ఆకాశగంగయొక్క ప్రవాహే ప్రవాహమందు మీనాయన్తే మత్స్య
ములవలెనాచరించుచున్నవో యాసామ్ఏగోపికలయొక్క అతిరభసచలచ్చా
రునీలాలకాన్తాః అతిరభస అతివేగముచేత చలత్ చలించుచున్నట్టిన్ని చా
రు మనోహరంబైనట్టి నీల నీలవర్ణంబైన అరక ముంగురులయొక్క అన్తాః
కొనలు యదంఘ్రిద్వయసరసీరుహే యత్ యెవ్వనియొక్క అంఘ్రి పాద
ములయొక్క ద్వయ రెండను సరసీరుహే తామరపువ్వుయందు భృంగాయం
తెతుమ్మెదలవలె నాచరించుచున్నవో తాసామ్ అట్టిగోపికలయొక్క సంబం
ధమైనట్టి సః అటువంటి పీతాంబరః కృష్ణుడు సః నుమ్ము పాతు రక్షించుగాక.

మ॥ సరవిన్ మీనములయ్యెనేవిభుని నాసాముక్తికోద్యత్ప్రభా।
మరగంగన్ వ్రజభామినీచటుల శంపాలోలనేత్రాళులే।
హరిపాదాంబురుహంబునందునళులై వ్యాపించెగోపాంగనా।
తరళారాళవినీలకుంతలము లాధన్యుండునన్ బ్రోవుతన్॥ ❋

తా. కృష్ణునిముక్కరముత్యపుకాంతి గంగాప్రవాహమువలె ప్రసరించగా
నా వేడుకచూచుటవలనగోపికలచూపులందులో మత్స్యంబువలె కనబడుచు
న్నవి. ఆట్టిచూపులుగలగోపికలు అనగా మందహాసవిశేషమోయనట్టిము
త్యపుకాంతినెలుగుచు డు కృష్ణునిమొగము జూచి కామప్రేమవశవశులయిన
గోపికలు మాకోరికలనెరవేర్చి మమ్ముకావవలయునని వానిపాదారవిందంబు
లయందు ముంగురులుప్రేలాడునట్లు నమస్కారంబుల నొనర్చెదరనుట.

శ్లో॥ యద్వేణుశ్రేణిరూపస్థితసుషిరముఖోద్గీర్ణ నాదప్రభిన్నా। ఏణాక్ష్య
స్తత్క్షణేనత్రుటితనిజపతిప్రేమబంధాఃబభూవుః। అస్తవ్యస్తాలకాంతాస్ఖలద
రకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశాః। కామావేశప్రకల్ప ప్రకటితపులకాః పాతుపీ
తాంబరోనః॥ ❋

టీ. యద్వేణుశ్రేణిరూపస్థితసుషిరముఖోద్గీర్ణ నాదప్రభిన్నాః- యత్
యెవ్వనియొక్క వేణుపిల్లనగ్రోవియందు శ్రేణిరూపపఙ్క్తిరూపముగా స్థితఉ
న్నట్టి సుషిరరంధ్రములయొక్క ముఖముఖంబులచేత ఉద్గీర్ణ విడువబడిన
నాదధ్వనులచేత ప్రభిన్నాః భేదింపబడినట్టి ఏణాక్ష్యః స్త్రీలు తత్క్షణేనఆక్షణ

మందె త్రుటితనిజపతిప్రేమబంధాః- త్రుటిత-తెంపబడిన నిజ-తమయొక్క పతిమగండ్లయందుండెడి ప్రేమప్రీతివిశేషములయొక్క బంధాఃబంధములుగలిగి నవారై అస్తవ్యస్తాలకాంతాః అస్త తిరస్కరింపబడిన వ్యస్తవిడినట్టి అలక ముంగురులయొక్క అంతాఃకొనలుగలవారుగానున్న- స్ఫురదధరకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశాః స్ఫురత్ అదురుచున్న అధరమోవియును కుచద్వ ద్వ స్తన ద్వయంబును నాభిప్రదేశాః నాభిప్రదేశంబునుగలవారుగానున్న కామావేశప్రకల్ప్య ప్రకటితపులకాః- కామావేశమన్మధావేశముచేత ప్రకల్ప్యసట్ట ముగాజేయఁబడినట్టి ప్రకటిత బయలుబడుచున్నట్టి పులకాః గగ్గురులుగలవారుగానున్న బభూవుఃఅయిరో సఃఅటువంటి పీతాంబరః కృష్ణుఁడు నఃమమ్ము పాతు-రక్షించుఁగాక. *

మ॥ మురళీరంధ్రవినిర్గతస్వరముచే మోహించిగోపాంగనల్।
మరుబారిన్వలుపుబ్బలుబ్బిపులకింపన్ క్రొమ్ముగుల్వీడవా।
తెరసొంపుల్నిగుడింపనీవియును భర్తృప్రేమముల్ జారెనే।
హరివెంటన్ జరియింతురట్టినుకుమారాకారుఁగీర్తించెదన్॥ *

తా. కృష్ణునివేణునాదంబువినిగోపికలుహృదయశ్లైథిల్యముఁబొంది తమ నాయకులయందుప్రేమవిడిచి కృష్ణునివద్ద పోవునపుడా వేగమువలన జారిన ముంగురులనకట్టక యుపేక్షించుచుయధరకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశంబులదర కామావేశంబువలన మేనెల్లగగుర్పాటుగలుగ వెలుగుచుండిరనుట. *

శ్లో॥ దేవక్యాఃజఠరాకరేసముదితః క్రీతోగవాంపాలినా। నందేనానకదుందుభేర్నిజసుతాపణ్యేనపుణ్యాత్మనా। గోపాలావలిముగ్ధహారతరలో గోపీజనాలంకృతిః। సేయూధ్వాహ్వాదిసంతతంసమధురః కోపీంద్రనీలోమణిః॥ ౯౭।

టీక, దేవక్యాః దేవకియొక్క జఠరాకరే జఠరగర్భమను ఆకరేఖనియందు సముదితః ఉద్భవించినట్టి పుణ్యాత్మనా పుణ్యస్వరూపుఁడైనట్టి నందేనందుడను గవాంపాలినాగోపాలకునిచేత నిజసుతాపణ్యేననిజసుతాతనకూతురయొక్క వేపణ్యేనమూల్యముచేత ఆనకదుందుభేఃవసుదేవునియొద్దనుండి క్రీతః కొనఁబడినట్టి గోపాలావలిముగ్ధహారతరళః గోపాలగొల్లవారియొక్క అవలివరుసయను ముగ్ధసుందరమైన హారముక్తాహారంబునకు తరళః నాయకమణియైనదియు గోపీజనాలంకృతిః గోపీజన గోపికాజనంబులకు అలంకృతిః- అలంకారంబైనదియు మధురఃమనోజ్ఞమైనదియు కోపిఅనిర్వచనీయం ఇంద్రనీలోమణిః ఇంద్రనీలరత్నము. అనఁగా కృష్ణుఁడు- పశుపియొక్క హృ

దిహృదయమునందు సంతతమ్ముపేల్లప్పుడును. స్థేయాత్ ఉండుగాక. *

మ॥ వసుదేవప్రియదారగర్భఖనిజత్వాద్బోప్ప జన్మస్థియా। వసుదేవుండి డనందగోపుండును తాపన్యాంబున గొందరా। ససమానవ్రజమాలహారతరళం బైగోపికాకల్పమై। గనలీలాకృతి యైనకృష్ణమణి సంక్రాంతం బెదన్నిత్యసౌ॥

తా, ఒకయిం ద్రనీలరత్నము సహృదయంబున అనఁగాశ్లేషచేతఁ బోవ్మనవిలసిల్లినవలయు ఆరత్నమెట్టిదనఁగా దేవకీగర్భమను ఖనియం దుద్భవిల్లి వసుదేవునియందుండినందుని వేలెనకూతురని వెడివెలయిచ్చికొనఁబడి గోపాల పరంపరయను హారంబునకు నాయకమణియై గోపికలకుఁ భూషణం బై దర్పణప్రవి నామలచేతఁ నుభవించువారలకత్యంతమనోహరం బైనది అనఁగా శ్రీకృష్ణుఁడెల్ల ప్పుడును మీమనంబున క్రీల్లవలయునని ముఖ్య తాత్పర్యము తనకూఁతురనెడు వెల నిచ్చినందని చేతఁగొనఁబడినది అనుటకు భగవదాజ్ఞవలన యశోదాగర్భంబున మాయాస్త్రీశిశు వై పుట్టఁగా వసుదేవుఁడు దేవకీగర్భమందుదయించినట్టి కృష్ణుని యశోదాశయనంబుననునిచి యాశిశువు నెత్తికొనివచ్చె నను శ్రీభాగవతాదికథల ప్రమాణంబులంబట్టి కొన్ని శ్లోకంబులయందు బహుభావవిశేషంబులున్నవి యైనను గ్రంథవిస్తరభయ దుర్గ్రాహత్వాదిభయములచే విడువఁబడినవి.

శ్లో॥ పీఠే పీఠనిషణ్ణబాలకగళే తిష్ఠన్ స గోపాలకో యన్త్రాన్తస్థితదుగ్ధభాణ్డము పకృష్యాచ్ఛాద్య ఘణ్టారవమ్। వక్త్రోపాన్తకృతాఞ్జలిః కృతశిరఃకమ్పం పిబన్ యః పయః పాయాదాగతగోపికానయనయోర్గండూషఫూత్కారకృత్ ॥

టీక యఃప బాలకుండు పీఠే పీటయందు పీఠనిషణ్ణబాలకగళే పీటయందు నిషణ్ణ కూర్చొనియున్న బాలక బాలునియొక్క గళే కంఠమందు అనఁగా మూఁపు లయందు తిష్ఠన్ నిలచియున్నవాఁడై యన్త్రాన్తస్థితదుగ్ధభాణ్డమ్ యన్త్రోట్టి యొక్క అన్తః నడుమ స్థిత ఉన్నట్టి, దుగ్ధభాణ్డమ్ పాలకడవను, అపకృష్య వంచి ఘణ్టారవమ్-గంటయొక్కధ్వనిని ఆచ్ఛాద్య-నిలిపి-వక్త్రోపాన్తకృతాఞ్జలి, వక్త్ర, నోటియొక్క ఉపాన్తసమీపమందు, కృత-ఉంచఁబడిన-దోయిలిగలవాఁ డై కృతశిరఃకమ్పం యథాతథాకృతచేయఁబడిన శిరఃకమ్పంయథాతథాతల యూఁచుటగలుఁగునట్టులుగా పయః క్షీరంబును-పిబన్ సన్ త్రాగుచున్న వాఁడై, ఆగతగోపికానయనయోః, ఆగతః, వచ్చినట్టిగోపికా, గోపికలయొక్క

నయనయోః, నేత్రములయందు, గండూషపూత్కారకృత్, గండూష, నోటి
పాలయొక్క, పూత్కార, ఉమియుటను, కృత్, చేసినట్టినః, గోపాలకః, శ్రీ
కృష్ణుఁడు, పాయాత్, రక్షించుఁగాక.-

ఉ॥ దోరపుఁ బెద్దగద్దియల దొంతరగానిడి బాలు తావయుం। జేరిచి వాని
మూఁపు నవసించుచు నట్టి నటిప చిఘుటూరు తిని నిల్పి పాల్కరముఁ దలయూ
చుచు నానివచ్చు నా భిరికకన్నులం దుమిసి వుట్టుగ దూఁకిని జూటుం గోర్చె దన॥

తా. ఒకగోపాంగనయొక్క గృహమందు దూరి యొకపీట పైమఱియొక్క
పీటనుంచి దానిపైనొక బాలునిం గూర్చుండం జేసి వాని భుజములయందు నిలుచు
కొని యచ్చట గట్టియున్న యొటియందుండెడి పాలకడవను వంచి యాయుటి
యందు శబ్దించుచుండగ నొక చేతితోం బట్టుకొని మఱియొక చేతిని నోటగిన్నెవ
లెనునిచి యాకుండనుండి కారుచున్నపాలు త్రాగుచు నుండునప్పుడా గోపిక
రాగా జూచి దానికన్నులయందుం దననోటిపాలనుమిసి భ్రమంపం జేసినవిలా
సియైన బాలకృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించుంగాక యనుట.

శ్లో॥ యజ్ఞైరీజిమహే ధనం దదిమహే పాత్రేషు నష్టం వయం వృద్ధాన్ భే
జిమహే తపశ్చక్రమహే జన్మాంతరే దుశ్చరమ్। యేనాస్మాకమభూదనన్యసు
లభా భక్తిర్భవద్వేషిణీ। చాణూరద్విషి భక్తకల్మషముషి శ్రేయఃపుషి శ్రీజుషి॥

టీక. వయమ్ మేము జన్మాంతరే జన్మాంతరమందు - యజ్ఞైః యా
గముచేత - ఈజిమహే పూజించినవారము - పాత్రేషు సత్పాత్రములయం
దు - ధనం ధనంబులు దదిమహే ఇచ్చినవారము, వృద్ధాన్ జ్ఞానవృద్ధులను -
భేజిమహే - సేవించినవారము - దుశ్చరం కఠినమయిన - తపః తపస్సును - చ
క్రమహే చేసినవారము. నునమ్ నిశ్చయము. యేన యేకారణము చేత -
అస్మాకం మాకు భక్తకల్మషముషి భక్త భక్తులయొక్క కల్మష పాపము
ల ముషి అపహరించుచున్నవాఁడును శ్రేయఃపుషిః శ్రేయః శ్రేయస్సుల
ను పుషి పోషించుచున్నవాఁడును చాణూరద్విషి చాణూర చాణూరుడను
నసురునికి ద్విషి ద్వేషియైనవాఁడు శ్రీజుషి లక్ష్మీపతియైనకృష్ణునియందు భ
వద్వేషిణీ భవసంసారమునకు ద్వేషిణీ ద్వేషియైనట్టి అనన్యసులభా అన్యుల
కు సుఖముగా నొందఁగూడనటువంటి భక్తిః భక్తి అభూత్ కలిగెను. *

మ॥ మునుజన్మాంతరవేదమఖవ్రతతపంబుల్ పాత్రదానంబుస। జ్జపసంసేవ యునధ్వరంబులొనరించనిగంటిగాకున్న నీ। ల్గునె లోకోత్తరభక్తినాదుమది నాలోకింపఁబోదావనే। జనకృత్స్వప్నసుదుష్టభీషణు కహాంచాణూరవిద్వేషణా॥

తా. వేదాంతములు చెప్పినట్లు లీజన్మమందుఁ జేయకపోయిన సుబహుర్వజన్మంబున యజ్ఞములచే భగవత్స్వరూపులైనట్టి దేవతులను బూజించియుండుము సత్పాత్రమందు ద్రవ్యము వినియోగపఱచి యుండుము వృద్ధిసేవ సేసి యుండుము కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదులననుష్ఠించి యుండుము అట్లుచేయకుండుమే నినిపుడుమష్టులనిగ్రహించి భక్తుల పాపములనెల్లఁబోగొట్టి ధర్మార్థాది సకలపురుషార్థంబులనొసంగుశక్తిలక్ష్మీపతియైనశ్రీకృష్ణుని యందునిసంసారబంధంబునుడగగొట్టునట్టియసాధారణభక్తిగలుగనేరదనుట॥ ఇచటలక్ష్మీపతియనువదియాశ్రితరక్షణాదులయందును సర్వోత్కర్షణమందును గాఢణమనభిప్రాయముచేతం బ్రయోగింపబడియెనని తెలియునది.

శ్లో॥ త్వయిప్రసన్నే మమకింగుణేన త్వయ్యప్రసన్నే మమకింగుణేన। రక్తేవిరక్తేచవరేవధూనాం నిరర్థకఃకుంకుమపత్రభంగః॥౧౦౦

టీక. హేకృష్ణ-ఓకృష్ణ, త్వయి నీవు, ప్రసన్నేసతి, నాయందుదయజేయుచుండగా, మమ- నాయొక్క, గుణేన గుణముచేత- కిమ్ ఏమిప్రయోజనము-త్వయి-నీవు అప్రసన్నేసతి-దయజేయకుండగా మమ- నాయొక్క, గుణేన గుణముచేత కిమ్ ఏమిప్రయోజనము వరే-నాయకుడు రక్తేసతి-ఆశగలవాఁడై యుండినను విరక్తేచ ఆశలేనివాఁడై యుండినను, వధూనామ్-నాయికలయొక్క కుంకుమపత్రభంగః కుంకుమచేతఁజేసిన పత్రమకరికాపత్రములయొక్క భంగః రచన, నిరర్థకః వ్యర్థము

ఉ॥ నీవు ప్రసన్నుఁడైనయెడ నేరువు లేటికి నప్రసన్నత। నీవు వహించి చేసినను నేరువు లేమిటికెంచిచూడఁగ। స్నావిభుఁ డాదరించు సమయంబున వొల్లమి సేయువేళలన్। గావలెనే లతాంగులకు గైపుకుంకుమపత్రభంగముల్॥

తా- వరుఁడు నాయికలపై నాసగలిగియుండినను నాసలేక యుండినను గుంకుమలిప్తమకరికాపత్రములయొక్క వ్రాతనిరర్థమగు నట్టుల భగవంతుడు తా నేరక్షింపవలయునుగా మనస్సుయొక్క గుణము గ్గుణములవలన వానికిదయపుట్టదనుట-

శ్లో॥ గాయంతి క్షణదావసానసమయే సానందమిందుప్రభా రుంధత్యో నిజకంఠకాంతినివహైర్గోపాంగనా గోకులే। మధ్నంత్యో దధిపాణికంకణఝణా

త్కారానుకారందదద్వ్యావల్గద్వసనాఞ్చలాయ ఘనిశం పీతామ్బరోవ్యాత్సనః॥ ౧౦

టీక. నిజదంతకాంతినివహైః నిజ- తమయొక్క, దంత- దంతముల, కాంతుల యొక్క, నివహైః- సమూహములచే, ఇందుప్రభాః చంద్రకాంతుల నురుందత్యః తిరస్కరించుచున్నట్టివి, జవాత్- వేగమువలన, వ్యావల్గద్వసనాఞ్చలాః- వ్యావల్గత్ విశేషముగాచలించుచున్న వసన కోకలయొక్క అఞ్చలాః కొనలుగలయట్టివి పాణికఙ్కణఘణాత్కారానుకారం యథాతథా పాణికఙ్కణ చేతికడియముల యొక్క, ఘణాత్కార- ఘణఘణయనుశబ్దంబులను అనుకారంయథాతథా- అనుకరింపగల్గునట్లు గా, దధి పెరుగును, మథ్నత్యః, చిలుకుచున్నట్టి, గోపాఙ్గనాః గోపస్త్రీలు. గోకులే. గోకులమందు క్షణదావసానసమయే ప్రాతఃకాలమందు సానందం- ఆనందముతోడ, యమ్ ఏకం, అనిశమ్. ఎల్లప్పుడును, గాయంతి పాడుచున్నారో. సః- అట్టి, పీతామ్బరః శ్రీకృష్ణుడు, నః మమ్ము, అవ్యాత్- రక్షించుగాక.

ఉ॥ ప్రాకటకంకణారవము భాసిలి పైయెద కొంగుదూగగా।
వేకువ మోదమొప్ప నరవిందముఖుల్ పెరుగుల్ మథించుచు।
గోకవిరోధికింగరలు గూర్చ్చరదద్యుతిమీఱ నే హరిన్।
గోకులవాటి బాడుదురు కోకలహారి యిచ్చుగావుతన్॥ ౧౦

తా. వ్రేపల్లెయందు గోపికలు చంద్రకాంతికి తిరస్కరించిన దంతకాంతులు ప్రసరింపగా కొంగులకొనలసియాడ చేతికంకణములశబ్దములతో సరిపడునటుల పెరుగు చిలుకుచు సంతోషముతోడ నేకృష్ణుని బాడుదురో ఆకృష్ణుడు మమ్ము రక్షింపవలయునంట.

శ్లో॥ అంసాలంబితవామకుండలధరం మందోన్నతభ్రూలతం। కించిత్కుంచితకోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణం। ఆలోలాంగుళిపల్లవైర్మురళికామాపూరయంతం ముదా। మూలేకల్పతరోస్త్రిభంగిలలితం జానేజగన్మోహనమ్॥

టీక. అంసాలమ్బితవామకుణ్డలధరమ్- అంస- మూపును, అలమ్బిత అంటియుంచినట్టి, వామ ఎడమప్రక్కనిదైన, కుండలధరమ్ కుండలధారముగలిగినవాడును, మందోన్నతభ్రూలతమ్- మంద- వంగినదియును, ఉన్నత- పొడవుగలదియునైన, భ్రూలతమ్ తీగెవంటిబొమలుగలవాడును, కించిత్కుఞ్చితకోమలాధరపుటమ్ కించిత్- కొంచెము, కుఞ్చిత- వంపబడిన, కోమల మృదువైన, అధర మోవియొక్క పుటమ్. పుటముగలిగినవాడును, సాచిప్రసా

క్షణమ్ - సాచి అడ్డముగా, ప్రసార చూపుగల ఈక్షణమ్ నేత్రముగల వాఁడును, ఆలోలాఙ్గులిపల్లవైః అలోల చలించుచున్న, అఙ్గులిపల్లవైః - చిగురువంటి వ్రేలచేత మురళికామ్ - వేణువును. ముదా సంతోషముతోడ ఆపూరయన్తమ్ పూరించుచున్నవాఁడును - త్రిభఙ్గిలలితమ్ త్రిభంగి మూఁడువంపులచేత లలితమ్ - సుందరమైనట్టి జగన్మోహనమ్ - జగత్ లోకంబులను మోహనమ్ - మోహింపఁజేయునట్టి కృష్ణుని, కల్పతరోః కల్పవృక్షముయొక్క మూలే క్రిందిప్రదేశమందు భజే సేవించుచున్నాను

ఉ॥ మూపున వామకుండలము మోపి యొకించుక వ్రాలిన మోముతోఁ
జూపెదవోరచూపు సొగసుం బొమ నొక్కట నిక్క సస్వనం|
గ్రేవులు సోకఁ గల్పకము క్రిందఁ ద్రిభంగిగ నిల్చియుండు నా
వ్యాపితవంశపూర్తి యయిన త్రిజగన్మోహనమూర్తిఁ గొల్చెదన్॥

తా. గానకాలమందెడమ ప్రక్కయందుఁ గలవంపియు కుండలముల వామకుండలము మూపునకుఁ దగులఁగా నొకబొమవంగియొకింత వ్రాలైయుండ మోవియగ మోమున వెలుంగఁగా చూపులడ్డముగా ప్రసరింపఁగ జిగురుటాకుల వంటి వ్రేళ్లచే బూరించి వేణుగానము సేయుచు తద్వశంబున మూడువంకలతో గూడుకొనబడునట్టి మేనితో గల్పవృక్షము క్రింద జగన్మోహనాకారుండై విలసిల్లు కృష్ణుని గొలచుచున్నానట.

శ్లో॥ మల్లైః శైలేన్ద్రకల్పః శిశురితరజనైః పుష్పచాపోఽఙ్గనాభి
ర్గోపైస్తు ప్రాకృతాత్మా దివి కులిశభృతా విశ్వకాయోఽప్రమేయః।
క్రుద్ధః కంసేన కాలో భయచకితదృశా యోగిభిర్ధ్యేయమూర్తి
ర్దృష్టో రఙ్గావతారే హరిరమరగణానన్దకృత్పాతు యుష్మాన్॥

టీక. రఙ్గావతారే రఙ్గ కంసకృతమల్లరఙ్గమునందు అవతారే ఆగమనమునందు యః హరిః ఏకృష్ణపరమాత్మ మల్లైః చాణూరముష్టికులచేత శైలేన్ద్రకల్పః శైలేన్ద్రః హిమవత్పర్వతముతోడ కల్పః సమానుఁడగుచు దృష్టః చూడఁబడియెనో ఇతరజనైః తదితరజనులచేత శిశుః బాలుండగుచు దృష్టః చూడఁబడియెనో అఙ్గనాభిః యువతులచేత పుష్పచాపః మన్మథుఁడగుచు దృష్టః చూడంబడియెనో గోపైస్తు గోపాలకులచేత ప్రాకృతాత్మా ప్రాకృతుఁడగుచు దృష్టః చూడఁబడియెనో దివి అంతరిక్షమందు కులిశభృతా ఇంద్రునిచేత విశ్వకాయః విశ్వప్రపంచమయమయినకాయః శరీరముగల అప్రమేయః ప్రమాణింపరానివాఁడగుచు దృష్టః చూ

డంబడియెనో భయచకితదృశా భయ భయముచేత చకిత సంచలించుచున్న దృశా దృష్టిగల కంసేన కంసునిచేత కృద్ధః కోపవంతుండయినకాలః యము డగుచు దృష్టః చూడంబడియెనో యోగిభిః యోగులచేత ధ్యేయమూర్తి ధ్యేయ ధ్యానముంజేయందగిన మూర్తిః స్వరూపము గలవాండగుచు దృష్ట చూడంబడియెనో సః ఆ ప్రసిద్ధుడయిన అసురగణానందకృత్ అమరగణ దేవనిహాహాహూహూములకు ఆనందకృత్ సంతసముం జేయుచున్నకృష్ణుండు యుష్మాన్ మిమ్ము పాతు రక్షించుంగాతుత.

వ॥ నగమునిజెట్టుపావడని నాగరికుల్నరడంచుంగాంతల| భ్రిగపతి విన్వరూపుడ ప్రాకృతుడంచునుగోపబాలురు| గ్రగతిదనర్చుమృత్యువనికం సుడుయోగులుస్వామిగాగనం| దగిసురలుబ్బరంగమున దార్కొను దేవుడు మిమ్ము గ్రోవుతన్॥ ౧౦౩

తా॥ మల్లరగంబునంగంసునుపురోభాగంబునవిలిచినప్పుడేహారిచాణూ రాదిమల్లులచే బర్వతసమానుండగుచు నితరులచె బాలుండగుచునరుణులచే మన్మథుండగుచు గోపాలకులచేత నందమబోటి ప్రాకృతుండగుచు నాకాశంబున నింద్రునిచె విశ్వమయుండగుచు భయభ్రాంతుండగు కంసునిచె గాలుండగుచు యోగులచె ధ్యానాహుండగుచు నేహరిచూడంబడియెనో యట్టి రవ్వ దేవతానందకరుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తిమిమ్ముంబ్రోచుగాతయనట.

శ్లో॥ సంవిష్టోమణివిష్టరేజ్కతల మధ్యాసీనలక్ష్మీముఖే కస్తూరీతి లకంముదా విరచయన్ హర్షాత్కుచౌ సంస్పృశన్ అన్యోన్యస్మితచం ద్రికాకిసలయైరారాధయన్మన్మథం గోపీగోపపరీవృతో యదుపతిః పా ర్తాంజ్జగన్మోహనః॥

టీక. సంవిష్టరే, మణి మరకతమణివికారమైన. విష్టరే. ఆసనమం దు సంవిష్టః కూర్చున్నవాండును అజ్కతలము ధ్యాసీనలక్ష్మీముఖే అజ్కతలతొడ వపంగను అధ్యాసీన కూర్చున్న లక్ష్మీ లక్ష్మీదేవియొక్క ముఖమె నెమ్మొగము నందు కస్తూరీ తిలకం కస్తూరీః కస్తూరీమయమయిన తిలకం కుంకుమనుముదా సంతోషముచేత విరచయన్ దిద్దుచున్నవాండును హర్షాత్ సంతోషముసి లన కుచౌ స్తనములను సంస్పృశన్ స్పృశించుచున్నవాండును అన్యోన్యస్మి తచంద్రికాకిసలయైః అన్యోన్య పరస్పరమును స్మిత చిరునగవనియెడినంద్రి కా వెన్నెలయొక్క కిసలయైః చిగుళ్లచేత మన్మథం మన్మథునిఆరాధించుచు న్నవాండును గో. గోపపరీవృతః గోపీ గోపస్త్రీలచేతను గోప గోపకులచేత

ను పరీవృతః పరివేష్టింపంబడినవాఁడును జగన్మోహనుఁడగుయదుపతిః శ్రీకృ
ష్ణమూర్తి సః వమ్ము పాయాత్ రక్షించుఁగాత్మ. *

చ॥ చెలువగురత్నపీఠమున శ్రీసలినంకముఁజేర్చికస్తురిం । దిలక
ముదిద్దిదిద్దితమిదీరక వెంటవగుబ్బలంటమో । పులకభుకౌస్తుభవ్వ
విరిమెత్తమొలన్మరుపూజసేయున । చ్చెలువయువల్లవప్రకరసేవిత
మోహనమూర్తిఁబ్రోవుత౯॥ ౧౦౪॥

తా- మరకతమణివిగారంబగునాసనంబునంగూర్చుండి తొడపైనిదు
కొన్నరుక్మిణీదేవినెమ్మొగంబుంగస్తురిబొట్టుదిద్ది దాన దనతమిదీరకచన్నుఁగ
వనంటుచుం బరిస్వరంబుచిరునగవు వెన్నెలమొలకలచే మారునారాధి చు
చుంగోపగోపీపరివృతుండై జగన్మోహనుండయినట్టి యాదవశ్రేష్టుండగు
కృష్ణదేవుండు వన్నుంబ్రోచుగాత యనుట. *

శ్లో॥ ఆకృష్టేవసనాంచలేకువలయశ్యామాత్రపాధఃకృతా
దృష్టిస్సంవలితారుచాకుచయుగేస్వర్ణప్రభేశ్రీమతి।
బాలఃకశ్చనచూతపల్లవఇతిప్రాంతస్మితాస్యశ్రియాం
శ్లిష్యంస్తామధరుక్మిణీంనతముఖీం కృష్ణస్సపుష్ణాతునః॥ ౧౦౫॥

టీక॥ యస్యాః ఏరుక్మిణీదేవియొక్క- వసనాంచలే పయ్యెదచెరగు-ఆకృ
ష్టే ఆపహరింపబడుచుండగా. అధఅవతరము త్రపాధఃకృతా- త్రపాసిగ్గు
చేత అధఃకృతా క్రిందుగా జేయఁబడిన కువలయశ్యామా కువలయనల్లకల్వ
లవలె- శ్యామా నల్లనయిన- దృష్టిఃచూపు రుచాకాంతిచేత స్వర్ణప్రభే-
స్వర్ణ బంగారుయొక్క ప్రభేకాంతివంటికాంతిగలదియగు శ్రీమతి సౌందర్య
యుక్తమైన కుచయుగేచందోయియందు సంవలితాలగ్నమయినదియో,
తాం ఆలజ్జాయుక్తురాలైనదియును నతముఖీం- నతవమ్రమైన ముఖం
ముఖము గలదియు- బాలఃలేతయయిన- కశ్చన ఓకానొకటియయిన- చూత
పల్లవఇతి మావియిగురనుహేతువువలన- ప్రాంతస్మితాస్యశ్రియాం-ప్రాంత
సమీపమున స్మితచిరునగవుగల అస్యశ్రియంముఖకాంతిగల-రుక్మిణీ రుక్మి
ణీదేవిని శ్లిష్యం ఆలింగనముచేయుచున్న నఃఅప్రసిద్ధుడయిన కృష్ణః శ్రీకృష్ణ
మూర్తి- నః-మమ్ము- పుష్ణాతు పోషించుఁగాత. *

మ॥ అలరుంబయ్యెదకొంగుదియ్యఁదవనీ యశ్రీవిడంబించుగు।
బ్బలపై సిబ్బితిగబ్బిచూపునెల కొల్పందద్ద్యుతిన్మూల్నచూ।
తలతాపల్లవరీతిగాంచి స్మితశక్తి ప్రౌఢయారుక్మిణీ।

లలసంగాగిటగారవించుహరి కళ్యాణంబుమాకీవుతన్॥ ❀

తా. పైటచెఱంగుదొలంగంజేయు బంగరుజిగినెల కొనుసిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలపై పెసిబ్బితిచే పధోముఖైయేచూపు నెలకొల్ప వచ్చూపువుంజందోయిపై మెరయు బంగరుజిగియునుంగలయాంశెరయమూవిచిగురుంబోనియకౌంగిలింజూచి యెలనాగ వియ్యపుకేలకొనా చన్నుంగవపైనున్నదియని భ్రాంతింజెందినప్పు రుక్మిణి, గాగిటంజేర్చి సుఖయించుకృష్ణుండు నన్నుంబ్రోచుంగాత యనుట.

ఈశ్లోకము రుక్మిణీకృష్ణసంవాదము గాఁ గవిసెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఉర్వ్యాంకోఽపిమహీధరోలఘుతరో దోర్భ్యాంధృతోలీలయా
తేనత్వాందివిభూతలేచసతతం గోవర్ధనోగీయసే।
త్వాంత్రైలోక్యధరం వహామికుచయో రగ్రేనతద్గణ్యతే
కింవాకేశవభాషణేనబహునా పుణ్యైర్యశోలభ్యతే॥ ౧౦౬

టీ. హె కేశవ ఓకృష్ణా ఉర్వ్యామ్ భూమియందు కోఽపి వొకానొకటియయిన లఘుతరః మిక్కిలిగొప్పజుట్టకయయిన మహీధరః గోవర్ధనపర్వతము దోర్భ్యామ్ హస్తములచేత లీలయా విలాసముగా ధృతః ధరియింపఁబడినది తేన ఆ హెతువుచేత త్వం నీవు- దివి స్వర్గమందును భూతలేచ భూతలమునందును సతతం యెల్లప్పుడును గోవర్ధనః గోవర్ధన పర్వతము ధరియించినవాఁడనుచు గీయసే చెప్పఁబడుచున్నావు త్రైలోక్యధరం త్రిలోకధురంధరుఁడవయిన త్వామ్ నిన్ను కుచయోః స్తనములయొక్క అగ్రే తుదను- వహామి వహించుచున్నాను- తత్ అవమానము- నగణ్యతే లెక్కింపఁబడలేదు, బహునా అనేకవిధమయిన, భాషణేనవలుకుచే కింవమి ప్రయోజనము, పుణ్యైః పుణ్యాతులచేత, యశః కీర్తి, లభ్యతేపొందఁబడుచున్నది.

మ॥ ధరణింజేతులనొక్కచిన్నగిరియెత్తన్నిన్నగోవర్ధనో
ద్ధరణుండంచునుతింపనీవశదశల్ త్రైలోక్యధారేయని
స్స్నగాభోజములన్ ధరింపనను బెరొక్కరివ్వాకుంబుణ్యాని
స్ఫురణంగీర్తి చెలంగుఁజెక్కువచనంబుల్గృష్ణ యుంకేటికిన్॥ ౧౦౬

తా. ఓకృష్ణాయిప్పుడమియందు నతినులఘంబగు నొక్కచిన్న కొండం జేతులనెత్తినంతనకయి గోవర్ధనోద్ధరణుఁడనియెల్లదెసలంబొగడ్తంగాంచితివి త్రిలోకంబుల ధరియించునిన్నుఁ జన్నొనం ధరియించిననాకట్టిపొగడ్తలేదయ్యె నెక్కింబుణ్యవిశేషంబుచేతనొక్కనితరకర్జంబులచేతంగీర్తిఁగాంచనల వింగాదనట

శ్లో॥ సంధ్యావందన భద్రమస్తు భవతే భోస్నాన తుభ్యం నమో భో
దేవాః పితరశ్చ తర్పణవిధౌ నాహం క్షమః క్షమ్యతామ్।
యత్ర క్వాపి నిషద్య యాదవకులోత్తంసస్య కంసద్విషస్స్మా
రం స్మారమఘం హరామి తదలం మన్యే కిమన్యేన మే॥

టీక. హే సంధ్యావందన ఓ సంధ్యావందనమా — భవతే — నీకొఱకు — భద్రం — మంగళము — అస్తు — అగుంగాత. భోస్నాన — ఓస్నానమా — తుభ్యం నీకొఱకు — నమః — నమస్సు, నమము — భో దేవాః — ఓ దేవతలారా — భో పితరః — ఓపితరులారా తర్పణవిధౌ తర్పణ తృప్తియొక్క — విధౌ — చేయుటయందు నహం — అశక్తుండను — క్షమ్యతామ్ క్షమియింపఁబడినది — యత్ర క్వాపి ఏకడనైనను — నిషద్య కూర్చుండి — యాదవకులోత్తంసస్య — యాదవకులయదువంశమునకు — ఉత్తంసస్య శేఖరుండగు — కంసద్విషః — కృష్ణమూర్తిని స్మారం స్మారం — స్మరించి స్మరించి — అఘం — పాపమును హరామి — పోఁగొట్టుచున్నాను — తత్ — ఆకంసవిరోధిస్మరణము — అలం — పాపనివృత్తికిం జాలునని — మన్యే — తలంచుచున్నాను అన్యేన — ఇతరముచేత — కిం — ఏమిప్రయోజనము.

చ॥ వినుము సంధ్య కరుణ శుభము స్నానజపాదివిశేష సత్క్రియా
తతికి నమస్కృతుల్ దేవపితృతర్పణచర్య కశక్తియుక్తుఁడ క్షమింగదు।
ణి వెడ ఎనియమస్థితిం గంసరిపుం యదుగాద్యహర్నిశ
స్తుతియొనరించి కల్మషవిదూరుఁడ నాదు నవన్యకర్మతన్॥

తా. సంధ్యావందనంబు కు శుభంబగు స్నానంబునకు మ్రొక్కెదను దేవపితరులారా మీకుఁ దర్పణంబు చేయఁ జాలక క్షమియింపుఁడు నేను కంసవైరియైన శ్రీకృష్ణుని స్మరించి పాపంబులడంచెదనది యె నాకుఁ జాలు నింకనన్యంబు చేసి యేమి ప్రయోజనంబనుట.

శ్లో॥ హే గోపాలక హే కృపాజలనిధే హే సింధుకన్యాపతే హే కంసాంతక హే గజేంద్రకరుణాపారీణ హే మాధవ।
హే రామానుజ హే జగత్త్రయగురో హే పుండరీకాక్ష మాం హే గోపీజనవల్లభ పాలయ పరం జానామి న త్వాం వినా॥

టీక. హే కృపాజలనిధే ఓ దయాసముద్రుఁడా హే సింధుకన్యాపతే — ఓలక్ష్మీపతీ హే గజేంద్రకరుణాపారీణ — గజేంద్ర గజశ్రేష్ఠునివిషయమైన కరుణాకరుణకు — పారీణ పారంగతుఁడయినవాఁడా — హే మాధవ ఓ మాధవుఁడా హే రామానుజ శ్రీబలరామస్వామి వారికి అనుజుఁడవయినవాఁడా హే పుం

డరీకాక్ష ఓయిపుండరీకాక్షుఁడా హేగోపీజననాథ గోపీజన గోపికాసమూహ
మునకు నాథప్రభుఁడవయినవాఁడ హేగోపాలక ఓయిగోపాలకృష్ణా మాంమ
న్ను పాలయరక్షింపుమా త్వాంవినా నిన్నుదక్క పరంఅన్యఁడయినవాని న
జానామి యెఱుంగను.
*

శ్లో॥ ఓకారుణ్యసముద్ర యోకరటిరక్షోదీక్ష యోమాధవా।
మోకంసాంతక యోరమానసహచరా యోవల్లవీకింకరా।
లోకాంజేక్షణ యోజగద్గురుమణీ యోరోహిణీయానుజా।
మీకన్నన్మతినన్యు నేనెఱుఁగఁ జుమ్మీ నన్నురక్షింపుమీ॥ ౧౦౭॥

తా. దయాసముద్రుఁడవై లక్ష్మీపతివియై కంసధ్వంసకుండవయి గ
జేంద్రునివిషయమైన దయకు కారకుఁడవై బలరామునికిం దమ్ముండ
వయి లోకత్రయంబునకును గురుండవై గోపికాసమూహంబులకుఁ బ్రభుం
డవయి పుండరీకాక్షుండవైన యోశ్రీకృష్ణా నీకన్న నితరుని నెఱుంగ నన్నుం
బ్రోవుమీ యనుట,
*

శ్లో॥ కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే వక్షఃస్థలే కౌస్తుభం నాసాగ్రే నవమౌక్తి
కం కరతలే వేణుం కరే కంకణమ్। సర్వాంగే హరిచందనంచ కలయన్ కంఠే
చ ముక్తావళిం గోపస్త్రీపరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిః॥
*

టీక. లలాటఫలకే లలాటప్రదేశమందు కస్తూరీతిలకం కస్తూరిబొ
ట్టును- వక్షస్థలే రొమ్మునందు కౌస్తుభం కౌస్తుభమణియు- నాసాగ్రే ము
క్కుతుదయందు, నవమౌక్తికం-క్రొత్తముత్తియమును కరతలే హస్తప్రదే
శమునందు, వేణుం- పిల్లనగ్రోవియు, కరే- హస్తమునందు, కఙ్కణం- కడి
యమును, కంఠే గళమందు ముక్తావళిం, ముత్తియంపుసరమును, సర్వాంగే
సర్వశరీరమందును, హరిచందనం-శ్రీచందనమును, కలయన్ -యథాయో
గ్యముగావహించుచున్నవాఁడును, గోపస్త్రీపరివేష్టితః-గోపస్త్రీ- గోపికలచే
త. పరివేష్టితః పరివేష్టింపఁబడినవాఁడునగు, గోపాలచూడామణిః- గోపా
ల-గోపాలకులలోపల చూడామణిః- శిరోరత్నమగు శ్రీకృష్ణమూర్తి-విజ
యతే-సర్వోత్కృష్టుఁడగుంగాక.
*

మ॥ నుదుటం గస్తురిబొట్టు నాసికతుదన్ ముత్తెంబు శ్రీగంధసం।ప
దనెమ్మేనఁ గరంబులం గటక మల్వంశంబు హస్తాగ్రమం। దెదపై నిస్తు
లకౌస్తుభంబున లతన్ శృంగారహారంబునిం। పొదవంగృష్ణుఁడు గోపి
కావృతుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై తేజరిల్లున్॥ ౧౦౮

తా- నుదుటంగస్తురిబొట్టును ముక్కు తుదం గ్రొత్త ముత్తియంబును నెమ్మేనహరి చందనంబు నుంగరంబులం గడియంబులును హస్తాగ్రంబున వేణువును వక్షంబునం గౌస్తుభంబును గళంబున ముత్తియముల హారంబును మెరయ గోపికా పరివృతుండైన కృష్ణుండు సర్వోత్కృష్ణుండై వెలయుంగాత యనుట *

శ్లో॥ లోకానున్మదయన్ శ్రుతీర్ముఖరయన్ క్షోణీరుహాన్ హర్షయన్ । శైలాన్విద్రవయన్మృగాన్వివశయన్గోబృంద మానందయన్। గోపాన్సమ్భ్రమయన్మునీన్ముకులయన్ సప్తస్వరాన్ జృమ్భయన్నోఙ్కారార్థ ముదీరయన్విజయతే వంశీనినాదశ్శిశోః॥ ౧౧౦॥

టీక, లోకాన్- లోకములను,ఉన్మదయన్ మదింపఁజేయుచున్నవాడును శ్రుతీః వేదములను, ముఖరయన్-ధ్వనింపఁజేయుచున్న వాఁడును,క్షోణీరుహాన్ వృక్షములను, హర్షయన్ చిగురింపఁజేయుచున్నవాడును, శైలాన్- పర్వతములను విద్రవయన్- కరగజేయు చున్న వాడును మృగాన్- మృగములను వివశయన్- మొహ్రిపడంజేయుచున్న వాఁడును గోబృదం గోసమూహమును ఆనందయన్ సంతోషింప జేయుచున్న వాఁడును గోపాన్- గోపాలకులను సమ్భ్రమయన్ - భ్రమియింప జేయుచున్న వాడును మునీన్ మునులను-ముకుళయన్ మోడ్పుగేలుగలవారలగా జేయుచున్నవాఁడును సప్తస్వరాన్ స రి గ మ ప ద ని స లను సర్వములను జృమ్భయన్ ప్రకాశింపజేయు చున్న వాడును ఓంకారార్థం- ప్రణవార్థమును - ఉదీరయన్- ప్రతిపాదించుచున్నవాడునునగు శిశోః- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, వంశీనినాదః- వేణునాదము విజయతే సర్వోత్కృష్టమైయుండుగాక. *

మ॥ మృగములుసొక్కు మ్రికులిగు రి వఁగరాలుగరంగమోహ్రియఁగా। నిగమములావులుబ్బఁగమునిచ్చటమోహ్రిన్పడగోవులాడగా। జగమునెలంగనోంకృతి యొసంగఁగసప్తవిధస్వరాంగులు। ల్నిగుడఁగడంగె బాలమురళీనినదంబు ముదంబెసంగఁగన్॥ ౧౧౦॥

తా. మృగంబులుసొక్కురాలుగరగ ద్రుమములుచిగురింపగ వేదంబులుమోహ్రియఁగా గోవులుసంతసంబునొంద మునీంద్రులు ముకుళితకరులైనిల్వగా గోపకులుసంభ్రమింప లోకంబులుసెలంగఁ బ్రణవార్థం-బగు పరబ్రహ్మ బువెలుంగ సప్తస్వరంబులుప్రకాశింప శ్రీకృష్ణునివేణుధ్వ సర్వోత్కృష్టమై వర్తిల్లెనసుట. *

మాలినీవృత్తము.

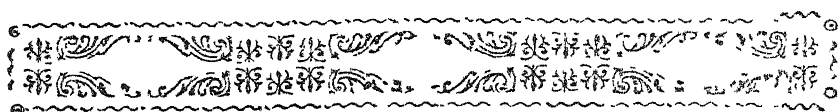
సతతవిహతభీమా సచ్చిదానందసీమా। శతముఖనుతనామా సా
ధుమానిప్రణామా। క్షితిజనులవిరామా దేవతాసార్వభౌమా।
వితతతపనధామా వేంకటాహార్యధామా॥ *

మ॥ ఇది శ్రీకృష్ణ శ్రీమద్యోగి పుంగవకృపా వీక్షాస్మ సారస్వతా।
వ్యాసయ శ్రీవిభవ ప్రసిద్ధ చించి దోర్ధ్యనటి సూరాం శాంభిస।
త్యాసయూ భూషణ శైలాపురీమణిపెద్దింమాంత్య వేంగాగ్రణీ।
గదితాశ్వాసము హొల్చు రెండవది మై కర్ణామృతశ్రీకృష్ణ॥

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - ద్వితీయాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

—[*]—

శ్రీరస్తు,

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - తృతీయాశ్వాసము.

శ్లో॥ అస్తిస్వస్త్యయనం సమస్తజగతామభ్యస్తలక్ష్మీస్తనం
వస్తుధ్వస్తరజస్తమోభిరనిశం న్యస్తం పురస్తాదివ।
హస్తాదస్తగిరీంద్రమస్తకతరుప్రస్తారవిస్తారిత
స్రస్తన్యస్తమనూనసంస్తరలసత్ప్రస్తావరాధాస్తుతమ్॥ ౧

టీ॥ -సమస్తజగతామ్ నిఖిలలోకములకు స్వస్త్యయనం రక్షకమై
నదియు-అభ్యస్తలక్ష్మీస్తనం అభ్యస్త బహువారసంబంధములయిన- ల
క్ష్మీ రమాదేవియొక్క స్తన కుచములుగలదియు-ధ్వస్తరజస్తమోభిః-ధ్వ
స్తనష్టములైన రజస్తమోభిః రజస్తమోగుణములచేత అనిశం ఎప్పుడును-
పురస్తాత్-ఎదుట న్యస్తమివ-ఉంచినదానివలెనున్నదియు హస్తాదస్తగిరీం
ద్రమస్తకతరుప్రస్తారవిస్తారితస్రస్తన్యస్తమనూనసంస్తరలసత్ప్రస్తావరా
ధాస్తుతం -హస్త- హస్తములచేత ఉదస్త-ఎత్తబడిన గిరీంద్ర గోవర్ధనప
ర్వతముయొక్క మస్తకశిఖరముల యందలి- తరు-వృక్షముల యొక్క-ప్ర

స్ఫార-సమూహములు యుంచు-విస్తారిత - వికసించిన యదియు -పరిస్ఫారు
చున్నయదియునగు స్వస్తరుకల్పవృక్షముల యొక్క సూన- పుష్పముల యొ
క్క సంస్తర సమూహముల చేత లసత్- ప్రకాశించుచున్నదియును -ప్ర
స్తావితియించుచున్న రాధారాధచేతస్తుతం స్తోత్రము జేయఁబడుచున్నయది
యునగు వసుశ్రీ కృష్ణానస్తువుల స్తికలదు

శ్లో॥ హస్తాదస్తగిరిం క్రమస్తక తనన్యత్య స్తవిస్తారిత। ప్రస్వస్వ
స్తరుసూనసంస్తరలసత్ప్రస్తారమభ్యస్తవః। దానోకస్తసమస్తకల్మష
పురోస్యస్తం బుజక్షజగత్స్వస్తిశ్రియ మురాధికాస్తుతిమిలంచన్స్వ
స్తు వెంకటేశగుః॥ ౧॥

తా॥ ఎల్లలోకంబులవారలకు రక్షకంబై మాటిమాటికిసిరిచన్నలం
టుచున్న దిస్సై శుద్ధసత్వగుణంబునకు నెలవై యెల్లవుడును కరతలామలకం
బుగ నెదుటకోచుచున్న దిగ్గోకరాబున నెత్తబడినగోవర్ధనంబండలిరగులనువి
రిజాగుచున్న పువ్వులచేత కల్పతరుప్రసూనంబులతోతమం జేరిజల్లుచు రాధి
కచే నుతియింపంబడుచున్న వసువాటికలకు॥ *

శ్లో॥ రాధారాధిత విభ్రమాద్భుతరసం లాలిత్యరత్నాకరం సాధారణ్య
పదవ్యతీతసహజస్మేరాననాంభోరుహాం। ఆలమ్బే హరినీలగర్వగురుతాం సర్వ
స్వనిర్వాపణం బాలం వైణవికం విముగ్ధమధురం మూర్ధాభిషిక్తం మహః॥ ౨॥

టీ॥ రాధారాధితవిభ్రమాద్భుతరసం రాధారాధనచేత ఆరాధిత బహు
మానింపబడుచున్న విభ్రమవిలాసముచేత అద్భుత ఆశ్చర్యకరమైన సాత్వికముల
యిన రసం శృంగారరసము కలుగు రసములుగలయదియు సాధారణ్యపద
వ్యతీతసహజస్మేరాననాంభోరుహాం సాధారణ్యపద సామ్యమార్గమును వ్య
తీత అతిక్రమించినయదియు సహజస్వభావసిద్ధమయిన స్మేర చిరునగవుతో
గూడిన ఆననాంభోరుహాం ముఖకమలము గలయదియు హరినీలగర్వగురుతా
మ్ హరినీలయింద్రనీలమణులయొక్క గర్వగురుతాం అహంకారాతిశయం
బులయొక్క సర్వస్వనిర్వాపణం సర్వస్వము సమస్తపదార్థములయొక్క నిర్వా
పణం నాశకమైనయదియును లాలిత్యరత్నాకరం లాలిత్యసౌందర్యమునకురత్
నాకరం సముద్రమయినయదియు వయిణవికం వేణువాదనపరుండైనయది
యు విముగ్ధమధురం విముగ్ధ మిక్కిలిసుందరము గలవారిలోపల మధురం
మనోహరమయినయదియు మూర్ధాభిషిక్తం శ్రేష్ఠమయిన యదియు బాలం
లేతయయినదియునగు మహః తేజమును అలంబే ఆశ్రయించుచున్నను॥

శా॥ సాధారణ్య సరణ్యతీత దరహాసశ్రీముఖాంభోజుడై । మాధుర్యైకనిధానుడై పరకతాశ్మప్రౌఢిగర్వార్భటీ। వైధుర్యావహతేజుడై సరసనిర్వ్యాజాంగశృంగారుడై । రాధారాధితుడైన వైణవికమూర్ధన్యున్మదిం గొల్చెదన్ ॥ ౨

తా॥ రాధికచేతబహూకరింపబడినవిలాసింబులచే నాశ్చర్యంబుసంపాదించుచున్న శృంగారాది రసంబులకు దానకంబగుచు సౌందర్యంబును రత్నంబునకుఖనియై నిరూపమానంబై స్వభావసిద్ధంబగుమందహాసంబుతోడం గూడిన నెమ్మోము దామరగలిగియింద్రనీలంబులగర్వంబునవహసించునదియై సుందరంబుగలవాలోకనబంధురంబై శ్రేష్ఠంబగుచువెలయు తేజంబు నాశ్రయించుచున్నానసుట

శ్లో॥ కరిణామలఙ్ఘ్యగతివైభవంభజే। కరుణావలమ్బిత కిశోరవిగ్రహం । యమినామనారత విహారిమానసే యమునావనాన్తరసికం పరంమహః॥ ౩

టీక. కరిణామ్- ఏనుఁగులచేత, అలంఘ్యగతివైభవం-అలంఘ్య అతిక్రమింపనశక్యమైన గతివైభమ్ గమనసంపదగలయదియు-కరుణావలమ్బితకిశోరవిగ్రహం- కరుణా- దయచేత- అవలమ్బిత. స్వీకరింపఁబడిన కిశోరవిగ్రహం బాలశరీరముగలయదియు- యమినాం ఋషులయొక్క- మానసే- మనములయందు- అనరాతవిహారి అనరాత-ఎల్లప్పుడును-విహారి-విహరించుచున్నయదియు- యమునావనాంతరసికం, యమునాతీరము వానవియందలి-వనాంత-వనమధ్యమునందు-రసికం-సరసనంచారయుక్తమైనయదియును పరం,ఉత్కృష్టమైన దియునగు- మహః, తేజమును- భజే-సేవించుచున్నాను

ఉ॥ అల్లనమందయానమున జావలిగొరఁగమానిమానసో। త్ఫుల్లసరోజపాళిఁబదమై లెసఁగన్ యమునాతరంగిణీ। నల్లలితాంబుపూరములునానయుస్యలనిఁడజిమ్ముచుం। జల్లనిమాపులంగరుణఁజల్లెడునల్లని బాలఁగొల్చెదన్॥ ౩

తా. మదపు టేనుఁగలచేతంగొరందగినమందయానంబుకలిగివహదేవాదులయందలిక రుణ చే బాలస్వరూపంబు ం జులువొందియెల్లమునులమనంబులం. దేజరిలుచుయమునయొండలియుదకఁబుల. జల్లుపోరాడ సరసంబైన జంబును సేవించు చున్నానసుట ❊

శ్లో॥ నియంత్రితత్సకల జగద్వ్రిజాఙ్గనాని యంత్రితేఁ విపులవిలోచనాఙ్గ

దీనాం [illegible] నిరంతరం ముముక్ష్వా [illegible] రేణవిస్ఫూర్జితాం సమస్త రసతరం పరం మహః॥

టీక॥ లోకానాం సకలజగతాం - సమస్తలోకములను నియంత్రిని యమించునదియో విపులవిలోచనాజ్ఞయా విపుల విశాలములయిన వి లోచన నేత్రములయొక్క ఆజ్ఞయా ఆజ్ఞచేత వ్రజాఙ్గనానియంత్రితం వ్రజాం గనా గోపస్త్రీలచేత నియంత్రితం నియమింపఁబడినయదియో సమస్తతః, అంతటను నిరంతరం నిరంతరరసమయినయదియో పరం ఉత్కృష్టము యినదియో తత్ ఆప్రసిద్ధమయిన మహః తేజము మమ నా యొక్క హృద యే హృదయమందు నిరస్తరం ఎల్లప్పుడును విజృమ్భతామ్ ప్రకాశించుగావుత

ఉ॥ లోకములన్నియుం దనకులోకువగాఁ గొని యేలు మేటి యస్తో
కపునోహరి వయవశోభితుఁ డెంతటి వింతగోపికా। లోకనలీలనెల్లప
ను [illegible]నఁ దానయినచ్చె వారిదే। కాక ప్రభావమట్టిత్రిజగత్సుల ఘ
స్మదినాశ్రయించెదన్॥ ౮

తా॥ లోకంబులెల్లదన వశంబుగాఁ జేసికొని యేలు జగత్పతి గోపికల ను సన్నలనెల్లపనులుఁ జేయుచు సంతతసరసం [illegible] తేజంబు హృదయంబునఁ బ్రకాశించుఁగాత యనుట॥ *

శ్లో॥ కందర్పప్రతిమల్లకాంతివిభవం కాదంబినీబాంధవం బృందార
ణ్యవిలాసినీవ్యసనినం వేషేణ భూషామయం। మందస్మేరముఖాంబుజం
మధురిమవ్యాపృష్టబింబాధరం వందే కందలితార్ద్రయౌవనరసం కైశోర
కం శార్ఙ్గిణః। ౯

టీక॥ కందర్పప్రతిమల్లకాంతివిభవం కందర్పుఁడను మన్మథునకు ప్రతి మల్ల, ప్రతిభటమయిన, కాంతి- కాంతియొక్క విభవం, సంపద గలయది యు కాదంబినీబాంధవం కాదంబినీ మేఘపఙ్క్తికి బాంధవం బంధువైనయది యు బృందారణ్యవిలాసినీవ్యసనినం బృందారణ్యవిలాసినీ బృందావనమందలి విలాసి నీ గోపికలవిషయమైన వ్యసనం ఆసక్తి గలయదియు వేషేణ అలంకారము చేత భూషామయం భూషణస్వరూపమయినదియు మందస్మేరముఖాంబు జం మందస్మేర మందహాసముతోఁ గూడిన ముఖాంబుజం ముఖకమలము గలయదియు మధురిమవ్యాపృష్టబింబాధరం మధురిమ సౌందర్యముచేత వ్యాపృష్ట మిక్కిలి యుగ్రహింపఁబడిన బింబాధరం దొండపండువంటి యధ రము గలయదియునైన శార్ఙ్గిణః శ్రీకృష్ణునియొక్క కైశోరకం బాల్యసంబంధ మైన [illegible] ఉద్రసిక్తం [illegible]

వ, ఆర్ద్రీకృతయౌవనమ్ - క్రొత్త జవ్వనము కూర్చిన - దే - నమస్కరించుచున్నాను

శా॥ కందర్పప్రతిమల్లధాము నవమేఘశ్యాము ప్రేమోల్లస
ద్బృందారణ్యసధూరతున్ మధురిమాపృష్టాధరోష్ఠాన్వితున్ మందస్మేర
కపోలు వేషకృతనానాభూషణోద్బాహుజాల్యాదంగోత్సద బాల్యయౌ
వనవిలాసాలంకృతున్ శ్రీయుతున్॥

తా॥ మన్మథునకుఁ బ్రతిభటుండైన కాంతియును నీరమేఘపఙ్క్తితోడం
బోల్పఁదగు బృందావనము నందలి విలాసినులవిషయకంబగు ఆసక్తియు నఖిల
భూషణములచేఁ దగు వేషంబును మందహాసంబుచె మెరయు మోముదామరయు
సౌందర్యయుక్తంబగు నధరబింబంబును గలిగిన శార్ఙ్గధరుండగు శ్రీకృష్ణమూ
ర్తి యొక్క బాల్యంబుతోఁ గూడిన యౌవనంబునకు నమస్కరించుచున్నవాఁడ.

శ్లో॥ అముక్తమానుష్యమముక్తనిజానుభావ మారూఢవిగ్రహమనా
ఘ్రాతవిగ్ధలీలం। అస్పృష్టయౌవనమనష్టకిశోరభావ మాద్యం మహః కి
మపి ప్రత్యహమాసేమే।

టీ, అముక్తమానుషం అముక్తం విడువఁబడని మానుషం
మనుష్యభావము గలదిగనుక అముక్త నిజానుభావం అముక్త విడువఁబడని నిజ
స్వకీయమగు అనుభావం అనుభావము గలయదియును ఆరూఢవిగ్రహం ఆరూ
ఢ స్వీకరింపఁబడిన విగ్రహం శరీరము గలయదియు ఆఘ్రాతవిగ్ధలీలం ఆఘ్రాత
ప్రకాశించుచున్న విదగ్ధ ప్రౌఢములగు లీలం విలాసములు గలయదియు అ
స్పృష్టయౌవనం అస్పృష్ట తాకఁబడిన యౌవనం జవ్వనము గ
లయదియు అనష్టకిశోరభావం అనష్ట నశింపని కిశోరభావం బాల్యము గలయ
దియు కిమపి వాచామగోచరమైనయదియు ఆద్యం జగత్కారణమైనదియు
నయిన మహః తేజము మనయొక్క - మానసంబునం - దు - మాన్యతో -
ప్రకాశించుచున్నది.

ఉ॥ మానవలీలలయుం దొలువ మానక మానుషమున్ స్వభావమున్
స్వీయపరిగ్రహంబు మితిమీఱిన ప్రౌఢియు బాల్యచాపలా
నూనవిలాసమున్నవ మనోహరయౌవనముం జెలంగ నెం
తేయు హర్షవిస్మయములిచ్చ జెలంగ వెలుంగు నామదిన్॥

తా॥ మనుష్యభావంబును బూతనాసంహారాది నిజానుభావంబును
స్వీయపరిగ్రహంబును మితిమీరిన మహాప్రౌఢియును బాల్యంబును యౌవనం
బును విలసిల్ల వెలుంగు తేజంబు నామది ప్రకాశించుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ తేతేభావాస్సకలజగతీ లోభనీయప్రభావా నానాతృష్ణాసుహృదిహృ
దిమేకామమావిర్భవన్తు। వీణావేణుక్వణితలసితస్మేరవక్త్రారవిందా
న్నాహంజానేమధురమధురం నందపుణ్యాంబురాశేః॥ ౬

టీ. సకలజగతీలోభనీయప్రభావాః సకలసమస్తమయిన జగతీలో
కములను లోభనీయగోరుచున్న ప్రభావాః సామర్థ్యములుగల తే తే అట్టి
ప్రసిద్ధములయిన భావాః భావములు నానాతృష్ణాసుహృది - నానా పుత్రవి
త్తాదివిషయికములయిన తృష్ణాతిశయమునకు సుహృత్ మిత్రమైన మే నాయొక్క -
హృది మానసమునందు కామమ్ మిక్కిలియును ఆవిర్భవన్తు ప్రకాశించుగాక వు
ల వీణావేణుక్వణితలసితస్మేరవక్త్రారవిందాత్ - వీణా వీణయు వెనుక వేణుః పి
ల్లనగ్రోవియొక్క - క్వణిత ధ్వనిచేత లసిత ప్రకాశించుచున్న స్మేర చిరునగవు
తోగూడిన వక్త్రారవిందాత్ ముఖకమలముగల నందపుణ్యాంబురాశేః నం
దనందనునియొక్క - పుణ్యాత్పుణ్యమనియెడి అంబురాశేః సముద్రమునికన్న మధు
రమధురమైన అపర మరియొకవస్తువును అహం - నేను నజానే - ఎరుంగను.

మ॥ అమితాశావశమానసంబది న్నిఖిలలోకాళాస్యమాపెక్కభా।
వములెన్నైనియునిచ్ఛగావిల నవ్వంశీనినాదానవా।
దముమందస్మితసుందరంబగుముఖా దానందపుణ్యాంబురా।
శమునకన్నమధురంబులేవొకటి చర్చల్సేయనింకేటికిన్॥ *

తా. నిఖిలలోకంబులంగోరు భావంబులెల్లను బహుమిత్రవిత్తాపేక్షగు
నా వలనమిత్రంబగు నామనంబున బాగుగనిల్చి - నేను వీణయుంబోలె ప్రకాశించు
చున్న వేణువుచే మనోహరంబగుచు చిరునగవుతోడ గూడిన మోమువదనము
గలయశోదానందులపుణ్యంబను ప్రవాహంబగు శ్రీకృష్ణునికన్న నన్యంబగు
మధురపదార్థంబుగానను టి, *

శ్లో॥ సుకృతిభిరాదృతే సరస వేణునినాదసుధారసలహరీవిహారని
రవగ్రహకర్ణపుటే। వ్రజవనితానితంబవసనస్యఘనస్యముహుః
సికతాసమజ్జతిమదీయమిదంహృదయమ్। ౭

టీ. సుకృతిభిః - పుణ్యులచేత ఆదృతే ఆదరింపబడినయదియును సర
స వేణునినాదసుధారసలహరీ విహారనిరవగ్రహకర్ణపుటే - సరస రసయుక్త
మయిన వేణునినాద వేణుధ్వనియనియెడి సుధారస అమృతరసముయొక్క -
లహరీప్రవాహమందు విహార విహరించుటయందు నిరవగ్రహ అప్రతిబంధక
మయిన కర్ణపుటే శ్రోత్రప్రదేశముగలదనియు వ్రజవనితానితంబముఖనో

రుహాసన్మధుపే-వ్రజవ్రధూపల్లీయయ-దూస్న వరశ్రేష్ఠులయిన సుందరీగోపస్త్రీ లయొక్క ముఖసరోరుహ ముఖకమలములకు సన్మధుపే-శ్రేష్ఠచంచరీకమయి న సుహాసితేజమునందు మదీయం-నా సంబంధమయిన ఇదం-ఈ హృదయం-నా మనము- కదాను-యెప్పుడను- విమజ్జతి-మునుంగుచున్నది. *

చ॥ విపుల తపోధనామృతము వేణువినామృత సారపూరవి। శ్ర మపరకర్ణగోళము వ్రజప్రమదాముఖపద్మచంచరీ। కముకనుపీయునా కముసకాముజ రానన్నైపదివ్యతే జసున సుంగుసన్నదెన్నఁడో వాచల్ల గల్లముపల్లవింపఁగ౧౬॥

తా. పుణ్యులచేఁ బలాలింపఁబడుచున్నదియై వేణునాదంబను నమృత ప్రవాహంబునం దగ్గబు లేక యోలలాడెడు శ్రోత్ర ప్రదేశంబుగలిగి యెంతయుఁ గా వేణునాదమునందాసక్తుఁడైనది యు టెట్టి తేజముగనుఁ నెన్నంబె ప్పుడుననుఁ గనునో యనుట. *

శ్లో॥ తృష్ణాతురే చేతసి కృష్ణభేద నామ్బుష్ణస్య మహార్ణే మహాంధకారే।
హస్తాను సంపుణ్యదయైకసింధోః కృష్ణస్య కారుణ్యకటాక్షకేళిః॥

టీక పుణ్యైః దయైకసింధోః- దయాసముద్రుండైన, కృష్ణస్య-శ్రీకృష్ణ స్వామియొక్క, కారుణ్యకటాక్షకేళిః కారుణ్యకటాక్ష దయాప్రధానదృష్టి యొక్క కేళివిహారము తృష్ణాతురే-తృష్ణాఆసచేత ఆతురే ఆతురమైన, మ నాయొక్క చేతసి చిత్తమునందు ముహుః-సారెకు ద్రష్టుమాణం వృద్ధినొందు చున్న, మోహమహాంధకారం- మోహ మోహమనియెడి మహాంధకారం కటిచీకటిని ముష్ణన్ హరించుచు నఃమనమ్మ-పుష్ణాతు-పోషించుఁగావుత.

మ। అమితాశానశమయి ననామదికవ శ్యంద్రైననోహాంధకా।
రముగారిణ్యకటాక్షవీక్షణవినా రాశి వ్యాపాతించినె।
య్యామునం బ్రోచు దయాసమోధిఘన బృందారణ్యకర్ణాదిబృం।
దమనోలోచనసాధు సేవధి ప్రమోదంబొప్ప నెల్లప్పుడున్॥ ౯

తా. దయాసముద్రుండగు శ్రీకృష్ణదేవుని దయాదృష్టివిహారము తృష్ణా తురంబగు నామనంబునవతిశయిల్లు మోహాంధకారంబుబోవ నడంచుచు న న్బ్రోచుగాతయనుట. *

శ్లో॥ నిఖిలనిగమమౌలిలాలితం పదకమలం పరమరహస్యతేజసః।
వ్రజవిహరణమన్మహేతరాం సరసకరీషవిశేషరూపితమ్॥ ౧౦

టీక. నిఖిలనిగమమౌళిలాలిత-- నిఖిల సమస్తమయిన నిగమ వేదముల

యొక్క మౌళిశిరములచేత లాలితం లాలింపబడిన యదియు వ్రజక్షితి-వ్రజ వ్రేపల్లియయొక్క భువిభూమియందు సంసకరీషవిశేషభూషితం - పవిత్ర రస యుక్తమయిన కరీషవిశేష రేణువుచేత భూషిత-ప్రాయబడిన పరమరహస్యాత్ అతిరహస్యమయిన తేజసః తేజముయొక్క పదకమలం పాదకమలమును బహుమన్యామహే తరాం- మిక్కిలియు బహూకరించుచున్నాము.

మ॥ సిరికేల్ దమ్ములకొత్తఁగా శ్రుతివధూసీమంతసీమాస్థమై
దరహాసమ్మొప్పెసలారయందమగుచు దన్నంది గోపాలమై। చిర శాలాం
తకరీషభూషితరజోదీర్ణంబులౌ పాదము। ల్పరమానందము జేయు నా
మదికి నుల్లాసంబుగల్పించుచున్॥ ౧౨

తా. వేదాంతంబుచే లాలింపబడుచు సంగ వ్రజంబున నేలంబునఁ బూయంబడినవిధమై వెలయు తేజముగల శ్రీకృష్ణునిపాదకమలంబుల బహూకరించుచున్నానుట

శ్లో॥ ఉదారమృదులస్మిత వ్యతికరాభిరామాననం ముదా మథురు తీర యాముని మనోమ్బుజామ్రేడితం। మదాలసవిలోచన వ్రజవధూ మదాస్వాదితం కమప్యనుకమలేక్షణం కమపి బాలమాలోకయే॥ ౧౩

టీ ఉదారమృదులస్మితవ్యతికరాభిరామాననం ఉదార - గంభీరములయిన మృదులస్మిత - మందహాసములయొక్క, వ్యతికర సమూహముచేత అభిరామ- సుందరమయిన, ఆననం ముఖముగలవాఁడును, ముహుః-సారెకును, ఉదీర్ణముగా పుట్టుచున్న, ముదా సంతోషముచేత, ముని మనోమ్బుజామ్రేడితం- ముని, మునులయొక్క, మనోమ్బుజ మనఃకమలములచేత ఆమ్రేడితం మాటిమాటికిని విచారింపఁబడుచున్నవాఁడును, మదాలసవిలోచన వ్రజవధూ మదాస్వాదితం మద మదముచేత అలసమందములయిన, విలోచన నేత్రములుగల, వ్రజవధూ, గోపస్త్రీలచేత, ముద మదముచేత, ఆస్వాదితం, అనుభవింపఁబడుచున్నవాఁడును కమలేక్షణం కమల తామర రేకుల వంటి ఈక్షణం నయనములు గలవాఁడును, కమపి వాచామగోచరుఁడైన బాలం బాలుని కదాను ఎప్పుడు, ఆలోకయే, చూచుచున్నాను, *

ఉ॥ కన్నులకొద్దిమూఁది వ్రజకాంతలు వేడుకముద్దులాడఁగా। స
న్నపునవ్వువెన్నెలలు శల్లఁగఁజల్లఁగ నెల్లవారానులుగన్। సన్నుతమైన
నాబ్జములసారుకునా రెవహింపమించునఁ క్కన్నులఁ పంక్తులైనముఖకం
జమురంజిలు బాలుఁగాంచెదన్॥ ౧౪

తా. గంభీరంబులగు మందహాసంబులచే సుందరంబగు ముఖంబుగలిగి సారెసారెకును ఉత్తమము లగు గోపాంగనా మానులచేత ధ్యానంబుచేయఁబడుచున్నవాఁడై మనంబులు జేసలసంబులగు గోపికలచే కూడ మున ననుభవింపఁబడుచున్నవాఁడై పుండరీకాక్షుండై వాచామగోచరుండై వెలయు బాలునె న్నటికింగాంచెదనో యనుట.

శ్లో॥ వ్రజజనపదయోషిల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషీకృతమతిచపలా
భ్యాంలోచనాభ్యాముభాభ్యామ్। సకృదపి కిల పాతుం తే వయం పార
యామః కువలయదళనీలం కాంతిపూరం కదా ను॥

టీక. వ్రజజనపదయోషిల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషీకృతం వ్రజజన- గోపాలకులయొక్క, పదయోషిత్ - పట్టణమునందున్న స్త్రీలయొక్క, లోచన నేత్రములచేత, ఉచ్ఛిష్ట- ఉచ్ఛిష్టమాత్రము - శేషీకృతం - మిగిలినదిగాఁ జేయఁబడి - కువలయదళనీలం- కువలయ-నల్లకలువలయొక్క దళ రేకులవలె నీలం- నల్లనైన- కాంతిపూరం- కాంతిప్రవాహమును- తే- అప్రసిద్ధులమైన వయం - మేము - అతిచపలాభ్యాం - మిక్కిలి చంచలములగు ఉభాభ్యామ్- రెండైన- లోచనాభ్యామ్- నేత్రములచేత- సకృదపి- ఒకసారైనను పాతుం పానము చేయుటకొఱకు- కదా ను- ఎప్పుడును, పారయామః- సమర్థులమగుదుమో

సీ॥ కౌమారుం బ్రాయపుముబ్బుగుబ్బెతలగు గోపికల నల్లన।
ప్రమదల్లన్నులవాని రూని దిగుపార శేషమై పోల్చినా।
రమణీయమౌ కోల కాంతిపూరమై మేర్కొనఁ జాలినా యా।
కముగా నీకనుదోయి నానగల నెన్నఁడు నెన్నటికో॥

తా. మదించిన గోపస్త్రీలు చూడఁ జూడ మిగిలియున్న నల్లకలువ రేకుల వలె నగు దగదగ కాంతిప్రవాహము గలుగు బాలకృష్ణమూర్తిని జ చంచలమగు నీ రెండు కన్నులచే నొకపరియైనఁ జూచుభాగ్యం బెన్నటికబ్బునో యనుట.

శ్లో॥ ఘోషయోషిదనుగీతయౌవనం కోమలస్వనితవేణునిస్వనమ్।
సారభూతమభిరామసంపదాం ధామ తామరసలోచనం భజే॥

టీక. ఘోషయోషిదనుగీతయౌవనం - ఘోష- వ్రేపల్లియందున్న - యోషిత్ - యువతులచేత- అనుగీత- అనుసరించి గానముచేయఁబడుచున్న- యౌవనం- జవ్వనముగలదియు- కోమలస్వనితవేణునిస్వనం- కోమల- లేఁత

నైన నైత ఉత్సవమువంటి- వేణునిస్వానంబు గలవాడును అభి రామవ ప్రదామ్ - సౌందర్యసంపదలకు - నాలభూమిం - శ్రీకృష్ణనాతమయిన యుడియు, తామరపల్లోచనం తామరపు కనులములవంటి, లోచనంనేత్ర ములుగలవాడియుగ్గైన, ధామ తేజము, భజే సేవించుచున్నాను.

ఉ॥ త్రేజపతాంత్రము జక్వనపు విన్న పుంగొని యాదవాగ్రాముగాం।
భోజకులనంపులేయుకుమలభోనిరత-బుగ వేణునాహ్వరా।
రాజితిగా తీర సురలరాశియాగన్నె యగోమనశారవా।
భోదరవాక్షుడైపతివిసంత్రిజగ న్పతి గల్గ్రాయుం శేనకా॥

తా. త్రేత్రిను యందుండిన గోపికలచే గాన బు జేయుంబడుచున్నది స్వానంబుగలిగి లేతయుతనుంబులెవన్న వేణునాదంబుసెలంగ సౌందర్యంబు నకల్పనధిక్యంబై వృజ్జలోచనంబులుగలదు తేజ బుదుసేవించెదనట.

శ్లో॥ లీలయాలలితయావలమ్బితం మూలపేహమివమూర్తిసమ్పదామ్।
నీలనీరదవికాసవిభ్రమం బాలమేవవయమాద్రియామహే॥

టీక. లలితయా సుందరమైన, లీలయా విలాసముచేత, అవలమ్బితం ఆశ్రయింపబడిన వాడును, మూర్తిసమ్పదామ్ శరీరసంపదలకు, మూలగే హమివ ప్రధానగృహమువలెనున్నవాడును, నీలనీరదవికాసవిభ్రమం నీల నీరద నీలమేఘముయొక్క, వికాస ప్రకాశముయొక్క, విభ్రమం విలా సములవంటివిలాసముగలవాడునైన, బాలమేవ బాలకృష్ణుని, వయంమే ము, ఆద్రియామహే ఆదరించుచున్నాము.

శా॥ బాలున్మోహనవేషలీలుమురళి పాండిత్యశీలుం గదముం।
లోకైక సాంద్రఘనాఘనా వళివిసీలుం గోపకన్యాహుత।
శ్రీలావణ్యవయోవిలాసు నవసీరేజాయతాక్షిప్రభ।
జాలుం గాసర్వశ్శోల వాలునతివాంఛంగొల్తునానన్మదిన్॥

తా. సుందరంబగువిలాసంబులచే నాశ్రయింపంబడి శరీరసంపదలకు ప్రధానగృహంబయిసీలమేఘంబు విలాసంబువంటి విలాసము లుగలిగినవా ని బాలునాశ్రయించెదనట.

శ్లో॥ వన్దేమురారేశ్చరణారవిన్దద్వన్ద్వందయాదర్శితశైశవస్య।
వన్దారుబృన్దారకబృన్దమౌళి మన్దారమాలావినిమర్దభీరు॥

టీక. దయాదర్శితశైశవస్య దయా దయచేత, దర్శితచూపంబడిన, శైశవస్య బాల్యముగలిగిన, మురారేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వన్దారు

బృన్దారకబృన్దమౌళిమన్దారమాలావినిమర్దభీరుపదారవిన్దం నమస్కరించుచున్న ॥ బృన్దారక దేవతలయొక్క, బృంద సమూహములయొక్క, మౌళి శిరస్సుల యందున్న మందారమాలా - కల్పతరు ప్రసూనమాలికలయొక్క, వినిమర్ద - సమ్మర్దమువలన, భీరు - భయపడుచున్న, చరణారవిందద్వంద్వం అడుగుదామరదోయినిగూర్చి, వందే - నమస్కరించుచున్నాను ❋

మ॥ హరిజాంఘ్రికుడ గ్రాంపమాని తతివతి౯ంపక౯ యశోదాదయో
చితకైక్రోడకళావిలాసుడగు నా దేవాదిదేవోత్తము౯। నుతబృందార
కబృందమౌళి విలసన్మందారమాలాతరం। గితధారాళమరందబిం
దువ్యూహములాంఘ్రిద్వంద్వ సేవించెద౯॥ ౧౪

తా॥ దయచే బాల్యంబునొందిన శ్రీకృష్ణమూర్తికి మ్రొక్కుచు దేవతా సమూహంబుల శిరంబులం జెలువొందు కల్పతరు ప్రసూనమాలికల సమ్మర్దంబువలన భయంబొందు పాదకమలద్వంద్వంబుం గూర్చి నమస్కరించు చున్నాననుట. ❋

శ్లో॥ యస్మిన్నృత్యతి యస్య శేఖరభరైః క్రౌంచద్విషశ్చంద్రకీ యస్మిన్ద్రువతి యస్య ఘోష సురభిం జిఘ్రన్వృషో ధూర్జటేః। యస్మిన్సజ్జతి యస్య విభ్రమగతిం వాఞ్ఛన్హరేస్సింధురస్తద్బృందావనకల్పకద్రుమవనం తం వా కిశోరం భజే॥ ౧౫

టీక. క్రౌంచద్విషః కుమారస్వామియొక్క, చంద్రకీ నెమలి, యస్య ఏ శ్రీకృష్ణునియొక్క, శేఖరభరైః శేఖర సిగయందుజుట్టిన నెమలిపురికడలయొక్క, భరైః సమృద్ధులచేత యస్మిన్ యేవనమునందు నృత్యతి నటించుచున్నదియో ధూర్జటేః శివునియొక్క వృషః వృషభము యస్య శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క ఘోషసురభిం ఘోష వ్రేపల్లియయందున్న సురభిం కామధేనువును జిఘ్రన్ - మూరుకొనుచు దేశమునాఘ్రాణించుచున్నదియై యస్మిన్ ఏ వనమునందు ద్రవతి గర్వించుచున్నదియో హరేః ఇంద్రునియొక్క సింధురః ఐరావతము యస్య ఏ శ్రీకృష్ణునియొక్క విభ్రమగతిం విలాసగమనమును వాఞ్ఛన్ ఇచ్ఛయించినదగుచు యస్మిన్ ఏవనమునందు సజ్జతి అసక్తి గలదియగుచున్నదియో తత్ బృందావన కల్పకద్రుమవనం తత్ ఆ ప్రసిద్ధమైన బృందావన బృందావనమునున్న కల్పకద్రుమ కల్పవృక్షములయొక్క వనం వనమైనను తం ఆ ప్రసిద్ధుడైన కిశోరం వా బాలకృష్ణమూర్తినైనను భజే సేవించుచున్నాను

శా॥ ఏందేనన్వాని మాళిఁగాంచి గుహావాజీంద్రంబు నర్తించుఁదా।
నెందే వ్వాని యుసక్తి హరిం తైభంబుగాంత్రించుఁదా।
నెందేనన్మాముందు మారొంగనుచు భూతేశాశ్వము౦బొంగునా।
బృందారణ్యసుగంధు నాశ్రవని వాశ్కృష్ణ న్మదింగొల్చెదన్॥

సకలజగత్సృష్టికారుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తిని సేవించుకొఱకుఁ గుమారస్వామియును హరుండును గామధేనువు నేతెంచినయెడ నెవనంబున శ్రీకృష్ణునియొక్క సిగయందు నలంకరింపఁబడిన నెమలిపురిసెండలం జూచి కుమారస్వామియొక్క వాహనంబు నృత్యంబుఁజేయునో యేవనంబునందు శ్రీకృష్ణనిగమనవిహారనంబు నెఱింగి గోవనిం ద్రుని యైరావతంబుగాంత్రించియు నో యేవనంబున శ్రీకృష్ణ నిమందకడఁ గామధేనవు యోనిదేశంబునాఘ్రాణించుచు శివునివాహనంబగు వృషభంబుగర్వించియుండునో యట్టిబృందావనంబును గల్పకతరువనంబును నా శ్రీకృష్ణ ని సేవించుచున్నానసుట

శ్లో॥ అరుణాధరామృత విశేషితస్మితం వరుణాలయానుగ
తవర్ణవైభవమ్।తరుణారవింద దళదీర్ఘలోచనంకరుణామయంక
మపి బాలమాశ్రయే॥

టీక అరుణాధరామృతవిశేషితస్మితం అనఁగా ఎఱ్ఱనైన అధరామృత అమృతము వంటి యధరచేత విశేషిత అతిశయింపఁబడిన స్మితం చిఱునవ్వుగలవాఁడును వరుణాలయాను గతవర్ణవైభవం సముద్రము తోడను సమగతి ననుకరింపఁబడుచున్న వర్ణవైభవంబు తిసంపద గలవాఁడును కరుణామయం కరుణా స్వరూపుఁడయిన వాఁడును కమపి వాచా గోచరుఁడైనవాఁడునైన బాలం బాలకృష్ణునిఆశ్రయే ఆశ్రయించుచున్నను

ఉ॥ చల్లనివానినవ్వువెన్నెలజల్లెడువాని దయారసంబునన్।
బ్రెల్లెడువానిఁ గెంపు జిగిపై వుంజెలంగు మోవివానిసన్।
ఫుల్లసరోజనేత్రంబులఁ బోల్చినవానిఁబయోధివీచికన్।
వెల్లితనీరనీరదనవీనతనుద్యుతివానిఁగాంచెదన్॥

తా॥ అమృతంబుఁబోలె మధురంబగుచు నెఱ్ఱనయినమోవిపైఁ నగవు చిఱునగవుచేఁ దేజరిల్లుచు సముద్రంబునను కదలుచుకాంతిసంపదగలిగి వికసించినలేఁదామరలంబోలు కన్నులుగలిగి దయాస్వరూపుఁడై వాచామగోచరుండైనవెలయు బాలకృష్ణు నాశ్రయించుచున్నానుట

శ్లో॥ లావణ్యవీచీరచితాఙ్గభూషాంభూషాపదారోపితపుణ్యబర్హామ్।
గారుణ్యధారాళకటాక్షమాలాం బాలం భజే వల్లవవంశలక్ష్మీమ్॥

టీ. లావణ్యవీచీరచితాంగభూషామ్‌-లావణ్యకాంతివిశేషములయొక్క వీచీఅలలచేత రచిత చేయుబడిన అంగభూషామ్ అవయవభూషణములు గలయదియు భూషాపదారోపితపుణ్యబర్హామ్ భూషాపదఅలంకారప్రదేశమందు ఆరోపితఉపంబడిన పుణ్యపవిత్రమైన బర్హంనెమలిపురిగలయదియు కారుణ్యధారాళకటాక్షమాలామ్- కారుణ్యధారాళ-దయాసారముతోగూడిన కటాక్షకడకంటిచూపులయొక్క మాలమ్ సమూహము గలదియు బాలామ్ లేతప్రాయముగలయదియునగు వల్లవవంశలక్ష్మీం వల్లవవంశ గోపవంశముయొక్క లక్ష్మీం సకలసౌభాగ్యసంపాదకమైన లక్ష్మిని భజే-భజించెదను. *

చ॥ మెఱుగులకేటుచక్కదన మేపడిలక్షులుసేయుసొమ్ముకే
మురుచిరపింఛదామకమె సొమ్ములలోవెలలేనిసొమ్ముగుం
బరమకృపాకటాక్షమను మాలిక బాపురెనందమందిరేం
దరముచిపెంపుశోయిశోవను సింబమిరానెనగోపికాటిరే॥ ౧౭

తా. కాంతివిశేషంబులచే నవయవంబుల భూషణంబులకు వన్నెయంగల్పించుచు భూషణప్రదేశంబునం దలంకరింపబడిన నెమలిపురిగలిగిదయాప్రవాహంబు గ్రుమ్మరించుకడకంటిచూపులుగలిగి బాలస్వరూపంబయి వెలయు గోపాలవంశలక్ష్మిని భజియించుచున్నానుట. *

శ్లో॥ మధుర్యైకరసం వపుర్విభోర్మధురావీథిచరం భజామహే।
నగరీమృగశాబలోచనానయనేందీవరవర్షవర్షితమ్॥ *

టీ. మధురావీథిచరం- మధురా మధురాపట్టణముయొక్క వీథి వీథులయందు చరం సంచరించుచున్నయదియు మధుర్యైకరసం మధురసౌందర్యముయొక్క ఏకరసం ముఖ్యరసమైనయదియు నగరీమృగశాబలోచనానయనేందీవరవర్షవర్షితం నగరీమధురయందలి మృగశాబ లేడిపిల్లలయొక్క లోచనాకన్నులవంటికన్నులుగల స్త్రీలయొక్క నయననేత్రములనియెడి ఇందీవరకలువలయొక్క వర్షవృష్టిచేత- వర్షితం వర్షింపబడుచున్న, విభోః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వపుః శరీరమును భజామహే సేవించుచున్నాను.

మ॥ అమరకసాహిణులెల్ల వెలసిలంగా నారట్టకంఖాణమును
దుముకించంవెశలందుగ్గెట్టుగుకుమ ధుర్యైకరంతుల్ ఘనంభ్రిమ

చేయున్నఘురావఘూచపలనేత్రవ్రాతనీలాబ్జవ | ర్షముపైఁ గ్రమ్మఁగ
జిత్రమైచెలఁగుకృష్ణస్వామినీక్షింపరే॥ ౧౯

తా. ఘనీభూతంబగు సౌందర్యంబుకరిణిఁ దేజరిల్లుచుమఘురావీథుల
యందుఁ జరించుచు నక్కడనుండెడి యువతుల చపలనేత్రంబులనుకలువల
వానచే ముంపంబడు వెలుంగు శ్రీకృష్ణునియొక్క విగ్రహంబు మేము సేవిం
చుచున్నామనుట॥ *

శ్లో॥ పర్యాకులేన నయనాంతవిజృంభితేన వక్త్రేణ కోమలరుచి
స్మితవిభ్రమేణ। మందేనమంజులతరేణచజల్పితేన నందస్యహంతతనయో
హృదయం ధునోతి॥ ౨౦

టీ॥ పర్యాకులేన చంచలములైన నయనాంతవిజృంభితేన నయ
నాంత కడకన్నుల యొక్క విజృంభితేన అతిశయముచేతను మందేన మంద
మైన మంజులతరేణ మిక్కిలిహృద్యమైన జల్పితేనచ మాటచేతను కోమల
మౌస్మితవిభ్రమైన కోమలమ్మృదువైన మరి మదయుక్తమైన స్మిత మంద
హాసముయొక్క విభ్రమేణ విలాసముచేతను నందస్య నందునియొక్క తనయో
కుమారుడైన శ్రీకృష్ణనిమాంటు హృదయం చిత్తము ధునోతి ప్రేమనుగల
దిగాఁజేయుచున్నది హంత సంతోషము.

మ॥ ఒళుకుంగన్నులు మోహముట్టు దిశగన్ బింబాధరోష్ఠంబునై|
పళుకుస్వేన్నలలేనులేనగవు వింతల్మోహింపఁదగం|
జలితాలాపము పాటుచు తన్నివిరిచేన దగుగా నందము|
గలరానందము నందుబాలుని యశోదానందనుం గాంచరే॥

తా॥ చంచలంబులగుకడకంటిచూపులును కోమలంబులగు చిఱునగవు వె
న్నెలలు గ్రుమ్మరించు ముఖంబును హృద్యంబగు వచనంబులుగలనందసు
తుడగు శ్రీకృష్ణుని మందహాస హృదయంబానందంబుఁ జేయుచున్నదియనుట
శ్లో॥ కందర్పకోదండమాలకటాక్షబంధీకృతాఖిలలక్ష్యాణాం।
మందస్మితాధారముఖారవిందాన్వందామహే వల్లవసార్త్రిపాదాన్
టీ॥ కందర్పకోదండమాలకటాక్షబంధీః కందర్ప మన్మథునియొక్క కో
దండ ధనస్సువంటివైన కటాక్ష కడకన్నులచేతబంధీః బంధింపఁబడిన ఖిలపు
వరాంకిః యువతులను అఖిలక్ష్యాణాం కామించుచున్నయువిదయు మంద
స్మితాధారముఖా విందాన్ మందస్మితమందహాసమునకు ఆధారమగ్రయము
లైన ముఖారవిందాన్ ముఖకమలములుగలవియునగు వల్లవసార్త్రిపా

దార్ - యాదవధూర్తశ్రేష్ఠులపాదములుగూర్చి వందామహే నమస్కరిస్తు చున్నాము పూజార్హులయందు బహువచనమ్మును న్యాయంబున వల్లవధూర్తపాదార్ అనియెడి పోటియందు భవధూర్తశ్రేష్ఠుడైనకృష్ణుడని గ్రంథకర్తయొక్క భావము

మ॥ సరసాపాంగతరంగరంగితవిలాసప్రౌఢిచేఁ గ్రమ్మె।
మసుబాలావళిగుబ్బలుబ్బి పులకింపంగ్రొమ్ముడుల్వీడదా।
త్తరవుల్మేల్మినమెత్తిను త్తిలిఁ శాం తాపాళిలాలించుచు।
త్తరపున్నవ్వు ముఖంబుదంబుగల ధూర్తస్వామిఁగీర్తింతు నే॥

తా. సరసంబులగుకటాక్షంబులచే బంధింపఁబడిన కామినుల గామించు చిరునవ్వు పులకాశ్రయ బయిన నెమ్మొగంబుగలిగి వెలయుధూర్తశ్రేష్ఠుడగు శ్రీకృష్ణమూర్తిం గూర్చి నమస్కరించుచున్నానమట,

శ్లో॥ లీలాటోపకటాక్షనిర్భరపరిష్వంగప్రసంగాధిక-
ప్రీతేగీతివిభంగసంగతలసద్వేణుప్రణాదామృతే।
రాధాలోచనలాలితస్య లలితస్మేరే మురారేర్ముదా
మాధుర్యైకరసే ముఖేందుకమలే మగ్నం మదీయం మనః॥ ౨౨

టీక. లీలాటోపకటాక్షనిర్భరపరిష్వంగప్రసంగాధికప్రీతే - లీలావిలాసములచేత ఆటోపగంభీరములయిన కటాక్షకడకన్నులయొక్క నిర్భరసాంద్రమయిన పరిష్వంగఆలింగనముయొక్క ప్రసంగప్రసక్తివలన అధికప్రీతిమిక్కిలిసంతుష్టమయినయది యును గీతివిభంగసంగతలసద్వేణుప్రణాదామృతే గీతిగానభేదములయొక్క విభంగవచనములయొక్క సంగతస్వసౌష్ఠవప్రయుక్తోల్లాసముచేత లసత్ మనోజ్ఞమయిన వేణుప్రణాదామృతే అమృతము వంటి వేణునాదముగలయది యును లలితస్మేరే లలితమనోహరమయిన స్మేరే మందహాసముగలయది యును మాధుర్యైకరసే చమాధుర్యసౌందర్యమనియెడి యేకం సేవ్యంఖ్యరసముగలదియదియును రాధాలోచనలాలితస్య రాధారాధయొక్క లోచనకన్నులచేత లాలితస్య ఉపలాలింపబడిన మురారేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క ముఖేందుకమలే - చంద్రకమలములవంటి ముఖమునందు మదీయం నాసంబంధమయిన మనః మనస్సు మగ్నం మునిగెను॥ *

మ॥ లలితాలోకతరంగసంగతము లీలామందహాసప్రభా।
పులినంబుల్మురళీరవామృతరసంబుల్ రాధికాలోచనో।
త్పలసంభావితమాధురీగుణము నై భాసిల్లుశ్రీకృష్ణుని।
ర్మలవక్త్రాంబుజహాకరంబుసరమిందాంగోరెదన్మానసా॥ ౨౨

తా॥ విలాసంబులచే గంభీరంబులగు నపాంగగ్రృషులచే వశలయి తమం
తటనవచ్చి గోపికలయాలింగనప్రసంగంబుచే సంతుష్టంబగుచు గానభేదంబు
లవచనంబుల పరస్పర స్వసౌష్ఠవ కలహంబున మనోజ్ఞంబగు సమ్మృతంబుతో
ని వేణురవంబుగలిగి సౌందర్యరసంబున కాకరంబయి మనోహరంబగుమంద
హాసంబునకు నెలవయియొరయు శ్రీకృష్ణునిసమ్యోగంబు నాసంబు లగ్నం
బయ్యెననుట *

శ్లో॥ శరణాగతవజ్రపంజరే శరణే శార్ఙ్గధరస్య వైభవే।
కృపయాధృతగోపవిగ్రహే కియదన్యన్మృగయామహే వయం॥

టీ॥ శరణాగతవజ్రపంజరే- శరణాగతశరణుపొందినవారలకు వజ్ర అభే
ద్యశిలావిశేషనిర్మితమయిన పంజరేయంత్రవిశేషమయినవాడును కృపయా-
దయచేత ధృతగోపవిగ్రహే-ధృతధరియింపబడిన గోపవిగ్రహే గోపాలశరీర
ముగలవాడునునగు శార్ఙ్గధరస్య శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వైభవే వైభ
వము శరణే రక్షకమగుచుండ అన్యత్ ఇతరమైన కియత్ యేపదార్థము
ను వయం మేము మృగయామహే వెదుకుచున్నాము॥ *

ఉ॥ ఇవ్వలనవ్వల న్వెదక నేటికి నన్యులమాటిమాటికిం। దవ్వుల
నుండియైనగరు డావరుణాలయ గోపమూర్తియై। నవ్వుచు డాయవ
చ్చియుదనర్ శరణాగతవజ్రపంజరుం। డవ్వనజాతనేత్రుడవయంబున
యంబు సెలంగ బ్రోవగన్॥ *

తా॥ శరణంబులొందిన వారలంబో వజ్రపంజరుండయియుండుం
గానకృపచే గోపాలశరీరంబుదాల్చి రక్షకుండయి శార్ఙ్గధరుడయిన శ్రీకృ
ష్ణమూర్తి మెరయుచుండ నితరులవెదుకగా మేమిచ్చగింపమనుట॥ *

శ్లో॥ జగత్త్రయైకాంత మనోజ్ఞభూమి చేతస్యజస్రం మమసన్ని
ధత్తామ్। రమాసమాస్వాదితసౌకుమార్యం రాధాస్తనాభోగర
సజ్ఞమోకః॥ ౨౮

టీక॥ జగత్త్రయైకకాంతమనోజ్ఞభూమి- జగత్త్రయ లోకత్రయము
నందును యేకాంతమిక్కిలియైన మనోజ్ఞ సౌందర్యమునకు భూమి ప్రదేశ
మయినయదియు రమాసమాస్వాదితసౌకుమార్యం రమా రుక్మిణీదేవిచేత-
సమాస్వాదిత అనుభవింపబడిన సౌకుమార్యం సౌందర్యము గలయదియు।
రాధా స్తనాభోగరసజ్ఞ, రాధా రాధయొక్క స్తనాభోగ కుచపరిపూర్తి
యొక్క, రసజ్ఞం-రసము నెఱింగిన యదియునగు, ఓకః- తేజము, మమ - నా

యొక్క- చేతసి- చిత్తమునందు, అజస్రం-ఎల్లప్పుడును- సన్నిధతాం-సన్నిధానము చేయుగావుత-

ఉ॥ నామది నాసతింతు శుభసత్రయమోహన రూప ధేయు నా
ధామది రేఖణానా పరినత స్తనభార విధేయుభోజక। శ్యామహా నీయవిభ్రి
మరనాప్పరవిగ్రహసౌకుమార్యని। లామధు రాధరస్మిత కలాపుంగ
గుణురార్ద్రసప్పదుర్॥ ౭౪

తా॥ ముల్లోకంబులంగలసౌందర్యము కు నాధారప్రదేశ్యంబై లక్ష్మీ
శ సింధుతనూజాలగురుక్మిణీదేవి చేత భవింపంబడిన సౌందర్యరసంబు గలిగిరా
ధా స్తనంబులవిస్తార బునకై గియు డెడి తేజంబు నామది నెప్పుడును సన్నిధా
నము జేయుంగాతయనుట

శ్లో॥వయమేతే విశ్వసిమః కరుణాకరమూర్తేః కిం వదంత్యా గే। అపి
చవిభోతవలలితే చపలతరా మతిరియం బాల్యే॥ ౭౫

టీక॥ హేవిభో-వ్యాపకుడవైనయో కృష్ణా, అంగే రూపవంతుడవై
వనీయందు కరుణాకరమూర్తేః కరుణాకరయును, అకర గనియును యెడి మూ
ర్తిః మూర్తి-యొక్క-కి వదంత్యా లోకప్రవాదచేత- ఏతే ఈసంసారనిమ
గ్నులమైన వయం- మేము, విశ్వసిమః విశ్వాసము జేయుచున్నాము, అపి
చ-మరియును, తవ-నీయొక్క లలితే కోరదగిన, బాల్యే - బాల్యమందు
ఇయం మతిః-ఈబుద్ధి చపలతరా మిక్కిలియు చపలమై యున్నది

చ॥ అనిశములోకమెల్లగరుణాకరమూర్తివటంచు చెప్పగా।
వినినిజరంపదల్లడచిసౌఖ్యము నొందెదునంచుగృష్ణనా। మనమునమ్మి
నాడనటిమూర్తిమనామ భవత్కిశోరతా। జనితకథాను ధారనము
నాకెకు గ్రోలగనుత్తరించెదన్॥ ౭౫

తా॥ సర్వవ్యాపకుండవైనయో కృష్ణా-శ్రీకృష్ణుండు దయాకరుండని చె
ప్పెడు లోకులప్రవాదంబునువినియుండు విశ్వాసంబు చేయుచుండు మింతియు
కాదు నీయతిమనోహరంబగుబాల్యంబున బుద్ధియుమిక్కిలిచపలంబయ్యెంగావున నా
యందుగరుణించుట కార్యంబనుట

శ్లో॥ వత్సపాలచరః కోపివత్సశ్శ్రీవత్సలాంఛనః। ఉత్సవాయ క
దాభావిత్యత్సకేమ మలోచనే॥ ౭౬

టీక॥ వత్సపాలచరః- వత్స దూడలను- పాల- పరిపాలించుచున్న
వారలలో- చ సంచరించుచున్న యట్టియు ఇచ్చట- వత్సలాంఛనః - అ

నహాశ్చాంతరముగలదై, కలిగినవస్తువు నత్తునాటు దూడలవిమిక్తయైయుండిన రూపంబుఁదాల్చిన గృహములయందుఁ గూడ సంచరించుచున్న యావి యుగ్రము శ్రీవత్సలాంఛనః - శ్రీవత్స - మను పుట్టుమచ్చ - లాంఛనః - చిహ్నము - గలవాఁడును గు. గోప వత్సపాలవిగాని వత్సః బాలుఁడు ఉత్సవాయ సంతోషముకొఱకు కదా - ఎప్పుడు - భావి అయ్యెడి యితి ఈ ప్రకారము మమ నాయొక్క లోచనే నేత్రములు ఉత్కంఠే ఉత్కంఠలు ముగానైయున్నవి

శా॥ శ్రీవత్సాంకితవక్షుఁడు లసితకేయూరకుండంభోధికా | న్యావత్యోరగుహాముఖేందుఁడభయాగశ్రీకంఠబ్రహ్మాదిహా | ఖ్యావిఖ్యాతవిహారకృష్ణుఁడు వాణానందపుత్రాకృతిన్ | గోవత్సంబుల మేపఁగ న్నామనముప్రీతిం జాటించెదన్ ॥ ౨౬

తా॥ గోపాలబాలురంగలసి గోవత్సంబులమేపు శ్రీవత్సలాంఛనుఁడగు బాలకృష్ణమూర్తి నెప్పుడు గాంచెదనోయని నామనము ముందెదనట

శ్లో॥ మధురిమభరితే మనోభిరామే మృదులతరస్మితముద్రితాననేందౌ । త్రిభువననయనైకలోభనీయే మహసి వయం వ్రజభాజి లాలసాస్మః ॥ ౨౭

టీ॥ మధురిమభరితే మధురిమ సౌందర్యముల యొక్క భరితే సంజాతాతిశయముగల యదియు మనోభిరామే మనమునకభిరామమైనయదియు మృదులతరస్మితముద్రితాననేందౌ మృదులతర మిక్కిలి యున్నయగు నట్టి స్మిత చిఱునగవు చేత ముద్రిత చిహ్నము గలది గాఁజేయఁబడిన ఆననేందౌ చంద్రునివంటిముఖముగలయదియు త్రిభువననయనైకలోభనీయే త్రిభువన మూఁడులోకముల యొక్క నయనే నేత్రములచేత ఏక ముఖ్యముగా లోభనీయము అనఁ జేయఁదగినదియు వ్రజభాజి వ్రజ నందవ్రజమును భాజి పొందిన యదియునగు మహసి తేజమునందు వయం మేము, లాలసాః ఆసక్తులము స్మః అయితిమి

మ॥ రమణీయస్మితమాధురీకలితముద్రాముద్రితంబై సుధా । సమసల్లాపకలాపమై త్రిజగతీసమ్మోహనాకారమై । కమలానేత్రమనోభిరామరుచిరైకస్ఫూర్తిఁ బొందు బింబము నా స్మితవెలుంగు గోపగృహసౌభాగ్యంబు నే గోరెదన్ ॥ ౨౮

తా॥ అతిశయంబగు సౌందర్యసంపదకాకరంబై హృదయాభిరామంబై యత్యంతస్నిగ్ధంబగు దరహాసముచేఁ బ్రకాశించునట్టి చంద్రునివంటిచక్కని

గంబుగలిగి శోకంబులచే నాశింపఁ బడుచున్నదియైన నీ ద్రవజంబుఁబొందియు న్న తేజంబున దానక్తుండనగుచున్నానునుట. *

శ్లో॥ ముఖారవిందే మకరందబిందు నిష్యందలీలాము రళీనినాదే। వ్రజాఙ్గనాపాఙ్గతరఙ్గభృఙ్గ సఙ్గ్రామభూమౌ తవ లాలసాస్మః॥ ౭౮॥

టీక ముకరందబిందునిష్యందలీలాము రళీనినాదే-మకరంద-పుష్పరసముయొక్క, బిందు ప్రవాహము వలె, లీలా-విలాసార్థమయిన, మురళీనినాదే వేణునాదము గలయట్టియు వ్రజాఙ్గనాపాఙ్గతరఙ్గభృఙ్గసఙ్గ్రామభూమౌ- వ్రజ వ్రేపల్లియయందలి, అఙ్గనా-స్త్రీలయొక్క, అపాఙ్గ- కటాక్షములయొక్క, తరఙ్గ-అలలనియెడి. భృఙ్గ-తుమ్మెదలయొక్క, సఙ్గ్రామ-యుద్ధమునకు, భూమౌ-అధికరణభూమియైనదియునగు, తవ నీయొక్క, ముఖారవిందే ముఖకమలమునందు, లాలసాః ఆసక్తులము, స్మః- అయితిమి. *

మ మురళీగానమరందబిందుకృతసిమ్మోదభ్రమద్వల్లవీ। నరసాపాంగతరంగభృంగపడలీసంగ్రామరంగస్థలీ। నరణిం జెల్వగు నీముఖాంబుజమునం జంచన్మనః పంకజా। కరమధ్యంబునఁ బాముగొల్పుటకు నావాంఛ తుకల్ల ప్పదుర్॥ ౭౮॥

తా. మకరంద ప్రవాహంబుంబోలి విలాసార్థంబైన వేణుగానంబున నొప్పుచు గోపాంగనలకడకన్నులచూపులయాలలనియెడి తుమ్మెదలగుంపులకలహంబులకునధికరణప్రదేశంబైన నీముఖజమలంబునందు నెల్లప్పుడును లాలసులమైతిమనుట. *

శ్లో॥ అతామ్రాయతలోచనాంశు లహరీలీలాసుధాప్యాయితైః। గీతా మ్రేడితదివ్యకేళి భరితైస్స్మితంవ్రజస్త్రీవనైః। స్వేదామ్భఃకణభూషితైః కిమపి స్మేరేణ చక్రేన్దునా। పాదామ్బోజమృదుప్రచారపుభగం పశ్యామికృష్ణం మహః॥ ౭౯॥

టీక అతామ్రాయతలోచనాంశుల హరీలీలాసుధాప్యాయితైః-ఆతామ్ర కొంచెమెఱ్ఱనైనయవియు, అయత-దీర్ఘములైనయవియునయిన లోచన-నేత్రములయొక్క, అంశు, కిరణములయొక్క- లహరీ- ప్రవాహముయొక్క, లీలా- విలాసమనియెడి, సుధా- అమృతముచేత- అప్యాయితైః- ఆప్యాయమానములయినయవియు గీతామ్రేడితదివ్య కేళీభరితైః- గీత- గానముల త- ఆమ్రేడిత పునరుక్తములయిన- దివ్య-అక్షరమణీయములయిన.

కేలి [illegible] విశేష [illegible] అతిశయములు గలయది యనగు-
వ్రజ [illegible] గోప [illegible] కూడిన-పాదాబ్జ [illegible] ప్రచారను
[illegible] ప్రచా
ర సంచార [illegible] -సుందరము యనయదియు- [illegible] కణభూ
షిత [illegible] అమ్భః -ఉదకము [illegible] కణ- బిందువుల
చేత [illegible] అలంకరి [illegible] యదియు స్మేరేణ మందహాసములో
[illegible] యదియుగ్ర
[illegible] గోచరమై నయదియున సుమహః
శ్రీకృష్ణ [illegible] చూచుచున్నాను ఈశ్లోకార్థము శ్రీగో
పాలకృష్ణ [illegible] గోపాలకల్పంబు [illegible] చెప్పంపి యున్నది॥
శ్లో॥ గోపీనాం [illegible] । ధ్యాయే [illegible] జప
[illegible] కామ [illegible]॥ *

మ॥ [illegible] నెమ్మోము
[illegible] సరనా [illegible] తరంగ [illegible] లుదురించ [illegible]
[illegible] స్ఫురణ [illegible] లసనంచరిం
చుహరిన [illegible]॥ ౧౯॥

తా. [illegible] కాంతి ప్రవాహ [illegible]
[illegible]
[illegible] నాకిన్పాను
ల [illegible] సందుబున
[illegible] చెమటలచేతం [illegible] చేత [illegible] రంబగు నెమ్మో [illegible] చేన
[illegible] వాచామగోచరంబై వెలయు శ్రీకృష్ణు [illegible] జూచు
చున్నా [illegible] *

శ్లో॥ నాసా [illegible] వేణుః [illegible] కుసుమా [illegible]
[illegible] బాలాః [illegible] బర్హం [illegible]
[illegible] భాగ్యముద్రే [illegible] జ్యోతి [illegible]
యామః॥ ౨౦

టీక. నాసా హస్తముతం [illegible] వేణుః [illegible] కృతిసుకు
మారాకృతి [illegible] చేత సుకుమారి సుందరమైన [illegible]
అకారముకంటు- [illegible] దమును పార్శ్వే [illegible]

ప్రణయసరసాలోకితాపాంగలీలాః- ప్రణయ- ప్రేమచేత, సరస - రసయుక్తములయిన, ఆలోకిత-చూపులుగల, అపాఙ్గలీలాః-కటాక్ష విలాసములుగల, బాలాః బాలురును. మౌళౌ-సిగయందు-బర్హమ్-నేమలిపురియును మధురవదనాంభోరుహే- మధురమ్యాధ్యమయిన వదనాంభోరుహే ముఖకమలమునందు మాధుర్యముద్రా సౌందర్యచిహ్నమును ఇతియీహేతువుచేత ఆద్రాక్షాకారం ఆశ్రితశ్రోత్రమైన ఆకారముఆకృతిగలదియు కిమపి అనిర్వచనీయమయినయదియు కిమపివాచామగోచరమయినయదియునగు జ్యోతిః శ్రీకృష్ణాఖ్య తేజము అన్వేషయామః వెదకుచున్నాము॥

ఈశ్లోకార్థంబు శ్రీగోపాలకృష్ణ కాదశాధరీమ త్రయనంగ సనత్కుమారసంహితయందుఁ జెప్పంబడియున్నది॥ *

శ్లో॥ హారంతంనవనీతాది చార్యేణవ్రజయోషితామ్।
గోపబాలైర్వృతంకృష్ణం ధ్యాయేన్మంత్రంమిమంజపేత్॥ *

మ॥ సరసాపాంగవినోదవాక్యములు మించన్ బాలకుల్ గొల్వఁగా।
మురలిం గేలనమర్చిపింఛమకుటం బుర్వీముచెల్వంబునుం।
దరవేషంబును బాల్యకాలముసమా గ్రిక్షాంతమంగల్గుబి।
తురపుంయోత్తరశిక్షానుజేన్వాగకి హృత్పద్మంబునన్ నిల్పెదన్॥ *

తా. కరంబునంబిల్లనగ్రోవియును స్వభావసిద్ధంబగు సుకుమారంబుగల శరీరంబును బాల్యసంపదయును బార్శ్వంబులందు ప్రేమచేసరసంబులగుచూపులుగల యపాంగవిలాసంబులుగల గోపబాలురును సిగయందు నెమలిపురియును హృద్యంబగు ముఖకమలంబునసౌందర్యముద్రయునిమచుం గ్రోత్రయగునాకారంబుగలిగి దూరంబయి వాచామగోచరంబయివెలయు శ్రీకృష్ణాఖ్యంబగు తేజంబును వెదుకుచున్నారనుట. *

శ్లో॥ ఆరూఢవేణుతరుణాధరవిభ్రమేణ మాధుర్యశాలివదనాంబుజముద్వహంతీ। ఆలోక్యతాం కిమపి యౌవనదేవతావః శైశోరకే వయసికాపిచకాంతిపుష్టిః॥ *

టీ. హేంచనదేవతాః ఓచన దేవతలారా వఃమీకు అనయా యీవ్యాధ క్రియచేత కింఏమిప్రయోజనము కయిశోర కేకిశోర సంబంధమయిన వయసివయస్సునందు ఆరూఢవేణుతరుణాధరవిభ్రమేణ ఆరూఢ ఉంచబడిన వేణు పిల్లనగ్రోవిగల తరుణ లేతయయిన అధర ఆధరోష్ఠముయొక్క విభ్రమేణ విలాసముచేత మాధుర్యశాలివదనాంబుజం మాధుర్యసౌందర్యముచేత

శాలివొప్పుచున్న వదనాంబుజంబు ముఖకమలమును ఉక్కుహంతీ వహియించు చున్నయడియు శాపి వాచామగోచరమయిన యదియునగు కాంతియష్టిఃయష్టివంటికాంతి దృశ్యతాం చూడదగినది ॥ *

ఉ॥ దాపకవంశమింపొదవఁ బూనధరంబున మోపి నాదమునం
బ్రాపితమందహాసమసఘు రాననదైమహా నీయ తేజుడై । క్రేపులమే
పమిూపొదల క్రేవ నెసాపదునిల్చినామమీ । రోపితిరేనిపట్టుడిక నోవన
దేవతలార చెప్పితిౕ॥ ౩౧

తా॥ ఓవదేవతలారా మిూకీవ్యర్థక్రియచే నేమిప్రయోజనంబు న
యన్ననం దేయుధరంబు వేణువుప్రమోయించుచునతివిలాసంబున సౌందర్యం
బుజే నొప్పెడి ముఖకమలంబును వహించినదియై వాచామగోచరంబై వెల
యుకాంతిమిజేతం జూడం దగినదియనుట

శ్లో॥ అనన్యసాధారణకాంతికాంతమాక్రాంతగోపీనయనారవిందమ్।
పుంసఃపురాణస్యనవంవిలాసం పుణ్యేనపూర్ణేనవిలోకయిష్యే॥

టీక. అనన్యసాధారణకాంతికాంత – అనన్యసాధారణ- ఇతరులకందరాని, కాంతి- కాంతిచేత, కాంతమ్ మనోహరమయినయదియు, ఆక్రాంతగోపీనయనారవిందం- ఆక్రాంత- ఆక్రమింపఁబడిన, గోపి – గోపికలయొక్క నయనారవిందం-కమలములవంటికన్నులుగలయదియునగు, పురాణస్యపుంసః ఆదిపూరుషుఁడైన నారాయణునియొక్క, నవం- నూతనమయిన, విలాసం- శ్రీకృష్ణరూపవిలాసమును, పూర్ణేన- తక్కువగాని పుణ్యేన- పుణ్యముచేత, విలోకయిష్యే చూచుచున్నాను

చ॥ ఇతరులకందరానిజగదేకమనోహరకాంతియుక్తసమా
గతనవమూర్తి నాకరవిలాసములన్నియుగోపబాలికా।
యతనయనారవిందములకగ్గముసేయు పురాణపూరుషు।
న్నతింగలవోసిచూచెదనమగ్రసనాతనపుణ్యసంగతిౕ।

తా॥ ఇతరులకందరానికాంతిచేమనోహరంబగుచు గోపికలకను మరలచేనాక్రమినిపఁబడిన పురాణపురుషుండగు నారాయణుని క్రొత్త విలాసంబుఁజూచుచున్నాననుట.

శ్లో॥ సామ్రాజ్యపాతమస్నవంద్యపదమ్ త్వభావైన్సర్వాన్ సురేంద్రని
కరానిదమేవయాచే। మందస్మితార్ద్రిమధురాననచంద్రికేచ్ఛే
న్యపుణ్యానిచమేమమభక్తిరస్తు॥

టీక. సాష్టాఙ్గపాతం-సాష్టాఙ్గ అష్టావయవములతోఁగూడిన పాతపా తము గలుగునట్టులుగా సర్వాన్ సమస్తములగు- సురేంద్రనికరాన్ - సు రేంద్ర - దేవతా శ్రేష్ఠు యొక్క-నికరాన్-సమూహములఁగూర్చి-అభివం ద్య- నమస్కరించి- సమస భావైః సమస్త ప్రకారములచేత ఇదమేవ ఈచె ప్పఁబోవునదియె యాచే- యాచించుచున్నాను, మన్దస్మితార్ద్రమధురానన చంద్రబిమ్బె -మందస్మిత- మందహాసముచేతఁ ఆర్ద్ర సరసమైనదియగుట చేత మధుర సుందరము లైన ఆననచంద్రబిమ్బ-చంద్రబింబమువంటి ముఖము గల నందస్య నందగోపునియొక్క- పుణ్యానిచయే పుణ్యసమూహమైన శ్రీకృష్ణ ని యందు మము నాకు భక్తిః భక్తి అస్తు అగుఁగాత.

మ॥ అమరానీకసమస్త సుపర్వస్ఫురితికిన్ సాష్టాంగ దండప్రణా
మములంగావించు సర్వభావములచే నే వేఁడెదన్ మందహాస| సుఖాం
భోజవిలాసవైభవ విరాజన్నందగోపాలుపుణ్యాళియందు భ
క్తి నెలువంద నాకు నెల్లప్పుడున్॥ 33

తా॥ సమస్త దేవతా శ్రేష్ఠసమూహములఁగూర్చి కరంబులు జానువు బులు నేలంబుకుంబులు ఫాలంబును శిరంబును బుధమిత్రులాకరముఁ సమ స్త ప్రకారంబుల నెయ్యాంబున నీచెప్పఁబోవు దాన్యోదిక్రమంబున యాచించుచు న్నాను ఎటులనిన జిఱునగవుచే సరసమైనసుందరంబై చందురునింబోలిన మొగంబు గలిగినదియు పుణ్యాంపు గుంపునైవడిఁ జెలఁగు గోపాల దేవునందు పర తన్త్రతం బగు భక్తి గలుగుంగావుతమని యాచించుచున్నానఁట.

శ్లో॥ మోఘప్రవాహేషు స్వవసం మన్యేషు తావి గణ్యాః పురుషాయు
షేషు। ఆస్వాద్యతే యత్ర కయాపి భక్త్యా నీలస్య బాలస్య నిజం చరిత్రమ్!

టీక. మోఘు- ఊరకగుచున్నయవియు, ప్రవాహేషు ప్రవాహ రూపములయినయవియు ను, పురుషాయుషేషు జీవనకాలములయందు నవ వె ఆప్రసిద్ధమయిన, తే తాః- క్షణమే, గణ్యాః లెక్కఁ బడఁగినయదియని,మ న్యే - తలంచుచున్నాను, యత్ర, ఏక్షణమందు, కయాపి -అనిర్వాచ్యమగు ను, భక్త్యా భక్తిచేత, నీలస్య నీలవర్ణుఁడైన, బాలస్య - బాలకృష్ణునియొక్క నిజ స్వకీయమగు నా. చరిత్రం- చరితము, ఆస్వాద్యతే- అనుచింతింపఁబడుచు న్నదియో తే క్షణాః-ఆక్షణమే,గణ్యాః లెక్కఁ పడఁగినదియని,మన్యే-తలం చుచున్నాను, అనియన్వయము.

ఉ॥ ఏమిటికింబుచాశనుదినెంచని యాయువు లెక్కఁబెట్టఁగాఁ।

పామరవృత్తినైన మఱిభక్తివిధంబుననైన బాలకు౯। లోమహరీనీయుఁడౌ
హరిఁదలంచు నిమేషములన్మహార్తముల్। క్షామములు లెక్కకెక్కఁగను
నల్పనికాలము లెల్లవ్యర్థములుల్॥ ౩౪

తా. ప్రవాహరూపంబుగఁబోవు జీవితకాలంబున నేరూపంబుగనైన భక్తిచేతనైనను నీలవర్ణుండగు బాలకృష్ణుని చరిత్రంబు చింతింపఁబడుచున్న క్షణకాలంబైనను లెక్కింపనర్హంబులేని పోనేమిటికనుట. *

శ్లో॥ నిసర్గసరసాధరం నిజదయార్ద్రదివ్యేక్షణం మనోజ్ఞముఖప
ఙ్కజం మధురసార్ద్ర మందస్మితమ్। రసజ్ఞహృదయాస్పదం రమితవల్లవీ
లోచనం పునః పునరుపాస్మహే భువనలోభనీయం మహః॥ ౩౫

ప్ర. నిసర్గసరసాధరం- నిసర్గ- స్వభావముచేత, సరస రసయుక్తమైనయిన, అధరం- అధరోష్ఠముగలయదియు, నిజదయార్ద్రదివ్యేక్షణం- నిజ- నిత్యమయిన, దయా- దయచేత, ఆర్ద్ర- ప్రసన్నములయిన, దివ- దివ్యములయిన, ఈక్షణం - నేత్రములుగలయదియు, మనోజ్ఞముఖపఙ్కజం మనోజ్ఞ సుందరమయిన, ముఖపంకజం-కమలమువంటి ముఖముగలయదియు - మధురసార్ద్రమందస్మితం మధురస హృద్య రసముచేత ఆర్ద్ర-సరసమయిన- మంద స్మితం- చిఱునగవుగలయదియు- రసజ్ఞహృదయాస్పదం రసజ్ఞ- బ్రహ్మజ్ఞులయొక్క- హృదయ-హృదయముయొక్క ఆస్పదం అవస్థానముగలయదియు రమితవల్లవీలోచనం- రమిత సంతోషింపఁబడిన, వల్లవీ- గోపికలయొక్క లోచనం నేత్రములుగలయదియు భువనలోభనీయం భువన-లోకములచేత లోభనీయం- ఆశింపఁదగినయదియునైన-మహః- శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజమును- పునః పునః- సారెసారెకును- ఉపాస్మహే, సేవించుచున్నాము *

ఉ॥ కమ్రసితేనవాననసి గ్రమ్మెడుమోవి సుధారసమ్ములం।
జిమ్మెడు తేటనవ్వొగయఁజిప్పిలుచూపులు మోముదమ్మిచాయ నెమ్మను
గోపికల్ప్రనిహళోవహిఁజెందర సజ్ఞతెల్లలో। కమ్మనగాంచి సాకల్య నవ
కంబగు తేజముఁగొల్చెదన్మదిక॥ ౩౬

తా. స్వభావంబుచే సుందరంబగు నధరంబును దయచే సరసంబులై దివ్యంబులైన నేత్రంబులును మనోహరంబగు ముఖకమలంబును హృద్యరసంబున సరసంబగుచిఱునగవునుం దలిగి యెల్లలోకంబులచే నాశింపఁదగినదియై పరబ్రహ్మంబునెఱిఁగినవారల హృదయంబు లాస్పదంబుగనుండుచు గోపికలనయనంబులకు సంతసంబుఁ జేయుచు వెలుఁగు శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజంబును సారెసా

రెకు నేను సేవించుచున్నానని భావము. ❊

శ్లో॥ సకోపిబాలస్సరసీరుహాక్షః సాచవ్రజస్త్రీజనపాదధూళిః।
ముహుస్తదేతద్యుగళంమదీయే మోముహ్యమానేపిమనస్యుదేతు॥

టీక. సః- ప్రసిద్ధుఁడయినవాఁడును, కోపి- వాచామగోచరుండైన వాఁడును, సరసీరుహాక్షః- పుండరీకాక్షుఁడయినవాఁడునైన బాలఃబాలుఁడును సా - ఆప్రసిద్ధమయిన వ్రజస్త్రీజనపాదధూళిశ్చ వ్రజస్త్రీజన - గోపికాజనములయొక్క - పాదధూళిశ్చ -పాదధూళియును, తదేతద్యుగళం ఆయీరెండును మదీయే - నాసంబంధమయిన మనసి చిత్తము మోముహ్యమానేపి మోహమునొందినదైనప్పటికిని ముహుః మరిమరికి ఉదేతు స్ఫురించుఁగాత.

చ॥ జలరుహపత్రనేత్రుఁడు వచోగతి కందని వాఁడు ప్రోవఁగా।
లలితవిశాలలోచనములం బరికించు చుఁ జాయ వెన్నుఁడై।
దులకలవచ్చు బాలుఁడును దోషనెకాలిసి యూడ రాతవిం।
గలిసికొనంగవచ్చు వ్రజకాంతలపాదరజంబుఁగాంచెద॥ ౩౬

తా. ప్రసిద్ధుడై వాచామగోచరుండై తెల్లదామరలవంటి లోచనంబులుగల బాలకృష్ణుండను వానివెంటవచ్చు గోపికలపాదరజంబును మిక్కిలి యుభ్రాంతంబగు నామనంబునం గాంచుచున్నానట.

శ్లో॥ మయిప్రయాణాభిముఖేచ వల్లవీస్తనద్వయీదుర్లలితస్స బాలకః। శనైశ్శనైశ్శ్రావితవేణునిస్వనో విలాసవేషేణపురః ప్రతీయతామ్॥

టీక మయి- నేను ప్రయాణాభిముఖేచ ప్రయాణాలోకాంతరప్రయాణమునకు అభిముఖేచ ఉన్ముఖుఁడనగుచుండఁగా వల్లవీస్తనద్వయీదుర్లలితః-వల్లవీ గోపస్త్రీలయొక్క- స్తనద్వయీ స్తనద్వంద్వములచేత దుర్లలితః- శ్రాంతుఁడైన సః ఆప్రసిద్ధుఁడైన బాలః బాలకృష్ణమూర్తి శనైశ్శనైః మెల్లమెల్లన శ్రావితవేణునిస్వనః శ్రావిత శ్రవణమార్గమునొందింపబడిన వేణునిస్వనః వేణునాదము గలవాఁడగుచు విలాసవేషేణ విలాసవిలాసార్థమైన వేషేణ అలంకారముచేత పురః యెదుట మమ నాకు ప్రతీయతాం తోఁచుఁగావుత.

ఉ॥ గొల్లమిటారిప్రాఁపచను గుత్తులహత్తినవింతము గుబ్బఁజ
ల్లసిచూపుకోవడలి వారెకుజారె పిల్లఁడుగో। నల్లనగాకుఁడెల్లు

టికునై విలసిల్లి పెల్ల గ్రోతతో। ల్లని శ్యాలు గొప్ప హించు నాపయు
నంబు విల్పు ము.గిలకా।

తా. నే. లోకాంతరంబులకు జీవనము శ్రీనిచుకు గోపికలచన్నుల
గాయిడిచిల నిర కాంక్షంబుగల వాచామగోచరుండగు గాంబు సుమేల్ల సేల్లన
వేణుగానంబు రాచెవులవించుచు నాముందటవిలాసయుతంబుగు వేషంబుచేని
ల్పుంగాప్రకాశించు.

శ్లో॥ అతిభూమిమహిమానమనవా నప మాంసాసితవల్లనీస్తనమ్।
నవామ ని రినాయనామనుపమాద్వైతం పాస్మహేమహః॥

టీక నవరాం నవమములకును,మానవాం వానసన్ములకు, అతిభూ
మిం మిక్కిలియువిషయమునయనదయు ఆభూమిం అవిషయంబునయది
యు (సగుణాత్వము విషయమనియు నిర్గుణాత్వమువిషయమనియు వదా
త్వర్థము) అపరం. ప్రసిద్ధమయినయదియు రినాయనం రనాయనస్వరూ
పమయినయదియు మధురాద్వైతం మధురసౌందర్యముచేత అద్వైతం
అద్వితీయమయినయదియు నాసితవల్లవీ స్తనం నాసిత సివానముగఁజేయఁ
బడిన వల్లవీస్తనం గోపికాస్తనములుగలయదియు నగుమహఃఏవ తేజము నే
ఉపాస్మహే సేవించుచున్నాము.

చ పలుకఁగోలఁదిగానియను భావముగాంచియునద్వితీయమై।
పొంపునవహించినది లోక పూర్వరసాయనమై మనోహరాన్వితిన్।
గొలికెడు దివ్య తేజము మనోహరపల్లవ వల్లవాదరిక్
లలితపయోధరాంత విలాసని గానముగాంచెఁగంటిరే

తా. పలుకంగరంబుగాని మనుభావంబుచేనద్వితీయంబై మనంబునకు ర
సాయనంబై నెగడుదివ్య తేజంబు గోపికలచన్నులక్తైలాసంబుఁజేసెనిట్టి తేజం
బునెడపకయుపాసించుచున్నానపట.

శ్లో॥ జననాంత రేపజగదేకమణ్డనే కమనీయధామ్నికమలాయతేక్షణే।
వ్రజసుందరీక విలోచనామృతే చపలాః సంతునః చెంచిత్తవృత్తయః।

టీక. జగదేకమణ్డనే జగత్ లోకములకు ఏకముఖ్యమయినమణ్డనే
అలంకారమైనవారని కమనీయధామ్ని కమనీయ కోరఁదగినధామ్ని, తే
జముగలవాడు కమలాయతేక్షణే కమల తామరరేకులవలె అయతవి
శాలములైన అక్షిణేత్రములుగలవాని వ్రజసుందరీజనవిలోచనామృ
తే వ్రజ వ్రేపల్లెయందున్న సుందరీజనముల కన్నుల. విలోచ

న- నేత్రములకు అమృతే-అమృతప్రాయుఁడైనవాఁడునైన శ్రీకృష్ణమూర్తి యందు, జననాంతరేపి-జన్మాంతరమునందు, మే-నా యొక్క, సకలే-ద్రియాణి, చక్షురాదులగు నెల్ల యింద్రియములు చపలాని- ఆసక్తములు నంతు- అగుంగాక

మ॥ శతపత్రోజ్జ్వల పత్రనేత్రు వ్రజకంజా తాననాలోకనా ।
మృతధారాధరు చారుగాత్రు భువనో న్మేషైకభూషాసము । న్నత
చారిత్రుఁ బవిత్రుఁ గొల్చి యి జన్మంబు న్వలోకేంద్రియ।ప్రతతుల్
సౌఖ్యమునొందుగాత చాపల్యంబు లీడేరగ॥

తా॥ జగములకు ముఖ్యముగ నలంకారభూతుఁడును గొరంతగినమహనీయతేజముకాన్యయుండును బుండరీకాక్షుండును గోపిల నేత్రములకమృతంబుబోలె సుఖంబు జేయువాడునగు శ్రీకృష్ణదేవునందు ప్రతిజన్మంబునను నా సకలేంద్రియంబులాసక్తంబులయి సుఖంబునొందుగాతయనుట॥

శ్లో॥ ముని శ్రేణీసంద్యం మదభరలవద్వ్రవవధూ స్తనశ్రోణీబిమ్బ।
స్తిమితనయనామ్భోజసుభగమ్। శ్రుతిశ్లాఘాభూమింపులకితగిరాం
నైగమగిరాం ఘనశ్యామం వందే కిమపి మహనీయాకృతిమహః॥ ౮౦॥

టీక ముని శ్రేణీసంద్యం ముని-మునీశ్వరులయొక్క శ్రేణీ పంక్తులచేత వంద్యం నమస్కారము చేయబడుచున్న యదియు మదభరలసద్వల్లవవధూ స్తనశ్రోణీబింబస్తిమితనయనాంభోజసుభగం- మదభర - మదభారము చేత లసత్ ప్రకాశించుచున్న వల్లవవధూ ఆభీరస్త్రీలయొక్క స్తన స్తనములయొక్కయు శ్రోణీ పిరుదులయొక్కయు బింబ ప్రదేశముల విషయము యి స్తిమిత నిశ్చలమైనటువంటి నయనాంభోజ తామర రేకులవంటికన్నులచేతను సుభగం సుందరములయిన యదియు పున వెనడియు పులకితగిరాం పులకిత సంజాతపులకములుగల గిరాం వాక్యములుగల నైగమగిరాం వేదాంతవాక్యములకు శ్లాఘాభూమిం కొనియాడఁదగినభూమియైనయదియు, ఘనశ్యామం -ఘన-వారిదమువలె, శ్యామం నల్లనయిన యదియు, మహనీయాకృతి మహనీయ- స్పృహణీయమయిన, ఆకృతిం- స్వరూపముగలయదియు, కిమపి- చెప్పశక్యముగానిదియునగు, మహః-శ్రీకృష్ణుఁడను తేజస్సును గూర్చి వందే-నమస్కారము చేయుచున్నాను-

చ॥ పులకలుగ్రమ్మమౌని జనముల్ శ్రుతివాక్యముల న్నుతింపగా ।
జలదము నోహరాకృతి యొసంగ మదాల సవల్లవాంగనా లలిత

పద్మోద్భవా తత [illegible] విలాసకటాక్షలోలలోచన। [illegible] సంఘ
కృత పుణ్య [illegible] [illegible] ॥ ౪౦

తా. మునిశ్రేష్ఠులచే నమస్కరింపఁబడుచు మహాలక్ష్మీ [illegible]
[illegible] చుక్కోపికల కుచాంతరప్రదేశంబునందెలంగు కరదామరలచేసుంద
[illegible] యుపనిషద్వచనంబులకుఁ బతిపాలకవిషయంబై నీలమేఘంబుఁబోలె
నలరు [illegible] [illegible] వాచామగోచరంబై వెలుంగు తేజంబు
[illegible] చుచున్నానుట

శ్లో॥ అనుచుమ్బ్య [illegible] మనసా మనుజాకృతేః కృష్ణహరిమా
శ్రియమంబి[illegible] । అయిదేవకృష్ణదయి [illegible] [illegible]
[illegible] మత్కాన్యశాః॥ ౪౧

టీ. [illegible] చలించుచున్న [illegible], మనసా- మనస్సుచేతను మను
జాకృతేః మనుష్యాకారమువంటి యాకారముగల శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క
మధురిమ శ్రియం మధురిమ - సౌందర్యముయొక్క, శ్రియం సంపద
ను [illegible] తలంచుచున్నవారలకు యాన్యశాః [illegible] దినములు, అ
భూవన్ అగుచున్నవియో అయిదేవ దేవుఁడవయినవాఁడు దయిత ఇ
ష్టుఁడవయినవాఁడవుననగు [illegible] కృష్ణ [illegible] కృష్ణా ఇతి ఈప్రకారము జ
ల్పతాం చెప్పుచున్న [illegible] మాకు [illegible] ఆటువంటి దినములు.
భవేయుః [illegible]॥

ఉ॥ [illegible] వేష [illegible] [illegible] కాంతినంచల।
[illegible] చిత్తమున [illegible] కృష్ణ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]।
[illegible] విధేయులైన [illegible] మహా [illegible] [illegible]। [illegible]

తా. [illegible] చిత్తంబుచే [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] సౌందర్యసంపద ధ్యానంబుఁజేయువారలకు [illegible] [illegible]
[illegible] కృష్ణా [illegible] [illegible] దినంబులు [illegible]
[illegible] బులయ్యెడుమనుట,

శ్లో॥ కిశోరవేషేణ కృశోదరీదృశాం విశేషదృశ్యైక విశాలగోచరం।
యశోదయాలబ్ధయశోవిశాల [illegible] సామయేసిలది [illegible] కదా॥

టీ॥ కృశోదరీదృశాం కృశోదరీ కృశి [illegible] [illegible]
దృశాం కన్నులచేతను విశేషదృశ్యైక విశేష [illegible] [illegible]

త్యైన చూడఁదగిన-కిశోర వేషేణ-బాల్య వేషముచేత, ఉపలక్షితం-చూడఁబడి
న వానిని, విశాలలోచనం- విశాల వెడలుపులైన, లోచనం- కన్నులుగల
వానిని, యశోదయా యశోదా దేవిచేత, లబ్ధయశోనవాంబుధేః-లబ్ధ-పొం
దఁబడిన యశఃకీర్తియను, నవ- నూతనమైన, అంబుధేః- ఉదధికి, నీలనిశాక
ర-నీలనల్లని, నిశాకరం చంద్రుఁడైన శ్రీకృష్ణస్వామిని, కదా-యెప్పుడు, ని
శా యే చూచుచున్నాను-

శా॥ లీలాలోలవిశాలలోచనుని గేళిన్శైశవాలంకృతు। న్బాలు
న్బాలితలోకపాలు వ్రజకాంతల్ సొక్కుచుం బెక్కుచుం। బాలంగన్ను
లకొద్దికన్గొను యశోదాకీర్తిరత్నాకర। పాళీయామునిలనీరదత
నుం భావింతునెల్లప్పుడున్॥ ౪౩

తా. వ్రేపల్లియయందలి గోపికల నేత్రంబులచే జూడంబడుచున్నవి
యు విలాసార్థంబుగ నంగీకరింపబడిన బాలవేషంబుగలిగి విశాలంబులగు లో
చనంబులచేతం దేజరిల్లుచు అశోదాకీర్తిసముద్రంబునకు జంద్రుఁడై నీలవర్ణుఁడుం
నైన గోపాలదేవు నెప్పుడు చూచుచున్నానుట.

శ్లో॥ ప్రకృతిరవతు నో విలాసలక్ష్మీః ప్రకృతి జడప్రణతాప
రాధవీప్సా। సుకృతికృత పదః కిశోరభావే సుకృతిమనః ప్రణిధాన
పాత్రమోజః॥ ౪౪

టీక కిశోరభావే- బాలభావమందు విలాసలక్ష్మీః విలాససంపద
ను. ప్రకృతిః మూలకారణమయినదియు ప్రణతాపరాధవీప్సామ్ - ప్ర
ణత భక్తులయొక్క అపరాధ అపరాధములయొక్క వీప్సామ్ పరంపరా
విషయమై ప్రకృతిజడం స్వభావముచేత జడమునైనయదియు. సుకృతిమనః
ప్రణిధానపాత్రం సుకృతి పుణ్యపురుషులయొక్క- మనః - మనస్సుయొ
క్క ప్రణిధానపాత్రం ఏకాగ్రవిషయమైన వానిని సుకృతికృతపదం
సుకృతి పుణ్యపురుషుల యందు కృత చేయబడిన పదం స్థానముగల వాడు
నగు ఓజః తేజస్సు నః మమ్మును అవతు-రక్షించుఁగాక.

చ॥ హితజనతాపరాధముల న్నెఱుఁగఁ జాలజడస్వభావమై
కృతమతులాత్మలోనఁ దలఁపంగ పాత్రమునై కిశోరతా।
స్థితపదమై విలాసప్రకృతికి హేతువునై మనోహరా।
కృతిఁ గనుపించు నా సుకృతి సేవలతేజము మమ్ముఁ బ్రోచుతన్॥ ౪౫

తా. బాల్యంబునవిలాససంపదకుమూలకారణంబై భక్తులయపరాధవీక్షవిష యమై స్వభావసిద్ధంబుగజడంబై విద్యానుభవసంబుల నేకాగ్రపాత్రంబుపకృతులయందు జేయంబడిన నివాసంబుకలిగి వెలుంగు తేజంబుమమ్ముం బ్రోచుంగావుత యనుట.

శ్లో॥ అపహసితసుధామదావలేపై రధికమనోహరమార్ద్రిమం
దహాసైః । వ్రజయువతి విలోచనావలేహ్యా రమయతు
ధామరమావరోధనం నః॥   ౭౬

టీక- అపహసితసుధామదావలేపైః- అపహసిత- యెగతాళిచేయం బడిన సుధా-అమృతముయొక్క మద-మద హేతుకమయినఅవలేపైః గర్వముగలిగిన ఆర్ద్రిమందహాసైః ఆర్ద్రి రసయుక్తమయిన మందహాసైః చిఱునగవులచేతను అధికమనోహరం- అతిశయమయినమనోహరమైన వ్రజయువతివిలోచనావలేహ్యం వ్రజయువతి ఆభీరస్త్రీలయొక్క విలోచన కన్నులచేత అవలేహ్యం ఆస్వాదనచే జూడందగిన రమావరోధనం రమా లక్ష్మీదేవికి అవరోధనం అంతఃపురమైన ధామ-కాంతి. నః మమ్ము. రమయతు ఆనందముచు బొందింపం జేయుగాక.

చ॥ నవసుధగ్రోవ్వునవ్వ చిఱునవ్వులు మోమున గొమజూప।
వల్లవలలనావిలోచన విలాసవిలేహ్యమునై రసామృతీ।
భవనభుజాంతరస్థలినిఫాసిలునందతపః ప్రభావసం।
భవఫలమైన ధామముశుభంబులభంగుర భంగినీవుతకా॥

తా. నవామృతంబుగర్వంబునపహసించుమందహాసంబుమోమునం గ్రొత్తనవ్వునుంజూపగోపికలవిలోచనంబుచే మిక్కిలియుంజూడంబడుచున్నదియై శ్రీమహాలక్ష్మికినిల్లయివెలుంగు తేజంబు మమ్ము సంతోషింపంజేయుగాక

శ్లో॥ అఙ్కురితస్మరదశావిశేషై ర శ్రాంతహర్షామృతవర్షము
ఖామ్ । నక్రీడతాం చేతసిగోపకన్యా ఘనస్తనస్వస్త్యయనం
మహానః ॥

టీక- అఙ్కురితస్మరదశావిశేషైః అంకూరిత అంకురించిన స్మరదశావిశేషైః మందహాసవిశేషముల చేతను అక్ష్ణాం నేత్రములను అశ్రాంతహర్షామృతవర్షం - అశ్రాంత - అవిచ్ఛిన్నమైన - హర్షామృత ఆనందామృతముయొక్క వర్షం వర్షమైనయుదియు గోపకన్యాఘనస్తనస్వస్త్యయనం గోపకన్యా గోపకన్యలయొక్కఘన ఘనములయిన స్తన స్తనముల

యొక్క - స్వస్త్ర్యయనం - మంగళాయతనము నయనయుతే మహః, కాంతి నమయొక్క - చేతసి మనమునందు - సంక్రీడతాం తెల్పగనీడి చుగాక,

చ॥ అతులితమందహాసరుచి రాననము ల్విలసిల్లనర్యనో। న్నతజ
నతావలోక ఘనహర్షసుధాపమునర్ష హృష్టమై। సతతముగోపికా
ఘనకుచస్థలసిస్త్రులదివ్యమంగళో। యుతమై నఘమునునిరంతర
ముంజరియించు మాదికిన్॥ ౮౭॥

తా॥ మిలమిలతెల్లచన్నచిఱునగవు గాంతులుచే నలరుచు మనోహరమై మోమును, భక్తజనుల చూచు చూపుల తేటదనము గలిగి, సంతోషామృతము వర్షించుచు గోపకన్యకలకుచ మండలములతో సంగమాయత్తమైన తేజము నామనంబున నంజరియించుగాత యనుట, ✽

శ్లో॥ మృగమదపఙ్కసఙ్కర విశేషితవన్యమహాగిరితటగణ్డగైరిక
ఘనద్రవవిభ్రమితమ్। అజితభుజాన్తరం భజత హే వ్రజగోపవధూ
స్తనకలశస్థలీఘుసృణమర్దనకర్దమితమ్॥ ౮౮॥

టీక॥ మృగమదపఙ్కసఙ్కరవిశేషితవన్యమహాగిరితటగణ్డగైరికఘనద్రవవిభ్రమితం - మృగమద - కస్తూరియొక్క పఙ్క - బురదయొక్క సఙ్కర సంబంధముచేత విశేషిత మిక్కిలియునతిశయింపఁబడిన వన్య అడవియందుఁబుట్టిన మహాగిరి గొప్పపర్వతముయొక్క తట చరియందలి గండ స్థలములయొక్క గైరిక గైరికాదివిశేషముయొక్క - ఘన - సాంద్రమైన ద్రవద్రవముచేత విభ్రమితం - పండుగాఁ జేయఁబడినదియు - వ్రజగోపవధూ స్తనకలశస్థలీఘుసృణమర్దనకర్దమితం వ్రజ నందునివ్రేపల్లియందలి గోపవధూ గోపస్త్రీలయొక్క స్తనకలశ కలశములవంటి స్తనములయొక్క - స్థలీ - ప్రదేశమందలి - ఘుసృణ - కుంకుమగంధము, యొక్క మర్దన ఒరియుటచేత కర్దమితం బురదకలిగినదిగాఁజేయఁబడినదియునగునటువంటి, అజితభుజాన్తరం అజిత శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, భుజాన్తరం భుజమధ్యమును భజత సేవింపుఁడు. ✽

చ॥ మృగమదపంకసంకరగిరిస్థిత గైరికధాతురక్తిమం। బొగరువ
హించి వల్లవవధూపృథులస్తనకుంకుమంబునన్। ద్విగుణితకాంతివ
త్వుఁడగు నీరరుహాక్షుఁ గృపాకటాక్షునిం। దగిలి భజింపనిల్పుఁడుమ
దంబుననుత్తములార చిత్తముల్॥ ౮౯

తా॥ కస్తూరికర్దమముయొక్క సంబంధముచే నతిశయింపఁబడినగిరిప్రదేశంబు గండశిలయందలి ధాతువిశేషముయొక్క యతిశయంబగు ద్రవం

బుచే పరుణంబై బ్రేపల్లియయందలి గోపికలకుచంబులకుంగరాగవిశేషంబు
మార్దనంబుచేరిబకిలంబగు శ్రీకృష్ణునివక్షంబు సేవింపుండనుట

శ్లో॥ ఆమూలపల్లవితలీలమపాఙ్గజాలై రాసిఞ్చతీం వసమాకృతగోపవే
షా । బాల్యాకృతిర్మృదులమగ్ధ ముఖే దుబిమ్బా మాధుర్యసిద్ధిర
వతాన్మధువిద్విషోనః

టీక ఆమూలపల్లవితలీలం అమూల మూలపర్యంతకము పల్లవిత చిగి
రించినటువంటి లీలం లీలగలు గునట్టులుగా అపాఙ్గ జాలైః అపాఙ్గ కోనం
టిచూపులయొక్క జాలైః సమూహములచేత భువనంబులను ఆసిఞ్చ
తీ తడుపుచున్న యదియు అస్కృతగోపవేషా అస్కృత అంగీకరణ చేయబడిన
గోపవేషా గోపాలక వేషముగలయదియు మృదులముగ్ధ ముఖేందుబింబా చం
ద్రబింబముతో సమానమయిన ముఖముగలయదియు మాధుర్య సిద్ధిః మా
ధుర్య మధురత్వముయొక్క సిద్ధిః ప్రాప్తియైనయదియు నగుమధువిద్విషః
శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క బాల్యాకృతిః బాల్యా బాలభావమందలిఆకృతిః
రూపము నః మమ్ము అవతాత్ రక్షించుంగాత ⁂

చ॥ కరుణను బాదుకొల్పినజగంబు గటాక్షసుధారసాప్తిచే । బ
రిణత బల్లవప్రసవ పక్వ ఫలంబునుగా నొనర్చుచుం । జొగుతమిటారి
ప్రాయమున జెల్వగుచక్కదనాలపంటన । మ్ముఱరహరు బూర్ణచం
ద్రముఖు మోహనపల్లవ వేషుంగొల్చెదన్॥ ౪౭

తా॥ మొలకలెత్తజిగిర్చిన విలాసంబులు గలుగు టులపపాంగనిరీక్ష
ణ బులజగంబుంజూచుచున్నదియై కోమలంబునుసుందరంబునై చంద్రబింబం
బుంబోలిన నెమ్మొగంబు గలిగి యందఱచే నంగీకరింపబడిన గోపాలాలంకా
రంబుగలిగి సౌందర్యంబులకాటపట్టయి వెలయునట్టి శ్రీకృష్ణుని బాలభావంబు
నందలియాకారంబుమమ్ము రక్షించుగావుత ⁂

శ్లో॥ విరణన్మణినూపురం వ్రజే చరణామ్భోజ ముపాస్వశార్ఙ్గి
ణః । సరసే సరసి శ్రియాశ్రితం కమలం వాకలహంస నాదితమ్॥ ౪౮ ।

టీక॥ వ్రజే నందుని గొల్లపల్లియయందు - విరణన్మణినూపురం - విర
ణత్ ధ్వనిచేయుచున్న - మణి-మణిమయములయిన-నూపుర - అందెలుక
ల యదియు సరసే రసయుక్త మయిన సరసి సరస్సునందు శ్రియా కాం
తి చేత శ్రితం ఆశ్రయింపబడిన యదియు కలహంస నాదితం కలహంస

రాజహంసలచేత, నాదితం- ధ్వనికలవిగాఁజేయఁబడినటువంటి, కమ లం- కమలములవలెనున్నదియునగు, శార్ఙ్గిణః - శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, చరణాంభోజం- కమలములవంటిపాదములను, ఉపాస్వ- సేవింపుము, ఇచట చరణాంభోజమ్-అనుపదము ద్విశేషణపదములును జాత్యేకవచనముగాఁ బ్రయోగింపఁబడియె. ❊

ఉ॥ సారతరోరు నూపుర వరస్వనసన్నిభ మంజుల స్వనంబు। లీల విలాసపాదములకేఁ జరియించుచు వీథిలేగలం । బారఁగఁదోలి వెంబడి సపర్యలు వారుచుఁ జేరిపట్టుచుం । గో నటించుచిన్నయను కేఁరి నామదినాశ్రయింపవే॥ ౭౦॥

తా- సారవంతంబగు స్వరంబున నూపురధ్వనితోడంగూడిన కమలంబుకరణి యుంవియల బ్రోఁతచేరవణిచు శ్రీకృష్ణుని కాంతియుతంబగు పాదకమలంబుల సేవింపుము. ❊

శ్లో॥ శరణమశరణానాం శారదాంభోజనేత్రం నిరవధిమధురిమ్నా నీలవేషేణ రమ్యమ్ । స్మరశరపరతంత్రైస్స్మేరనేత్రాంబుజాభిః వ్రజయువతిభిరవ్యాద్బ్రహ్మ కించిద్వేష్టితం నః॥ ౭౧॥

టీక. అశరణానాం- రక్షకులులేనివారలకు, శరణం- రక్షకమైనయదియు, శారదాంభోజనేత్రం-శారద శరత్కాలసంబంధములయిన, అంభోజ- కమలములవంటి, నేత్ర- కన్నులుగలయదియు నిరవధిమధురిమ్నా- నిరవధి,అవధిలేని, మధురిమ్నా - సౌందర్యాతిశయముగల-నీలవేషేణ-నల్లని వేషముచేత- రమ్యం- మనోహరమయినయదియు-స్మరశరపరతంత్రస్మేరనేత్రాంబుజాభిః- స్మరశర- మన్మథబాణములచేత-పరతంత్ర-పరాధీనుల మైనవారును- స్మేర- వికసించిన- నేత్రాంబుజాభిః పద్మములవంటికన్నులుగలవారునను- వ్రజయువతిభిః - గొల్లపడుచులగు స్త్రీలచేత వేష్టితం- చుట్టబడిన- బ్రహ్మ- శ్రీకృష్ణుఁడనెడు పరబ్రహ్మము, నః మమ్ము- అవ్యాత్ -కాపాడుగాక. ❊

మ॥ శరదంభోరుహనేత్రు నిరుపమ సౌందర్యగాత్రున్మనో । హర పౌరందరనీలగాత్రుఁ గుసుమాస్త్రావేశజాతస్మితాం । బురనంద వ్రజసుందరీపరీవృతుం గోపాంగనాలింగితు। న్శరణత్రాణవసన్నతు న్వే [illegible] ౭౧

తా- [illegible] కన్నులుగల [illegible] లంబులవిరిసిన తెల్ల

చామరరేఖలంబోలినకన్నుగవగలిగినిరవధిక సౌందర్యంబుగలనీలవర్ణంబుచే నతిమనోహరంబై మన్మథబాణంబులచే బడలి కతంబునం బరాధీనంబులైన లోచనకమలంబులుగల గోపయువతులచేతం బరివేష్టింపంబడియున్న శ్రీకృష్ణరూపంబగు పరబ్రహ్మంబు మమ్మురక్షించుగాత 🟉

శ్లో॥ సువ్యక్తకాంతిభరసౌరభదివ్యగాత్రమవ్యక్తయౌవనపరీతకిశోరభావమ్ । గవ్యానుపాలనవిధావనుశిష్టమవ్యాజరమ్యమఖిలేశ్వరవైభవం నః ॥ ౫౦॥

టీ. సువ్యక్తకాంతిభరసౌరభదివ్యగాత్రం- సువ్యక్త- ప్రకాశించుచున్న- కాంతి-కాంతియొక్క-భర అతిశయముగలిగినదియు సౌరభ-పరిమళయుక్తమయిన- దివ్యగాత్ర - దివ్యమంగళ విగ్రహముగల యదియు- అవ్యక్తయౌవనపరీతకిశోరభావం - అవ్యక్త- అస్ఫుటమయిన- యౌవన-జవ్వనముచేత. పరీత వ్యాప్తమయిన కిశోరభావం బాల్యముగలయదియు-గవ్యమపాలనవిధౌ - గవ్య - గోసమూహముయొక్క అనుపాలన రక్షణముయొక్క, విధౌ-విధానమందు- అనుశిష్టం-శిక్షితమయినయదియు,అవ్యాజరమ్యం,అవ్యాజ ఉపాధిరహితముగా, రమ్యం-మనోహరమయినయదియు నగు, అఖిలేశ్వర - వైభవమ్, అఖిలేశ్వర - నారాయణునియొక్క,వైభవం శ్రీకృష్ణాఖ్యవైభవము, నః-మమ్ము అవ్యాత్-రక్షించుగాక. 🟉

చ॥ ప్రకటితగాత్రసౌరభ కరంభితగాత్రము యౌవనార్భటీ । చకితకిశోరభావము నిసమనోహర రూపధేయమై । సకలజగన్నియంతయగు శౌరిమహాత్మ్యముగొల్లపల్లెలో । యకరయొకయింటపసులం దమే పెనిదేమిచిత్రమో॥ ౫౧॥

తా. ప్రకాశమానంబగు కాంత్యతిశయంబుగలిగి పరిమళయుతంబైనదివ్యమంగళశరీరంబును మొలకలెత్తుజవ్వనంబుచేవ్యాప్తంబునునగుబాల్యంబును గలిగి గోపరిపాలనవిధియందు శిక్షితంబైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవైభవంబు మమ్మురక్షించుగావుతయనుట. 🟉

శ్లో॥ అనుగతమమరీణామమ్బరాలమ్బినీనాం నయనమధురిమశ్రీసర్వమారణాసీమ్నామ్ వ్రజయువతివిలాసవ్యాపృతాపాంగమవ్యాత్ త్రిభువనసుకుమారం దైవతం కైశోరకం నః ॥ ౫౨

టీక. అమ్బరాలమ్బినీనామ్ - ఆకాశమునాశ్రయించి యున్నయట్టి వంటిదియు నమరీమధురిమ. శ్రీకర్మణి రణాసీమ్నామ్ నయన కన్నులయొ

క్క మధురిమశ్రీ సౌందర్యసంపత్సంబంధములయిన నర్మనిర్మాణ విలాసచే ష్టలయొక్క పీమ్నాం మర్యాదలుగల అమరీణాం- దేవతాస్త్రీలచేత ఆ నుగతం అనసరింపఁబడుచున్నదియు వ్రజయువతివిలాస వ్యాపృతాపాం గం వ్రజయువతి నందునిగొల్లపల్లియందలి గోపికాస్త్రీలయొక్క విలా సలీలలయందు వ్యాపృత ఉన్నట్టి అపాంగం కటాక్షములు గలదియు త్రిభువనసుకుమారం త్రిభువన మూఁడులోకములకును సుకుమారం సుం దరమైనదియు నైన దైవకైశోరకం దైవ శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క కయి శోరకం బాల్యభావము నః మమ్ము అవ్యాత్ పాలించుఁగాక

శా॥ లోల లోకనహావభావములనాలోకించుచుం దేవతా।
నాళీకాస్యలుమింటనంటితిరుగన్నందవ్రజాంభోరుహా।
క్షీలీలార్ద్రకటాక్షవీక్షలనరక్తిం బర్వత్రైలోక్యత।
వ్యాలంకారమునైచెలంగుహరిబాల్యప్రౌఢిమన్బ్రోవుత॥ ౫౧

తా. ఆకసంబుననుండి నేత్రసౌందర్య సంపదచే సంకేతంబులు దేవ్చు దేవస్త్రీలచే ననుసరింపఁబడుచు గోపాంగనల విలాసంబులపైఁ గడకంటిచూ పులనెలకొల్పుచు త్రైలోక్యసుందరంబై వెలయు శ్రీకృష్ణ ని బాల్యంబు మమ్ము బ్రోచుగావుతయనుట

శ్లో॥ అపాదమాచూడమతిప్రసక్తైరాపీయమానా యమినాం మనోభిః
గోపీజనజ్ఞాతరసావతాద్వోగోపాలభూపాలకుమారమూర్తిః॥

టీక ఆపాదమాచూడం పాదములు మొదలుకొని శిరస్సు పర్యంతము అతిప్రసక్తైః అత్యాసక్తకముగ బ్రవర్తించుచున్న యమినాం మునీశ్వరు లయొక్క మనోభి మనస్సులచేత ఆపీయమానా పానముచేయంబడుచున్న గోపీజనజ్ఞాతరసా గోపీజన గోపీకాస్త్రీలచేత జ్ఞాతయెఱుంగంబడిన రసారస ముగల గోపాలభూపాలకుమారమూర్తిః గోపాలభూపాలగోపాలభూపాల గోపాలభూపాలకుడయినశ్రీకృష్ణస్వామియొక్క కుమారమూర్తిః బాల్య రూపము వః మిమ్ము అవతాత్ రక్షించుఁగాక గోపాలభూపాలకుమారమూ ర్తిః అనుపదమునకు గోపాలభూపాల గోపాలకతియైననందునియొక్క కు మార, పుత్రుఁడైన శ్రీకృష్ణుస్వామియొక్క మూర్తిః శరీరము అనియునర్థాం తరముగలదని వ్యాఖ్యానభావము॥

మ॥ విమలాపాంగవిలాసగోమహిళావిజ్ఞాతసారస్యముం। దమితోన్న నిష్ఠ లూను డెందములచేతన్ మానులపాదము। స్తమునాపో

వగరునః త్రిసుపరూ సౌభాగ్యస్థా రామకోష్ణ। ముగోపాలకబాల
రూపకమణం [illegible] రంబు ఒప్పులిక। ౫౨॥

తా॥ ఆపాదమస్తకముగ నత్యాన స్తులగుమునులచే ధ్యానంబుచేయం
బడుచున్నదియై గోపజనంబుచే నెఱుంగంబడిన స్వారస్యంబు గలిగివెలుంగు
శ్రీకృష్ణుని బాలరూపంబు మమ్ముబ్రోచుగావుత యంట.

శ్లో॥ దిష్టాత్ బృందావనమృగదృశాం విప్రయోగాకులానాం ప్రత్యా
సన్నం ప్రణయచపలాపాంగవీచీతరంగైః। లక్ష్మీలీలాకువలయదళ
శ్యామలం కామవర్షం పుష్ణీయాన్నః పులకముకుళాభోగభూ
షావిశేషమ్॥

టీక విప్రయోగాకులానాం విప్రయోగ విరహము చేత ఆకులానాం
మిక్కిలివ్యాకులలయిన బృందావనమృగదృశాం బృందావనంబునందలిగో
పికాస్త్రీలయొక్క ప్రణయచపలాపాంగవీచీతరంగైః ప్రణయప్రేమాతిశయ
ముచేత చపల మిక్కిలిచంచలమయిన అపాంగ క్రేగంటిచూపులయొక్క వీ
చీతరంగముయొక్క తరంగైః సంతతులచేతను దిష్టాత్ [illegible] పులకము
కుళాభోగభూషావిశేషం పులకముకుళ [illegible] యొక్క ఆ
భోగ విశాలత్వమనియెడి భూషావిశేషం అలంకారము గలుగునట్టులుగా
ప్రత్యాసన్నం ప్రత్యక్షమయినదానివలెనున్నయదియు లక్ష్మీలీలాకువలయ
దళశ్యామం లక్ష్మీ శ్రీమహాదేవియొక్క లీలాకువలయ విలాసముగాధరించి
నసల్లకలువలయొక్క దళరేకువలె శ్యామ నల్లనైన ధామకాంతి వస్తువొ
క్క కామవర్షం మనోరథములను వృష్ణీయాత్ పోషించుగాక. ౫౩

మ॥ విరహోష్మన్ వ్రజభామినుల్ గని యుచ్చల్లోలపాంగంబు
నం దరలాపాంగతరంగసంతతుల సేదల్ దేర్చుచు న్వచ్చిరి। భ్రంగ
రోమాంచవిశేషభూషణుడగు గోపాలుండు పద్మాలయా కరలీలో
త్పలనీలవర్ణుండెసగు కల్యాణవారంపరల్॥ ౫౩

తా॥ అక్రూరుడు గొంపోవ [illegible] శ్రీకృష్ణుని మధురకుం గొంపోవ [illegible] నిపోవ
శ్రీకృష్ణవియోగంబున మన్మథబాణపీడితలైన గోపస్త్రీలకు [illegible] చేతంజం
చలంబులగు నపాంగదృష్టి [illegible] తతులచే దైవయోగంబున [illegible] గలుగుట
లనియెడి యలంకారవిశేషంబుగలుగునట్టుల గోపికలనిధిధ్యానంబు [illegible] ప్రత్య
క్షంబై నదానివలెనుండిన దిష్టాలక్ష్మీదేవికరంబున విలాసార్థంబు గా ధరించిన
నల్లకలువ రేకులవలెనల్లనైన [illegible] బుద్ధి మనోరథంబుల [illegible] యను

టి, కృష్ణుండు కుమారుండునుండియును గోపికల సన్నిధి ధ్యానవశంబునఁ బ్రత్యక్షంబై న. రణి ంచుచున్నాట, ❀

శ్లో॥ జయతి గుహాశిఖండి పింఛమాలీ స్సురగిరి గైరిక కల్పితాంగరాగః।
సురయువతి వికీర్ణ సూనవర్ష స్నపిత విభూషిత కుంతలః కుమారః॥

టీక, గుహాశిఖండి పింఛమాలీ, గుహా, షణ్ముఖస్వామియొక్క, శిఖండి- నెమిలియొక్క, పింఛ పురి, మాలీ సిగయందుఁ గలవాఁడును, సురగిరి గైరిక కల్పితాంగరాగః సురగిరి దేవస్థానము నగు మేరుపర్వతముయొక్క, గైరిక గైరికాది ధాతువిశేషములచేత, కల్పిత కల్పింపఁబడిన, అంగరాగ శరీరాను లేపనముగలవాఁడును, సురయువతివికీర్ణ సూనవర్ష స్నపిత విభూషిత కుంతలః సుర యువతి దేవస్త్రీలచేత, వికీర్ణ, వెదచల్లఁబడిన- సూనవర్ష స్నపిత విభూషిత కుంతలః పుష్పవర్షముచేతఁ దడుపఁబడినట్టువంటి యలంకరింపఁబడిన కేశము లుగల. కుమారః శ్రీకృష్ణస్వామి, జయతి సర్వోత్కృష్టుఁడై వర్తించు చున్నాఁడు

మ॥ సురకన్యాకర ముక్త కల్ప కుసుమస్తోమంబులో యాధ్యారవుం
దరుచుం జొన్నెలిగుంజెపై నిలిచి చెంగొందాయు రుల్ సుష్టి-ని। జగరధా
త్రీధర ధాతుధారఁజెలువారం [illegible] । [illegible]
[illegible] దేవుండొప్పు [illegible]॥

తా॥ కుమార స్వామి [illegible] శ్రీకృష్ణ [illegible] సిగ యందు లంకరించి మెరుగిరియందలి [illegible] దేవస్త్రీలు గురి పించు కల్పతరు ప్రసూనవర్షముచే [illegible] యందు [illegible] [illegible] శిరోజంబులు గలిగి వెలుఁగు శ్రీకృష్ణదేవుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై యున్నవాఁడు.

శ్లో॥ మసృణ మధుర మందస్మిత మంజుల మంగనా వల్లితం [illegible]।
విదధతాం వ్రజబాలవధూజన స్తనతటీ విలుఠత్ కన్నయనం [illegible]॥

టీక, మసృణ మధుర మందస్మిత మంజులం, మధుర, మనోహరమైనదియు ను, మంద మందమైనదియు, శుచి శోభనమైనదియునగు, స్మిత- చిఱునవ్వు చే త- మంజులం- సుందరమైనదియును, అంగనా వల్లితం, అంగనాజనముచే త. వల్లితం- చలింపఁబడుచున్నదయును, వ్రజబాలవధూజన స్తనతటీవిలుఠ న్నయనం- వ్రజ- వ్రేపల్లెయందుండు, బాలవధూ- గోపబాలికలయొక్క, స్తనతట- స్తనప్రదేశము [illegible] మన్నట్టువంటి, [illegible]

నేత్రములుగలదియును, విభోః త్రిభువనస్వామియొక్క - గేహమహం - గేహము నకమలను, విజయతే మే - సర్వోత్కర్షముగానుండు గాక.

మ॥ మురిపెంపుంజిటునవ్వుసవ్వడులు కెమ్మోవిన్ సుధాపూరంబు
లో । గురియంబోల్కు పువ్వుమోముదిరువౌ జివ్వనిసొంపులన్ నల్కు గాలాక్ష్య
న। బ్బురపుం బ్రాయము మెల్ల గుజ్జులతో ...
రవుంగన్నులదూముమూవుగల దేవా కృష్ణా ... ॥ ౧౯౯

తా. మెల్లనిమురిపెంపు నవ్వులచే ... తేనెలు కురియుచున్న మోముగల
దేవుడు కృష్ణుడు ...
ము ...
యుండు గాక.

శ్లో॥ అలసవిలసన్ముగ్ధస్నిగ్ధస్మితం వ్రజసుందరీ మదనకదనస్విన్నం ధన్యం
మహద్యుతివాఙ్మయం । తరుణమరుణజ్యోత్స్నాకర్త్స్నస్మితస్నపి
తాధరం జయతి విజయశ్రీకృష్ణస్య శ్రీమదాననపంకజం॥ ౨౦౦

టీక. అలసవిలసన్ముగ్ధస్నిగ్ధస్మితం అలస - మందము మనోజ్ఞమైనదియు విలసత్
ప్రకాశించుచున్న యుదియును, ముగ్ధ సుందరమైన యుదియునగు, స్నిగ్ధ చిరు
నగవుగలయుదియు, వ్రజసుందరీ - మదనకదనస్విన్నం - వ్రజసుందరీ గోపకాంత్రి
లయొక్క, మదనకదన - మన్మథచేష్టచేత, స్విన్నం - చెమటతో గూడుకొన్న
యుదియు, తరుణం - నవ తరుణ యౌవనము ... జ్యోత్స్నా కృత్స్న స్మితస్న
పితాధరం - అరుణ - ఎఱ్ఱనైన, జ్యోత్స్నా - వెన్నెలలయొక్క, కృత్స్న అంతి
యును ... స్నపిత ... వ్యాప్తమైన, అధరం - అధరోష్ఠము
గలయుదియు, ... పాఠము ... మహా - తేజోరూప
మయినయుదియునగు, మహద్యుతివాఙ్మయం - మహాత్ - శ్రీకృష్ణస్వామియొ
క్క, వదనాంబుజ - ముఖపద్మము, ... శ్రీలయొక్క, ...
జేం - వదనము, ... జయతి - సర్వోత్కర్ష
మయి వర్తించుచున్నది.

మ॥ పొగరుం గెంపులసొంపులతిశయంపుం దేబ కెమ్మోవిపై ।
... తే గవ్వమోము ... । ... నేత్రా
నురతక్రమా ఖ కణికా ... నాట్యంబుతో । జిగురుం బోండ్లని
రాళిగొల్పు రసికుల్ సేవించి భావించరే ॥ ౨౦౧

తా. అల్పంబై ప్రకాశించుచునుండు ... వెలయునిగన్నగల

గిగోపస్త్రీలతోడ సురతంబు సలిపిన కతంబునం బొడమిన శ్రమంబుచేతం జెమ
ర్చినదియై క్రొత్తవలుగట్లు చెన్నగు జిగిం దొరసిన కారణంబునం బన్నమదాలి
చెనందోచు చందురునంగలి సనుగొనుపువెన్నె విన్నను పునెన్నె నేవగింపజా
లు కొన్నగవు చేవన్నెరు మించు మోవిచేతం దేజరిల్లుచు నెద్దియేనియుం గై
సేయకయును సోయగంబై వెలుంగుచున్న శ్రీకృష్ణుని నెమ్మొగంబు లేడికన్ను
లంబోనికన్నులు గలసెల తలకు నేవుగలిగించుచు నన్నింటికన్న మిన్నయై వె
లయుచున్నదనుట-

శ్లో॥ రాధాకేలికటాక్షవీక్షితమహావక్షస్థలీమణ్డనా జీయాసుః
పులకాఙ్కురా స్త్రిభువనస్వాదీయస స్తేజసః। క్రీడాన్తే ప్రతిసుప్త
దుగ్ధతనయాగాఢావబోధక్షణ త్రాసారూఢకృతోపగూహనఘనా
స్సామ్రాజ్యసాన్ద్రశ్రియః॥ ౫౭

టీక. రాధాకేలికటాక్షవీక్షితమహావక్షస్థలీమణ్డనాః- రాధా-రాధ
యొక్క- కేళి లీలాయుక్తములైనా, కటాక్ష క్రేగంటిచూపులచేత, వీక్షిత-చూ
డబడుచున్న, మహావక్షస్థలీ- విశాలమైన ఱొమ్మును, మణ్డనాః అలంకరించు
చున్నవియు, క్రీడాన్తే- సురతాంతమందు, ప్రతిసుప్తదుగ్ధతనయాగాఢావ
బోధక్షణత్రాసారూఢకృతోపగూహనఘనాః - ప్రతిసుప్త మిక్కిలి నిదురిం
చుచున్న, దుగ్ధతనయా లక్ష్మ్యంశసంభూతురాలైన రుక్మిణీదేవియొక్క, ము
గ్ధ - సుందరమయిన, అవబోధక్షణ-నిద్రావస్థామేల్కొనుటవలన గలిగిన, త్రాస-
భీతివలన-ఆరూఢ ఆవిర్భవింపగ, కృతోపగూహన-గాఢమయిన యాలింగన
ముచేత, ఘనాః స్థూలములయినవియు, సామ్రాజ్యసాన్ద్రశ్రియః సా
మ్రాజ్య మిక్కిలియునైశ్వర్యము గలయదియు, సాన్ద్ర దట్టమైనదియు
నయిన, శ్రియః- కాంతులుగలయవియు, త్రిభువనస్వాదీయసః త్రిభువ
న - మూడులోకములకు, స్వాదీయసః-ప్రీతివిషయమయినయవియునగు, తే
జసః శ్రీకృష్ణరూపతేజస్సుయొక్క, అంకురాః- మొలకలు, జీయాసుః, జ
యశీలములయి వర్తించుంగావుత. ❋

మ॥ రతికేళిం దమి దీఱంగా నలసి నిద్రం జెందిస్వప్నంబుచే । నతి
భీకరమగా గిలింతని ఛిడంగై రాధికాపాంగవీ। క్షితవక్షస్థలనిస్తులా
భరణమై చెన్నొందు రోమాంచనం। బతిసామ్రాజ్యరమానుభూతి వ
రింపన దాకృష్ణశ్రీకిన్॥ ౫౮

తా. రాధయొక్క విలాసంబుతోడం గూడిన కడకన్నులచేఁ జూడఁబ

డుచున్నవక్షస్థలంబు నలంకరించుచు సురతాంతంబున నిదురించు మహాలక్ష్మీదేవి స్వప్నంబుగాంచి భీతింబొంది కౌఁగిలింపనిచి డబులై నిరతిశయకాంతులవ్వే దేజరిల్లుచుఁ ద్రిలోకప్రతివిషయకంబగు శ్రీకృష్ణు బాలకాంకురంబులుసర్వో త్కృష్టంబులై వర్తించుచునుట.

శ్లో॥ స్మితస్నుతసుధాధరామదశిఖండిబర్హాఙ్కితావిశాలనయనా
మ్బుజావ్రజవిలాసినివాసితాః। మనోజ్ఞకుశపజ్కజామధురవేణు
నాదద్రవాజయంతిమమచేతశ్చిరముపాసితావాసనాః॥

టీక. స్మితస్నుతసుధాధరాః - సితము మందహాసము దానిచే స్నుత జాఱుచున్న సుధా- అమృతముచే వర్ధిల్లుచున్న అధరాః-ఓష్ఠములుగల రమణియు మదశిఖండిబ ర్హాంకితాః మదశిఖండి- మదించిన నెమ్మిగరియొక్క బర్హ పింఛము చేత- అం కింతాః చిహ్నితములైనయవియు- విశాలనయనాంబుజాః- వెడల్పులైన నేత్రపంకజములుగలయవియు - వ్రజవిలాసనివాసితాః - రేపల్లెయందలి స్త్రీ లయందునివాసముచేసియున్న యవియు మనోజ్ఞకుశపకజాః మనోహరము లైనమంకుకపలములుగలయవియు మధురవేణునాదద్రవాః మనోజ్ఞములు యినవేణుగానగతులుగలయవియు- మమ-నాయొక్క-చేతసః-చిత్తమునకు చిరం- బహుకాలము-ఉపాసితాః సేవ్యంబులగు నవియునగు వాసనాః శ్రీ కృష్ణరూపకసంస్కారములు-జయంతి-సర్వోత్కృష్టములై వర్తించుచున్నవి

చ॥ చెలువగు నెమ్మితోఁ దళుకు చెక్కుటద్దముల మధురాధరంబుతో।
సులువగునవ్వుతో సొలపుఁజూపులతో వ్రజబాలికాళితో।
లలితకలాపభూషణవిలాసముతో మురళీరవంబుతోఁ।
బలమఱుమిూఱుఁగాకమధుభంజనవాసనలెల్ల కృష్ణుల॥

తా॥ చిఱునగవుతో డుదు సమ్మిళితంబుచేఁజెలువగు కెమ్మోవియు నేపా రుకమలిపించిన్నయు విశాలంబులగు కనుదామరలుం గలిగిగోపలతోడం గూడి - వేణునాదగితులువిస్తరిల్ల నాచిత్తంబుచే సేవింపఁబడుచున్న శ్రీకృష్ణ రూపసంస్కారంబులు సర్వోత్కృష్టములై యతిశయిల్లుచున్నవి.

శ్లో॥ జయాదసౌ శిఖిశిఖణ్డకృతావతంసానాం సిద్ధికీ సరసకాం
తిసుధాసమృద్ధిః। యద్బిందులేశకణికాపరిమాణభాగ్యసౌభాగ్యసీ
మపసమస్ఫతి పఞ్చబాణః॥

టీక. పంచబాణః- మదనుడు, యద్బిందులేశకణికాపరిమాణభాగ్యసౌ భాగ్యసీమ, యత్- ఏయతిశయమురొక్క, బిందు- బిందువులయొక్క, లే

క-కణములయొక్క, కణితా- సూక్ష్మవయస్కములయొక్క. పరిపక్వ పరిప
తియని యెడి, భాగ్య భాగ్యములలో నైన, సౌభాగ్య-సౌందర్యముయొక్క-సీ
మస్థలమయిన, పదంపాసంబులం, ఆంకతి- పొందుచున్నారో అనా ఈ, శి
ఖిశిఖండకృతావతంసా శిఖి మయూరములయొక్క, శిఖండ పింఛము చేత కృ
త చేయంబడిన- అవతంసా విశేషభూషణముగలయదియు- సాంపద్ధికసదనకాం
తిసుధానమృద్ధిః సాంపద్ధిక- వైభావమ్ముయున- సదన- గలయు కృపయుత
కాంతిసుధాసమృద్ధిః కాంతియను సుధాతిశయము - జయతాత్ - సర్వో
త్కృష్టమైవర్తించుగాక.

మ॥ అవతంసంబగు పింఛభారకము సెల్లంచగా బ్రహ్మసావసం
శ్రవలీలామృతధార తెల్లదెసలన్ భాసిల్లదై శ్రీకృష్ణమా।
హావిహారాస్పదరూపభేయసుకుమారాంశప్రభావంబులో।
లవమాత్రంబు ధరపన్నగుండుడగ మల్లాంకెల్పాలిలాగతిన్॥ *

తా. మన ందేసమృద్ధియొక్క- బిందుదేశంబులో నొకభాగంబుహాత్రి
వ్రసౌందర్యపదంబునొందెనో యాట్టియాయగు దునున్నయదియు నెమలిప
రిచేతం జేయంబడిన శిరోభూషణములిగి స్వానపిద్ధంబులా నెలయునదియు
నగుకాంత్యమృతసమృద్ధి సర్వోత్కృష్టమయి వర్తించుచున్నది. *

శ్లో॥ ఆయామేన దృశోర్విశాలతరయా రక్షయ్యమాదర్శస్మిత।
చ్ఛాయాపిహితకాంతదేదులలితం చాపల్యమాత్రం శిరః।
ఆయాసానతరాగ్రయోపరసికైరాస్వాద్యమానం ముహు।
ర్జయాదున్మదవల్లవీకుచభరాధారం కిశోరం మహః॥ *

టీ విశాలతరయా- మిక్కిలి వెడల్పైన- దృశోః కన్నులయొక్క- ఆ
యామేన పొడవు చేత అక్షయ్యం క్షయరహితమైనయదియు ఆదర్శస్మిత
చ్ఛాయాపిహితకాంతదేదుకలితం. సరసము నవిరునగవుయొక్క- కాంతి
చేతం దిరస్కరింపబడిన శరత్కాలసంబంధచంద్రసౌందర్యముగల- శిశోః బా
లునియొక్క- చాపల్యమాత్రం చపలస్వభావభూతమయినయదియు అవరాన్
అన్యములయిన ఆయాసాగ్రప్రయాసములను విడచి విడచి రసికైః విద్వాం
సులచేత ముహుః మాటిమాటికిని ఆస్వాద్యమానం ఆస్వాదింపబడుచున్నయ
దియు ఉన్మదవల్లవీకుచభరాధారం- ఉన్మదాధికమదముగల వల్లవీగోపికల
యొక్క కుచభర స్తనాతిశయమే ఆధారం ఆశ్రయముగాంగలయదియునగు-
కిశోరంమహః బాలతేజము. జీయాత్ -సర్వోత్కృష్టమైవర్తించుగాత.

ఉ॥ క్రొన్నవబో స్తనగ్రస్తని [illegible] లు [illegible] కారవి [illegible]గా।
వెన్నెలనవ్వునవ్వు [illegible] నెరను చూ [illegible] క్రి నుజేయువా।
ల్గన్నులబాల్యచాపలవిల సనుమ మీరి [illegible] కిమి [illegible]।
యున్నియునుజ్జగి-పహృదయంగమమాయు మెంగుఁగాంచిరా॥ *

తా. విశాల [illegible] నేత్రంబుల దయాకటాక్షము [illegible] సంచరించుచున్న [illegible] [illegible] నగవు [illegible] డినవ్వు [illegible] లచే [illegible] [illegible]ంబుగలిగి చపల సర్వస్వంబును [illegible] [illegible] [illegible] ధ్యానంబు [illegible] గోపికల కుచ భారంబు [illegible] వెలుంగు బాలత్వంబు సర్వోత్కృష్టంబై ప్రకాశించుచున్నది. *

శ్లో॥ స్కంధావారపదం ప్రజాః కతిపయే గోపాః సహాస్యాంగనా
స్సంతు [illegible] సవత్సదామ్నిధనదా గోపాస్సహాయాదయః।
శృంగారాదికథా [illegible] ప్రియతమా [illegible]
శృంగగ్రాహికయాతథాపి విదితం ప్రాహుః త్రిలోకేశ్వరమ్॥ *

టీక. గోష్ఠం- గొల్లపల్లియు, స్కంధావారపదం స్కంధావార-పా [illegible]ముయొక్క, పదం-ఆస్థానము [illegible]. [ఈకారణంబున మంచియిల్లును [illegible] లేదని సూచింప బడియెను] గోపాంగనాః - గోపస్త్రీలు, సహాంగనాః- [illegible]యైనభార్యలు [ఈహేతువువలన భార్యలైనను మంచివారలు లేరని సూచింప బడియెను] ధనదాః [illegible] చున్న, ప్రజాః ప్రజలు. కతిప [illegible] కొందఱు [illegible] సంగతనిధనసంపదను [illegible] విస్తారము లేదని సూచింపబడియెను [illegible] ధనసంబాధనము [illegible] శేషము స్కంధాల [illegible] జశిఖరముసాధ్య) యుంచియుండఁగా గోపాః గోపాలురు సహాయు [illegible] భటులు [illegible] ఒకివారసామర్థ్యము [illegible] లేదని సూచింపబడియెను [illegible] [illegible] [illegible] శేషము [illegible], ప్రియతమ [illegible] ప్రీతి కాంతిగల [illegible] [illegible] ఈహేతువువలన [illegible] సంపత్తియు లేదని సూచింపబడియెను తథాపి [illegible] శృంగగ్రాహికయా చిన్నగ్ర [illegible] చేత, తత్ అప్రసిద్ధమయిన [illegible] త్రిలోకేశ్వరుండని [illegible] [illegible] వదంతి చెప్పుచున్నారు.

ఉ॥ బాలిసులైనగోపకులుబంధులు [illegible] గొల్లపల్లెము । త్యా

ఉపరాగదా మొనలు దారలు గోపికలంగరాగము౯ । శైలవిటంక ధా
తుప్రభాచారువిభూషలు పింఛదామముల్ । పోలిన నైనవిష్ణుడని బుద్ధి
నెఱుంగుదు రెల్లపెద్దలు౯॥ ౬౧

తా. గోష్ఠంబు స్కంధావారంబు- గోపకుల భటాదులు- గోపాం
గనలు భార్యలు సన్నిచ్చు వారలల్పజనంబులు- అలంకారంబు గైరికంబు భూష
ణంబులు నెమలిపురిదండలు- ఇట్టివిగలదియైనను -నీతేజంబు సర్వలోకేశ్వ
రుండగు విష్ణుడని కానొక యభిజ్ఞానంబున బుధులెఱుంగుదురనుట.

శ్లో॥ శ్రీమద్బర్హిశిఖండమండనజుషే శ్యామాభిరామత్విషే లావ
ణ్యైకరసావసిక్తవపుషే లక్ష్మీపురఃప్రావృషే। లీలాకృష్టరసజ్ఞధర్మ
మనసే లీలామృతస్రోతసే కేనాప్యద్భుతాయ తే హంత మహసే గో
పీజనప్రేయసే॥ ౬౨॥

టీక- శ్రీమద్బర్హిశిఖండమండనజుషే- కాంతిగలిగిన నెమలిపురియలం
కారమును బొందినటువంటిదియు. శ్యామాభిరామత్విషే- నల్లనై మనోహర
మయిన కాంతిగల యదియు లావణ్యైకరసావసిక్తవపుషే- కాంతి యనియెడి
ముఖ్యమైన రసముచేత తడుపబడిన శరీరముగలయదియు లక్ష్మీపురఃప్రా
వృషే- లక్ష్మి యనియెడినరస్సునకు వర్షతుల్యమైనయదియు, లీలాకృష్టరసజ్ఞధర్మ
మనసే- విలాసముచేత నాకర్షింపబడిన విద్వాంసుల యొక్క ధర్మపరిధాన
ములయినమనస్సులగలయదియు, లీలామృతస్రోతసే విలాసమనియెడి యమృ
తప్రవాహముగల యదియు, గోపీజనప్రేయసే- గోపికాజనములకు బ్రియత
రమైనదానికి, మహసే- తేజమునకు, కేనా- యెవ్వడు, నస్పృహ
యంతి- ఆశచేయరు హంతఆశ్చర్యము.

శా॥ లావణ్యామృత సేవగందళిత లీలారాము లక్ష్మీశరః। ప్రా
వృద్ధామంబు త్రాంతసంయమిత బర్హ శ్రీసముద్ధామురా। ధావిర్భూతవ
యోవిధి విలసద్ధారాధర శ్యామ నిన్ । సేవింపన్ మదిగోరచేరిసి
కలాశీ గోపికాప్రేమనిన్॥

తా. కాంతియుతంబగు నెమలిపురియలంకారంబుగధరియించి కాంతి
విశేషంబను రసంబుచేతందడువంబడినదివ్యమంగళవిగ్రహంబుగలిగిసిరియను
సరంబునకు ప్రావృట్కాలంబై రసజ్ఞులమనంబులు నఖిలవిలాసంబుల చేనాక
ర్షింపుచు విలాసమను నమృతప్రవాహంబై గోపీజనప్రియతంబై వెలయు తేజంబు
కొఱకు నెవ్వారలాస జేయరు ఉనంగా నందరు నాసంజేయుదురనట.

శ్లో॥ ఆపాటలాధరమధీర విలోలనేత్ర
మామోదనిర్భరిత మద్భుతకాంతిపూరమ్।
ఆవిస్మితామృతమను స్మితలోభనీయ
మాముద్రితాననమహో మధురం మురారేః॥ ౬౩

టీ॥ ఆపాటలాధరం అంచుల యెఱ్ఱనైన మోవిగలయదియు అధీరవిలోల నేత్రం చంచలములై తత్తరపాటుగలవయిన నేత్రములుగలయదియు ఆమోదనిర్భరితం పరిమళముచే నతిశయముగా గలయదియు అద్భుతకాంతిపూరం ఆశ్చర్యకరమయిన కాంతిప్రవాహము గలయదియు ఆవిస్మితామృతం ప్రకాశించుచున్న యమృతమువంటి చిఱునగవుగలయదియునగు మురారేః శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క మధురం మధురమగు ఆముద్రితాననం కొంచెము మూయఁబడి కన్నులుగలముఖము అనుస్మృతిలోభనీయం నిరంతరస్మరణచేత నాకు జేయఁగినదిగా భవింపఁజేయుచున్నది. ఆహా ఆశ్చర్యము.

మ॥ అతులానందకరాకృతాక్షకమలాపాంగాభంగరంగత్తరం।
గతితింపొంగుచుగెంపుమోవిసరి దాఁ దత్సుధాబిందువుల్।
స్మితలీలావిలసిల్లనంచుపవనముల్ చిత్తంబులన్ హెచ్చఁగన్।
దభ్రాశ్వంగారరసైకముద్రితముఖాంభోజున్ హరిం గొల్చెదన్॥ *

తా॥ ప్రకాశించుచున్న చిఱునగవును నమృతంబుజొబ్బిలంజేయు కెమ్మోవియు నతిచపలంబులగు నేత్రలంజూడనాగ నొయ్యెయి కన్నులు నతిశయముగ బడిన పరిమళంబునొప్పుగనుగు కాంతిప్రవాహంబులొందు నద్భుతరయర మోద్ప కన్నుగవయును గల్గి సుందరంబయి వెలుంగు వెన్నుని నెమ్మిగ జెప్ప డును ధ్యానంబుచేయుదగి దినుసాట.

శ్లో॥ జాగృహి జాగృహి చేతశ్చిరాయ చరితార్థతాం భవతః। అ
నుభూయతామిదమిదం పురస్థితం పూర్ణనిర్వాణమ్॥ ౬౪॥

టీ॥ హే చేతః ఓచిత్తమా భవతః నీయొక్క చరితార్థతా కృతార్థత్వము చిరాయ చాలకాలమునకు సంజాత అయినది జాగృహి జాగృహి మేలుకొను మేలుకొనుము ఇదమిదం పురస్థితం ఈయెదుటనున్న పూర్ణనిర్వాణం శ్రీకృష్ణరూపనిరతిశయసుఖము అనుభూయతాం - అనుభవింపఁదగినది

చ॥ వెనుకటి వేలంగనుభజించిన దుష్కృతి బుట్టినేఁ
దుఃఖభరితమనోనపాపకగడుం జెలికాగముపొందక చిరం।
తననాకు మోక్షలించిపురనాసికతిన్ స్వస్తికృష్ణహారి।

యనవరతానుచింతనను ధారవీచులనోలలాడుమీ॥ *

తా॥ ఓమనంబా యనేక కాలంబునకు నిక్కతార్థత్వంబు ఫలియిం
పనికవజ్ఞానంబుబోవనడిచి యీముందుగానంబడుచున్న శ్రీకృష్ణరూపనిరతి
శయసుఖంబనుభవింపుమీయనుట॥

శ్లో॥ చరణయోరరుణం కరుణార్ద్రయోః కచభరే బహుళం విపులం దృశోః। వపుషి మంజులమంజనమేచకే వయసి బాలమహో మధురం మహః॥ *

టీ॥ అహా ఓజనులారా చరణయోః పాదములయందు అరుణం ఎఱ్ఱనైనదియు కచభరే కేశభారమందు బహుళం విస్తారమయినయదియు కరుణార్ద్రయోః కరుణాతడిసిన ఆర్ద్రయోః తడిసిన నయనయోః నేత్రములయందు విపుల విశాలమయినయదియు అంజనమేచకే కాటుకవలెనల్లనైన వపుషి శరీరమందు మంజులం సొగసైనయదియు వయసి ప్రాయంబున బాలం కిశోరమైనయదియునగు మహః శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజము మధురం హృద్యము॥

ఉ॥ మేఘనాఘనప్రతిభ మించియు పాదపయోరుహంబు గెం।
పూనవిలోలమయ్యు నుదయోజ్జ్వలమయ్యెనుగన్నుదోయి తే। జోని
ధియౌ సుకృత్స్నరసిశోభితుడగ్ర్యుబరానుడయ్యెనా। రానెలులందు
సంప్పనేల బ్రాయమగాంచుటనింత మెఱెంతెయుః॥ *

తా॥ పాదంబులనరుణంబయి కృపారసంబుదొరిగు కన్నుఁగవయుం
దవిశాలంబయి సిగయందునధికంబయి నీలమేఘంబుడెగడు శరీరంబునసుం
దరంబయి ప్రాయంబున బాల్యంబయి వెలయు శ్రీకృష్ణునితేజం బతిమనోహర
మ్మో జనులారాయనుట॥ *

శ్లో॥ మాలాబర్హమనోజ్ఞకుంతలభరాం వన్యప్రసూనోక్షితాం శైలేయద్రవక్లుప్తచిత్రతిలకాం శశ్వన్మనోహారిణీమ్। లీలావేణురవామృతైకరసికాం లావణ్యలక్ష్మీమయీం బాలాం బాలతమాలనీల వపుషం వందే పరాం దేవతామ్॥

టీ॥ మాలాబర్హమనోజ్ఞకుంతలభరాం మాలా వనమాలికతోను
బర్హ నెమలిపింఛచేతను మనోజ్ఞ సొగసయిన కుంతలభరాం కేశములయొక్క-
భారాతిశయముగలయదియు వన్యప్రసూనోక్షితాం వన్య వనమందుబుట్టిన
ప్రసూన పుష్పములచేత ఉక్షితాం తడుపబడినయదియు శైలేయద్రవక్లుప్త
చిత్రతిలకాం ధాతువిశేషముల ద్రవములచేత జేయబడినచిత్రమయి

నతిలకముగలయదియు శశ్వత్కోపహారిణీం అంతటను మనోహరము నయది యు లీలావేణురవామృతయుతరసికాం విలాసార్థమయిన వేణురవామృత ముచేత మిక్కుముగా రసికమయినయదియు లావణ్యలక్ష్మీమయీం- కాంతి విశేషసంపద్వికారమైనయదియు బాలతమాలలవపుషం లేతకానుగుపు వ్వవలెనల్లనయినశరీరముగలయదియు బాలాం బాల్యముగలయదియునగు పరాం దేవతాం పరదేవతనుగూర్చి అహంనేను వందే-నమస్కరించెదను,

ఉ॥ వింతలుగాగలాపముగ వేసలిజుట్టియువన్యమాలికా। సంతతిజ ట్టిజేగురురసంబున గొంతెరబొట్టుబెట్టుచె। ల్వంతయుశాశిచేసినక్రియన్మ రకతరకిశ్కృతామృత। త్యంతరసారమైపరగు నావిధి మేచక ధాముగొ ల్చెదన్॥ ౬౬॥

తా॥ వనంబునం బాడమినవువ్వుదండలు నెమలిపురిదండలుం జుట్టిన సిగయున్ను చేగురురసంబునం దొంతెరలుగనిడిన తిలకంబులునుం గలిగి వన్య ప్రసూనవపమ్ముంబుచేతంగప్పబడిన మిక్కిలియు మనోహరంబయి వేణురవా మృతంబున సరసంబయి లేతకానుగుంబోలెనల్లనయినశరీరంబుగలిగి సౌంద ర్యసంపదచే దేజరిల్లుపరదైవంబుంగూర్చి మ్రొక్కుచున్నాను॥

శ్లో॥ గురుమ్మృదంగే గూఢం గుల్ఫే ఘనం జఘనస్థలే
సహీనముదరేవివరం బాహ్వోర్విశాలమురస్థలే।
మధురమధరే ముగ్ధం వక్త్రే విశాలవిలోచనే
బహుళకచభరేవన్యం వేషే మనోజ్ఞమహో మహః॥ *

టీక మృదుపదే మృదుకోమలమైన పదేపాదమునందు గురుమ స్థిరమైనయదియు గుల్ఫే గుల్ఫము దు గూఢంగూఢమయినయదియు జఘన స్థలే కటిప్రదేశ్ప్రాగమందు ఘనంగొప్పదైయున్నయదియు ఉదరే గర్భమునందు వళినంకములు గలయదియు బాహ్వోః భుజములయందు ఆవివరం ఆరంధ్ర మయినయదియు ఉరస్థలే వక్షస్థలమునందున విశాలంవిస్తారమైనయదియు అ ధరేమోవియందు మధురంమనోహరమయినయదియు వక్త్రేముఖమునం దు ముగ్ధంసుందరమయినయదియు విశాలవిలోచనే విశాలవెడల్పైన విలో చనే కన్నులయందు విపులంవిస్తృతములైనయదియు కచభరేసిగయందు బ హుళఅధికమయినయదియునగు వేషేఅలంకారమందు వన్యం నవపుష్పరూప మయినయదియునగు మహః తేజము మనోజ్ఞం- మనోహరమైనది, ఇతి-అని అహమ్‌నేను- వచ్చి-చెప్పుచున్నాడను. *

చ॥ గురుపదపల్లి గూఢతరగుల్ఫములుం బలుపొప్పిఱుందులున్
స్ఫురదురువాహుదీర్ఘకరపల్ పృథువక్షమునుం దావిమోవియున్
దరవదనంబు బ్రహ్మయనంబులు నీలశిరోజముల్ మనో
హరసుకుమారవేషము … తేజము … చెదరక॥

తా॥ దుర్భరంబులగుపదంబులును గూఢంబులగుగుల్ఫంబులును గొప్పలగుపిఱుందులును విశాలంబులగునురంబును దీర్ఘంబులగు నయనంబులు గలిగి … శిరోజంబుచేత దేదీప్యమానమై తేజంబతిమనోహరంబై యున్నది.

శ్లో॥ జహానం జహానం సుజానం సమాఘ్య … మహానం మహాన సు
ధాం వేణునాదైః లిహానం లిహానం సుదీర్ఘైరపాంగైర్మహానంద
సర్వస్వమేకం నమస్తాత్॥ ౯౮

టీక. సుజానేన యౌవనముచేత, మాఘ్యః — సౌందర్యమును, జహానం జహానం — మిక్కిలియు బొందుచున్నవాఁడును వేణునాదైః — వేణునాదములచేత సుధాం అమృతమును మహానందమహానం — మిక్కిలియు పలికించుచున్నవాఁడు ను సుదీర్ఘైః పొడవు యున, అపాంగైః కడగంటిచూపులచేత లిహానం — మిక్కిలియు చూచుచున్నవాఁడును మహానందసర్వస్వం మహానందము మిక్కిలి … సర్వస్వం సర్వస్వము పుడైనవాఁడు నగు ఏ … కమైనకృష్ణునిఁగూర్చి నమస్తాత్ నమస్కరించుచున్నను

ఉ॥ అడుగులొప్పగాఁ గన యౌవనకాంతి సుధాధిరమ్యము
జెందికటాక్షవీక్షణము చేసలపించు పింఛబిల్లగ్రోవిచే
డెందముసల్లగాసుధఁగడిందిజడిన్ని గడించుచున్మహా
నందనిధానమై చెలఁగు నగమువారిఁ జిత్తగించి … ॥

తా॥ ఏల్లవారిచేతఁ బ్రశంసనీయంబగు యవ్వనంబుచే ధికంబగు సౌందర్యంబునొంది వేణునాదంబులచేసుధనతిశయంబుగ కర్షించుచుం బొడవుల గుకడకన్నులచే ప్రశంసలుం జూచుచు నిరతిశయానందస్వరూపుండైన వెలయు శ్రీకృష్ణునింగూర్చి నమస్కరించుచున్నను

శ్లో॥ లసద్బర్హాపీడం లలితలలితస్మేరవదనం భ్రమత్క్రీడాపాం
గం ప్రణతజనతానిర్వృతిపదమ్। నవాంభోదశ్యామం నిజమధురిమా
భోగభరితం పరం దేవం వందే పరిమళితకైశోరకసనమ్॥ ౯౯

టీక లసద్బర్హాపీడ — ప్రకాశించుచున్న నెమలిపురిభూషణంబుగాఁ గలిగినవాఁడు — నులలితలలితస్మేరవదనం మిక్కిలిసుందరమైన చిఱునగవుతోఁ

కూడినముఖంబుగలవాఁడును భ్రూయుత్క్రీడావాంగితచలించుచున్నవిలాసప్రధానములైన కడకంటిచూపులుగలవాఁడును ప్రణతజనతానిర్వృతిపదం సంగ్రీమయి సజ్జనసమూహముయొక్క సుఖమునకుఁగారణమునైన వాఁడును. నవాంభోదశ్యామం నూతనమయి మేఘమువలెనల్లనైన వాఁడును నిజమధురిమాభోగభరితం స్వకీయమయిన సౌందర్యముయొక్క పరిపూర్ణతయొక్క సంజాతాతిశయముగలిగినవాఁడును పరిమళితకైశోరకరసం వ్యాప్తములైనకిశోరసంబంధములైన శృంగారాదిరసములుగలవాఁడును పరం ఉత్కృష్టుడైనవాఁడునునగు దేవిం శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి వందే నమస్కరించుచున్నాను.

మ॥ పటుధారాధరశోభితాంగు విలసద్భ్రూప్రోత్తసన్మాంగళాననము।
త్కటమందస్మితసుందరున్ వలసి వాంగశ్రేణికాడంబరున్।
స్ఫుటకైశోరకలావిమోహనకళాభోగిన్ స్వయంభాన్వితున్।
కటకంసేవకనిర్వృతిప్రదశుభాకారాన్ నమంగోపనందనున్॥

తా- ప్రకాశించుచున్న నెమలిపురిసికముచే నలంకరించి మిక్కిలిసుందరంబగుచిఱునగవుతోడం గూడిన ముఖంబుగలిగి చలించుచున్నవిలాసప్రధానంబులైనకడకన్నులుగలిగినమ్రులగుజనంబులకు సుఖంబులిచ్చుఁగారణుండై వర్షాకాలమేఘంబుఁబోలె నీలవర్ణంబుగలదై స్వకీయంబయినసౌందర్యపరిపూర్ణత్వంబునకు నెల్లి వ్యాపించుచున్న బాల్యంబుచేతం దేజరిల్లుచును తృష్ణుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో॥ సారస్యసామగ్ర్యమివాననేన మాధుర్యచాతుర్యమివస్మితే ॥
తారుణ్యకారుణ్యమివేక్షితేన చాపల్యసాఫల్యమిదం దృశోర్మే ॥

టీక- ఆననేన ముఖముచేత సారస్యసామగ్ర్యమివ సౌందర్యముయొక్క సామగ్ర్యమివ పూర్తివలెను స్మితేన చిఱునగవుచే మాధుర్యచాతుర్యమివ మాధుర్య మనోహరభావముయొక్క చాతుర్యమివ చమత్కారమువలెను ఈక్షితేన చూపుచేత తారుణ్యకారుణ్యమివ తరుణభావముగలదయవలెను ఇదం ఈగానంబడుచున్న శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు మే నాయొక్క దృశోః నేత్రములయొక్క సాఫల్యం ఫలసంబంధమయినది,

చ॥ మఱిపెపుసవ్యగాదిది విమోహనపాస్పదరాశిగాదిది॥
తెఱఁగుచూపుగాదిదివి తొంతదయానిధిగాని మోముదా। మఱయిది
గాఢఖండసఖ ధురిగని ప్రజాలయాంగణాం। తెరమిందిగాదు నాదు

నయనంబుల భాగ్యము కానిచూడఁగదే॥ ❀

తా॥ సౌందర్యసంపూర్తిగల నెమ్మోమును మనోహరత్వంబుచే చతురంబైన చిరునగవును దరుణభావంబుగలదియుచే వెలయు వీక్షితంబుగ లిగి యాకాశంబడుచున్న శ్రీకృష్ణరూపంబగువస్తువు రాకనున్న చాపల్యంబు నకు ఫలంబై యున్నది.

శ్లో॥ యత్రవా తత్రవా దేవ యదివిశ్వసిమస్త్వయి। నిర్వాణమపి దుర్వారమర్వాచీనాసిద్ధయః॥

టీక హే దేవ - ఓకృష్ణా, యత్రవా - బ్రాహ్మణాదిజన్మంబైననుమఱియొకజన్మమంబైనను తత్రవా - ప్రసిద్ధంబగు గార్హస్థ్యాశ్రమంబున నయినను మఱియొకయాశ్రమంబునయినను, మఱియుఁ యత్రవా శ్రీకృష్ణావతార వ్యతిరిక్తావతారంబునందైనను తత్రవా కృష్ణావతారమందయినను అయినఁ గలదు] త్వయి నీయందు విశ్వసిమోయది విశ్వాసముఁ జేయువారలమయినట్లయ్యేని నిర్వాణమపి ముక్తియును దుర్వారం వారింపశక్యమయినది అర్వాచీనాని మోక్షవ్యతిరిక్త ధర్మాదిపురుషార్థంబులు కింపునః యేమి చెప్పను॥

మ॥ క్రతుహవ్యాదివిశిష్టభావనల ధారావాక్యముజ్ఞానసం। తతి నెట్టైనను విశ్వసించి నిను నాత్మం గొల్వ మోక్షంబనావృతమై వత్తిల్లదే నీకృపారవలన ద్వేషాప్తిచేఁబట్టిను। ప్రతము కాంచుమహాత్మకోటికి లస ర్వాచీనముల్ భ్రాంతియే॥ ఖ

తా. ఏజన్మంబున నేయాశ్రమంబున నేని శ్రీకృష్ణావతారంబున మఱి యొకయవతారంబున నేనియు నీయందు విశ్వసించితి నైనట్లయ్యేని మోక్షం బు స్వతస్సిద్ధంబై తోఁచు ధర్మాదిపురుషార్థంబులు లభించుట కేమి యాశ్చర్యము నంటి

శ్లో॥ రాగాంధగోపీజనవందితాభ్యాం యోగీంద్రభృంగేంద్రనిషే వితాభ్యామ్। ఆతామ్రపంకేరుహవిభ్రమాభ్యాం స్వామిన్పదా భ్యామహమంజలిస్తే

టీక హే స్వామిన్ ఓకృష్ణా రాగాంధగోపీజనవందితాభ్యాం రా గ - అనురాగముచేత అంధ అంధులైన - గోపీజన గోపికాస్త్రీజనులచేత వందితాభ్యాం - నమస్కరింపఁబడుచున్నవియు - యోగీంద్రభృంగేంద్రనిషే వితాభ్యాం - యోగీశ్వరులను తుమ్మెదశ్రేష్ఠములచేత సేవింపఁబడుచున్న వియును, ఆతామ్రపంకేరుహవిభ్రమాభ్యామ్ ఆతామ్ర - అంతటనెఱ్ఱ న

న, పంకేరుహ కమలములయొక్క. విభ్రమాః - విలాసములవంటివిలాస ములుగలవియునగు, తే - నీయొక్క, పదాబ్జ్యాం - పాదములకొఱకు, అయంఅం జలిః - ఈనమస్కారము. కృతః - చేయబడినది.

మ॥ అరుణాంభోజ విలాసమై ప్రబలయోగావేశ గోపీమన । స్సరసీశోభితమైనమునీంద్రజనచంచచ్చంచరీకవ్రజా। కరమై హంసకనాగ మేదురమునై కృష్ణా నీ పాదాబ్జయుగ్మంబున వంటియంటి తుదసోకన్యకనోలార్చెదన్॥

ఆ ఓకృష్ణా యమునాగంబునవిరతంబుమతిచిసేవించు గోపికాజనం బులచే నమస్కరింపబడుచు యోగీశ్వరుల సుచంచరీకశ్రేష్ఠులచే సేవిం పబడుచు నెర్ర తామరలవిలాసంబులవంటివిలాసంబులుగలిగి యెలయు నీప దంబులకొఱకునమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో॥ అరాలమాపాన్య విజసుందరీణామ కృత్రిమాణాంచ సరస్వతీనామ్। అశ్రాంత ప్రవణాన్విత స్సవిశేషా వయంత రుణంగృణీమః॥

టీక. వ్రజసుందరీణాం - గోపికాస్త్రీలయొక్క, అకృత్రిమాణాం - కపటరహితములైన, సరస్వతీనాం - వాక్యములయొక్క, అర్థానుగామా - అర్థములయొక్క యేకదేశపునరుచ్చారణము అను, శ్రవణాంచితేన శ్రోత్రములయొక్క ప్రాకనలచేత, ఆదారిత్రయోనచ సతనచ్ఛాదయము చేతనునంభా వయంతం - బహూకరించుచున్న, తరుణ - యౌవనవంతుడైనకృష్ణమూర్తిని గృణీమః - ఉచ్చరించుచున్నాను.

చ॥ చుంకిత నచూపులోకచోట నెఱుంగనిపుష్పబోండ్లమేల్। సొలపుమిటారి చూపులరసాక్కసెలంగెడు తేటమాటలు॥ న్వలపు లుఱ్ఱపగావినిమనంబుననువ్విళులూ అంజెల్యునిన్। లలితనయోవిలా సునినవారసేమున్నతింపజెల్లదే॥   ౭౩

ఆ గోపికలకిటిలంబులగు వాక్యంబులఁ పునరుచ్చారణంబులచే వికసింపగను మనంబునకనుకూలంబుగనువినుచుబహూకరించుచున్న యౌవ నవంతు డగుశ్రీకృష్ణనిస్మరించుచున్నాను

శ్లో॥ మ. సిమమసన్నిధత్తా మధురము ఖామంద రాపాంగా। కగ కలితలలితవంశాకాపికిశోరాకృపాలహరీ।   ౭౪

టీక. మాధురముఖా సుందరము ఖముగలదియు, మందరా పాంగా, మందర - అలసములైన - అపాంగ - క్రేగంటిచూపులుగలదియు

యు, కరకలితలలితవంశా-కర హస్తముచేత, కలిత-కూడుకొన్నటువంటిది యు, లలిత-సుందరమైనట్టిదియునగు-వంశా- వేణువుగలయదియుకాపి వాచామగోచరమైన యదియు, కిశోరా- బాల్యముగలయదియునగు, కృపాలహరీ-దయాతిశయము, మనసి- నాయొక్క, మనసి మనమునందు సన్నిదత్తాం-సన్నిధిచేయుఁగాక. ❋

ఉ॥ అందమునొందు నెమ్మిగము నందుఁగృపామృతవృష్టిపైపయిం। గ్రందుకొనంగ నొప్పు కడకన్నులు సన్నలరంగ వేణువం।దందఁ గరంబులం జెలఁగ నంగజమోహనమూర్తియై కరం। బుందన చారు బాలతం డబాల్యపు దియ హ్వాదంతరంబున౯॥

తా. సౌందర్యంబుచేతం దేజరిల్లు నెమ్మిగంబుగలిగియలన బులగున పాంగంబుగలిగి కరంబుల వేణువలరం జెప్పవలవికానిదియై బాల్యంబుచే మెఱుగుదయాతిశయము నామనంబునందోఁచుగాకయనుట ❋

శ్లో॥ రక్షంతు వశ్శిక్షితపాశుపాల్యా బాలావృతా బర్హిశిఖావతంసాః। ప్రాణప్రియ ప్రస్తుత వేణుగీతా శ్శీతాంగ్య శోశ్శీతల గోపకన్యాః॥

టీ:- శిక్షితపాశుపాల్యాః అభ్యసింపఁబడిన గోరక్షణముగలయదియు బాలావృతాః బాలురచేతఁబ వేష్టింపఁబడినయదియు బర్హి శిఖావతంసాః-నెమలిపురి శిరోభూషణముగాఁ గలయదియు, ప్రాణప్రియ ప్రస్తుత వేణుగీతాః, ప్రాణముల కతిష్టమై వేణుగానముగాగల యదియు, దృశోః- నేత్రముల కు- శీతాః గ్రహింపఁగినయదియు శీతల గోపకన్యాః సమీచీనలైన గోపకన్యలుగలయదియునగు- లీలాః- శ్రీకృష్ణవిలాసములు- వః మమ్ము రక్షంతు-రక్షించుఁగాక- ❋

మ॥ పాలు పొందన్యజబాలకల్లోలువ రేవుల గ్రేవుల న్నెమలిపూ। ఫులు లు జాముకి పుండరంజితకరాంభోజంబుతోఁ బెంఢభూ। షలతోఁ జల్లనిచూపుతో మధురవంశప్రౌఢితో వచ్చి తాం। తలలాలించుచుఁగాఁ కవచ్చ పొదనిత్యం బున్నముంబ్రోవుత౯॥

తా॥ అభ్యసింపఁబడిన గోరక్షణంబుగలిగి బాలురచే నావృతంబులగుచు నెమలిపురి యవతంసంబుగలిగి ప్రాణంబులకన్నను బ్రియంబగు వేణుగానంబునవి. సిన్న చ మహ్యర్యంబులై సమీచీనలగు గోపకన్యకలువరియించుచుండ వెలయు శ్రీకృష్ణవిలాసంబులు మమ్ము బ్రోచుగాకయనుట

శ్లో॥ స్ఖలిత స్తబకితాదరం శిశిర వేణునాదామృతైః ముహు స్తరళ

లోచనం మదకటాక్షమాలాకులమ్ । ఉరస్థలవిలీనయా కమలయాస
మాలింగితం భువస్థలముపాగతం దైవస్దైవతం పాతునః ॥ *

టీక॥ స్మిత స్తబకితాధరం స్మితసవ్యాచేత స్తబకితసంజాతగుచ్ఛములు గల అధర-అధరోష్టముగలయదియు శిశిరవేణునాదామృతం చల్లని వేణురవమనియెడి యమృతముగలయదియు ముహుః మాటిమాటికిని తిరలోచనంచలించుచున్న నేత్రములుగలయదియు మదకటాక్షమాలాకుల మదిచిన క్రేగంటిచూపులయొక్క పంక్తులచేత వ్యాపింపబడుచున్న యది యు ఉరస్థలవిలీనయా వక్షస్థలము-దూండిన కమలా-లక్ష్మీదేవితోడ సమాలింగిత ఆలింగనముచేయబడుచున్నదియు భువఃభూమియొక్క తలం ప్రదేశమును గూర్చి ఉపాగతంపొందినయదియునగు దైవస్దైవతం లోకదైవతమైన శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము నః-మమ్ము పాతు-రక్షించుగాక *

చ॥ ఉరమునసింధురాజసుత నుంచియుగౌగిలనారవించియుర్
ధరణికిడిగ్గియూరుభున దైవతదేవ్వత వేడికాంచెనో । తరళమదాలసే
క్షణనుధారసమున్మనురాధరోష్టను । స్మరశిరవామ్మోబుసుమనో
జ్ఞనరస్మితబిందుబృందము ॥ *

తా॥ మొలకలెత్తుచిరునగవుచే నుంబర బగు నధరంబున జలనైన వేణునాదామృతంబును నారెసారెకుజంచలంబులగు లోచనబులను మదప్రధానబులగు కడకన్నులుంగలిగియు రమ్మని మెరయుకమలాదేవిచే నాలింగనంబుచేయంబడుచున్నదియై వెలుంగుచుబుడమికిందగినలోకనయితబగు శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజంబు మమ్ము బ్రోచుగాకయనుట. *

శ్లో॥ నయనాంబుజేభవత కామదుఘం హృదయాంబుజేకిమపి
కారుణికమ్ । చరణాంబుజేమునికులయిక ధనంవదనాంబుజే వ్రజప
ధూవిభవమ్॥

టీక॥ నయనాంబుజే కమలమువంటినేత్రమునందు కామదుఘం కోరికలనుబిదుకుచున్నయదియు హృదయాంబుజే హృదయకమలమందు కిమపి చెప్పనలవిగాని కారుణికందయావంతమయినయదియు చరణాంబుజే పాదపద్మమందు మునికులయికధపంమునినమూహమునకుముఖ్యమయినధనమయినయదియు వదనాంబుజేముఖపద్మమందు వ్రజవధూవిభవమ్ వ్రజవధూగోపస్త్రీలయొక్క విభవం ఐశ్వర్యమయినయదియునగు మహాతేజమును భజ సేవింపుము. *

ఉ॥ కన్నతెచాలుగోర్కెలొసగన్ హృదయాబ్జముచాలఁజెల్మి
కిన్। సన్నుతిపాదపంకజముచాలమునీంద్రజనానురూపన। పన్నగ
నాథకీర్తన పసన్నముచాలవ్రజాగనావిలా। సోన్నతికట్టదివ్యవిభ
వోజ్జ్వలుమానుదినాశ్రయించెదన్॥ 22

తా॥ హోయింద్రియంబులారా యాశ్రయించినవార లొకపనూచి నంతనకన్నులు దయారసంబుప్పతిలనఖిలకామంబులనీజాలుహృదయఁ జెప్ప వినఁబూకరంబగుమహందు బాదంబులు నెల్లమునులకు మూలధనంబగుచు ను మునివెన్నెగలుగుగోపికల కయిశ్వర్యం బిచ్చుచునుండు నట్టి శ్రీకృష్ణమహాతేజంబు నాశ్రయింపుడనుట॥ *

శ్లో॥ నిర్వాసనం హంత రసాంతరాణాం
నిర్వాణసామ్రాజ్యమివావకీర్ణమ్।
అవ్యాజమాధుర్య మహానిధానం
మవ్యాద్వ్రజానామధిదైవతం నః॥ *

టీ॥ రసాంతరాణాం రసవిశేషములయొక్క నిర్వాసనం తిరస్కారము జనవాడును అవకీర్ణమ్ వ్యాపనముగల నిర్వాణసామ్రాజ్యమివ నిర్వాణముక్తియొక్క సామ్రాజ్యమువలె సర్వస్వమువలెనున్నవాడును అవ్యాజమాధుర్యమహానిధానం నిరుపాధికమాధుర్యనిక్షేపమయినవాడును వ్రజానాం వ్రజజనులకు అధిదయివతం దేవుడగు శ్రీకృష్ణమహః నః మమ్ము అవ్యాత్ రక్షించుగాక. *

ఉ॥ ఇతరసంబులేమిటికినీ నవమోహనమాధురీనిధిన్। గతతము
గాంచినంగనిది చాలునను ముక్తిసుఖానుభూతియా। కృతియలరాఁగాద
నువరించెననంగగుగోపరూపసం। గతముగుదయివతంబఖిలకాంతుల్ త
ముల్ జతిగూర్చ్యగావుతన్॥

తా॥ రసవిశేషములం దిరస్కరించుచు ముక్తిసర్వస్వంబువోలెవె లుంగుచు నిరుపాధికసౌందర్యంబునకు నిక్షేపంబయియెల్లరకు నేలికయైవెల యు శ్రీకృష్ణాఖ్యాగలువహంబు నన్నుం గ్రోవుగావుతయనుట. *

శ్లో॥ గోపీనామభిమతగీతవేణునాదా
దాపీనస్తనభరకృరోపగూఢమ్।
కేశానామతులకైరిపార్శ్వవారం
కాళిందీపులినచరం పరం మహో నః॥ *

టీక. అభిమత గీత వేషహాసాత్ అభిమత అంగీకరించిన గీతగానము చేతను వేష అలంకారము చేతనున నయట్టి హాసాత్ సంతోషములున గోపీనాం గోపికలచేత అపీన స్తనభరనిర్భర రోషగాఢం అపీన స్థూలము లయిన స్తన స్తనములయొక్క భర అతిశయముచేత నిర్భర గాఢముగా ఉపగూహం ఆలింగనము చేయబడుచున్నయదియు కేళినాం క్రీడలయొక్క రసాతిశయములచేత ఉపాస్యమానం సేవింపబడుచున్నయదియు కాళిందీపులినవరం కాళిందీయమునయొక్క పులినముకదిబ్బలయందు చరించుచున్నయదియు పరంజ్యోత్స్నాప్రష్టము - యదియునగు మహః తేజస్సు నః మమ్ము అవతు రక్షించుగాక ।

మ॥ నవలావణ్యవిమోహవిభ్రాసమురళీ నాదంబులం జొక్కి ప।
ల్లవకాంతల్ యమునాంఘ్రులిప్పులిన లీలావేదికిం దార్చగా।
రవముప్పొంగు పయోంధరస్ఫురితపీఠ రంభోరు లక్షసంధితం।
ధవళేశమంబు లచెల్ప మెచ్చు నవనా ధారుండు మమ్మున్ బ్రోవుత ॥

తా॥ ఇష్టంబుగా వేషంబులనయిన సంతోషంబున గోపస్త్రీలు వలుద చన్నుంగవల నంటం బాయించుకొని యాలింగనంబు శేయ సంతోషిల్లుచు నల్లవిలాసంబులచే సేవింపబడుచు యమునానదియందలి యిసుకదిన్నెలం జరియించుచు నద్భుతంబయి వెలుంగు తేజంబు నన్నుం బ్రోచుగాక యనుట. *

శ్లో॥ ఖేలతాం మనసి ఖేచరాంగనా
మానసీయమ్మృదు వేణునిస్వనైః ।
కాననే కిమపి నః కృపాస్పదం
కాననే మేఘకులహారిణో మహః ॥ ౮౨

టీక॥ ఖేచరాంగనామానసీయ మృదు వేణునిస్వనైః దేవతాస్త్రీలచే తలంచి మెచ్చబడుచున్న వేణుధ్వనులచేతను కాననే బృందావనమందు కాలమేఘకులహారిణాం నీలమేఘములతోడ గలహముచేయుచున్న యట్టినయి కృపాస్పదం దయకాధారయినయట్టిదియునగు కిమపి వాచామగోచరమయిన మహః శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజస్సు నః మాయొక్క మనసి మనస్సునందు ఖేలతాం సంచరించుగాక ॥ *

మ॥ అమరీమానిత వేణుగానమున బృందారణ్యమందారబృం।ద
ముక్రీడన్ యమునాతటింగరతి కాంతర్వ్యాపితానద్యదే। కమున్
నాంద్రఘనాఘనప్రతిభట శ్యామద్యుతిం బొల్చు ధామమునా

నసపీఠికం గరుణ గ్రస్మ్యన్నిల్చుగా కెప్పుడున్ ॥ ౭౦

తా. దేవతాస్త్రీలచే సమ్మానింపబడిన వేణుగానంబుం బృందారణ్యాంబునసీలమేఘంబుతోడంగలహంబుచేయుం గమకించు నెమ్మెనిచాయందులకించుచు దయాధారంబై వాచామగోచరంబై రేజరిల్లు తేజంబునామనంబునంజరియించుగాకయనుట

శ్లో॥ ఏణీశాబవిలోచనాభి లస శ్రోణీభర ప్రౌఢిభి ర్వేణీభూత
రసక్రమాభిరభిత శ్శ్రేణీకృతాభిర్వృతః । పాణిద్వావినోదయన్
రతిపతేస్తూణీశయైస్సాయకై ర్వాణీనామపదం స వ్రజపతిః క్షో
ణీపతిః పాతునః॥ ౭౧

టీక. అలసశ్రోణీభరప్రౌఢిభిః అలస- మందములైన శ్రోణీ పిరుదులయొక్క- భర అతిశయముయొక్క- ప్రౌఢిభిః సామర్థ్యము గలయదియు, వేణీభూతరసక్రమాభిః- వేణీభూతప్రవాహముగంజేయబడిన రస - మాధుర్యాదిరసములయొక్క- క్రమాభిః సంచారములు గలయదియు శ్రేణీకృతభి పంక్తిగాంజేయంబడిన ఏణీశాబవిలోచనాభిః- లేడిపిల్లకన్నులవంటికన్నులుగలగోపిక-తోడ ఆవృతః పరివేష్టింపంబడినయదియు రతిపతేః- మన్మథునియొక్క- ద్వారె డయిన పాణీ,హస్తములను తూణీశయైః దొనలయున్న సాయకైః- బాణములచేత వినోదయన్ వినోదములుగలవానింగా జేయుచున్నయదియు అథితః అంతటను వాణీనాం- వేదాంతవాక్యములకు పర -మికి లియును అపదం విషయముగానియదియు వ్రజపతి వ్రజ- నందవ్రజమందనిజములకు పతిః వి నైన క్షోణీపతిః భూపాలకుండైన శ్రీకృష్ణుఁడు నః మమ్ము పాతు రక్షించుంగాక.

మ॥ సొలపుంజూపులు గబ్బిగుబ్బలు ఘనశ్రోణి భర ప్రౌఢిని।
స్తులశృంగార రసోర్మికల్ గలుగుచుఁ తుల్యాభులై త్రొల్వగం।
ధలతూణీశయబాణముం గజుఁడు పాణిం బూనఁగాఁ జేయున।
చ్చెలువున్వాఙ్మనసా తిలంఘితుఁబరున్ సేవింతునందాత్మజున్॥

తా సొలపులగుచూపులును గొప్పలయియలనంబులగు పిలుందులుంలిగి ప్రవాహీకృతంబులగు మాధుర్యాది రసపరంపరలుంబోనిగోపయువతులు బారులలుకొల్వ మారునికరంబులబాణంబులచేత సొమరొప్పంజేయుచు అనంగామన్మథున కవసరంబు సంపాదించుచున్నుట, వేదాంతవాక్యంబులకు బ్రకపాది పనలవిగాకధరణిమండలంబునెల్లనేలుడునందవ్రజం

బు నేలు వెన్నుండు నన్నుం బ్రోచుఁగాక యనుట,

శ్లో॥ కాళిందీపులినేతమాలనిబిడచ్ఛాయేపురస్సంచరత్తోయేతో
యజపత్రపాత్ర నిహితం దధ్యన్న మశ్నాతియః। వామేపాణివ వేని
ధాయ మధురం వేణుంవిషాణం కటిప్రాన్తే గాశ్చవిలోక యన్ప్ర
తికకంతం బాలమాలోకయే॥

టీక- యః-ఏబాలకృష్ణమూర్తిః వామే-డాపలిదిక్కైన పాణితలేహ
స్తమునందు వేణుం పిల్లనఁగ్రోవిని కటిప్రాన్తే - నితంబప్రదేశమున-దు-
విషాణం శృంగీభూతముఖవాద్యవిశేషమును విధాయ ఉంచి ప్రతీకలం,
ప్రతీక్షణము-దును గాశ్చ గోవులను విలోకయన్ చూచుచున్నవాఁడగు
చు తమాలనిబిడచ్ఛాయే తమాల చీఁకటిమ్రాఁకులయొక్క నిబిడ దట్ట
మైన ఛాయే నీడగలయదియు పురస్సంచరత్తోయే పురః- ముందర సంచ
రత్ చరించుచున్న తోయే ఉదకముగల కాళిందీపులినే కాళిందీయమున
యొక్క- పులినే- ఇసుకదిన్నెలయందు తోయజపత్ర పాత్రనిహితం తో
యజపత్ర తామర దళమనియెడి ప్రాత- పాత్రమందు నిహితం- ఉంచ
బడిన దధ్యన్నం చల్దిని అశ్నాతి భుజించుచున్నాడో తం అప్రసిద్ధుడైన
బాలం బాలకృష్ణమూర్తిని ఆలోకయే చూచుచున్నాను-

ఉ॥ చీఁకటిమ్రాని జొంపమున జేన్నగు సైకత వేదినీలపు
న్వ్రేఁకజలంబులో మురళి వామకరంబునఁ బట్టి కేలికై
దాకొనఁ గొమ్ముఁజెక్కుకొని తామరపాకునఁ జల్దిమెక్కుచున్
గోకులముం బ్రతిక్షణముఁ గూరిమిఁ గన్గొను బాలుఁగాంచెదన్॥

తా. డాపలికేలం బిల్లనఁగ్రోవియును బిఱుఁదుప్రాంత గొమ్మునుమె
ఱయఁ జీకటిమ్రాఁకులనీడ ముంగలం జరించు తోయము గల యము
నానదియిసుకదిన్నెయందుఁ గూర్చుండి గోవులంజూచుచుఁ దామరపాకులో
ని చల్దిఁదినుచుండు బాలకృష్ణునింజూచుచున్నాను.

శ్లో॥ యద్గోపీవదనేందుమణ్డలమభూత్కస్తూరికా పత్రకం యల్ల
క్ష్మీకుచశాతకుమ్భకలశవ్యాకోచమిందీవరమ్। యన్నిర్వాణని
ధానసాధనవిధౌ సిద్ధాఞ్జనం యోగినాంతం నశ్శ్యామలమావిరస్తు
హృదయే కృష్ణాభిధానంమహః।

టీక- యత్ ఏప్రసిద్ధమయిన కృష్ణాభిధానం శ్రీకృష్ణాఖ్యమైన-మ
హః- తేజము గోపీవదనేందు మండలం గోపస్త్రీలయొక్క ముఖచంద్రమం

డలము దు, కస్తూరికాం (కం—కస్తూరితిలకము, అభూత్ - అయ్యెనో, యత్ ఏ తేజము, లక్ష్మీయుచ శాతకుంభకలశవ్యాకోచ —లక్ష్మీదేవియొక్క స్తనము లనియెడిబంగారుకలశ ములయు పువి సించిన, యింద్రీవరం - నల్లగలువ, అభూత్ - అయ్యెనో, యత్ - ఏ తేజము, యోగి ఋషులకు, నిర్వాణని ధానసాధనవిధౌ నిర్వాణ ముక్తియనియెడి, నిధాన నిక్షేపముయొక్క, సాధన - సాధించుటయొక్క, విధౌ - విధానము దు, సిద్ధాంజనం-నిక్షేపప్రవర్తక మైన కాటుక అభూత్ - అయ్యెనో, తత్ - ప్రసిద్ధమైన, శ్యామం శ్యామల వర్ణమైన మహః తేజము, నః - మా యొక్క, హృది - హృదయమందు అవిముక్త ప్రకాశించుగాక.

ఉ॥ ఏమృగ లోచనలకు తిలకము ముదు కస్తూరీభచిత్రకం | బెవ్వ
రికల్మికొమ్మ కుచ హేమ ఘటంబుల నవ్వ నుత్పలం, బేమునిముక్తి నేప
థమునింద్రులకుంగను జేయునంజనం | బామహ సీలభాతిహృదయంబు
ననన్నిధి జేయుంగాక సురుగా.

తా॥ ఏ తేజము గోపికల నెమ్మోము వందుగనకు గస్తూరితిలకంబయ్యె నే తేజంబు రమాదేవికుచకనకకలశంబులందునుత లో బయ్యెనే తేజంబు యోగులకు మోక్షనిక్షేపంబునగనన జంబయ్యెనట్టి శ్యామలవర్ణంబైన శ్రీకృష్ణా ఖ్య తేజంబునా మొదంబ్రకాశించుగాక యనుట. *

శ్లో॥ ఫుల్లేందీవరకాంతిమిందువదనం బర్హావతంసప్రియం శ్రీవత్సాంకముదారకౌస్తుభధరం పీతాంబరం సుందరమ్। గోపీనాం నయనోత్పలార్చితతనుం గోగోపసంఘావృతం గోవిందం కలవేణునాదనిరతం దివ్యాంగభూషం భజే॥ ౧౦౭

టీక. ఫుల్లేందీవరకాంతిం వికసించిన నల్లకలువలకాంతివంటికాంతిగల వాడును, ఇందువదనం - చంద్రునివంటి ముఖముగలవాడును, బర్హావతంస ప్రియం - నెమలిపించభూషణమే యిష్టముగాఁగలవాడును, శ్రీవత్సాంకం - శ్రీవత్సమను మచ్చచిహ్నముగాఁగలవాఁడును, ఉదారకౌస్తుభం - దోషరహితమైనకౌస్తుభరత్నము ధరించుచున్నవాఁడును, పీతాంబరం పచ్చనైనవస్త్రమును ధరించినవాఁడును, సుందరం సుందరుఁడైనవాఁడు గనుక, గోపీనాం - గోపికలయొక్క, నయనోత్పలార్చితతనుం - నేత్రములనియెడినల్లగలువల తెంబూజింపబడినశరీరము గలవాఁడు గోగోపసంఘావృతం గోవు లయుగోపాలకులయు సమూహముచేఁ జుట్టి వేష్టింపఁబడియున్నవాఁడును, కల

వేణునాదనిరతం- అవ్యక్తమధురమైన వేణుధ్వనియందు నాసక్తుఁడైనవాడు
ను. దివ్యాంగభూషం- శ్రేష్ఠములయినశరీరాలంకారభూషణములుగలవాడు
నైనగు, గోవిందం గోవిందుని, భజే సేవించుచున్నాను.

శా॥ శ్రీవత్సాంకితు గోపికానయన రాజీవార్చితుంగోపగో। పీ
నాథాన్వితు నాగభోగ్లసితువంశీనాద మోదాన్వితున్। గోవిందున్న
వకింకయుకు శరపసర్పితపల గోత్రాల। శ్రీవిగ్రహజతు హాటకాంబ
రయుతుఁ సేవింతుభూషాన్వితున్॥

తా, శ్రీవత్సాంకముగలవాడును గోపికలయొక్క నేత్రకమలంబులచేతం బూజింప
బడువాఁడును గోపకాంతలచే సేవింపఁబడువాఁడును సర్పభూషణుఁడును వేణునాదవినోదుం
డును బర్హిబర్హావతంసుండును గారాణాచంద్రాననుండును పుష్పలకాం
తిశరీరుండును పీతాంబరుండును హారకేయూరాద్యలంకారశోభితుండునునై
నగుగోవిందునిసేవించుచున్నాను॥ *

శ్లో॥ యన్నాభిసరసీరుహాంతరగతో బ్రహ్మాంగజాతో యతో
ర్యస్యాక్షే కమలావిలాసవసనం యచ్చక్షుషీ చేన్దిరా।
యత్పాదాబ్జవినిస్సృతా సురనదీ శంభోశ్శిరోభూషణం
యన్నామస్మరణం ధునోతిదురితం పాయాత్సనః కేశవః॥ ౬౫

టీ॥ యన్నాభిసరసీరుహాంతరగతః ఎవ్వని బొడ్డుకమ్మి మధ్యప్రదేశ
మునందు విధిః బ్రహ్మదేవుఁడు భ్యాన్గాయని నాః సుమ్మా దవలెరాచరించుచు
న్నాఁడగు (తిష్ఠతి ఉన్నాఁడో) యద్వక్షః ఎవనిభుజాంతరము కమలావిలా
సవసనం లక్ష్మీదేవియొక్క విలాసాధారమయినగృహమో యచ్చక్షుషీచ
యెవనియొక్క కన్నులును ఇందిరా చంద్రసూర్యులో యత్పాదాబ్జవినిస్సృ
తా యెవనిపాదకమలంబులనుండి బయలువెడలిన సురనదీగంగానది శంభోశ్శివు
నియొక్క శిరోభూషణంఅవతంసమో యన్నామస్మరణం యెవనిపేరుఁదలం
చుట దురితంపాపము పోవుటకల్పింపఁజేయుచున్నదో ఆ సః ప్రసిద్ధుఁడయి
న కేశవః శ్రీకృష్ణమూర్తి నః మమ్ము పాయాత్ - రక్షించుఁగాక

మ॥ ఎవ్వని నాభికంజమున భృంగ ముఖ గిజెల. గుబబ్బ్రహ్మ। వె
వ్వానికన్నులిందురవులెవ్వనిపతుమచ్చి కాటుప। శైవ్యా నిహాంసిన్మది
శంభుజ వాలవికాసభూషణ। ఎవ్వానిజేరొన్న సంగలుము మీగున్
యాహారినిన్ను బ్రోవుతన్॥ ౬౬

తా॥ ఎవ్వనిబొడ్డుతామరయందు నలువ తేటిరీతి నెల గుచుచుండు

నెవ్వానియురంబు కమలాదేవికిలీలామందిరంబయి వెలయు నెవ్వనికన్నులు సుందరవులు వెలయుచు రెవ్వనిపాదకమలంబునం బొడమిన గంగానది శివునకు శిరోభూషణంబయి వెలయు నెవ్వనినామంబులుస్మరింపనఖిలదురితంబులడ గు నట్టి కేశవుండు నన్నుం బ్రోచుగాక యనుట॥

శ్లో॥ రక్షంతు త్వామసితజలజైరంజలిః పాదమూలే
మీనానాభీసరసిహృదయే మారబాణామురారేః।
హారాః కంఠే హరిణిమణిమయా వక్త్రపద్మే ద్విరేఫాః
పింఛాచూడాశ్చికురనిచయే ఘోషయోషిత్కటాక్షాః॥ *

టీక యః ఏ- ఘోషయోషిత్కటాక్షాః- గోపస్త్రీకడగంటిచూపులును మురారేః శ్రీకృష్ణుని యొక్క- పాదమూలే పాదమూలమున అసితజలజైః నల్లగలువలచేనైన- అంజలి-దోయిలియును- నాభిసరసి బొడ్డనియెడికొలకునందు- మీనాః-మీనములును- హృదయే మనస్సునందు మారబాణాః మదనబాణములును- కంఠే-కంఠమందు- హరిణిమనూః- ఇంద్రనీలవికారములైన- హారాః హారములును వక్త్రపద్మే -ముఖకమలమునందుద్విరేఫాః- భ్రమరములును- చికురనిచయే- కేశసమూహమందు- పింఛాచూడాః పింఛరూపకశిరోభూషనములును- అభూవన్- అయినవియో, తే ఆగోపికలకడగంటిచూపులు త్వాం,నన్ను, రక్షంతు,రక్షించుగాక,

చ॥ కమలదళాక్షు నంఘ్రులకు గల్వలదోయిలి నిన్న నాభికా।
సమునకుమీలు పేరెదకు భావజుబాణశిరోధికింద్రదర। త్నములసరాలు మోము విరిదమ్మికిఁదుమ్మెదచాలుమౌళికి। న్నెవలపుఁబెలిదాలు దగు బ్రేంతలచూపులు నిన్నుఁబ్రోవుత॥

తా ఏగోపికలకడగంటిచూపులు వెన్నునిపాదపద్మంబులకు గలువలదోయిలియును బొడ్డుకొలఁకునందు మీనంబులునురంబున మారునిబాణంబులును గళంబునందు నింద్రనీలంబుల సరంబులును మోముదామరయందు భ్రమరంబులును సిగయందు నెమలిపురిసొమ్ములునయ్యె నో యట్టికడకన్నులు నను రక్షించుఁగాక యనుట.

శ్లో॥దధిమథననినాదైస్త్యక్తనిద్రః ప్రభాతే నిభృతపదమగారం వల్లవీనాం ప్రవిష్టః ముఖకమలసమీరైరాశునిర్వాప్య దీపాన్కబళితనవనీతః పాతుగోపాలబాలః॥

టీక- ప్రభాతే అపరరాత్రమున దధిమథననినాదైః- దధి పెరుగు

యొక్క మథన చిటుకుటవలనఁగలిగి. నినాదైః-ధ్వనులచేత త్యక్తనిద్రః-విడువఁబడిననిద్దురగలవాఁడగుచు వల్లవీనాం గోపికలయొక్క అగారం గృహాణి నిభృతపదం-నిభృత మందమైన పదం పాదములుగలుగునట్టులుగా- ప్రవిష్టః ప్రవేశించినవాఁడగుచు ముఖకమలసమీరైః ముఖకమల-కమలమువంటిముఖము యొక్క-సమీరైః వాతములచేత దీపాన్ దీపములను ఆశు శీఘ్రముగా నిర్వాప్య- పోవనడచి కబళితనవనీతః మ్రింగఁబడినవెన్నగలిగిన గోపబాలః-బాలకృష్ణమూర్తిః నః-నమ్ము పాతు రక్షించుఁగాక-

ఉ॥ ప్రొద్దునఁ జల్లఁజేయు రవముల్ చెవిసోఁకినియంతలోపల।
న్నిద్దుర లేచి గోపమణిసదనంబులఁ జొచ్చియొయ్యనన్।
స్పద్ధమున చిరూస్య పవనంబున నాకొముఁబూనిదీపముల్।
ల్పద్దయునప్పు వెన్న గబళించినగోపకుమారుఁ గాంచెదన్॥

తా. ప్రభాతంబునం జెరుగు చిలుకు రవతంబులవిని నిద్దుర మేల్కాంచి గోపికాసదనంబులంజొచ్చి నిద్దురగాకుండఁ బాదంబులూనుచుం బోయి ముఖమారుతంబు నదీపంబులార్చి వెన్న మ్రింగు బాలకృష్ణుడు నన్ను బ్రోచుగాక యనుట

శ్లో॥ ప్రాతస్స్మరామి దధిఘోషవినీతనిద్రం నిద్రావసానరమణీయముఖారవిందమ్। హృద్యానవద్యవపుషం నయనాభిరామ మున్నిద్రపద్మనయనం నవనీతచోరమ్॥

టీక దధిఘోషవినీతనిద్రం - దధిఘోష - దధిమథనజన్యధ్వనిచేతవినీత పోఁగొట్టబడిన నిద్రా నిద్ర గలవాఁడును నిద్రావసాన రమణీయముఖారవిందం నిద్రాంతమందుసుందరమయిన ముఖము గలవాఁడును హృద్యానవద్యవపుషం మనోహరమ్మై దోషరహితమ్మైన శరీరముగలవాఁడును నయనాభిరామం- నేత్రములకునుత్సవస్వరూపుఁడైనవాఁడును ఉన్నిద్రపద్మనయనం- వికసించిన తామర రేకులవంటినేత్రములు గలవాఁడునగు నవనీతచోరం- వెన్నదొంగయైన బాలకృష్ణుని ప్రాతః- రేపకడ స్మరామి- స్మరించుచున్నాను

చ॥ పెరుగుచిలించు వేళఁ గని పెటుక లేచిననిద్రమబ్బుతో
వరుణిమఁ జెందుకన్నుగవయు దన చారుముఖారవిందమున్।
సరసతనూవిలాసములచందము జూడ్కికి వేడ్క జేయగా।
బరగెడు వెన్నదొంగను ప్రభాతమునన్ స్మృతియింతు నామదిన్॥

తా॥ పెరుగుచిల్కు రవంబులచే మేల్కాంచి నిదురమబ్బుచేత జె

న్నలరు నెమ్మోము తామరవిలసిల్ల మనోహరంబులయిన శరీరవిలాసంబుల చే దేఃరిల్లుచు నయనాభిరాముండై వెన్నలుదొంగలించువుండకీ కాకుని రే పకడ గొలుతుచు నుతియించుచున్నాననుట-

శ్లో॥ ఫుల్లహల్లకవతంసకోల్లసద్గల్లమాగమగవీగవేషితమ్।
వల్లవీచికురవాసితాంగుళిపల్లవంకమపివల్లవంభజే।

టీక- ఫుల్లహల్లకవతంసకోల్లసద్గలం- వికసిచినయెర్రి దామరలని యొడికర్ణావతంసముచేతః బ్రకాశించుచున్నచెక్కిళ్లుగలవాడును ఆగమగ వీగవేషితం వేదాంతవాక్యముల చేతవెదుకబడు చున్నవాడును వల్లవీచికు రలాసితాంగుళిపల్లవం గోపికలయొక్క కుంతలములచేత బరిమళముగల విగఃజేయబడిన చిగుళ్లవంటి వ్రేళ్లుగలవాడును కమపి వాచామగోచ రుఃడైనవాడునగు వల్లవం గోపాలకృష్ణుని భజే సేవించుచున్నాను ❋

ఉ॥ హల్లకతల్లజశ్రుతి పుటాభరణోజ్జ్వలగల్లభాగునిఁ।
వల్లవకామినీచికురబంధనుమోత్కటవాసితాంగుళిఁ।
పల్లవుమానిమానసవిభాసితు వేదగవీగవేషితుఁ।
వల్లలితారుణాంబుజవిశాలవిలోచను గొల్చెదఁ మదిఁ॥

తా, చెవినందుల విలాసఃబుకొఱకునిడిన యెర్రినితామరలచేతం దే జరిల్లు చెక్కిళ్లుగలిగి గోపికల కొప్పులలంకరించు కతఃబునంబరి మళించుప ల్లవంబులుంబోని వ్రేళ్లుగలిగి వేదాంతవాక్యంబులచే నన్వేషింపంబడుచువా చానగోచరుండైవెలయు గోపాలకృష్ణునిసేవించుచున్నాను-

శ్లో॥ స్తేయం హరేర్హ్వారతి యన్నవనీతచౌర్యం జారత్వ మస్య గు
రుతల్ప కృతాపరాధమ్। హత్యాం దశాననహతి రఘుపానదోషం।
యత్పూతనా స్తనపయన్సపునాతుకృష్ణః॥

టీక హరేః- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, నవనీతచౌర్యం- వెన్నదొంగ తనము, యత్-ఏది అస్తికలదో తత్-అది స్తేయం చౌర్యమనుః హరతి- హరియించుచున్నదియో అస్య ఈశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యత్ యే జార త్వం విటభావము ఫణితంసత్ చెప్పబడుచున్నదియై గురుతల్ప కృతాపరాధం తండ్రియొక్క భార్య యందు జేయబడినయపరాధమును హరతిహరించుచున్న దియో హరేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యా యే దశాననహతిః రావణసం హారము వర్ణితాసతి వర్ణింపబడినదియై హత్యాంహత్యను హరతిహరియిం చుచున్నదియో యత్పూత నాస్తనపయః యే శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్కపూత

నా స్తన్యపానము- వర్ణితంసత్ వర్ణింపబడినదియైన మధుపానదోషం మద్య
పానదురితమును హరతిహరియించుచున్నదియో నః అప్రసిద్ధుడైన కృష్ణః కృ
ష్ణమూర్తి అస్మాకమస్మాన్ పునాతు-పవిత్రులజేయునుగాక. *

చ॥ గురుసతిగూడినట్టియఘ కోటిజనర్ణ వ్రజజారతారతిం। బా
రచువుశుద్ధ్యదోషములు పూతనచన్నులుచేపుఱెంచినం। దెరలును
హత్య రావణహతిన్ జౌర్యము వాయు వెన్నదొం। గరికము లెన్నసట్టి
కథ గల్గినశౌరిపవిత్రుఁ జేయుత ॥

తా॥ శ్రీకృష్ణుని వెన్నదొంగరికము స్మరియింప జౌర్యదోషంబులడం
గు వెన్నునిజారత్వంబువర్ణింప జారత్వంబువలనం బొడమిన పాపంబులురూ
పుమాయు శ్రీమన్నారాయణుం డొనరించిన రావణసంహారంబువలంప బ్ర
హ్మహత్యాదోషంబోవు నందనూనుండుచేసిన పూతనాస్తన్య పానంబుజింతిం
చినమద్యపానంబులనైన కలుషంబులు రూపుసెడునట్టి శ్రీకృష్ణుండు సనుం బ
విత్రుం జేయుగాకయనుట. *

శ్రీకృష్ణునిపైనివిరహంబుచే మదనాతురయగునొక
గోపిక మన్మథుని నుపాలంభించురీతిం జెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ మారమావసమదీయ మానసే
మాధవైకనిలయే యదృచ్ఛయా।
శ్రీరమాపతిరిహా గమేదసౌకం
న సహేతనిజవేశ్మలంఘనమ్॥ ౧౦॥

టీ॥ హేమార ఓయిమన్మథుఁడా మాధవైకనిలయే విష్ణువునకు ము
ఖ్య స్థానమయిన ఇహ ఈ మదీయమానసే నాసంబంధమైనమనస్సునందు య
దృచ్ఛయావిచ్చలవిడిగా మావస ఉండకుము అసౌ ఈ శ్రీరమాపతిఃలక్ష్మీనా
యకుడు ఆగమేత్ వచ్చెను నిజవేశ్మలంఘనం నిజస్వకీయమైన వేశ్మ గృహ
మునందు లంఘనంప్రవేశించిన కష్టమెవ్వని న సహేత-సహించును. *

చ॥ అనుపమదివ్యధామము మురారికి నామనమట్టుఁ గావున।
న్మనసిజ నిల్వవద్దు చనుమా వినుమా యనుమానమేటికి।
న్వనరుహలోచనుండిటకు వచ్చిన నేరము వచ్చు నెమ్మయిం।
దనగృహసీమనొండొకడు దార్కొన నెవ్వడు సైచు జెప్పుమా॥ *

తా. ఓయిమదనుఁడా నామనంబు శ్రీనాయకుండగు విష్ణు దేవునకు

నాలయుఁ బుగావున నిక్కడఁ ల్వాకు హా శ్రీపతివచ్చిన నీకు నేరంబు దొరకొనుఁ
చెనయింటఁజొచ్చిన నెవ్వని నెవ్వండునైచుంక నైన వెడలిపొమ్మనుట

శ్లో॥ ఆకుఞ్చితం జానుకరంచ వామం న్యస్య క్షితౌ దక్షిణహస్తపద్మే। ఆలోకయన్తం నవనీతఖణ్డం బాలం ముకుందం మనసా స్మరామి॥ ౯౨॥

టీక. ఆకుఞ్చిత - ముడువఁబడినయట్టియు వామం - డాపలిదియైనట్టియునగు, జాను మోకాలిని కరంచ-హస్తమును. క్షితౌ భూమియందు, న్యస్య-ఉంచి దక్షిణహస్తపద్మే - వలపలిదగు కరకమలమందు, నవనీతఖండం వెన్నముద్దను, ఆలోకయన్తం-చూచుచున్నవాఁడును, బాల - బాలుఁడైనవాఁడునైన, ముకుందం శ్రీకృష్ణమూర్తిని- మనసా మనస్సుచేత-స్మరామి స్మరించుచున్నాను.

*

చ॥ డాపలికేలు జానువును దారగలీల ధరణీతలంబున। నోమ్రపి
యుపానతాంగమున నూల్కొని దక్షిణహస్తపంకజ। స్థాపితమైన వె
న్నముద్దనుఁ జూచి చెలగు చెల్వుని। గ్గోపకుమారుఁ దగ మనుగ్
పతితంబు మదిందలంచెదన్॥

తా- ముడువంబడిన డాపలిమోకాలును గరంబుఁ బుడమిపైనిడి వలపలికేలనుండు వెన్నముద్దం గనుంగొనుచుండు బాలకృష్ణముకుందు నామనంబున సంస్మరించుచున్నాననుట

*

శ్లో॥ జానుభ్యామభిధావన్తం పాదాభ్యామపి సుందరమ్। సకుండలాలకం కృష్ణం ధ్యాయామ్యుషసి బాలకమ్॥

టీక- జానుభ్యా -మోకాళ్ళచేతను- పాదాభ్యామపి- పాదములచేతను మభిధావతం-పరువులిడుచున్న వాఁడును సుందరం-సొగసైనవాఁడును, సకుండలాలకం-కుండలములతోఁగూడిన ముంగురులుగలవాడును బాలకం బాలుఁడునైన కృష్ణం, శ్రీకృష్ణమూర్తిని ఉషసి ప్రాతఃకాలమున ధ్యాయామి ధ్యానము చేయుచున్నాను

ఉ॥ నిద్దపుముద్దుకాయలను నిక్కఁబదంబును జానుయానమున్। ము
ద్దుమొగంబునం జెలఁగు ముంగురులందపు రావిరేకయుం। గద్దరిబె
లుకుచూపు చోకాటపునవ్వులుఁగల్గు బాలకున్। బ్రొద్దున మేలుకాం
చిదినము న్మదిని చెద నందనందనున్

తా- మోకాళ్లచేతం బాదంబులచేతం బరువులిడుచు మనోహరుండై కుండలంబులపై వ్రాలినముంగురులు మెఱయు బాలకుండై మెలంగెడు శ్రీ

కృష్ణ-దేవుని రేపకడ ధ్యానించెదననుట. ❀

భగవంతుండు లీలాశుకయోగికిం గలయనతారాంతరభక్తిని శోధింపంగోరి తాను గోదండగానుండై యావిర్భవించి సర్వస మయంగా లీలాశుకయోగీంద్రుండు చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ విహాయకోదండశరౌముహూర్తం గృహాణపాణౌమణిచారువేణుమ్ । మాయూరబర్హంచనిజోత్తమాంగే సీతాపతేత్వాంప్రణమామిపశ్చాత్॥ ౯౪

టీక. హేసీతాపతే ఓ శ్రీరామస్వామి, కోదండశరౌ. ధనుర్బాణములను, విహాయ విడిచి- పాణౌ-హస్తమునందు, ముహూర్తం ముహూర్తమాత్రము, మణిచారువేణుమ్ -మణివికారమగుటచే సుందరమైనపిల్లంగ్రోవిని, నిజోత్తమాంగే స్వకీయమైనశిరమునందు మయూరబర్హంచ-నెమలిపురిని, గృహాణ- గ్రహింపుము- పశ్చాత్-అనంతరము- అహమ్, నేను- త్వాం నిన్నుంగూర్చి, ప్రణమామి నమస్కరించుచున్నాను.

మ॥ శరచాపంబులు మానిమానికవు వంశంబున్నతింగేలుడా। మరలంబూని కిరీటమందమగు పీంఛాళింగలాపంబుడా। చిరవాణంబుగనిల్చినన్మతితగన్ సేవించిసీతామనో। హరనాముచ్చటదీరునప్పుడుగడా యాత్మన్ ప్రశంసించెదన్॥ ౯౪

తా. ఓ శ్రీరామస్వామి ధనుర్బాణంబులు విడిచు హస్తంబున మణివికారంబై సుందరంబైన వేనువునుబూని శిరంబునం గిరీటంబుమానినెమలిపురియుంచి ముహూర్తమాత్రకాలంబు ధరియించినంబిదప నేను నిన్ను సేవించి నుతియించుచున్నాననుట. ❀

ఈశ్లోకంబు గోపాలబాలకవాక్యబుగాం జెప్పబడుచున్నది.

శ్లో॥ అయం క్షీరాంభోధేః పతిరితి గవాంపాలక ఇతి శ్రితోస్మాభిః క్షీరోపనయనధియారామంగోపతనయః-అనేన ప్రత్యూహో వ్యరచి సతతం యోజననీస్తనాకస్యాస్మాకం సకృదపిపయోదుర్లభమభూత్॥

టీక, అయం-ఈ గోపతనయః-శ్రీకృష్ణమూర్తి- క్షీరాంభోధేః-పాలకడలికి- పతిరితి-దొరయనియును- గవాం-గోవులకు- పాలక ఇతి-పాలకుండ తియును- క్షీరోపనయనధియా క్షీర-పాలయొక్క- ఉపనయనధియా సంపాదించుకొనియెడిబుద్ధిగల- అస్మాభిః-మాచేత, శ్రితః ఆశ్రయింపంబడియెను యేనవహేతువుచేత సతతం ఎల్లప్పుడును అస్మాకం మాకు జననీస్తనాదపిజ

నసీతల్లియొక్క స్తనాదపికుచముపల్లనైనను సక్ర్మనపిహారానోకప్పడయినను పయఃపాలు దుర్లభంపొందనశక్యమైనది అభూత్ ఆయెనో అనేనఈశ్రీకృష్ణుని చేత ప్రత్యూహఃవిఘ్నము వ్యంచి చేయంబడియెను. *

చ॥ చెలువుడుగోగణాధిపతి క్షీరపయోధివిహారి యాతనిం।
గొలిచినబాలగల్గునను కోరికెతోగడుభక్తి సేయగా।
భళిభళిమాదుతల్లిచను బాలునయితిమువిఘ్నకర్తయై।
యలవడనెట్లుగొల్తుమి నక్కటలేడనివమ్మిగోపకల్॥ *

తా॥ యీశ్రీకృష్ణుండుపాలకడలికిదొరయనియు గోగణంబులకుబాలకుండయుం బాలుదొరుకుననునానంజేసి యాశ్రయించితిమి ఇతండుమాతల్లులపాలును మాకులేకుండునట్లువిఘ్నంబుచేసె నింకనేమనియీతనింగొల్తుమని గోపతనయులువాక్రుచ్చుచుందురనుట. అనగాఁబాలింతలతోడనయిననామదనకదనంబొనర్చుననుట *

[యీశ్లోకార్థంబొకగోపికయొక్క విరహవచనంబుగాఁజెప్పంబడుచున్నది.]

శ్లో॥ హస్తమాక్షిప్యయాతోసి బలాత్కృష్ణకిమద్భుతమ్।
హృదయాదపినిర్యాసి పౌరుషంగణయామితే॥ ౯౭

టీక॥ హేకృష్ణ ఓయికృష్ణుడా-బలాత్ బలాత్కారముగా హస్తంకరమును ఆక్షిప్య విదలిచి యాతోసి పోయినవాడవైతివి కిమద్భుతంయేమి యాశ్చర్యము*హృదయాదపి హృదయమునుండియును నిర్యాసిబయలువెళ్లితివి తేనీయొక్క పౌరుషంపౌరుషమును గణయామి-లెక్కించుచున్నాను

చ॥ వలచితిరాయటంచు జెయిపట్టినగాగిటగారవించిచె।
కిలిగొనగోటనొక్కి కరగింపకచిమ్మకపోయెదీక్రియం।
దలపుననిల్పజిక్కకకటాచనగల్గిం పౌరుషంబునీ।
కలవడెనంచుబల్కుచెలినక్కనజేచ్చనశౌరిగాంచెదర్॥

తా॥ ఓకృష్ణానాచేతంబట్టినచెయివిదిలించి చిమ్మిపోయెద విదియేమియచ్చెరువెదనిల్పి నన్నలువతపోయెద విట్లుచేయనీకేమి పౌరుషంబువచ్చెననియొకనెలతయనెనుట.

శ్లో॥ తమసిరవిరివోద్యన్మజ్జతామంబురాశౌ ప్లవయివతృషితానాంస్వాదువర్షీవమేఘః। నిధిరివవిధనానాం దీర్ఘతీవ్రామయానాంభిషగివకుశలం నోదాతుమాయాతుశౌరిః॥ ౯౭॥

టీ॥ తమసి చీకటియందు ఉద్యత్ ఉదయించిన రవిరివసూర్యునివలెను

అంబురాశౌ సముద్రమునందు మజ్జతాంమునుంగుచున్న వారలకు ప్లవఇవ తెప్పవలె తృషితానాంపిపాసార్తులగువారలకు స్వాదువర్షీసుగంధయు క్తవర్షమునువర్షించుచున్న మేఘఇవమేఘమువలెను విధనానాంధనము లేనివారలకు నిధిరివనిక్షేపమువలెను దీర్ఘతీవ్రామయానాం యెడతెగని తీవ్రములైనరోగములు గలవారలకు భిషగివవైద్యునివలెను శౌరిఃశ్రీకృష్ణుడు నఃమాకు కుశలంకుశలమును దాతు ఇచ్చుగాక ఆయాతువచ్చుంగాక।

మ॥ అడవింజీకటిఁబోవువానికుదయంబయినట్టిసూర్యాకృతిన్।
జలధిన్ గ్రుంగఁగ నావడగ్గెనరెయాజ బేదకున్ లిచ్చిచో।
వ్వడురీతింద్రుషదీర్పగాజడిమెగుల్ పైకొన్నచందానన్।
వ్వడరన్నాస్పదువైద్యుట్లహరిదాయన్వచ్చినన్ బ్రోవుతన్॥

తా. కటికచీటికల బడి దుఃఖించువానికి సూర్యుదయించినటులనం బురాశింబడిమునుగువానికి నావసమీపించినటుల యెండి నీరువట్టు డయ్యువానికిజడిమెగులుపఁ బకొన్న వడువుపక బేదకు లిబ్బి యబ్బినచందంబున రోగంబులచే నొవ్వడువానికివైద్యుండు డయుకరణి శ్రీకృష్ణమూర్తినాకు గుశలంబొసంగ వచ్చుంగాకయనుట ❋

శ్లో॥ కోదండంమసృణంసుగంధవిశిఖం చక్రాబ్జపాశాంకుశాన్।
హైమాంవేణులతాంకరైశ్చదధతం సింధూరపుంజారుణమ్।
కందర్పాధికసుందరంస్మితముఖం గోపాంగనావేష్టితం
గోపాలంసతతంభజామివరదం త్రైలోక్యరక్షామణిమ్॥ ❋

టీ॥ మసృణం చిత్రవర్ణమైన కోదండంధనువును సుగంధవిశిఖంపరిమళించుచున్నబాణమును చక్రాంజపాశాంకుశాన్ చక్రశంఖ పాశాంకుశములను హైమాం స్వర్ణవికారమయిన వేణులతాం తీగవంటి పిల్లనగ్రోవిని కరయిః హస్తములచేత దధతంధరించుచున్నవాడును సింధూరపుంజారుణం- సింధూరపురాశివలె నెర్రనయినవాడును కందర్పాధిక సుందరం మన్మథుని కన్నను సుందరుడయినవాడును స్మితముఖం చిరునగవుతోగూడిన ముఖము గలవాడును గోపాంగనావేష్టితం గోపస్త్రీలచే బరివేష్టింపబడినవాడును త్రైలోక్యరక్షామణిం- లోకత్రయరక్షకుండైనవాడును వరదం- వరము లిచ్చుచున్నవాడునునగు- గోపాలం శ్రీకృష్ణమూర్తిని సతతంఎల్లప్పుడును- భజామి సేవించెదను

చ॥ అలరులకోరియొుచు విలునంకుశపాశరథాంగశంఖమం।

శలతలుబాహువులన్వాలయఁ జక్కనిగోపకుమార మన్మథుఁ।
లలితదరస్మితాననుఁ ద్రిలోకజనావనుఁ గుంకుమారుణో।
జ్జ్వలతరగాత్రుఁ గోపవలజాతముఖీ సుఖపాత్రుఁ గొల్చెదన్॥

తా॥ చిత్రవర్ణంబై మేఱయునెఱకువిలునలరుటమ్ము శంఖంబుఁ జక్రం
బు నంకుశంబుఁ బాశంబునుగాఁ గరంబుల దరియించి మదనునికన్న సుందరుఁ
డై చిఱునగవు నెమ్మొగంబునందొలుకాడ గోపయువతులు చుట్టునుబలిసికొ
లువ మల్లోకంబులం బ్రోచుచు వరదుండై వెలయు గోపాలదేవుని సేవించు
చున్నాననుట,

శ్లో॥ సాయంకాలే వనాన్తే కుసుమిత సమయే సైకతే చంద్రికా
యాం। త్రైలోక్యాకర్షణాఙ్గం సురనరగణికామోహనాపాఙ్గమూ
ర్తిమ్। సేవ్యంశృంగారభావై ర్నవరసభరితైర్గోపకన్యాసహస్రైః।
ర్వన్దేహం రాసకేళిరతమతిసుభగం వశ్యగోపాలకృష్ణమ్॥

టీక. కుసుమితసమయే- వసంతకాలమందు, వనాంతే వనమందు సా
యంకాలే సాయంకాలమందు చంద్రికాయాం వెన్నెలగాయుచుండఁగా-
సైకతే ఇసుకతిన్నెయందు త్రైలోక్యాకర్షణాంగం ముల్లోకములవశ
పఱచికొను నవయవములను గలవాఁడును సురనరగణికామోహనాపాం
గమూర్తిం- దేవతలయొక్కయును మనుష్యులయొక్కయు వేశ్యాస్త్రీలకు
ను మోహజనకమైన కటాక్షవిక్షేపములుగలవాఁడు నవరసభరితైః నూతన
శృంగారాది రసభరితములైన గోపకన్యాసహస్రైః గోపస్త్రీసహస్రముల
చేత శృంగారభావైః శృంగారచేష్టలతోడ, సేవ్యం సేవింపఁబడినవాఁడును
రాసకేళిరతం రాసక్రీడయందాసక్తుఁడైనవాఁడును- అతిసుభగం - మిక్కిలి
సుందరుఁడైనవాఁడునయిన వశ్యగోపాలకృష్ణం- సర్వజనికామువిషయుఁడై
నకృష్ణునిగూర్చి అహం-నేను- వందే-నమస్కరించుచున్నాను.

మ॥ చటుశృంగార తరంగితాంగులగు గోపాంగనల్గొల్వను।
త్కటబృందావనసైకతంబులవసంతజ్యోత్స్నలరోదసీ। ఎటవేశ్యా
తతికృశ్వాలాసముఃచేతనొక్క రాసక్రియా। నటచాటూప వశీకృత
త్రిభువను న్నంజన్మది గొల్చెదన్॥

తా॥ వసంతకాలమందు బృందావనంబులో రాత్రియందు వెన్నెలగా
యుచుండఁగా నిసుకదిన్నియలపై జేరి ముజ్జగంబుల వలపించెడు సొగసుగ
లవాఁడై స్వర్గలోక భూలోకముల వెలయాండ్ర మరులుకొలిపెడు క్రేగం

టిచూపులందగి యప్పటికప్పటి కుప్పతిల్లు శృంగారరసంబులం బొంగారెడు వేవేలగోపకన్యలు శృంగారచేష్టలతోడం దనచుట్టుం జేరి సేవించుచుండఁగా రాసకీడసలుపుచు సకలజనంబుల గోరికలుదీర్చుచు-డెడు శ్రీకృష్ణు నింగూర్చి నమస్కరించుచున్నాననుట

శ్లో॥ కదమ్బమూలేక్రీడన్తం బృన్దావననివేశితమ్। పద్మాసనస్థితం
దేవం వేణుంగాయ న్తమచ్యుతమ్॥

టీక. బృందావననివేశితం బృందావనమందుఁ బ్రవేశించినవాడును కదంబమూలే కడిమిచెట్టుమొదటియందు క్రీడంతం క్రీడించుచున్నవాడు ను పద్మాసనస్థితం పద్మాకారపీఠము నందున్నవాడును వేణుంపిల్లనగ్రోవిని గాయంతం గానము చేయుచున్నవాడును అచ్యుతం నాశరహితుడై నవాడునైనశ్రీకృష్ణునిగూర్చి వందే నమస్కరించుచున్నాను

ఉ॥ పావనయామునాంబుకణభావితశీతలవాతధూతబృం
దావనపాళిపుష్పితకదంబకదంబకమూలఖేలిరా।
జీవనవీనపీఠికవసించుచు వేణువినోదనాదియా।
పావనజాయుతేక్షణుపదాబ్జ్నిశ మేన్నెదనిష్టసిద్ధికిన్॥

తా. బృందావనమందు జేరి కడిమిచెట్టుమొదలంగ్రీడసలుపుచు పద్మాసనస్థితుఁడై కూర్చుండి వేణుగానము సేయుచుండెడు శ్రీకృష్ణునింగూర్చినమస్కరించెదననుట.

శ్లో॥ బాలం నీలామ్బుదాభం నవమణివిలసత్కింకిణీజాలబద్ధ
శ్రోణీజంఘాన్తయుగ్మం విపులగురుణఖప్రోల్లసత్కణ్ఠభూషమ్।
ఫుల్లామ్భోజాభవక్త్రంహతశకటమరుత్పూతనాద్యం ప్రసన్నంగోవిం
దంవన్దితేన్ద్రాద్యమరవరమజంపూజయేద్వాసరాదౌ॥

టీక- నీలాంబుదాభం నల్లనిమేఘముయొక్క కాంతివంటికాంతిగలిగినవాడును నవమణివిలసత్కింకిణీజాలబద్ధశ్రోణీజంఘాంతయుగ్మం-నవ- తొమ్మిదివిధములైన మణి వజ్రాదిమణులచేత విలసత్ ప్రకాశించుచున్న,కింకిణీ,చిఱుగంటలయొక్క, జాల, సమూహాముచేత, బద్ధ,కూర్పఁబడిన, శ్రోణీజంఘాంతయుగ్మం , పిరుదులయొక్కయు ఁబాదములయొక్కయు ద్వంద ముగలవాఁడును విపులగురుణఖప్రోల్లసత్కంఠభూష మిక్కిలిప్రకాశించుచున్నపులిగోరుకంఠభూషణముగాఁ గలవాడును- ఫుల్లాంభోజాభవక్త్రం- వికసించినకమలముయొక్క కాంతివంటికాంతిగలముఖముగలిగినవాడును-

హతశకటచరుత్పూతనాద్యం-నశింప జేయబడిన తృణావర్త శకటాసురపూతనాదులుగలవాడు - ప్రసన్నం-నిర్మలుఁడైనవాఁడునువందితేంద్రాద్యమరవరం, నమ్రులైనఇంద్రాది దేవ శ్రేష్ఠులుగలవాడును, అజం-ఉత్పత్తిరహితుడైనవాఁడున్నైన, బాలం - బాలుఁడైన. గోవిందం -శ్రీకృష్ణుని,వాసరాదౌ ప్రాతఃకాలమందు,పూజయేత్ పూజింపవలయును

ఉ॥ బాలుఁబయోదనీలు సురపాలకవర్ణిత శీలుఁ సుటీకా| లోలక టీకటీపటలుఁ హతచక్రసమీరశాంబరీ|జాలుఁ బ్రఫుల్లపద్మవిలసన్ముఖు వ్యాఘ్రనఖాభిదాముఁగో| పాలు బ్రసన్ను నచ్యుతుఁ బ్రభాతపమర్చితుఁ జేయఁగాఁదగున్॥

శా. నీలమేఘంబులుంబోలు నెమ్మేనిచాయుండగికటితటపాదంబుఁ మగకాలు మొదలగు తొమ్మిదిజతరతనంబుల వెలిగెడిచిఱుగజ్జెలగుమించులాడవెడ-దయగు పులిగోటుజెలువొందు కంఠభూషణంబుచె వెరసివికసించిన నెత్తమ్మియందగియెడు నెమ్మోము గలిగిబంషక్క॥సునిం తృణావర్తుఁ నింబూతనను మొదలగు రక్కసులంజిదిమియుండిరదినుఠ సన్నుతు డై పుట్టువు, లేని శ్రీకృష్ణుని- వేకువం బూజింపవలయుననుద్రా

శ్లో॥ వంద్యంరే వైశ్యకుంజంవికసితట రువిందాభమిందీవరాక్షం గోగోపీబృందవీతంజితరిపు-నహం కుందమందారహాసమ్| నీలగ్రీవాగ్ర్యపిఞ్ఛాకలనసువిలసత్కుంతలంభానుమమ దేవపీతాంబ్వరాఢ్యంజయ జయదినరో మధ్యమాహ్నేరమా హైతం

టీక దేవైః వేల్పులచేత, వంద్యంనొనియాడఁదగినవాఁడును-వికసితకువిందాభం ప్రకాశించుచున్న కెంపు-యొక్క కాంతివంటికాంతిగలిగినవాఁడును, ఇందీవరాక్షం నల్లకలువలవంటినేత్రములుగలవాఁడును, గోగోపీబృందవీతం గో- గోవులయొక్కయు, గోపీ గోపస్త్రీల యొక్కయు బృంద- సమూహముచేత వీత చుట్టబడినవాడును, జితరిపునివహ - జయింపబడ్డశత్రుసమూహముగలిగినవాడును, కుందమందారహాసంకుంద- మల్లెపువ్వులవంటియు, మందార,మందారపుష్పములవంటియు,హాసం-చిఱునగవుగలవాడును, నీలగ్రీవ పింఛాకలనసువిలసత్కుంతలం , నీలగ్రీవ మయూరములయొక్క, అగ్ర్య-గంధ శ్రేష్ఠమైనబర్హములయొక్క, ఆకలన, కట్టుటచేతను. సుభా మిక్కిలిప్రకాశించుచున్న కుంతలం - కురులుగలవాడును తతం లమకనలాభరణము పీతాంగుడై వాడును పీతాంబరాఢ

కనకాంబరముచేత బ్రకాశించుచున్నవాఁడునగు ముకుందదేవం శ్రీకృష్ణదేవుని దినశః ప్రతిదినమందును మధ్యమాహ్నే- మధ్యాహ్నకాలమందు-రమాయై-సంపదకొరకు ,జయజయ పూజింపుముపూజింపుము.

మ ॥ కురువిందప్రతి మానమోహన తను న్గోగోపికాసంవృతు।
స్సురసందోహము నీంద్రపందితుముకుందుం గుందరమందారసుం।-ర
మందస్మితుఁ భీంచభూషణు కిపుధ్వంసిక్ సువర్ణాంబరుక్ । సకీజా
త్మునిమధ్యమాహ్నమునఁ బూజ్సేసి। శ్రీలొందెదవ్॥

తా. వేల్పులచేతంగొనియాడంగఁగి బ్రకాశించుమన్నకెంపులజిగిం బోలెడు నెమ్మేనిచాయగలిగి కలువలనందగియెడు కన్నుగవ దేజరిల్లి గోవులును గోపికలును దనగుట్టును జేరి సేవించుచుండ శత్రుసమూహ బుల షొగరడఁచి మొల్లపూలవలెనుమందారపువ్వులవలెనుం దెల్లనై నచిఱునగవుగలిగి నెమ్మొవులంగట్టిన నెఱకుఱులు బ్రకాశించి సకలభూషణభూషి తుఁడై సువర్ణవస్త్రముగలిగిన శ్రీకృష్ణదేవునిఁ బతిదివసము మధ్యాహ్నకాలంబున సంపదకొఱకుఁ బూజింపుమనుట.

శ్లో॥ చక్రాంతిధ్వస్తవైరివ్రజమజిత మపాస్తావనీభారమాద్యై
రావీతం నారదాద్యైర్మునిభిరభినుతం తత్త్వనిర్ణీతహేతోః। సాయం
హ్నే నిర్మలాభ్రం నిరుపమరుచిరంచింతయేన్నీలవర్ణం ముంతీవిశ్వో
దయస్థిత్యపహారణపదం ముక్తిదం వాసుదేవమ్॥

టీక మంత్రీ- గోపాలమంత్రజపశీలుఁడు చక్రాంతిధ్వస్తవైరివ్రజం-చక్రాంత- సుదర్శనాగ్రముచేతఁ ధ్వస్త- ధ్వంసముచేయఁబడిన, వైరివ్రజం శత్రువులయొక్క సమూహము గలవాఁడుగను, అజితం - శత్రువులచేత జయింపనశక్యుఁడయినవాడును, అపాస్తావనీభారం - అపాస్త పోఁగొట్టబడిన , నీభారం-భూభారము గలవాఁడును ఆద్యైః - బ్రహ్మాదులచేత ,ఆవీతం-పరివేష్టింపఁబడినవాఁడును, నారదాద్యైః- నారదుఁడు మొదలయిన-మునిభిః మునులచేత, తత్త్వనిర్ణీతహేతోః- తత్త్వముయొక్క నిర్ణయహేతువువలన అభినుతం స్తోత్రము చేయఁబడుచున్నవాఁడును నిరుపమరుచిరం సరిలేనియట్లు ప్రకాశించుచున్నవాఁడును నీలభాసం ఇంద్రనీలవర్ణుఁడయినవాఁడును విశ్వోదయస్థిత్యపహారణపదం విశ్వజగత్తుయొక్క ఉదయ ఉత్పత్తికిని స్థితికిని అపహారణలయమునకును పదం కారణుఁడయినవాఁడును ముక్తిదం మోక్షప్రదాయకుఁడయినవానిని వాసుదేవం వసుదేవకుమారుఁడయిన శ్రీకృష్ణుని సా

సాయాహ్నే సాయంకాలమందు చింతయేత్ ధ్యానముచేయవలయును.

మ॥ క్షితిభారాపహు నారదాదిమునిరాజీసేవ్యు విక్రోవ్వినయు।
స్థితిసంహారవిశారదున్నిరుపమశ్రీనిర్మలాంగుఁ గాసము।
న్నతచక్రాయుధ ఖండితారినజుతు న్నయ బునఁ గొల్వాసం।
తతవిజ్ఞానసుభుక్తిముక్తులమరుం దన్మంత్రసంసిద్ధిచేఁ॥

తా॥ సుదర్శనాస్త్రముచేత సకలశత్రువులను నయముచేసినవాడుగావున నెవ్వారిచే నుజయింపవలవిగాని భూభారంబుడిపి బ్రహ్మాదులచే నావతింపంబడి నారదాదిమునులకుం బరతత్త్వార్థవిద్యను తెలుపుచు వారిచే సేవింపబడుచున రితలేనిసొగసుగలిగి యింద్రనీలంబులంబోలు నెమ్మేనిచాయయుం దేజరిల్లి వెల్లజగంబులంబుట్టింపను రక్షింపనులయంబుఁ బొందింపను దానకారణుండగు మోక్షప్రదాయకుండగు వసుదేవపుత్రుఁ డధ్బుతుఁ డైనశ్రీకృష్ణుని గోపాలమంత్రజపశీలుండైన పురుషుఁడు సాయంకాలమందు ధ్యానము సేయవలయుననుట.

శ్లో॥ కాండం మైక్షవమఖండమిషుంచ పౌష్పం చక్రాబ్జపాశసృణి
కాంచనవంశనాళమ్। బిభ్రాణమష్టవిధబాహుభిరర్కవర్ణం ధ్యాయే
ద్ధరిం మదనగోపవిలాసవేషమ్॥ ౧౦౫

టీక। అఖండం సంపూర్ణమైన ఐక్షవం చెఱకుసంబంధమయిన కోదండం ధనువును, పౌష్పం పుష్పసంబంధమయిన ఇషుంచ బాణమును చక్రాబ్జపాశసృణికాంచనవంశనాళమ్ చక్ర చక్రమును అబ్జ తామరను పాశ పాశమును సృణి అంకుశమును కాంచనవంశనాళమ్ పసిడిపిల్లనగ్రోవిని అష్టవిధబాహుభిః ఎనిమిదివిధములయిన చేతులతో బిభ్రాణం ధరించుచున్న వాడును అర్కవర్ణం సూర్యునియొక్క వర్ణమువంటివర్ణము గలవాడును మదనగోపవిలాసవేషం మన్మథసమానమైనవిలాసస్వరూపములుగలవాడునునగు హరిం విష్ణువును ధ్యాయేత్ ధ్యానము సేయుగాక.

చ॥ విగుల కోరియుం జెఱకువిల్లుఁ గుసుమాంకుశశంఖచక్రముల్।
శగనములనాటిటుం జెలఁగ గాంచనవేణువురెండు చేతులన్। మెయ
గ కోటిసూర్యరుచిమీఱఁ గోపకుమారుఁడు మన్మథుండు। హరిననమోహ
నాంగునిమనంబునఁ దన్ని భావింపదగుం గడిదికిఁ॥ ౧౦౫

తా॥ రెండు చేతులతోఁ దామరనిడికొని వేణువు బట్టి వాయించుచు రెండు చేతులతో శంఖచక్రంబులను వేఱురెండు చేతులతో బాణాంకుశంబులను వేఱురెండు చేతులతో నదుకబడిన చెఱకువిల్లను బుష్పబాణంబును గావిలసిల్లుచు

న్న యెనిమిది బాహువులుఁగలిగినూర్యునివలె నెర్రనికాంతిగలవాఁడై కోటిమ
న్మథలావణ్యంబుతో గోపాలవిలాసవేషంబ మరియున్న భగవంతుని దైవిలో
క్య మోహనార్థంబై నగోపాలమంత్రమును పాసించుభక్తుఁడు ధ్యానముసే
యవలయుననుట.

శ్లో॥ యాప్రీతి ర్విదురార్పితే మురరిపో కుంత్యర్పి తే యాదృశీ
యాగోవర్ధనమూర్ధ్ని యాచపృథుకే స్తన్యేయశోదార్పితే। భారద్వా
జసమర్పితే శబరికాద త్తేధరే యోషితాం యాప్రీతిర్మునిపత్నిభక్తిర
చితేప్యత్రాపి తాం తాంకురు॥ ౧౦౬

టీక॥ హేమురరిపో ఓయిముకాసురసంహారకుఁడవగుశ్రీకృష్ణస్వా
మీ, విదురార్పితే- విదురునిచేతసమర్పింపబడిన యన్నంబునందు యాప్రీ
తిః ఏప్రీతిగలిగెనో, కుంత్యర్పితే- కుంతీదేవిచేతసమర్పితంబైనయన్న మునం
దు, యాప్రీతిః -ఎప్రీతిగలిగెనో, గోవర్ధనమూర్ధ్ని - గోవర్ధన పర్వతశిఖ
రంబున, యా- ఏప్రీతిగలిగెనో, పృథుకే- అటుకులయందును; యాచ- ఏప్రీ
తియో, యశోదార్పితే యశోదాదేవిచేతనివ్వఁబడిన- స్తన్యే-చనుబాలయం
దు, యాచ- ఏప్రీతిగలిగెనో- భారద్వాజసమర్పితే-భారద్వాజ మహర్షిచే
తనివ్వబడిన యాహారమందును, శబరికాదత్తే శబరిచేత నివ్వబడిన ఫలాదుల
యందును, యోషితాం, గోపస్త్రీలయొక్క, అధరే- మోవియందును మునిప
త్నిభక్తిరచితే- మునిపత్నులచేతభక్తితో సమర్పింపబడిన యన్నాదులయం
దును, యాప్రీతిః ఏప్రీతిగలిగెనో, అత్రాపి- ఈకర్ణామృత మందును, తాం
తాం- ఆప్రీతిని- కురు-చేయుము.

మ॥ శ్రమణావస్థమురాధికాధరము భారద్వాజు విందుఁగా ముని।
ప్రమదాభక్తము మాతృదత్తపుచథారల్ విప్రుపుముంగొంగుభ।క్ష్య
ముగోవర్ధనపూజయుఁగా విదురుమృష్టాన్నంబు కుంతీసపర్యమదింక్షై
కొనునట్లు ఈకవితగ్రృష్ణా ప్రీతిఁజేకొనఁగదే॥ ౧౦౬

తా॥ శ్రీలీలాశుకకవీశ్వరుండింతపర్యంతము భగవంతునియొక్క నా
నావిధస్వరూపంబులను మంత్రాధిష్ఠానస్వరూపంబులను భక్తిపారవశ్యంబు
ననుభవించియిపుడు తానుబూర్వోక్తవిధంబుగాఁజేసినస్తోత్రస్వరూపంబైనకర్ణా
మృతమనునీప్రబంధంబును ప్రీతితోడనంగీకరింప వలయువనిభగవంతుని వే
డుచున్నాఁడుడు ఓయికృష్ణదేవా ఈయుపతామందువిదురుఁడునీకుఁజేసి విం
దునందును నాకాలమందకుంతిచేసినవిందునందును బోధనవిఁ గోపాలకులు

గోవర్ధనంబు ఛత్రంబుగా జేసి సర్వ్వతదేవతారూపుండవైన నీకు దానిశిఖరంబు నిడిన యన్నంబునందును గుచేలముని తెచ్చియిచ్చిన యటుకులయందును యశోదచంటి పాలయందును రామావతారమందు భరద్వాజముని యిచ్చిన కందమూలాదులయందును శబరియిచ్చిన ఫలములయందును నీయవతారమందే ప్రేమాపరవశులైన వ్రేతలయధరమందును యాగమందు మునిపత్నులు భక్తితోడనిచ్చిన పాయసాదులయందు నెసకెట్టి సంతోషంబుగలిగెనో యట్టిసంతోషంబునాచేత రచించి సమర్పింపఁబడిన యీకర్ణామృత ప్రబంధమందును నీకుఁ గలిగి దీని నంగీకరించి నన్ను రక్షింపవలయుననుట.

క॥ వనజాక్షుఁడు కర్ణామృత। మును జదివిన వ్రాయ విని నఁబురుషులకును
గో। ధనకనకవస్తువాహన। తనయాదిసమృద్ధి శాశ్వతంబు నొసంగున్॥

మాలినీవృత్తము,

జలరుహదళనేత్రా సర్వరాడ్వైరిపత్రా। ఖలజనఘనవాతా
కంకసంజాతతాతా। సలలితగుణభూషా సత్యనిత్యైకభా
షా। విలసితసితహాసా వేంకటాహార్యవాసా॥

మ॥ ఇది శ్రీకృష్ణాశ్రయ యోగిపుంగవ కృపావీక్షాత్త సారస్వతా। భ్యు
దయ శ్రీవిభవప్రసిద్ధ చికచిర్మ్యోధక్షమా శాంతిస। త్యదయాభూష
ణ వెల్లపూడి మణిపెద్దామాత్య వెంగాగ్రణీ। గదితాశ్వాసము వా
ల్చు మూఁడవదియై కర్ణామృత శ్రీకృతిన్॥

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - సర్వంబును,

తృతీయాశ్వాసము,

సంపూర్ణము,